

Bombay University Publications

(*Devanāgarī-Pāli Text Series, No. 5*)

FROM THE SUTTA PITAKA

मज्जित्तमनिकायो

(मज्जित्तमपण्णासकं)

OR

A COLLECTION OF MEDIUM-SIZED
DISCOURSES, Part II

[Suttas 71-100]

For the First Time published in Devanāgarī

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M. A.

Professor, St. Xavier's College,
Fellow of the Bombay University.

FIRST EDITION

1551

(All rights reserved by the University)

BPa 3
Maj/Bha

BOMBAY

1938

Price Re. 1-8-0

CENTRAL A... AL
LIBRARY, N...
Acc. No. 1551.
Date.... 14. 5. 1954
Call No. BPa.3/Maf/Bha.

Printed by M. N. Kulkarni, at the Karnataka Printing Press,
Karnataka House, Chira Bazar, Bombay 2
and

Published for the University by Prof. N. K. Bhagwat, M.A.,
University of Bombay, Fort, Bombay.

CONTENTS

1) Books Suggested for Further Reading	...	...	iv
2) Preface	...	...	v—xxiv
3) Pāli-Text in Devanāgarī	...	...	1—435

(Suttas and Pages shown separately)

Books Suggested for Further Reading.

- (1) The Majjhimanikāya—Vols. I and II, (P. T. S.)
Vol. I, edited by V. TRENCKNER, published, 1888.
Vol. II, Parts I and II edited by ROBERT CHALMERS
London, published 1888 and 1898 respectively.
- (2) The Majjhimanikāya—Majjhima Pāṇṇāsaka, in
Burmese Characters, published by Zabu Meit Swe Press,
Rangoon, 1917.
- (3) The Dighanikāya, Vol. II, (P. T. S.), edited by T.
W. RHYS DAVIDS and CARPENTER, London, published 1903.
- (4) The Pañcasūdani, Buddhaghosa's Commentary on
the Majjhimanikāya (P. T. S.), Edited by I. B. HORNER,
Part III Suttas 51–100.
- (5) Further Dialogues of the Buddha (Sacred Books of
the Buddhists Vols. V & VI) Translated from Pāli, by LORD
CHALMERS, published 1926–1927, respectively.
- (6) A History of Pāli Literature, by B. C. LAW, published,
London, 1933, Vol. I, Ch. I, Pages 1–42, Ch. I. Section II
Sutta Piṭaka, Pages 79–157.
- (7) A History of Indian Literature, by M. WINTERNITZ,
Vol. II (Buddhist Literature and Jaina Literature) English
Translation, by MRS. KETKAR and MISS KOHN, published by
the Calcutta University, 1933, Section III. Pages 1–21 and
Pages 46–53.
- (8) Majjhimanikāyo (Mūla Pāṇṇāsaka) Devanāgarī
Edition, by C. V. RAJWADE, Poona, 1919.
- (9) Buddhist India (The Story of the Nations) by T.
W. RHYS DAVIDS, London 1911, with special reference to
Ch. I–VI; IX–X; XV.

PREFACE

The Majjhimanikāya (Majjhima Paññāsaka), which is published for the first time in the Devanāgarī characters forms the 5th volume in the Devanāgarī-Pāli Text Series of the University. It embraces suttas 51-100 and thus forms a group of Fifty suttas (Majjhima Paññāsaka) of the Majjhimanikāya. The latter is divided into *three* Groups of Fifty Suttas each, viz., the Mūla, the Majjhima and the Uparima Paññāsakas. The meaning of the word Majjhimanikāya is 'the collection of *medium-sized*' discourses¹ and distinguished from the Dighanikāya, which consists of a group of *Long* discourses. 'Digh' and 'Majjhima' thus represent the length of the discourses included in those Nikāyas, rather than any other principle of selection, like the subject-matter, form of contents etc. The Majjhimanikāya constitutes one of the Five Nikāyas² or Collection of Suttas and is relegated a place under the Sutta Piṭaka or the Basket of Discourses concerning the doctrines of Buddhism. Thus in order of seniority, traditionally speaking, the Majjhimanikāya ranks second in the Books, constituting the Sutta Piṭaka. There is no clarity as to the principle, followed in the grouping of these Suttas of the Majjhima under the various Paññāsakas; and further the total number of Suttas in the Majjhima Collection actually comes up to 152 and not 150³. This Nikāya, as a whole, "contains speeches and dialogues, primarily on all points of Buddhist doctrines". Each Sutta forms a complete whole and the suttas are different in kind as they are in value.⁴ There is thus more variety in this Collection than in this Digha, and consequently, there is more scope for stimulating interest,

1. Winternitz—Page 46
2. The names of the Five Nikāyas are: Dīgha, Majjhima, Sañyutta, Anguttara and Khuddaka.
3. Law—Page 116.
4. Winternitz—Page 46

edification, and exercising of critical acumen in this Nikāya than in the Dīgha. Besides setting forth the fundamental and essential teachings of the Buddha, this Nikāya forms an invaluable treasure-house of information of the life of the people of Northern India, not far removed from Gotama's times. They throw light on the life of the Bhikkhus in and outside the Saṅgha, their relations with the Laity in general, Brahmanical institutions and life, various forms of asceticism, the relation of the Buddha with Royalties of his times, the Jains, the Paribbājakas and other Sects, and last, but not the least, the social, religious and indirectly political conditions prevailing at that time¹. All this rich and varied stuff has been served with the help of various devices, like popular and agreeable forms of dialogues, attempts at giving Buddha's autobiography, introduction of apt and graphic similes, argumentation and discussions, insertions of myths and legends and stories from jātakas, and mere narratives after the old Ākhyānas, told both in prose and verse. There is also sometimes noticeable old Ballad style. Historically too this Nikāya may be taken to be the oldest of all and as such dealing with such doctrines as are enunciated and elaborated by Gotama, rather than the later accretions found in later Nikāyas and other non-canonical works². The 'Majjhima Paññāsaka,' further, presupposes the existence of the 'Mūla-Paññāsaka', since there are incorporated entire episodes from the life of Gotama in this Paññāsaka, which are first found in the Mūla Paññāsaka³. This Paññāsaka besides consists of Suttas, about which there is no composite formation. There is looseness noticeable in the composition of Suttas, with the consequence that different strata can be distinguished in the body of one Sutta. In the Mūla Paññāsaka majority of Suttas

1. Law—Generally Page 116

2. Winternitz—Generally Pages 46-48

3. Namely, Ākamkheyya Sutta (No. 6) Ariyapariyesana Sutta (No. 26) Mahāsaccaka Sutta (No. 36) and Mahā Sihanāda Sutta (No. 12)

present a unified whole and this feature too should help the scholar in ascertaining the relative ages of these Groups of *Paññāsakas*, belonging to the *Majjhimanikāya*.

On coming, then, to the *question of chronology* in respect of the *Majjhimanikāya* in general and this *Paññāsaka* in particular, scholars and literary historians like Dr. B. C. Law have tried to dive deep into these questions of chronology of Pāli Literature and Dr. Law has differentiated 5 periods of Pāli Literary history beginning from 483 B. C. to 20 B. C.¹, and taking a survey of canonical Pāli Literature he concludes that the *Sutta Piṭaka*—at any rate the Five *Nikāyas*—reached its final stages before the composition of the *Milinda Pañha* and that the entire Pāli Canon was finally rehearsed in Ceylon and committed to writing during the reign of *Vattagāmanī*. Prior to this step the texts were handed down by oral tradition from teacher to teacher and that after the *Parinibbāna* of the Buddha the task of transmission and preservation of each of the Five *Nikāyas* was entrusted to an individual *Thera* and his followers and these finally developed *Bhāṇakas* or *Chanters*². The existence of these *Bhāṇakas* of the Five *Nikāyas*, as demonstrated by Dr. B. M. Barua and the existence of terms like 'Pañcanekāyika,' 'Bhāṇaka,' 'Suttantika,' "Peṭakī", found as distinctive epithets in some of the votive inscriptions on the monuments of Sānchi, clearly leads us to the conclusion that the Five *Nikāyas* must have been very well known to a period which immediately preceded the Asokan age³. The mention of the *Rāhulovāda* *Sutta* in the *Bhābrā* edict of Asoka⁴ also forms a weighty argument in favour of the assumption that the *Majjhimanikāya*—at any rate the *Mūla* and *Majjhima* *Paññāsakas*—must have been completed by the time not when the Edict

1. Law—Page 13.

2. " —Page 27.

3. " —Page 28.

4. The full title of the *Sutta* in the Edict is: *Lāhulovāde musā-vādam adhigichya bhagavatā Buāhena bhāsīte* (Winternitz, p. 607)

in question was issued by the Emperor, but *long before* he selected the title of one Sutta from these, to be incorporated in the inscription. Dr. Law is, therefore, right in assuming that the compilation of the first volume of the Dīgha and the whole of the Majjhimanikāya must have taken place at a time which was not far removed from the demise of the Buddha¹. Mention made on more than one occasion of the fact by Buddha's disciples that the Buddha was not then alive but had attained Parinibbāṇa² and therefore the person concerned could not see Gotama, goes also to show that the Suttas of the Majjhimanikāya, in spite of the literary developments that may have been traceable in them, could not have been compiled *later* than a century after Gotama's Parinibbāṇa.³ The late Dr. Rhys Davids has given in his "Buddhist India" a chronological table from which it is seen that the Majjhimanikāya was compiled not later than the times of Asoka⁴. All these considerations will enable us to fix the probable age of this Nikāya and also that of the Majjhima Pāṇṇāsaka.

The next point that arises out of a consideration of this Pāṇṇāsaka is the nature of subjects dealt with in it and other kindred topics with their brief indication.

(1) *Doctrines and Teachings* :—Those teachings, that are always met with in later Nikāyas are found in this Pāṇṇāsaka. The Four Intent Meditations (Satipaṭṭhānas) ; Nivaraṇāni ; Pañcupādāna Khandhas ; Cattāri Jhānāni ; Tisso Vījjā ; Orānbhāgiya Saṅyojanāni ; Brahmavihārā ; Aruppā, Sekhapaṭipadā, Sāmukkārīsikā dhammadesanā ; Cātuyāmasaṅvara ; Tisso Vedanā ; Pāñcakāmaguṇā ; Kusala and Akusala Dhammā ;

1. Law—Page 31
2. M. N.—Sutta, 84, Para 28. The actual sentence is परिनिबुतो खो महाराज पृतराहि सो भगवा अरहं सम्मास्युद्धोऽति' ।
3. The year of the Parinibbāṇa is generally taken to be varying between 477-487 B. C.
4. Rhys Davids—Page 188.

Dhutamgāni; Cattāro Sammappadhānā; Cattāro Iddhipādā; Pañcindriyāni; Anattavāda; Ānāpānassati; Ajjhattikā Dhātu; Ācārā; Abyākatāni Dīttihigatapi; Catu Pārijuññāni; Kasiñāyatānāni; Attha Abhibhāyatanāni; Atthaīngiko maggo; Cattārisaccāni; Nibbāna; Vimokkhā and similar others clearly bear out the fact that Majjhimanikāya 'deals with almost all points of Buddhist Religion.¹ These are mentioned in categories and classifications and enumerations, which are later on found in the Anguttaranikāya and Abhidhammapiṭaka² and sermons, mentioning them are dry and follow what has been described as 'Catechism style.' Many a time Suttas have become unnecessarily long because of the insertion of these topics.³

Along with these teachings, we can mention with advantage several Psychological topics, that are treated of in this group of Suttas. Gotama was a great Psychologist and he explained his ethical doctrines in terms of the science of the mind. His explanation of the Āññārādhāna (p. 151); Cetopariyaññāna (p. 166); explanation and working of the three or more sensations (Vedantā) and their working in the formation of emotions (p. 65); efficacy of Ānāpānasati (pp. 93-94), Saccānubodho or comprehension of truth and its processes (pages 383-385) Tividha Kammassa Paccavekkhaṇā at various stages (pages 83-87), his Conception of Manodāñḍa and its implications (p. 38 and onward), four types of Saṅkhāras and their

1. Law—Page 116.

2. Winternitz—Page 49, for example दसधम्मा कुसला, दसधम्मा अकुसला (M. N. P. 162) पञ्चधम्मा (P. 201) चत्तरोमे पेस्स, पुणगला सन्तो संविज्जमाना लोकर्त्त्वम् (P. 3) सत्त सद्धम्मा (P. 20) अडु धम्मा अरियस्स विनये वोङ्गारसमुच्छेदाय संवचन्ति (P. 24) चत्तारि कम्मानि (P. 56) पञ्च कामगुणा (P. 124) सत्त पुणगला सन्तो संविज्जमाना लोकर्त्त्वम् (P. 149); तिस्रो वेदना (P. 171) चत्तरो अग्रमहचरियवासा (P. 185) दसहि धम्मेहि समवागतं पुरिसपुणगलं पञ्चापेमि (P. 218) सच्चानुपत्ति कर्थ होति? (Pages 383-86)

3. For example: महासकुलदायियसुत्तं (M. N. sutta No. 77)

influence in producing Fourfold Kamma (p. 56-58). These topics of Psychological interest, though difficult to understand, have a great value to the student of Indian Psychology and its relation to Ethics. In the Mūlapaññāsaka too, there are Suttas of Psychological interest and containing practical hints for building up a healthy mind and methods for driving away evil thoughts.¹

(2) *Self torture by Dire Penances* :—Gotama had practised the then-prevailing forms of dire penances and ascetic practices, and after the attainment of Buddhahood he clearly explained his position in this particular. In the Dhammacakkappavattanasutta, he has distinguished two Extremes,² which are profitless and lead to no good and as such are to be avoided by the Bhikkhu. He, therein mentions what is known as the 'Attakilamathānuyogo' or application to a life of Self-torture. There is a long list of the various ascetic practices³, which has been again given in full in this Paññāsaka in the Kandarakasutta and the Bodhi Rājakumāra. He therein distinguishes 'Self-torture,' 'torture of others' and containing the torture of both and for all these, he has nothing but severe condemnation. He has, therefore, taught the Middle Path (Majjhimā Patipadā) and by following it, he ultimately enjoys an exalted state. Side by side with these, mention may be made of other practices like the Govrata and Kukkuravrata and the queer saints of these sects, living exactly after the manner of oxen and dogs.⁴ Gotama's reply to the questions in connection with the future states of these two is characteristic, since he says that both might find themselves in hell.

1. Mūla Paññāsaka : मूलप्रवृत्ति, द्वेषावितक, वित्कमण्ठान, महावेदल and चूलवेदल
2. कामेसु कामसुखालिकानुयोगो ; अत्तकिलमथानुयोगो—these are the two extremes mentioned.
3. Mūla Paññāsaka—Mahāsihanādasutta No. 12
4. कुक्कुरवतिकसुत्त (M. N. Sutta No. 57)

(3) *Sectarians and Freethinkers*:—From this Pāṇnāsaka we get much information about the various sects and other freethinkers existing in Northern India in the 5th and the 4th centuries B. C. An analysis of the suttas clearly shows that besides Buddhism, Brahmanism was quite the dominating religion and the whole of Brāhmaṇavagga, consisting of suttas 91-100 throws a flood of light on the life, aims and ideals of the Brahmanas, their principal teachings, their vedic forefathers and traditional literature and methods of argument and investigation in general. Other suttas like the Kandaraka gives information about their system of sacrifices and valuable hints about government and priesthood¹. Brahmin savants like Brahmapūru, Sela, Assalāyana, Ghoṭamukha, Canki, Esukāri, Dhānañjāni, Vāsetṭha and Bhāradwāja, Subha, Sarīgārava and Māgaṇḍiya are mentioned. They were the custodians of the Vedic Lore and were guided by what was mentioned in other traditional teachings and when they found that Gotama too satisfied their tests, they followed him and recognised the foundations on which his higher life was based. To them, he was a Tevijja Brahmin. His strictures on the Brahmanical pretensions of their superiority to all other castes, the insufficiency of their concept of a Brahmin, the excellent sutta of the Assalāyana, speaking against the birthright of Brahmanhood, were no doubt unpalatable to them, but Gotama's crushing logic and questioning made them admit the falsity of their views and the correctness of the Gotama's doctrine of the "Purity of all the Four Castes"! Winternitz calls the Assalāyana sutta as 'excellent' because of the reasoning and he further remarks, that "such dialogues about the problem of caste as that between the young Brahman Assalāyana and Gotama Buddha must frequently have occurred in real life"². The stereotyped life of the Brahmin, contrasted with the active, ever progressive and stimulating life of the

1 Winternitz—Page 50

2 " —Page 47. In fact this was one of the pivots, on which his *Dhamma* moved.

Buddha and his disciples may have ever been an eye-opener to them. The busy life of the Brahmin Dhānañjāni made him absolutely careless of the ideas of healthy and robust life, governed with good conduct and catholic and broad outlook of life; but Sāriputta, when they met each other, convinced him that a wrong life was decidedly inferior to a morally healthy life and the latter was not inconsistent with the active life of a worldly-minded man.¹ Gotama was less fettered than the Brahmins, as his teaching was based on realisation of correct knowledge by the application of reason. The Brahmins accepted the ideal of Brahmasahavyatā or associateship with the Brahmā, which was no doubt superior to a life in ordinary heavens; but it was certainly inferior to the attainment of Arhatship and the realisation of the Nibbāna. Their belief in the thirty-two signs of greatness has been set forth in detail.² Next to the Brahmins, mention must be made of the *Jains* or *Niganthas*.³ The splendid sutta of Upāli is a good example of the wonderful power of Gotama's magnetic personality. His method of argument is simply convincing and Upāli admits that he was convinced by the first argument of the fact that Manodanḍa was the most criminal in effecting and starting demerit and not the deeds (done by the body). His splendid Eulogy of Gotama, has been regarded by Dr. Law as 'A remarkable composition characterised by majestic and dignified tone'.⁴ The scant courtesy that he showed to Nāṭaputta the simile of the fools in respect of the doctrine of the Niganthas are all so very dramatic. The fact was that a devoted follower of Nāṭaputta like Upāli should have been converted to Buddhism was to the Jains simply a miracle and they attributed this to his Āvattāni Māyā or witchcraft. The shock of this conversion was too great for Nāṭaputta, who vomited

1 M. N.—Page 398

2 M. N.—Suttas 91, 92.

3 M. N.—Suttas 51, 56, and 58.

4 Law—Page 137. The verses are on Pages 52—53

blood.¹ Nigantha Nāṭaputtā tried to discredit Gotama by inducing his disciple Abhaya-Rāja-Kumāra to ask him a dilemma, but therein also Gotama triumphed. These two suttas clearly show that Jains did not maintain happy relations with Gotama. The other sect, about which we get good information is that of the *Paribbājakas*. The sect of these wandering ascetics had one of their headquarters at Ekapūndarika in Vesāli. Their love for speculative theories is clearly discernible in this Collection. The questions asked by Aggi Vacchagotta² about the finiteness and infinity of the world; existence or otherwise of the Tathāgata after death; whether body and life were the same or different show their speculative tendencies. Gotama rightly terms these views as 'a jungle of speculative theories'. He then explains how he preaches complete subsidence of the Pañcakkandhas or the Five Groups constituting sentient existence. Profound existence like the Great Ocean (Mahāsamudda)³ does not mean complete annihilation, but a state where all these terms like birth or death, existence or non-existence, eradication or non-eradication do not exist. It is in fact attributeless existence⁴. The sutta of Vacchagotta (No. 73) in which distinction between the meritorious and the demeritorious has been succinctly set forth at once marks the difference between the speculative and confused teaching of the Paribbājakas and the clearest, analytical and categorical teaching of Gotama. Gotama never countenanced speculative or mystic or hazy conception of things. His teaching and the noble life, that he enunciated required that his followers should clearly understand his ideal. His Brahmacariya was meant to subserve one end viz., the attainment of the

1 M. N.—Page 53

2 M. N.—Page 156

3 M. N.—Page 160

4 Compare, for example, सुञ्जलोअनिमित्तो च विमोक्षो यस्त गोचरो ।

आकासे'व सञ्जलानं गति तेसं दुरक्रया ।

Verse No : 92 अरहन्तवग्मो

Nibbāna after the complete destruction of suffering. Other questions about the past or the soul or body or existence or non-existence did not come within the purview of his enquiry and to clearly indicate this, he cites the example of a man, who is struck by a poisoned arrow and would not allow it to be taken out without understanding certain irrelevant points of information.¹ Other Paribbājakas like Dīghanakkha, Sandaka, Māgandiya, Sakuludāyi, Uggāhamāna, and Vekhanassa, are mentioned and their positions are refuted by Gotama. They are represented in several places as indulging in vulgar and vociferous talks, connected with the topics of worldly life². Gotama's assembly, on the other hand, was found to be absolutely silent, so that the Paribbājaka Kandaraka was simply surprised at this discipline³. Gotama explains to Sakuludayi, Anugāra Varadhara and others as to why he is held dear by his disciples and groups of five dhammas are mentioned and explained; and in a long Sutta he explains the Path (Paṭipadā), which he prescribes unto his disciples, and which enables them to secure the end-all and be-all as the result of full comprehension and understanding (Pages 203—214). This may be taken to be a fairly good summary of all the points of Gotama's teachings and which may be brought under convenient names of Sila, Samādhi, and Paññā. Gotama thus shows to the Paribbājakas that whatever he aims at and preaches is the effect of what he has himself fully comprehended and seen and he thus eschews all their speculative theories about the Pubbanta and Aparanta, which are to be fought out purely on speculation and gospel word and traditional literature. In this connection, while criticising this position of the Paribbājakas in respect of 'Paramavānno' (page 224) he compares them to one, who falls in love

1. M. N.—Pages 98-99. Gotama, therefore, maintains that he has not explained those questions (abyākata-Paññā)

2. M. N.—Suttas Nos. 76, 77, 79

3. M. N.—Sutta No. 51. In Sutta No. 89 life of Buddhist Bhikkhus has been paid a splendid eulogy by King Pasenadi Kosala. Pages 324-326.

with a beauty of the land, without having ever seen her or her complexion (P. 225). After these Paribbājakas, mention must be made of the *six teachers* but they are not prominently mentioned, except in one place (P. 197)¹ and an indication of the various views held by them and explained in the Apaññika Sutta². These and other Samājas held diverse views, and they were diametrically opposed to one another. Gotama mentions a very good method of judging of the falsity or correctness of their views and shows how due to their erroneous views, various demeritorious states of consciousness come into existence and how the one-faced character of truth is thereby rudely shaken. There are mentioned Causationists, Fatalists, Nihilists, Passivists, Disbelievers in superphysical worlds and Gotama has shown the weakness of their theories³. Thus this Paññāsaka gives us the impression that utmost freedom of thought prevailed in the days of Gotama and that this led to the origin of several speculative theories about the composition of this world, its first cause, soul and governance of sentient life, accentuation of differences of castes, ideas of purity and impurity and those led to the formation of groups of philosophers and sophists and thinkers, who, either under the name of religion or intellectual development, wandered over the face of India and helped to build up religious and intellectual life of the people. This appears in striking contrast with the active monasticism of Gotama and his simple, ethical, psychological and rationalistic teachings.

(4) *Topics of Ethical interest* : Out of the above consideration, there comes out another topic of introduction of ethical questions and about these also this Paññāsaka is rich and suggestive. We mention below a few of them :—(a) Ethics of

1. Sutta No. 77 shows that teachers like Pūraṇa Kassapa or Makkhali Gosala or Ajita Kesakambali, could not command confidence or respect of their followers by conclusive talks; whereas Gotama could do so. (P. 199).

2. M. N.—Sutta No. 60, pages 68–81.

3. M. N.—Suttas Nos. 60, 71, 76.

meat-eating (Sutta 55) (b) Superiority of mind over body and the heinous character of the inflictions of the Mind over the Body (Sutta 56) (c) Evils of lying (Sutta 61) (d) It is never too late to mend (Sutta 61) (e) Mind must be developed and universalised to embrace all and this can be effected only by intensive development of the mind (Sutta 62) (f) The life of the Bhikkhu is not a bed of roses—it is full of risks and temptations; yet full of promise, if rightly lived (Suttas 66, 67) (g) Pleasures of the senses yield little relish and yet entail great worry (Sutta 54) (h) Ethics of dire penances and austerities (Suttas 51, 85) (i) None can avoid the visitation and development of evil kamma (Sutta : 86) (j) Evil actions are evil actions and they admit of no justification (Sutta 97) (k) The whole world is a bondslave of Tanhā or craving (P. 259) (l) Humanity admits of no inequality there can not be any purity or impurity in consideration of any caste (Suttas 84, 89, 93, 96)

(5) *The Arrangement of the Suttas into Groups and their style and composition in general.*

This Pāṇṇāsaka like its predecessor is divided into five vaggas, each vagga being divided into ten Suttas. The Suttas in each vagga have been put together either on account of the same subject matter or the same method of exposition or according to the person to whom they were delivered¹. Further the terms 'Cūla' and 'Mahā' qualify several Suttas². Each vagga is named after the first sutta of that vagga. These Suttas have been traditionally collected and arranged at the First Saṅgīti; and its arrangement has been a matter of convenience and does not presuppose any chronological sequence. The style of these suttas which are in Pāli, appears to be somewhat archaic and no wonder if two Suttas from the Sutta Nipāta find a place in this Collection³. There are innumerable

1. Rājawade—Introduction, Page XI.

2. In this Pāṇṇāsaka, however, this is not a pronounced feature.

3. Nos. 92 and 98

repetitions and the method of discussion seems specially designed for people, who are not advanced much in understanding. It has its counterpart in the dialogues of the Upanishads and the employment of similes and parables, which is one of the special features of the Upanishad age, has been a special feature herein as well. It is impossible to refer to all the similes employed in this *Pannāsaka*¹. They cover a vast area of human activities and professions or arts and life in general. Similes and parables are always necessary, where the method of presentation is after the Platonic dialogues. A Simile is certainly no proof or argument; but it enables a man to understand the meaning and trend of an abstruse argument. The same thing can be said about the *Upamā*² e.g. The parable of a Brahmin woman (P. 50) *Ājāniyaassa Upamā* (P. 116) *Susūpamā*, *Bijūpamā* (P. 129), *Taraṇūpamā* (P. 129). These bear out the statement made above. Gotama was ever a successful teacher and he spared no pains in making his argument clear to those, for whom it was intended. He employed mythology and legends as well (Suttas Nos. 81, 82, 86). He employs what is known as "Itihāsa Dialogues" with a long or a short introduction to relieve the monotony of his sermons.³ Some of the Suttas, however, are neither dialogues nor sermons, but simply narrations—after the old *Ākhyāna*. The *Angulimāla Sutta* (No. 86) which has been regarded as "a valuable piece of ancient Buddhist Poetry"⁴. The old beautiful Ballad style has been illustrated by Winternitz from the *Ratthapālasutta* (No. 82)⁵. Mention has already been made of "catechism style." There are Suttas that are encyclopaedic and longest in character (Suttas Nos. 60, 77, 82, 85).

1. e.g. Pages 3, 16, 21, 30, 33, 40, 82, 98, 116, 177.

2. Frequently this sentence occurs in Pāli Texts :

ओपमं ते करिस्सामि, उपमाय हि इथे'कच्चे पुरिसा भासितस्त अत्थं आजानन्ति ।

3. Winternitz—Page 46

4. " —Page 48

5. M. N.—Pages 246-251

Long episodes or even Suttas from Suttanipāta occurring elsewhere are again introduced in this Pannāsaka.¹

(6) *References to Arts and Crafts* :—Suttas in this Collection are not without interest, since they throw sidelights on arts and crafts. Poultry has been referred to ; especially when the hen sits upon the eggs (p. 21) ; elephant training (p. 3) and horse training and horse examination (p. 116) are mentioned. Archery, with the mention of arrows and the bow and their varieties are utilised in connection with a simile on pages 98, 99. References to medicines for vomiting, purgatives, eye-washes and collyrium, medicines to be introduced through nostrils are noticeable (p. 181). Brewery is referred to in Sutta 56. Butcher's calling and slaughter houses are referred to on pages 29 and 400. Art of dyeing finds a reference in Sutta 56. A fine spun cloth 16 spans in length and 8 spans in breadth is mentioned Bāhitika Sutta (No. 88). Fire by attrition is touched in pages, 333, 362.

(7) *Cities, towns, villages, townships, peoples and jungles* :—An analysis of the Suttas will give us a number of names of cities like Vesāli, Chāmpā, Pātaliputta, Kapilavatthu, Rājagaha, Nālandā, Sāvatthi, Kosambi, Bārāṇasi, and Mithilā. These towns are generally big cities with good population, prosperous and rich. There are Nigamas like Āpāṇa (of the Ānguttarāpas), Medalumpa (of the Sākkiyas), Haliddavasana (of the Koliyas), Sālā, a Brahmin township (of the Kosalas), Kammāsadamma (of the Kurū), Thullakotthita (of the Kurū); other names like Cātumā, Nalakapāna, Ujuyyā, Madhurā are mentioned. Peoples are mentioned among whom Gotama moved and it is suggestive that instead of geographical names, the names of the peoples are used to represent the province inhabited by them; for example: the Aṅgas, Varṇas, Yonakarībojas, Bhaggas, Kāsīs, Kurus, Kosalās and Sakkyas. Vast stretches of land and Jungles are mentioned like

1. M. N.—e.g. Suttas Nos. 51, 85.

Daṇḍakārañña, Kāliṅgārañña, Mejjhārāñña, Mātaṅgārañña.¹ It is further said that they were first thickly populated lands, but were burnt down and destroyed and converted into jungles.

(8) *Knowledge about Gotama and his Personality* :— From this Paññāsaka, we get much information about Gotama. There are bits of information about him scattered throughout the Pāli Tipitaka. In the Mūla Paññāsaka there are two Suttas (Nos 26 and 36) that yield valuable information about his life. It seems that certain paragraphs were regarded as authoritative in this respect; and wherever Gotama is made to speak and refer to his life before the attainment of Buddhahood, those episodes were always to be repeated. In this Paññāsaka as well those paragraphs from the Ariyapariyesanasutta and the Mahāsaccakasutta are repeated.² In these two Suttas he tells in his own simple language a part of autobiography. Over and above this we have got some knowledge of Gotama's every day life derived from a close study by Uttara, who followed him like a never-leaving shadow (Page 340) for seven long months! Leaving aside the enumeration of thirty-two signs of greatness, every other detail as to how he walks, how he sees, how he begs his food, takes his food, washes the alms-bowl, enters an assembly, addresses people in his peculiar voice, is given so minutely (Page 345) that it can be taken as a fairly accurate picture of Gotama's daily habits and Personality. Gotama's relations with the Jains and the Paribbājakas have not been very cordial and yet, on the whole, he was loved and respected by the Brahmins and Kshatriyas. Brahmāyu Brahmin three-times saluted the Buddha (Page 346); while Pasenadi Kosala did the same on hearing from his Queen the truth of Gotama's remark about the suffering produced from the nearest and dearest (Page 315)³. The Dhammad cetiya Sutta (89) and the

1. M. N.—Page 44

2. M. N.—Bodhi Rājakumāra Sutta.

3. Gotama's greatness and popularity were accepted by all sectarians and Brahmins as well. The oft-repeated sentence

(Continued)

Kaṇṇakathala Sutta (90) show how the Royalty too regarded Gotama with extreme reverence and friendliness; how they went to Gotama from time to time and asked him questions on various points and how they approved of his explanations and were completely pleased. When there was the opening ceremony of a town-hall of the Sākkyas, Gotama was requested to occupy it first (Sutta 53). Gotama was also appreciative of others. He appreciated the intelligence of Pessa (Page 5). He never wanted to secure the advantage of anyone's weak position and so he plainly told Upāli to consider well before he declared his faith in the Buddha; and further not to discontinue his charities to the Niganthas, even when he proclaimed himself a follower of Gotama (p. 45). He entertained profound compassion towards all and, therefore, even though he was required to use harsh methods or speak sternly, his desire was that people should improve themselves and that was the reason why he explained to his cousin Devadatta his future state. (Sutta 58). His advice to his son Rāhula and the simile of an empty pot and the necessity of frequent introspection speak eloquently of his seriousness towards all (Sutta 61). Even though the Paribbājaka Māgandiya condemned him as a Repressionist (Bhūnahu) or other sectarians condemned him in similar terms and were angry with him, he never retorted them. His magnetic Personality was responsible for the conversion of Āngulimāla, when elaborate preparations were in progress to capture him (Sutta 86). His straightforward talk is seen in Sutta No. 63 addressed to Mālunkiyaputta. Thus throughout this Pappāsaka, the Personality of the Buddha looms large.

(9) *Samgha and life threin* :—Gotama had organised the Samgha institution with a definite objective viz. to enable the entrants to lead a particular kind of life in the Vihāra and as the result of that Brahmacariya put an end to suffering and

Viz., 'सायु खो पन तथास्पानं अरहतं दस्तनं होति' testifies to the statement made above.

attain Arhatship. He, therefore, threw open the gates of immortality to all. His doctrine was deep and profound and that necessitated a particular kind of discipline, concentration or mental culture and the acquisition of knowledge. His Brahmacariya is described as 'Saṃkhalikhita' and we are inclined to understand the word not 'as white as conch' but codified by the lawgiver Saṅkha. His Brahmachariya has been the subject of many a Suttas in this group. He had no desire to practise fraud upon the people nor to boast nor to make profit or acquire fame or any worldly gains¹. His aim was to improve the tone of Society and prepare a body of sturdy Bhikkhus and Bhikkūnis, who had developed a certain culture, who were ever conscious of their high mission, also were ever prepared to maintain their moral stamina, and who had entered the saṅgha without any considerations of ulterior motive or advantages. He has employed the terms doctrine and discipline (Dhamma and Vinaya). This conception of leading exalted life, a life of celibacy is as old as the Upanishads and is borne out by terms 'Abrahmacariyavāsā (P. 185) or Anassāsika Brahmacariyā' (P. 190). In Sutta 73, he explains how the Bramachariya is fully lived or not lived. (P. 163-165). His Sekhapatipadā (P. 18) Sāmukkāmsikā Dhammadesanā (P. 45), Sāvakānam Paṭipadā (sutta 77)—these show clearly the conception of Brahmacariya. He had different grades of training, from the Sotāpanna to the Arhat. He did not think of introducing any Restrictions or Rules unless there was any occasion for it. As the Saṅgha became more and more popular, attracted votaries, and material gifts, attained good name and fame there were undesirable tendencies noticeable among his followers in the saṅgha. He found disobedient and defiant Bhikkus like Bhaddāli (Sutta 65) and Assaji Punabbasukā (P. 145); but the majority of Bhikkhus were all devoted to him. He gave them opportunities for self-development. The ceremonies of the Pabbajā to begin with and the Upasam̄padā, were the obvious characteristics of life in the

1. M. N.—Page 135

Saṅgha. He introduced various vows and rules of discipline to control the body and the mind. He introduced the Pātimokha recitation and the Uposatha ceremony, the Vassāvāsa and the Pavāraṇā; and all these were the official acts of the Saṅgha. The wildness of life was to be removed, and softening and liberalising of character were the first requisites to be aimed at (Sutta 69, Gulissāni Sutta). The Saṅgha as a corporate body was to be free from jealousies and rivalries. There ought to be perfect peace and harmony existing among the inmates. His scheme of the development of the Bhikkhu is given in full details in the Kandarka Sutta (Sutta 51) and this has been more or less repeated throughout this Collection. The Bhikkhus have to do the work of ministering to the spiritual needs of the Upāsakas and others and this has been eloquently brought out by the Dhānañjāni Sutta. (No. 97). Development of Universal consciousness, absolutely unfettered and untrammelled and based on the Brahnavihārā seems to be the ideal aimed at by Gotama in the case of the Saṅgha (Sutta 62).

This brief indication of the topics dealt with in this Paññāsaka will give any one an imperfect idea of the variety, importance, and comprehensiveness of this Collection and the social, religious, intellectual and political sidelights that these Suttas throw especially on peoples of Northern India during the V and IV centuries B. C.

The Commentary of Buddhaghosa, the Pañcasūdāni is indispensable to the proper understanding of this work. There are translations in English and German, which are also useful in this connection¹. Other books are mentioned in the list of books, suggested for intensive study.

A word about this edition in the Devanāgarī script is necessary. The principles, followed in editing these works have been already mentioned in my Preface to the Nidānakathā, although they have been improved upon and sometimes elabo-

1. Rajawade—Introduction, Pages XI-XII

rated in later editions. I am quite conscious that some Pandits and Scholars would not approve of them, but the chief object aimed at is to facilitate understanding of the text. In the P. T. S. Edition of the Majjhima, many a time repetitions are showed by... ; but I have introduced Peyyālam according to the correct method, viz. introducing the beginning and the last words and then filling the gap by ... ॒.... Further the paragraphs according to the P. T. S. have not been accepted; but I have introduced my own principle of the division of the Text into Paragraphs. The double inverted commas (" or ") have been used where Gotama is speaking and single comma (' or ') where other person is speaking. The employment of bold type in the case of Proper names, subjects, or even emphasis on important sentences has been found to be very useful to students at the time of revision and this has been greatly appreciated. There are mistakes in printing, but I have thought it better not to add any correction slip, as Pāli teacher or scholar will understand them as being obvious. Further, I had to replace paragraphs after paragraphs in this Collection as their originals were in the Mūla Paññāsaka, while this book had to be studied independently by the Pāli student. I have in several places corrected the Text of the P. T. S. and in this connection the Burmese edition proved to be of great use to me. Herein are also noted a number of readings. Where the same paragraphs from other suttas in this Collection had been repeated, I have referred to the Sutta number and the Paragraph number; while, where other changes like changing the case or number had to be effected, I have used the expression 'consequential changes.' These are generally attended to, but it cannot be professed that absolute accuracy is maintained throughout.

In preparing the MSS of this big Collection of Suttas I have to mention the name of Mr. N. V. Tungar of Poona, who gave me a Devanāgarī transcription of the first few Suttas. I am also glad that I could, to a certain extent, appreciate

his help materially. In the case of writing the Suttas from 71-100, however, I am very grateful to my two Students Mr. Gangji V. Shah, an M. A. student and Mr. R. K. Acharya M.A. (now a Lecturer in Pāli in the Baroda College). They refused to take any incidental expenses for making copies. They wrote down all the Suttas and spent hours and hours with me in editing and correcting the Text, even during the May vacation. My best thanks are due to them both. The Karnatak Printing Press, has, as usual, carried out the work to my satisfaction and even without minding many a time-great worry in carrying out corrections even to the last proof.

In conclusion, it is a matter of great satisfaction that this activity of this University is being appreciated by Scholars from Bengal, by the Mahabodhi Society, Calcutta and other Scholars of the West, among whom the name of Dr. Tucci of the University of Rome must be prominently mentioned.

Sugata Nidhāna
15th Rd., Khar, BOMBAY (21.)
31st July 38.

N. K. BHAGWAT.

Abbreviations used in the Preface

Winternitz	— 'A History of Indian Literature,' Vol. II. English Translation, publication of the Calcutta University, 1933.
Law	— 'A History of Pāli Literature' by B. C. Law Vol. I, published 1933.
Rajwade	— Introduction, मज्जमनिकायो मूलपण्णासकं, Edited by C. V. Rajwade, Poona, 1919.
Rhys Davids	— 'Buddhist India', (The Story of the Nations), by T. W. Rhys Davids, London, 1911.
M. N.	— Majjhima Nikāyo—Majjhima Pāṇṇāsaka in the Devanāgari—Sutta No. or page or pages No.

७१

[१. तेविज्ज्वच्छगोच्चसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एक समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । तेन खो पन समयेन वच्छगोत्तो परिब्बाजको एकपुण्डरीके परिब्बाजकारामे पटिवसति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि । अथ खो भगवतो एतद्द्वौसि :—‘ अतिप्पगो खो ताव वेसालियं पिण्डाय चरितुं, यन्ननाहं येन एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो येन वच्छगोत्तो परिब्बाजको तेनुपसङ्कमेयंति । अथ खो भगवा येन एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो येन वच्छगोत्तो परिब्बाजको तेनुपसङ्कमि । अहसा खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं दूस्तो'व आगच्छन्तं, दिस्वान भगवन्तं एतद्वोच :—‘ एतु खो भन्ते भगवा, सागतं भन्ते भगवतो, चिरस्सं खो भन्ते भगवा इमं परियायं अकासि, यदिद्दै इधा'गमनाय । निसीदतु भन्ते भगवा, इदमा'सनं पञ्जतं'ति । निसीदि भगवा पञ्जते आसने । वच्छगोत्तो पि खो परिब्बाजको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनो खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद्वोच :—

[२] ‘ सुतं मे'तं भन्ते :—‘ समणो गोतमो सब्बज्ञु सब्बदस्सावी, अपरिसेसं जाणदस्सनं पटिजानाति, चरतो च मे तिढ्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं जाणदस्सनं पञ्चुपट्ठितं'ति । ये ते भन्ते एवमा'हंसु :—‘ समणो गोतमो....पे०....पञ्चुपट्ठितं'ति; कच्चि ते भन्ते भगवतो वुत्तवादिनो न च भगवन्तं अभूतेन अब्माचिक्खन्ति धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारखं ठानं आगच्छती'ति ? । ‘ ये ते वच्छ एवमा'हंसु :—‘ समणो गोतमो

सब्बञ्जु....पे०....पञ्चुपट्टिंति ; न मे ते बुत्तवादिनो, अब्माचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेना'ति ।

[३] ' कथं व्याकरमाना पन मयं भन्ते बुत्तवादिनो चे'व भगवतो अस्साम न च भगवन्तं अभूतेन अब्माचिक्खेत्याम, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरेत्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारथं ठानं आगच्छेत्याति ? । तेविज्जो समणो गोतमो'ति खो वच्छ व्याकरमानो बुत्तवादी चे'व मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्माचिक्खेत्य, धम्मस्स चानु'धम्मं व्याकरेत्य, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारथं ठानं आगच्छेत्य। अहं हि वच्छ यावदे'व आकङ्क्षामि अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेष्यथीदं, एकम्पि जाति, द्वे'पि जातियो....पे०....(५१.१९) इति साकारं सउदेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि । अहं हि वच्छ यावदेव आकङ्क्षामि दिव्बेन चकखुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसरेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते, सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुगते यथाकम्मूपर्गे सत्ते पजानामि :— इमे वत....पे०....(५१.२०) सत्ते पजानामि । अहं हि वच्छ आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिड्डे'व धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पद विहरामि । तेविज्जो समणो गोतमो'ति खो वच्छ व्याकरमानो बुत्तवादी चे'व मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्माचिक्खेत्य, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरेत्य, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारथं ठानं आगच्छेत्याति' ।

[४] एवं बुत्ते वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच :— ' अत्यि नु खो भो गोतम कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुखस्स अन्तंकरो'ति ' ? । ' नत्यि खो वच्छ कोचि गिही गिही-संयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुखस्स अन्तंकरो'ति ' । अत्यि पन भो

गोतम कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा सगूपगो'ति ? ।
 'न खो वच्छ एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न
 पञ्चसतानि, अथ खो भित्यो' व, ये गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा
 सगूपगो'ति ? । 'अत्थि नु खो भो गोतम कोचि आजीवको कायस्स भेदा
 दुक्खस्स अन्तंकरो'ति ? । 'न'त्थि खो वच्छ कोचि आजीवको कायस्स
 भेदा दुक्खस्स अन्तंकरो'ति ? । 'अत्थि पन भो गोतम कोचि आजीवको
 कायस्स भेदा सगूपगो'ति ? । इतो खो सो वच्छ एकनवुतो कप्पो यम'हं
 अनुस्सरामि, ना'भिजानामि कञ्चि आजीवकं सगूपगं अञ्जत्र एकेन, सो
 पा'सि कम्मवादी किरियवादी'ति । एवं सन्ते भो गोतम सुञ्जं अदुं-
 तिथायतनं अन्तमसो सगूपगेन पी'ति । एवं सन्ते वच्छ सुञ्जं अदुं-
 तिथायतनं अन्तमसो सगूपगेन पी'ति ।

[५] इदम'बोच भगवा । अन्तमनो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवतो
 भासितं अभिनन्दी'ति ।

तेविज्जवच्छगोत्तसुतनं पठमं ।

७२

[२. अग्निवच्छगोत्तसुतं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति ज्ञेवतने
 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन
 भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्वं सम्मोहि । सम्मोदनीयं
 कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि । एकमन्तं निसीक्षो खो
 वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'बोच :—

[२] 'किं तु खो भो गोतम, सस्सतो लोको इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, 'सस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं पन भो गोतम, 'असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, 'असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं तु खो भो गोतम, 'अन्तवा लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, अन्तवा लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं पन भो गोतम अनन्तवा लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, अनन्तवा लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं तु खो भो एवंदिडि, अनन्तवा लोको, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतम 'तं जीवं तं सरीरं, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि 'तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं पन भो गोतम, 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्च मोघम'-वच्छ एवंदिडि, 'न होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं तु खो भो गोतम, 'होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि, 'न होति तथा-गतो परंमरणा' इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । 'किं तु खो भो गोतम 'होति च न च होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति एवंदिडि भवं गोतमो'ति ?' । 'न खो अहं वच्छ एवंदिडि 'होति च न च होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्च, मोघम'ञ्जं'ति' । किं पन भो गोतम, 'ने'व होति न

न होति तथागतो परंमरणा, इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति एवंदिष्टि भवं गोतमो'ति ? । 'न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि, 'नेव होति न न होति तथागतो परंमरणा, इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति ।

[३] 'किं तु खो भो गोतम, 'सस्सतो लोको, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति एवंदिष्टि समणो गोतमो'ति, इति पुष्टो समानो 'न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि, 'सस्सतो लोको, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति वदेसि । 'किं पन भो गोतम, 'असस्सतो लोको' इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति एवंदिष्टि समणो गोतमो'ति इति पुष्टो समानो, 'न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि, 'असस्सतो लोको, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति वदेसि । 'किं तु 'असस्सतो लोको, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति वदेसि । 'अनन्तवा लोको' खो भो गोतम 'अनन्तवा लोको'....पे०...., 'अनन्तवा लोको'....पे०...., 'तं जीवं तं सरीरं'....पे०....'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं'....पे०....'होति तथागतो परंमरणा'....पे०...., 'न होति तथागतो परंमरणा'....पे०....'होति च न च होति तथागतो परंमरणा, इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति एवंदिष्टि समणो गोतमो'ति इति पुष्टो समानो 'न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि, 'होति च न च होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति वदेसि । किं पन भो गोतम 'नेव होति न न होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति एवंदिष्टि समणो गोतमो'ति इति पुष्टो समानो, 'न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि, 'नेव होति न न होति तथागतो परंमरणा, 'इदमेव सच्चं, मोघमञ्जंति वदेसि । किं पन भवं गोतमो आदीनवं सम्पस्समानो एवं इमानि सब्बसो दिष्टिगतानि अनुपगतो'ति ? ।

[४] "सस्सतो लोको'ति खो वच्छ दिष्टिगतमेतं दिष्टिगहनं दिष्टिकल्तारं दिष्टिविसूकं दिष्टिविष्फन्दितं दिष्टिसंयोजनं, सदुक्खं सविघातं

सउपायासं सपरिल्लाहं, न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपासमाय न अभिज्ञाय न सम्बोधाय न निष्वाणाय संवत्तति । ‘अमस्सतो लोको’ति खो वच्छ....पे०....‘अन्तवा लोको’ति खो वच्छ....पे०....‘तं जीवं तं सरीरं’ति खो वच्छ....पे०....‘अऽत्रं जीवं अऽत्रं सरीरं’ति खो वच्छ....पे०....‘होति तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ....पे०....‘न होति तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ....पे०....‘नेव होति न न होति तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ दिद्विगतमे’तं दिद्विगहनं....पे०....संवत्तति । इमं खो अहं वच्छ आदीनवं सम्प्रस्समानो, एवं इमानि सब्बसो दिद्विगतानि अनुपगतो’ति । ‘अथि पन भोतो गोतमस्स किञ्चिद्विद्विगतं’ति । ‘दिद्विगतं’ति खो वच्छ अपनीमेत’तं तथागतस्स । दिङ्गं हे’तं वच्छ तथागतेनः—‘इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अथङ्गमो; इति वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अथङ्गमो; इति सञ्ज्ञा, इति सञ्ज्ञाय समुदयो, इति सञ्ज्ञाय अथङ्गमो; इति सङ्घारा, इति सङ्घारानं समुदयो, इति सङ्घारानं अथङ्गमो; इति विज्ञाणं, इति विज्ञाणस्स समुदयो, इति विज्ञाणस्स अथङ्गमो’ति । तस्मा तथागतो सब्बमञ्जितानं सब्बमथितानं सब्ब—अहिंकार—मर्मिकार—मानानुसयानं खया विरागा निरोधा चागा पटिनिस्तसगा अनुपादा विमुक्तो’ति वदामी’ति ॥

[५] ‘एवं विमुक्तचित्तो पन भो गोतम भिक्खु कुर्मि उपपञ्जती ति ?’ । ‘उपपञ्जती’ ति खो वच्छ न उपेति । ‘तेन हि भो गतम् न उपपञ्जती’ ति ?’ । ‘न उपपञ्जती’ ति खो वच्छ न उपेति । ‘तेन हि भो गोतम उपपञ्जति च न च उपपञ्जती’ ति ?’ । ‘उपपञ्जति च न च उपपञ्जति इति खो वच्छ न उपेति’ । ‘तेन हि भो गोतम नेव

उपपञ्जति न न उपपञ्जति इति ? । 'ने'व उपपञ्जति न न उपपञ्जति इति खो वच्छ न उपेति ।

[६] ' एवं विमुक्तचित्तो पन भो गोतम भिक्खु ' कुहिं उपपञ्जती ' ति पुढो समानो, ' उपपञ्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । ' तेन हि भो गोतम न उपपञ्जती'ति पुढो समानो ' न उपपञ्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । तेन हि भो गोतम ' उपपञ्जति च न च उपपञ्जती'ति इति पुढो समानो ' उपपञ्जति च न च उपपञ्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । तेन हि भो गोतम ' ने'व उपपञ्जति न न उपपञ्जती'ति इति पुढो समानो, ' ने'व उपपञ्जति न न उपपञ्जति इति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । एथा'हं भो गोतम अज्जाणमा'पार्दि, एथ सम्मोहमा'पार्दि, या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासहृपेन अहु पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता'ति ।

[७] " अलं हि ते वच्छ अज्जाणाय अलं सम्मोहाय । गम्भीरो हि अयं वच्छ धम्मो दुहसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पणिडत्तवेदनियो, सो तथा दुज्जानो अज्जदिडिकेन अज्जखन्तिकेन अज्जर-चिकेन अज्जवयोरेन अज्जथाचरियकेन । तेन हि वच्छ तं येवे'त्थ पटि-पुच्छस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । ' तं किं मञ्जसि वच्छ सचे ते पुरतो अग्गि जलेय्य, जानेय्यासि त्वं अयं मे पुरतो अग्गि जलती'ति । ' सचे मे भो गोतम पुरतो अग्गि जलेय्य, जानेय्या'हं, ' अयं मे नुम्मे अग्गि जलती'ति । ' सचे पन तं वच्छ एवं पुच्छेय्य, ' यो ते अयं पुरतो अग्गि जलति अयं अग्गि किं पटिच्च जलती'ति ? । एवं पुढो त्वं वच्छ किं'ति व्याकरेय्यासी'ति ? । सचे मं भो गोतम एवं पुच्छेय्य ' यो ते अयं पुरतो अग्गि जलति अयं अग्गि किं पटिच्च जलती'ति, एवं पुढो अहं

भो गोतम एवं व्याकरेण्यं :—‘यो मे अयं पुरतो अग्नि जलति अयं अग्नि तिणकहुपादानं पठिच्च जलती’ति’ । ‘सचे ते वच्छ पुरतो सो अग्नि निब्बायेण्य जानेय्यासि त्वं ‘अयं मे पुरतो अग्नि निब्बुतो’ति ?’ । ‘सचे मे भो गोतम पुरतो सो अग्नि निब्बायेण्य जानेय्या’हं, ‘अयं मे पुरतो अग्नि निब्बुतो’ति । ‘सचे पन तं वच्छ एवं पुच्छेण्य, ‘यो ते अयं पुरतो अग्नि निब्बुतो सो अग्नि इतो कतमं दिसं गतो ? ‘पुरत्यिमं वा पच्छिमं वा उत्तरं वा दक्षिणं वा’ति ? । एवं पुढो त्वं वच्छ किंति व्याकरेण्यासी’ति ?’ । ‘न उपेति भो गोतम । यं हि सो भो गोतम अग्नि तिणकहुपादानं पठिच्च अजलि, तस्स च परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा अनाहारो निब्बुतो त्वे’व सङ्घं गच्छती’ति ।

[८] “एवमेव खो वच्छ येनस्त्वपेन तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेण्य तं रूपं तथागतस्स पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावथ्युक्तं अनभावगतं आयति अनुपादधम्मं; रूपसङ्घाविमुक्तो खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो अप्पमेण्यो दुष्परियोगाहो, सेय्यथा’पि महासमुद्दो, उपपञ्जती’ति न उपेति, न उपपञ्जती’ति न उपेति, उपपञ्जति च न च उपपञ्जती’ति न उपेति, नेव उपपञ्जति न न उपपञ्जती’ति न उपेति । याय वेदनाय तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेण्य सा वेदना तथागतस्स पहीना....पे०....अनुप्पादधम्मा; वेदनासङ्घाविमुक्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो....पे०....न उपेति । याय सञ्जाय तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेण्य सा सञ्जा तथागतस्स पहीना....पे०....अनुप्पादधम्मा; सञ्जासङ्घाविमुक्तो....पे०....न उपेति । येहि सङ्घारेहि....पे०....अनुप्पादधम्मा; सङ्घारसङ्घाविमुक्तो खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो....पे०....न न उपपञ्जती’ति न उपेति । येन विज्ञापेन तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेण्य तं विज्ञाणं तथागतस्स पहीनं....पे०....

अनुप्पादधम्मं; विज्ञाणसङ्घाविमुक्तो खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो
....पे०....ने'व उपपज्जति न न उपपज्जती'ति न उपेती'ति" ।

[९] एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिव्वाजको भगवन्तं एतद'बोचः—‘सेय्यथा
पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महासालस्कयो, तस्स
अनिच्छता साखापलासं पलुजेय्य, तच्चपटिका पलुजेय्यु, केम्गु पलुजेय्य,
सो अपरेन समयेन अपगतसाखापलासो अपगततच्चपपटिको अपगतफेम्गुको
सुद्धो अस्स सारे पतिहितो, एवमेवि'दं भोतो गोतमस्स पावचनं अपगतसा-
खापलासं अपगततच्चपपटिकं अपगतफेम्गुकं सुद्धं सारे पतिहितं । अभि-
क्नन्तं भो गोतम । अभिक्नन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम....पे०....
(५४.२४) गोतमो धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति' ।

अग्निवच्छगोत्तसुत्तन्तं दुतियं

७३

[३. महावच्छगोत्तसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कल-
न्दकनिवापे । अथ खो वच्छगोत्तो परिव्वाजको येन भगवा तेनु'पसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता संद्वि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसा-
रेवा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिव्वाजको
भगवन्तं एतद'बोचः—“दीघरता'हं भोता गोतमेन सहकर्थी । साधु मे भवं
गोतमो सङ्घितेन कुसला'कुसलं देसेतू'ति" । “सङ्घितेन'पि खो ते अहं वच्छ
कुसला'कुसलं देसेय्य, वित्यारेन'पि खो ते अहं वच्छ कुसला'कुसलं देसेय्य,
अपि च ते अहं वच्छ सङ्घितेन कुसला'कुसलं देसेसामि, तं सुणाहि,
साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति" । ‘एवं भो'ति खो वच्छगोत्तो
परिव्वाजको भगवतो पञ्चसोसि । भगवा एतद'बोचः—

[२] “लोभो खो वच्छ अकुसलं, अलोभो कुसलं । दोसो खो वच्छ अकु-
सलं, अदोसो कुसलं । मोहो खो वच्छो अकुसलं, अमोहो कुसलं । इति खो
वच्छ इमे तयो धम्मा अकुसला, तयो धम्मा कुसला । पाणातिपातो खो
वच्छ अकुसलं, पाणातिपाता वेरमणी कुसलं । अदिन्नादानं खो वच्छ
अकुसलं, अदिन्नादाना वेरमणी कुसलं । कामेसु मिच्छाचारो खो वच्छ
अकुसलं, कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी कुसलं । मुसाचादो खो वच्छ अकु-
सलं, मुसाचादा वेरमणी कुसलं । पिसुणा वाचा खो वच्छ अकुसलं, पिसु-
णाय वाचाय वेरमणी कुसलं । फरुसा वाचा खो वच्छ अकुसलं, फरुसाय
वाचाय वेरमणी कुसलं । सम्पत्तलापो खो वच्छ अकुसलं, सम्पत्तलापा
वेरमणी कुसलं । अभिज्ञा खो वच्छ अकुसलं, अनभिज्ञा कुसलं ।
ब्यापादो खो वच्छ अकुसलं, अब्यापादो कुसलं । मिच्छादिङि खो वच्छ
अकुसलं, सम्मादिङि कुसलं । इति खो वच्छ इमे दसधम्मा अकुसला,
दसधम्मा कुसला । यतो खो वच्छ भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छि-
न्मूला तालवथ्युक्ता अनभावगता आर्थिं अनुप्पादधम्मा, सो होति भिक्खु
अरहं खीणासवो तुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्यो
परिक्वीणभवसंयोजनो सम्पद'ज्ञा विसुत्तो'ति ।

[३] ‘तिष्ठतु भवं गोतमो, अत्यि पन भोतो गोतमस्स एकभिक्खु’पि
सावको आसवानं खया अनासवं चेत्तोविमुर्ति पञ्चाविमुर्ति दिङे’व धम्मे संयं
अभिज्ञा सच्छिक्तवा उपसम्पज्ज विहरती’ती’? । ‘न खो वच्छ एकं येव संतं
न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो
भिष्यो’ व ये भिक्खू मम सावका आसवानं खया अनासवं....पे०....विह-
रती’ति’ । ‘तिष्ठतु भवं गोतमो, तिष्ठन्तु भिक्खू, अत्यि पन भोतो गोतमस्स
एकभिक्खुणी’पि साविका आसवानं खया....पे०... उपसम्पज्ज विह-
रती’ति’? । ‘न खो वच्छ एकं येव संतं....पे०....भिष्यो’ व या भिक्खुणियो

मम साविका आसवानं खयापे०.... विहरन्ती' ति' । 'तिङ्गतु भवं गोतमो, तिङ्गतु भिक्खू, तिङ्गतु भिक्खुणियो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकु'पासको' पि सावको गिही ओदातवसनो, ब्रह्मचारी, पञ्चनं ओरम्भागियानं संयो- जनानं परिक्खया ओपपातिको तथ्यपरिनिव्वायी, अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं पे०.... भित्यो व ये उपा- सका मम सावका गिही....पे०.... तस्मा लोका'ति' । 'तिङ्गतु भवं गोतमोपे०....तिङ्गतु उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो, अत्थि पन- भोतो गोतमस्स एकु'पासको'पि सावको गिही ओदातवसनो कामभोगी सासनकरो ओवादपतिकरो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथंकथो वेसारज्जप्तत्तो अपरपच्चयो सत्युसासने विहरती'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०.... भित्यो व ये उपासका मम सावका गिही ओदातवसना कामभोगिनो सासनकरा ओवादपतिकरा तिण्णविचिकिच्छा विगतकथंकथा वेसारज्जप्तत्ता अपरपच्चया सत्युसासने विहरती'ति' । 'तिङ्गतु भवं गोतमो....पे०....तिङ्गतु उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकु'पासिका'पि साविका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनी पञ्चनं ओरम्भागियानं....पे०.... तस्मा लोका'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०.... अथ खो भित्यो व या उपासिका मम साविका....पे०.... तस्मा लोका'ति' । 'तिङ्गतु भवं गोतमो....पे०....तिङ्गतु उपासिका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकु'पासिका'पि साविका गिही ओदातवसना कामभोगिनीपे०....सत्युसासने विहरती'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०.... अथ खो भित्यो व या उपासिका मम साविका गिही ओदातवसना कामभो- गिनियो सासनकरा ओवादपतिकरा....पे०....सत्युसासने विहरन्ती'ति' ।

[४] 'सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवं येव गोतमो आराधको अभविस्स नो च खो भिक्खू आराधका अभविसु, एवमि'दं ब्रह्मचरियं

अपरिपूरं अभिवस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको, भिक्खू च आराधका, एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको अभिविस्स, भिक्खू च आराधका अभिविसु, नो च खो भिक्खुणियो आराधिका अभिविसु, एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभिविस्स तेन'ङ्गेन। अभिविसु, एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतमो इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको, भिक्खू च आराधका, भिक्खुणियो च आराधिका, एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतमो इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको अभिविस्स, भिक्खू च आराधका अभिविसु, भिक्खुणियो च आराधिका अभिविसु, नो च खो उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका अभिविसु, एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभिविस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको....पे०....आराधिका उपासिका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका, एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....ब्रह्मचारिनो आराधका अभिविसु, नो च खो उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका अभिविसु, एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभिविस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....उपासिका च गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका अभिविसु, नो च खो उपासिका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो आराधिका अभिविसु, एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभिविस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....उपासिका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो आराधिका,

एवमि'दं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ज्ञेन । सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव
....पे०....उपासिका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचरिनियो आराधिका अभ-
विसु, नो च खो उपासिका ओदातवसना कामभोगिनियो आराधिका अभविसु
एवमि'दं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेन'ज्ञेन; यस्मा च खो भो
गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०.... उपासिका च गिही ओदातवसना काम-
भोगिनियो आराधिका, एवमि'दं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेन'ज्ञेन ।

[५] सेव्यथा'पि भो गोतम गङ्गानदी समुदनिना समुदपोणा समुद-
पव्वारा समुदं आहच्च तिङ्गति, एवमे'वा'यं भोतो गोतमस्स परिसा सगह-
टुपव्वजिता निब्बाणनिना निब्बाणपव्वारा निब्बाणं आहच्च
तिङ्गति । 'अभिकृतं भो गोतम, अभिकृतं भो गोतम । सेव्यथा पि भो
गोतम निकृजितं....पे०.... (५४.२४) एवमे'वं भोता गोतमेन अनेक
परियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि
धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । लभेय्याम भोतो गोतमस्स सन्तिके पव्वजं
लभेय्यं उपसम्पदं 'ति' । यो खो वच्छ अज्जतियियपुञ्चो इमर्सिम धम्मविनये
....पे०....(५७.१०) उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया' ति । अलत्य खो
वच्छगोतो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पव्वजं अलत्य उपसम्पदं ।

[६] अचिरुपसम्पन्नो खो पना'यस्मा वच्छगोतो अडुमासू'पसम्पन्नो
येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वच्छगोतो भगवन्तं एतद 'वोचः—
'यावतकं भन्ते सेखेन जाणेन सेखाय विजाय पत्तव्वं अनुप्पत्तं तं मया,
उत्तरि मे भगवा धम्मं देसेतू 'ति' । 'तेन हि त्वं वच्छ द्वे धम्मे उत्तरि भावेहि,
समथञ्च विपस्सनञ्च । इमे खो ते वच्छ द्वे धम्मा उत्तरि भाविता, सम-
यो च विपस्सना च अनेकधातुपटिवेधाय संवत्तिसन्ति' ।

[७] “ सो त्वं वच्छ यावदेव आकृद्धसिः—‘अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभवेय्यः—‘एको पि हृत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हृत्वा एको अस्सं, आविभावं तिरोभावं तिरोकुहुं तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छेय्यं, सेय्यथा पि आकासे, पठविया पि उम्मुजनिमुजं करेय्यं, सेय्यथा पि उदके, उदके पि अभिज्जमाने गच्छेय्यं, सेय्यथा पि पठवियं, आकासे पि पलुङ्केन करेय्यं, सेय्यथा पि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्द्रिमसुरिये एवं महिद्धिके, एवं महानुभावे पाणिना परामसेय्यं परिमज्जेय्यं, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वर्तेय्यं,’ ति । तत्र तत्रेव सक्रिवभव्वतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[८] “ सो त्वं वच्छ यावदेव आकृद्धस्ससिः—‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिकर्त्तमानुसिकाय उभो सदे सुणेय्यं, दिव्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके चाति, तत्र तत्रेव सक्रिवभव्वतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[९] “ सो त्वं वच्छ यावदेव आकृद्धस्ससिः—‘परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्यं, सरागं वा चित्तं ‘सरागं चित्तं’ति पजानेय्यं, वीतरागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं’ति...., सदोसं वा चित्तं...., वीतदोसं वा चित्तं...., समोहं वा चित्तं...., वितमोहं वा चित्तं...., सहित्तं वा चित्तं...., विक्रित्तं वा चित्तं...., महगतं वा चित्तं...., अहमगतं वा चित्तं...., सउत्तरं वा चित्तं...., अनुत्तरं वा चित्तं...., समाहितं वा चित्तं...., असमाहितं वा चित्तं...., विमुत्तं वा चित्तं...., अविमुत्तं वा चित्तं ‘अविमुत्तं चित्तं’ ति पजानेय्यं’ति, तत्र तत्रेव सक्रिवभव्वतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[१०] “ सो त्वं वच्छ यावदेव आकृद्धस्ससिः—‘अनेकविहितं पुब्बेनि-वासं अनुस्सरेय्यं, सेय्यथी’दं एकम्पि जाति....पे०....(५१.१९)

इधूं पपनो'ति । इति साकारं सउदेसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्तरेण्यं'ति, तत्र तत्रैव सक्रियभव्यतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[११] “ सो त्वं वच्छ यावदेव आकृष्णस्ससि:—‘दिव्वेन चक्रखुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेण्यं चवमाने उपपञ्जमाने....पे०.... (५१.२०) सत्ते पजानेण्यं; ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेनपे०....सुगर्ति सगं लोकं उपपनो'ति । इति दिव्वेन चक्रखुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेण्यं चवमाने उपपञ्जमाने, हीने पर्णीते, सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुगते, यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेण्यं'ति’ तत्र तत्रैव सक्रियभव्यतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[१२] “सो त्वं वच्छ यावदेव आकृष्णस्ससि:—‘आसवानं खया अनासवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति दिहेव धर्मे सयं अभिज्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पञ्ज विहरेण्यं'ति, तत्र तत्रैव सक्रियभव्यतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने'ति” ।

[१३] अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा, अनुमोदित्वा उद्धाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्रियणं कर्त्वा पक्षामि । अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो एको वूपकडो...पे०....(५७.११) उपसम्पञ्ज विहासि । खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कर्तं करणीयं, ना'परं इथत्ताया'ति अव्यञ्जासि । अज्जतरो खो पना'यस्मा वच्छगोत्तो अरहतं अहोसि ।

[१४] तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवन्तं दस्सनाय गच्छन्ति । अद्वसा खो आयस्मा वच्छगोत्तो ते भिक्खू दूरतो व गच्छन्ते; दिस्वा येन ते भिक्खू तेनु'पसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतद'बोचः—‘हन्द कहं पन तुम्हे आयस्मन्तो गच्छथा'ति? । ‘भगवन्तं खो मयं आबुसो

दस्सनाय गच्छामा'ति' । 'तेन हि आयस्मन्तो मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दयः— 'वच्छगोत्तो भन्ते भिक्खु भगवतो पादे सिरसा वन्दति एवज्ञवदेति— 'परिचिण्णो मे भगवा, परिचिण्णो मे सुगतो'ति' । 'एवमावुसो'ति ते भिक्खु येन भगवा तेनु'पसङ्कमित्वा, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खु भगवन्तं एतद'वोचुः— 'आयस्मा भन्ते वच्छगोत्तो भगवतो पादेपै० परिचिण्णो मे सुगतो'ति' । "पुब्वे'व मे भिक्खवे वच्छगोत्तो भिक्खु चेतसा चेतो परिच्छ विदितो, 'तेविज्ञो वच्छगोत्तो भिक्खु महिद्विको महानुभावो'ति' । देवता'पि मे एतम'त्यं आरोचेसुः— 'तेविज्ञो भन्ते वच्छगोत्तो भिक्खु महिद्विको महानुभावो'ति' ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभिनन्दु'ति' ।

महावच्छगोत्तसुत्तन्तं ततियं

७४

[४ दीघनखसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरते गिज्जाकूटे सूकरखतायं । अथ खो दीघनखो परिब्बाजको येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्दि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठिलो खो दीघनखो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'-वोचः— 'अहं हि भो गोतम एवंवादी एवंदिष्टः— 'सब्बं मे न खमती' ति' । 'या' पि खो ते एसा अग्निवेसन दिष्टि, 'सब्बं मे न खमती'ति, एसा'पि ते दिष्टि न खमती'ति' । 'एसा चे मे भो गोतम दिष्टि खमेत्य तम्य

अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति । अतो खो ते अग्गिवेसन बहूहि बहुतरा लोकर्सिम ये एवमा'हंसुः—‘तम्पि अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति; ते तञ्चेव दिंहि नप्पजहन्ति अञ्जञ्च दिंहि उपादियन्ति । अतो खो ते अग्गिवेसन तनूहि तनुतरा लोकर्सिम ये एवमा'हंसुः—‘तम्पि अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति, ते तञ्च एव दिंहि पजहन्ति अञ्जञ्च दिंहि न उपादियन्ति ।

[२] “सन्ति अग्गिवेसन एके समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनोः—‘सब्बं मे खमती’ति । सन्ति अग्गिवेसन एके समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनोः—‘सब्बं मे न खमती’ति । सन्ति अग्गिवेसन एके समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनोः—‘एकञ्चं मे खमति, एकञ्चं मे न खमती’ति” । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनो, ‘सब्बं मे खमती’ति, तेसम् यं दिंहि सारागाय सन्तिके अभिनन्दनाय सन्तिके अज्ञोसानाय सन्तिके उपादानाय सन्तिके । तत्र ये ते समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनो, ‘सब्बं मे न खमती’ति तेसम् यं दिंहि असारागाय सन्तिके, असंयोगाय सन्तिके अनभिनन्दनाय सन्तिके अनज्ञोसानाय सन्तिके अनुपादानाय सन्तिके” । एवंवुते दीघनखो परिब्बाजको भगवन्ते एतद् वोचः—‘उक्ससति मे भवं गोतमो दिंहिगतं, समुक्ससति मे भवं गोतमो दिंहिगतं’ति । ‘तत्र अग्गिवेसन ये ते समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनो, ‘एकञ्चं मे खमति, एकञ्चं मे न खमती’ति, या हि खो नेसं खमति सा’यं दिंहि सारागाय.... पे०....उपादानाय सन्तिके; या हि खो नेसं न खमति सा’यं दिंहि असारागाय....पे०....अनुपादानाय सन्तिके ।

[३] “तत्र अग्गिवेसन ये ते समणत्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिंहिनो, ‘सब्बं मे खमती’ति तथ्य विज्ञु पुरिसो इति पटिसम्बिक्खतिः—‘या खो

मे अयं दिष्टि, सब्बं मे खमती'ति इमञ्चे अहं दिष्टि थामसा परामस्स अभिनिविस्स बोहरेष्यं:—‘इदं’मेव सच्च मोघम’ञ्जं’ति, द्वीहि मे अस्स विग्गहो, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि, ‘सब्बं मे न खमती’ति यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि ‘एकचं मे खमति एकचं मे न खमती’ति इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादो, विवादे सति विधातो विधाते सति विहेसा’ । इति सो विग्गहञ्च विवादञ्च विधातञ्च विहेसञ्च अत्तनि सम्पस्समानो तञ्चेव दिष्टि पजहति, अञ्जञ्च दिष्टि न उपादियति, एवंमेतासं दिष्टीनं पहानं होति, एवंमेतासं दिष्टीनं पटिनिस्सगो होति । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिष्टिनो, ‘सब्बं मे न खमती’ति तथ्य विज्ञू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खतिः—‘या खो मे अयं दिष्टि, ‘सब्बं मे न खमती’ति इमञ्चे अहं दिष्टि थामसा परामस्स अभिनिविस्स बोहरेष्यं, ‘इदं’मे’व सच्च मोघम’ञ्जं’ति द्वीहि मे अस्स विग्गहो । यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि, ‘सब्बं मे खमती’ति, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि, ‘एकचं मे खमति एकचं मे न खमती’ति, इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादोपे०.... विहेसा । इति सो विग्गहञ्च....पे०.... पटिनिस्सगो होति । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवं-दिष्टिनो:—‘एकचं मे खमति, एकचं मे न खमती’ति, तथ्य विज्ञू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खतिः—‘या खो मे अयं दिष्टि, ‘एकचं मे खमति एकचं मे न खमती’ति’ । इमञ्चे अहं दिष्टि थामसा परामस्स अभिनिविस्स बोहरेष्यं, इदंमे’व सच्च मोघम’ञ्जं’ति द्वीहि मे अस्स विग्गहो, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि, ‘सब्बं मे खमती’ति, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिष्टि, ‘सब्बं मे न खमती’ति इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादोपे०.... पटिनिस्सगो होति ।

[४] “ अयं खो पन अग्निवेसन कायो रूपी चातुर्महाभूतिको मातापेत्तिकसभ्वो ओदनकुम्मासूपच्यो अनिच्चुच्छादन—परिमद्दन—मेदन—विद्वंसनधम्मो अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सहृतो अघतो अबाधतो परतो पलोकतो सञ्जतो अनन्ततो समनुपस्थितव्वो । तस्य इमं कायं अनिच्चतो दुक्खतो रोगतोपे० अनन्ततो समनुपस्थितो यो कायर्स्मि कायछन्दो कायस्त्वेहो कायन्वयता सा पहीयति ।

[५] “तिस्तो खो इमा अग्निवेसन वेदनाः—सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना । यर्स्मि अग्निवेसन समये सुखं वेदनं वेदेति नेव तर्स्मि समये दुक्खं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, सुखं येव तर्स्मि समये वेदनं वेदेति । यर्स्मि अग्निवेसन समये दुक्खं वेदनं वेदेति, नेव तर्स्मि समये सुखं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, दुक्खं येव तर्स्मि समये वेदनं वेदेति । यर्स्मि अग्निवेसन समये अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, नेव तर्स्मि समये सुखं वेदनं वेदेति, न दुक्खं वेदनं वेदेति, अदुक्खमसुखं येव तर्स्मि समये वेदनं वेदेति । सुखा पि खो अग्निवेसन वेदना अनिच्चा सङ्कृता पटिच्चसमुपन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा । दुक्खा पि खो अग्निवेसन वेदना अनिच्चा.... पे० निरोधधम्मा । अदुक्खमसुखा’पि खो अग्निवेसन वेदना अनिच्चा....पे० निरोधधम्मा । एवं पस्सं अग्निवेसन सुतवा अरियसावको सुखाय पि वेदनाय निव्विन्दति, दुक्खाय पि वेदनाय निव्विन्दति, अदुक्खमसुखाय पि वेदनाय निव्विन्दति; निव्विन्दं विरजति, विरागा विमुच्चति, ‘विमुक्तर्स्मि विमुक्तं’ति जाणं होति; खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना’परं इत्यत्ताया’ति पजानाति । एवं विमुक्तचित्तो खो अग्निवेसन मिक्खु न केनचि संबदति, न केनचि विवदति, यज्च लोके तुतं तेन बोहरति अपरामस्तंति” ।

[६] तेन खो पन समयेन आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो पिद्धितो ठितो होति भगवन्तं वीजमानो । अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतद'होसि:—‘ तेसं तेसं किर नो भगवा धम्मानं अभिज्ञा पहानं आह, तेसं तेसं किर नो सुगतो धम्मानं अभिज्ञा पटिनिस्सगं आहा’ ति । इति'ह इदं आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिसञ्चिक्षतो अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । दीघनखस्स पन परिव्वाजकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्रवृं उदपादिः—‘ यं किञ्चि समुद्यधम्मं सब्दं तं निरोध-धम्मं’ति । अथ खो दीघनखो परिव्वाजको दिङ्गधम्मो, पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाल्हधम्मो तिणविचिकिञ्चो विगतकथङ्गयो वेसारजपत्तो अपरपच्चयो सत्युसासने भगवन्तं एतद'वोचः—‘ अभिक्रन्तं भो गोतम, अभिक्रन्तं भो गोतम, सेय्यथा’पि भो गोतम....प० (५७.१०)....भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अजतग्ने पाणुपेतं सरणगतं’ति” ।

दीघनखसुत्तन्तं चतुर्थं

७५

[५. मागन्दियसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कुरुसु विहरति, कम्मासदम्मं नाम कुरुनं निगमो, भारद्वाजगोत्तस्स ब्राह्मणस्स अग्यागारे तिणसन्धरके । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय कम्मासदम्मं पिण्डाय पाविसि । कम्मासदम्मे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिक्रन्तो येन'ञ्जतरो वनसण्डो तेनु'पसङ्गमि दिवा विहाराय, तं वनसण्डं अञ्जगोगाहित्वा अञ्जतररिंस्म रुक्खमूळे दिवाविहारं निसीदि ।

[२] अथ खो मागन्दियो परिव्वाजको जङ्गाविहारं अनुचङ्गममानो अनुविच्चरमानो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राह्मणस्स अग्यागारं तेनु'पसङ्गमि ।

अद्दसा खो मागन्दियो परिब्बाजको भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारे तिणसन्थरकं पञ्चतं, दिस्वान भारद्वाजगोत्तं ब्राम्हणं एतद'वोचः—‘कस्स तु अयं भोतो भारद्वाजस्स अग्यागारे तिणसन्थरको पञ्चतो, समणसेष्याख्यं मञ्जे'ति’। ‘अत्यि खो मागन्दिय समणो गोतमो सक्यपुत्रो सक्यकुला पञ्च-जितो, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्वो अवमुग्तोः—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्ञाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनु-त्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति’। तस्स एसा भोतो गोतमस्स सेष्या पञ्चतो'ति’। ‘दुद्धिं वत भो भारद्वाज अद्दसाम ये मयं तस्स भोतो गोतमस्स भूनहुनो सेष्यं अद्दसामा'ति’। रक्खसे'तं मागन्दिय वाचं, रक्खसे'तं मागन्दिय वाचं, वहू हि तस्स भोतो गोतमस्स खत्तियपण्डिता'पि ब्राम्हणपण्डि-ता'पि गहपतिपण्डिता'पि समणपण्डिता'पि अभिष्पसन्ना विनीता अरिये जाये धम्मे कुसलें'ति’। सम्मुखा चैपि मयं भो भारद्वाज तं भवन्तं गोतमं पस्सेष्याम सम्मुखा पि नं वदेष्याम, ‘भूनहु समणो गोतमो’ ति’,। तं किस्स हेतु? एवं हि नो सुते ओचरती'ति’। ‘सचे त्वं भोतो मागन्दियस्स अग्र आरोचेष्यं एतं समणस्स गोतमस्सा'ति’। ‘अप्पोसुक्रो भवं भारद्वाजो बुत्तो’ व नं वदेष्या'ति’।

[३] अस्सोसि खो भगवा दिव्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्रन्त-मानुसिकाय भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स मागन्दियेन परिब्बाजकेन सर्द्धि इमं कथासहृद्गां। अथ खो भगवा सायण्हसमयं पटिसल्लाना बुहितो येन भारद्वा-जगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा निसीदि पञ्च-ते'व तिणसन्थरके। अथ खो भारद्वाजगोत्तो ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणियं वीतिसा-रेत्वा एकमन्तं निसन्नं खो भारद्वाजगोत्तं ब्राम्हणं भगवा एतद'वोचः—‘अहु पन तै भारद्वाज मागन्दियेन परिब्बाजकेन सर्द्धि इमं येव

तिणसन्थरकं आरब्म कोचिदेव कथासल्लापोति ? । एवं वुत्ते भारद्वाजो ब्राम्हणो संविग्नो लोमहड्जातो भगवन्तं एतद्वोचः—‘एतदेव खो पन मयं भोतो गोतमस्स आरोचेतुकामा, अथ च पन भवं गोतमो अनक्षानं येव अकासीति । अयम्ब्रहिं इदं भगवतो भारद्वाजगोत्तेन ब्राम्हणेन सद्द्व अन्तराकथा विप्पकता होति । अथ मागन्दियो परिव्वाजको जङ्घाविहारं अनुचङ्गममानो अनुविचरमानो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारं येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्द्विसम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो मागन्दियं परिव्वाजकं भगवा एतद्वोचः—

[४] “चक्रखुं खो मागन्दिय रूपपारामं रूपरतं रूपसम्मुदितं, तं तथागतस्स दन्तं गुत्तं रक्खितं संबुतं, तस्स च संवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं मागन्दिय सन्धाय भासितं; ‘भूनहु समणो गोतमोति । ‘एतदेव खो पन मे गोतम सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमोति । ‘तं किस्स हेतु ? । ‘एवं हि नो सुत्ते ओचरतीति । सोतं खो मागन्दिय सद्वारामं....पे०....धानं खो मागन्दिय गन्धारामं....पे०....जिङ्हा खो मागन्दिय रसारामा रसरता रससम्मुदिता सा तथागतस्स दन्ता गुत्ता रक्खिता संबुता, तस्सा च सवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं मागन्दिय सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमोति । ‘एतदेव खो पन मे भो गोतम सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमोति....पे०....सुत्ते ओचरतीति । कायो खो मागन्दिय फोड्ब्बारामो....पे०....मनो खो मागन्दिय धम्मारामो धम्मरतो धम्मसम्मुदितो, सो तथागतस्स दन्तो गुत्तो रक्खितो संबुतो तस्स च संवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं मागन्दिय सन्धाय भासितं....पे०....सुत्ते ओचरतीति ।

[५] “तं किं मज्जसि मागन्दिय, इवेकचो चक्रखुविज्जेयेहि रूपेहि परिचारितपुब्बो अस्स इडेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहि-

तेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समयेन रूपानं येव समुदयञ्च अथगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथाभूतं विदित्वा रूपतण्हं पहाय रूप-रिलाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अज्ञातं वूपसन्तचित्तो विहरेत्य। इमस्स पन ते मागन्दिय किं अस्सु वचनीयं ति ? । 'न किञ्चि भो गोतम' तं किं मञ्चसि मागन्दिय, इधे'कच्चे सोतविज्जेयेहि सद्देहि....पे०.... धाणविज्जेयेहि गन्धेहि....पे०....जिल्हाविज्जेयेहि रसेहि....पे०....कायविज्जेयेहि फोट्टेब्बोहि परिचारितपुब्बो अस्स इडेहि, कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समयेन फोट्टेब्बानं येव समुदयञ्च अथगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथाभूतं विदित्वा फोट्टेब्बतण्हं पहाय फोट्टेब्बपरिलाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अज्ञातं वूपसन्तचित्तो विहरेत्य। इमस्स पन ते मागन्दिय किं अस्स वचनीयं ति । 'न किञ्चि भो गोतम' ।

[६] “ अहं खो पन मागन्दिय पुब्बे अगारियमूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समप्तितो समझीमूतो परिचारेसि, चक्रविज्जेयेहि रूपेहि इडेहि कन्तेहि....पे०रजनीयेहि सोतविज्जेयेहि सद्देहि....पे०.... धाणविज्जेयेहि गन्धेहि....पे०...., जिल्हाविज्जेयेहि रसेहि....पे०...., कायविज्जेयेहि फोट्टेब्बोहि....पे०....रजनीयेहि । तस्स मर्हं मागन्दिय तयो पासादा अहेसुं, एको वस्सिको, एको हेमन्तिको, एको शिर्मिको । सो खो अहं मागन्दिय वस्सिके पासादे वस्सिके चतारो मासे निष्पुरिसेहि तुरियेहि परिचारियमानो न हेडा पासादं ओरोहामि । सो अपरेन समयेन कामानं येव समुदयञ्च यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिलाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अज्ञातं वूपसन्तचित्तो विहरामि । सो अज्जे सत्ते पस्सामि कामेसु अवीतरागे कामतण्हाहि खज-माने कामपरिलाहेन परिडर्हमाने कामे पटिसेवन्ते; सो तेसं न पिहेमि,

न तत्य अभिरमामि । तं किस्स हेतु ? । या ह'यं मागन्दिय रति अज्ज-
त्रै'व कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि धम्मेहि अपि दिव्बं सुखं समधिगमयह
तिष्ठति ताय रतिया रममानो हीनस्स न पिहेमि, न तत्य अभिरमामि ।

[७] “ सेयथा पि मागन्दिय गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अडु
महद्धनो महाभोगो पञ्चहि कामगुणेहि समपितो समझीभूतो परिचारेय-
चक्कुविजञ्जेयेहि रूपेहि इडेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूप-
संहितेहि रजनीयेहि, सोतविजञ्जेयेहि सदेहि....पे०.... (५) काय-
विजञ्जेयेहि फोट्टबेहि इडेहि....पे०....रजनीयेहि । सो कायेन
सुचरितं चरित्वा मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जेय देवानं तावतिंसानं सहव्यतं । सो तत्य नन्दने
वने अच्छरासङ्घपरिखुतो दिव्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि समपितो समझीभूतो
परिचारेय । सो पस्सेय गहपति वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि
समपितं समझीभूतं परिचारयमानं । तं किं मज्जसि मागन्दिय अपि तु सो
देवपुत्तो नन्दने वने अच्छरासङ्घपरिखुतो दिव्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि समपितो
समझीभूतो परिचारयमानो अमुस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पिहेव्य
मानुसकानं वा पञ्चनं कामगुणानं मानुसकेहि वा कामेहि आवडेय्या' ति ? ।
'नो हि 'दं भो गोतम' । तं किस्स हेतु ? । 'मानुसकेहि भो गोतम कामेहि दिव्बा
कामा अभिकन्ततरा च पणीततरा चा' ति । एवमेव खो अहं मागन्दिय पुन्ने
अगारियभूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समपितो समझीभूतो परिचारेसि,
चक्कुविजञ्जेयेहि रूपेहि इडेहि....पे०....रजनीयेहि (५) कायविजञ्जेयेहि
फोट्टबेहि इडेहि....पे०....रजनीयेहि । सो अपरेन समयेन कामानं येव
समुदयञ्च अत्यगमञ्च असादञ्च आदीनवञ्च निस्तरणञ्च यथाभूतं विदित्वा
कामतण्हं पहाय कामपरित्वाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अज्जत्तं वूपसन्त
चित्तो विहरामि । सो अज्जे सत्ते पस्सामि....पे०....न तत्य अभिरमामि ।

[८] “ सेष्यथा पि मागन्दिय कुट्ठी पुरिसो अरुगत्तो पक्कगत्तो किमीहि खजमानो नखेहि वणमुखानि विष्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेष्य, तस्स मित्तामच्चा बातिसालोहिता भिसकं सल्लकत्तं उपहृपेष्युं, तस्स सो भिसको सल्लकत्तो भेसजं करेष्य, सो तं भेसजं आगम्म कुडेहि परिमुचेष्य, अरोगो अस्स सुखी सेरी सयंवसी येनकामङ्गमो । सो अञ्जं कुडिं पुरिसं पस्सेष्य अरुगत्तं पक्कगत्तं किमीहि खजमानं नखेहि वणमुखानि विष्पतच्छमानं अङ्गारकासुया कायं परितापेन्तं । तं किं मञ्जसि मागन्दिय, अपि नु सो पुरिसो अमुस्स कुडिस्स पुरिसस्स पिहेष्य अङ्गारकासुया वा भेसजपठिसेवनाय वा’ ति ? ” । ‘नो हि’दं भो गोतम’ । ‘तं किस्स हेतु ? ’ । ‘रोगे हि भो गोतम सति भेसजेन करणीयं होति, रोगे असति भेसजेन करणीयं न होती ’ति’ । ‘एवमे’व खो अहं मागन्दिय पुब्वे अगारियभूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समष्पितो [६६]....पे०....न तत्य अभिर-मामि ।

[९] “ सेष्यथा पि मागन्दिय कुट्ठी पुरिसो....पे०....सयंवसी येन-कामङ्गमो, तमेनं द्वे बलवन्तो पुरिसा नानावाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुं उपकहेष्युं । तं किं मञ्जसि मागन्दिय ? । अपि नु सो पुरिसो इति चि ’ति चे’व कायं सन्नामेष्या ’ति ? ’ । ‘एवं भो गोतम’ । ‘तं किस्स हेतु ? ’ । ‘असु हि भो गोतम अग्गि दुक्खसम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिलाहो चा ’ति’ । ‘तं किं मञ्जसि मागन्दिय ? ’ । इदाने’व नु खो सो अग्गि दुक्ख-सम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिलाहो च, उदाहु पुब्वे पि सो अग्गि दुक्खसम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिलाहो चा ’ति’ । ‘इदानि चे’व भो गोतम सो अग्गि दुक्खसम्फस्सो....पे०....पुब्वे पि सो अग्गि....पे०....महापरिलाहो च । असु हि च भो गोतम कुट्ठी पुरिसो अरुगत्तो ...पे०....विष्पतच्छमानो उपहतिन्द्रियो दुक्खसम्फस्से येव अग्गिर्सिं सुख-

मिति विपरीतसञ्जं पच्चलत्था'ति' । एवमेव खो मागन्दिय अतीतमिय अद्वानं कामा दुकखसम्फस्सा चेव महाभितापा च महापरिलाहा च, अनागतमिय अद्वानं कामा....पे०....एतरहि पि पच्चुप्पन्नं अद्वानं कामा दुकखसम्फस्सा चेव महाभितापा च महापरिलाहा च । इमे च मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खजमाना कामपरिलाहेन परिडग्धमाना उपहतिन्द्रिया दुकखसम्फस्सेवे'व 'कामेसु सुखमि'ति विपरीतसञ्जं पच्चलत्थु ।

[१०] “सेष्यथा पि मागन्दिय कुडी पुरिसो असुगत्तो....पे०.... विष्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेति, यथा यथा खो मागन्दिय असु कुडी पुरिसो असुगत्तो....पे०....अङ्गारकासुया कायं परितापेति, तथा तथा'स्स तानि वणमुखानि असुचितरानि चेव होन्ति दुग्धन्वतरानि च पूतिकतरानि च होति चेव काचि सातमत्ता अस्सादमत्ता यदि'दं वणमुखानं कण्डूवनहेतु; एवमेव खो मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खजमाना कामपरिलाहेन परिडग्धमाना कामे पठिसेवन्ति, यथा यथा खो मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खजमाना कामपरिलाहेन परिडग्धमाना कामे पठिसेवन्ति, तथा तथा तेसं सत्तानं कामतण्हा चेव पवडूति कामपरिलाहेन च परिडग्धन्ति, होति चेव काचि सातमत्ता अस्सादमत्ता यदि'दं पञ्च कामगुणे पठिच ।

[११] “तं किं मज्जसि मागन्दिय? । अपि नु ते दिष्टो वा सुतो वा राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि समष्टिपितो समझीभूतो परिचारयमानो कामतण्हं अप्पहाय कामपरिलाहं अप्पटिविनेदेत्वा विगतपिपासो अज्जत्तं वृपसन्नचित्तो विहासि वा विहरति वा विहरिस्सति वा'ति' ? । 'नो हि'दं भो गोतम' । 'साधु मागन्दिय, मया पि खो एतं मागन्दिय नेव दिष्टं न सुतं, राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि सम-

पितो...पे०...विहरिस्ति वा । अथ खो मागन्दिय ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा वा विगतपिपासा अज्जत्तं वूपसन्तचित्ता विहंसु वा विहरन्ति वा विहर-सन्ति वा सब्बे ते कामानं येव समुदयच्च अत्यगमच्च अस्सादच्च आदीनवच्च निस्सरणच्च यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरित्वाहं पठिविनोदेत्वा विगतपिपासा अज्जत्तं वूपसन्तचित्ता विहंसु वा विहरन्ति वा विहरिसन्ति वा ति ? ” ।

[१२] अथ खो भगवा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि :—

‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं ।

अड्डज्ञिको च मगानं खेमं अमतगामिनं’ति’ ॥

एवं दुते मागन्दियो परिब्बाजकोऽभगवन्तं एतद्वोच :—‘अच्छरियं भो गोतम, अब्मुतं भो गोतम, याव सुभासितच्चि’दं भोता गोतमेन :—

‘आरोग्यपरमा लाभा निब्बाणं परमं सुखं’ति’ । मया पि खो एतं भो गोतम सुतं पुच्छकानं परिब्बाजकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं :—‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं’ति’ तयि’दं भो गोतम समेती’ति’ । ‘यं पन ते एतं मागन्दिय सुतं पुच्छकानं परिब्बाजकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं :—‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं’ति’ कतमं तं आरोग्यं, कतमं तं निब्बाणं’ति ? ।’ एवं दुते मागन्दियो परिब्बाजको सकानेव सुदं गत्तानि पाणिना अनोमज्जति :—‘इदं तं भो गोतम आरोग्यं, इदं तं निब्बाणं । अहं हि भो गोतम एतरहि अरोगो सुखी, न मं किञ्चि आबाधती’ति’ ।

[१३] “ सेयथा पि मागन्दिय जच्छन्धो पुरिसो सो न पस्सेय्य कण्ह-सुक्कानि रूपानि न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य मङ्गेष्ठिकानि रूपानि,

न पस्सेष्य समविसमं, न पस्सेष्य तारकारूपानि, न पस्सेष्य चन्द्रिमसुरिये । सो सुणेष्य चक्रवूमतो भासमानस्स :—‘छेकं वत भो ओदातं वथं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिंति,’ सो ओदातपरियेसनं चरेष्य । तमेन्नञ्जतरो पुरिसो तेलमसिकतेन साहुल्चीवरेन वच्छेष्य :—‘इदं ते अम्भो पुरिस ओदातं वथं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिंति’ । सो तं पठिगणहेष्य, पठिगहेत्वा पारुपेष्य, पारुपित्वा अत्तमनो अत्तमनवाचं निच्छारेष्य :—‘छेकं वत भो ओदातं वथं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिंति’ । ‘तं किं मञ्जसि मागन्दिय ? अपि नु सो जच्चन्धो पुरिसो जानन्तो पस्सन्तो अमुं तेलमसिकतं साहुल्चीवरं पठिगणहेष्य, पठिगहेत्वा पारुपेष्य....पे०....भो ओदातं वथं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिंति, उदाहु चक्रवूमतो सद्व्याया’ति ?’ अजानन्तो हि भो गोतम अपस्सन्तो असु जच्चन्धो पुरिसो अमुं तेलमसिकतं साहुल्चीवरं पठिगणहेष्य, पठिगहेत्वा पारुपेष्य,...पे०....निम्मलं सुर्चिंति, चक्रवूमतो सद्व्याया’ति । ‘एवमेव खो मागन्दिय अञ्जतित्यिया परिब्बाजका अन्धा अचक्रवुका, अजानन्ता आरोग्यं अपस्सन्ता निब्बाणं अथ च पनि’मं गाथं भासन्ति :—

‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखंति’ । पुब्बकेहे’सा मागन्दिय अरहन्तेहि सम्मासम्बुद्धेहि गाथा भासिता :—

“ आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं
अद्विज्ञिको च मग्नानं खेमं अमतगामिनंति” ।

सा एतरहि अनुपब्बेन पुयुज्जनगता । अयं खो पन मागन्दिय कायो रोगभूतो गण्डभूतो सहृदभूतो अघभूतो आवाधभूतो, सो त्वं इमं कायं रोगभूतं गण्डभूतं सहृदभूतं अघभूतं आवाधभूतं :—‘इदं तं भो गोतम आरोग्यं, इदं तं निब्बाणंति’ वदेसि । तं हि ते मागन्दिय अरियं चक्रवूं नत्यि येन त्वं अरियेन चक्रवुना आरोग्यं जानेष्यासि निब्बाणं पस्सेष्यासी’ति’” ।

[१४] ' एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स :—‘ पहोति मे भवं गोतमो तथा धर्मं देसेतुं यथा' हं आरोग्यं जानेय्यं निब्बाणं पर्सेय्यं ति' । “ सेय्यथा पि मागन्दिय जच्चन्धो पुरिसो, सो न पर्सेय्य कण्ठसुक्कानि रूपानि....पे० न पर्सेय्य चन्दिमसुरिये । तस्स मित्तामच्चा आतिसालोहिता भिसकं सल्लकत्तं उपष्टपेय्युं, तस्स सो भिसको सल्लकत्तो भेसजं करेय्य, सो तं भेसजं आगम्म न चक्रवूनि उप्पादेय्य चक्रवूनि विसोवेय्य । ‘ तं किं मञ्जसि मागन्दिय ? । ननु सो वेजो यावदेव किलमथस्स विधातस्स भागी अस्साति' । ‘ एवं भो गोतम । ‘ एवमेव खो मागन्दिय अहव्वेव ते धर्मं देसेय्य :—‘ इदं तं आरोग्यं, इदं तं निब्बाणं'ति, सो त्वं आरोग्यं न जानेय्यासि, निब्बाणं न पर्सेय्यासि, सो मम्स्स किलमथो, सा मम्स्स विहेसा'ति ।

[१५] ' एवं पसन्नो...पे०निब्बाणं पर्सेय्यं'ति' । “ सेय्यथा पि मागन्दिय जच्चन्धो पुरिसो...पे०चन्दिमसुरिये । सो सुणेय्य चक्रवु- मतो भासमानस्सः—‘ छेकं वत भो ओदातं वर्थं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिं'ति, सो ओदातपरियेसनं चरेय्य । तमेन'ञ्जतरो पुरिसो तेलमसिकतेन साहुल्ल- चीवरेन वज्जेय्य, ‘ इदं ते अम्भो पुरिस ओदातं वर्थं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिं'ति' । ‘ सो तं पटिगणहेय्य, पटिगगहेत्वा पारुपेय्य । तस्स मित्तामच्चा... पे०भेसजं करेय्य, उद्धविरेचनं अधोविरेचनं अजनं पच्चञ्जनं नत्युकम्मं; सो तं भेसजमा'गम्म चक्रवूनि उप्पादेय्य चक्रवूनि विसोवेय्य, तस्स सह चक्रवुप्पादा यो अमुर्सिम तेलमसिकते साहुल्लचीवरे छन्दरागो सो पहीयेथ, तत्र नं पुरिसं अमित्ततो पि दहेय्य, पच्चत्यिकतो पि दहेय्य, अपि च जीविता वोरोपेतब्बं मञ्जोय्य, ‘ दीघरत्तं वत भो अहं इमिना पुरिसेन तेलमसिकतेन साहुल्लचीवरे निकतो वज्जितो पलद्धो, ‘ इदं ते अम्भो पुरिस ओदातं वर्थं अभिरूपं निम्मलं सुर्चिं'ति' । एवमेव खो मागन्दिय

अहम्ब्रेव ते धम्मं देसेयं, 'इदं तं आरोग्यं, इदं तं निव्वाणं'ति, सो त्वं आरोग्यं जानेव्यासि निव्वाणं पर्सेव्यासि, तस्स ते सह चक्खुपादा यो पञ्चसु'पादानक्खन्धेसु छन्दरागे सो पहीयेथ; अपि च ते एवम्'स्सः— 'दीघरतं वत भो अहं इमिना चित्तेन निकतो वज्जितो पलद्धो, अहं हि रूपं येव उपादियमानो उपादियिं, वेदनं येव उपादियमानो उपादियिं, सञ्जं येव....पे०...सङ्घारे येव....पे०...विज्ञाणं येव उपादियमानं उपादियिं; तस्स मे उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेव- दुक्खदोमनस्सु'पायासा सम्भवन्ति, एवमे'तस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती'ति" ।

[१६] 'एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्सः—'पहोति मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतुं यथा'हं इमम्हा आसना अनन्धो बुद्धेयं'ति' । 'तेन हि त्वं मागन्दिय सप्तुरिसे भजेव्यासि; यतो खो त्वं मागन्दिय सप्तुरिसे भजिस्ससि ततो त्वं मागन्दिय सद्गम्मं सोस्ससि; यतो खो त्वं मागन्दिय सद्गम्मं सोस्ससि ततो त्वं मागन्दिय धम्मानुधम्मं पटिपञ्जिस्ससि; यतो खो त्वं मागन्दिय धम्मानुधम्मं पटिपञ्जिस्ससि, ततो त्वं मागन्दिय सामं येव अस्ससि सामं दक्खियसि:—'इमे रोगा गण्डा सल्लगा, इध रोगा गण्डा सल्लगा अपरिसेसा निरुज्जन्ति; तस्स मे उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा निरुज्जन्ति, एवमे'तस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती'ति' ।

[१७] एवं दुते मागन्दियो परिव्वाजको भगवन्तं एतद'बोच :— 'अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम । सेयथा पि भो गोतम निकुञ्जितं वा उक्कुञ्जेय्य, पटिच्छन्तं वा विवरेय्य, मूल्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धोरेय्य:—' चक्खुमन्तो रूपानि

दक्षिखन्ती'ति, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसा' हं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मच्च भिक्खुसङ्घच्च । लभेत्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बजं लभेत्य उपसम्पदंति' । 'यो खो मागन्दिय अञ्जतिथियपुब्बो इमर्सिं धम्मविनये आकङ्क्षति पब्बजं आकङ्क्षति उपसम्पदं, सो चत्तारो मासे परिवसति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पदेन्ति भिक्खुभावाय, अपि च मे'त्य पुगलवेमतता विदिता'ति । सचे भन्ते अञ्जतिथिय-पुब्बे इमर्सिं धम्मविनये आकङ्क्षन्ता पब्बजं आकङ्क्षन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पदेन्ति भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं मं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु उपसम्पदेन्तु भिक्खूभावाया 'ति' ।

[१८] अलत्थ खो मागन्दियो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बजं अलत्थ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पना'यस्मा मागन्दियो एको बूपुकडो अप्पमतो आतापी पहिततो विहरन्तो न चिरस्से'व यस्स'थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तद'नुत्तरं ब्रह्मचरि-यपरियोसानं दिष्टे'व धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि; खीणा जाति, तुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति अभिज्ञासि । अञ्जतरो खो पना'यस्मा मागन्दियो अरहतं अहोसी'ति' ।

मागन्दियसुच्चन्तं पञ्चमं ।

७६

[६. सन्दकसुच्चं]

[१] एवं मै सुतं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसिता-

रामे । तेन खो पन समयेन सन्दको परिब्बाजको पिलकखगुहायं पटिवसति महतिया परिब्बाजकपरिसाय सर्द्धि पञ्चमत्तेहि परिब्बाजकसतेहि । अथ खो आयस्मा आनन्दो सायण्हसमयं पटिसह्यना बुहितो भिक्खू आमन्तेसि :—‘आयामा’वुसो येन देवकटसोब्भो तेनु’पसङ्कमिस्साम गुहादस्सनाया’ति । ‘एवं आवुसो’ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पञ्चस्सोसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सर्द्धि येन देवकटसोब्भो तेनु’पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन सन्दको परिब्बाजको महतिया परिब्बाजकपरिसाय सर्द्धि निसिन्नो होति उन्नादिनिया उच्चासदाय महासदाय अनेकविहितं तिरच्छानकर्थं कथेन्तिया, सेय्यथी’दं :—‘राजकर्थ चोरकर्थं महामत्तकर्थं सेनाकर्थं भयकर्थं युद्धकर्थं अन्नकर्थं पानकर्थं वथकर्थं सयनकर्थं मालाकर्थं गन्धकर्थं जातिकर्थं यानकर्थं गामकर्थं निगमकर्थं नगर-कर्थं जनपदकर्थं इत्थिकर्थं सूरकर्थं विसिखाकर्थं कुम्भानकर्थं पुञ्चपेतकर्थं नानतकर्थं लोकक्खायिकं समुद्रक्खायिकं इतिभवाभवकर्थं इति’ वा । अद्वसा खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्त आनन्दं दूरतो’व आगच्छन्तं, दिस्वान सकं परिसं सण्ठपेसि :—‘अप्पसदा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सदं अकत्थ, अयं सम्पणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति समणो आनन्दो । यावता खो पन सम्पणस्स गोतमस्स सावका कोसम्बियं पटिवसति अयं तेसं अञ्जतरो समणो आनन्दो । अप्पसद्वकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्विनीता अप्पसद्वस्स वण्णवादिनो, अप्पेव नाम, अप्पसदं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्जेय्या’ति’ । अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन सन्दको परिब्बाजको तेनु’पसङ्कमि । अथ खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्त आनन्दं एतद’वोचः—‘एतु खो भवं आनन्दो, सागतं भोतो आनन्दस्स, चिरसं खो भवं आनन्दो इमं परियायं अकासि, यदि’दं इध आगमनाय; निसीदतु भवं आनन्दो, इदं आसनं

पञ्जत्तं'ति' । निसीदि खो आयस्मा आनन्दो पञ्जत्ते आसने । सन्दको पि
खो परिव्वाजको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

[२] एकमन्तं निसिन्नं खो सन्दकं परिव्वाजकं आयस्मा आनन्दो
एतद् वोच :—‘काय नु’ त्थ सन्दक एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च
पन बो अन्तराकथा विष्पकता'ति' ? । ‘तिहुते’सा भो आनन्द कथा
याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, ने’सा भोतो आनन्दस्स कथा दुल्भमा
भविस्सति पच्छा पि सवनाय । साधु वत भवन्तं येव आनन्दं पठिभातु सके
आचरियके धम्मीकथा'ति' । ‘तेन हि सन्दक सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि,
भासिस्सामी'ति' । ‘एवं भो’ति खो सन्दको परिव्वाजको आयस्मतो आन-
न्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतद् वोच :—‘चत्तारो’मे सन्दक
तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन अब्रम्हचरियवासा
अक्षवाता । चत्तारि च अनस्सासिकानि ब्रम्हचरियानि अक्षवातानि,
यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य, जायं
धम्मं कुसलं'ति' । ‘कतमे पन ते भो आनन्द तेन भगवता जानता पस्सता
....पै०....धम्मं कुसलं'ति' ? ।

[३] ‘इध सन्दक एकचो सथा एवंवादी होति एवंदिहीः—‘न’थि
दिनं न’थि यिहुं न’थि हुतं न’थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं वि-
पाको....न’थि अयं लोको न’थि परो लोको, न’थि माता
न’थि पिता, न’थि सत्ता ओपपातिका, न’थि लोके समणब्राम्हणा
सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इम’ञ्च लोकं परञ्च लोकं सयं अभिज्ञा सच्छि-
कत्वा पवेदेन्ति । चातुर्महाभूतिको अयं पुरिसो, यदा कालं करोति
पठवी पठवीकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आपो आपो कायं अनुपेति
अनुपगच्छति, तेजो तेजोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, वायो वायोकायं
अनुपेति अनुपगच्छति, आकासं इन्द्रियानि सङ्कमन्ति, आसन्दिपञ्चमा

पुरिसो मतं आदाय गच्छन्ति, याव आल्याहना पदानि पञ्जायन्ति, कापोतकानि अद्वीनि भवन्ति । भस्सन्ताङ्गतियो, दत्तुपञ्जतं यदि' दं दानं । तेसं तुच्छं मुसा विलापो ये केचि अथिकवादं वदन्ति । बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा'ति' ।

[४] ' तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्चिकयति:— ' अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिही:—न ' त्थि दिनं, न त्थि यिहं...पै०.... न होन्ति परं मरणा'ति' । सचे इमस्स भोतो सथुनो सचं वचनं अकतेन मे एथ कतं, अवुसितेन मे एथ बुसितं; उभो पि मयं एथ समस्तमा साम-ञ्जपत्ता, यो चा'हं न वदामि:—'उभो कायस्स भेदा उच्छिज्जिस्साम विनस्स-स्साम न भविस्साम परं मरणा'ति' । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सथुनो नगियं मुण्डियं उक्कुटिकप्पवानं केसमस्सुलोचनं यो'हं पुत्तसम्बाधसयनं अज्ञा-वसन्तो, कासिकचन्दनं पच्चनुभेन्तो, मालागन्धविलेपनं धोरेन्तो, जातरूपर-जतं सादियन्तो, इमिना भेता सथारा समसमगतिको भविस्सामि अभिसम्प-रायं । सो ' हं किं जानन्तो किं परसन्तो इमर्सिं सत्थरि ब्रह्मचरियं चरि-स्सामि । सो, ' अब्रह्मचरियवासो अयं'ति इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निव्विज पक्षमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो अब्रह्मचरियवासो अक्खातो यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य यायं धर्मं कुसलं ।

[५] ' पुन च परं सन्दक इध एकचो सत्था एवंवादी होति एवं-दिही:— ' करतो कारयतो छिन्दतो छेदापयतो पचतो पाचयतो सोचयतो किलमयतो फन्दतो फन्दापयतो पाणं अतिमापयतो (?) अदिन्नं आदियतो सर्विं छिन्दतो निहोत्रोपं हरतो एकागारिकं करोतो परिपन्थे तिहतो परदारं गच्छतो

मुसा भणतो, करतो न करीयति पापं; खुरपरियन्तेन चेपि चक्केन यो इमिस्सा पठविया पाणे एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं करेत्य न त्यि ततो निदानं पापं, न त्यि पापस्स आगमो; दक्खिणघ्ने पि गङ्गाय तीरं गच्छेत्य हनन्तो धातेन्तो छिन्दन्तो छेदापेतो पचन्तो पाचेन्तो न त्यि ततो निदानं पापं, न त्यि पापस्स आगमो । उत्तरघ्ने पि गङ्गाय तीरं गच्छेत्य ददन्तो दापेन्तो यजन्तो यजेन्तो न त्यि ततो निदानं पुञ्जं, न त्यि पुञ्जस्स आगमो; दानेन दमेन संयमेन सञ्चवज्जेन न त्यि पुञ्जं, न त्यि पुञ्जस्स आगमो 'ति' ।

[६] ' तत्र सन्दक विञ्चू पुरिसो इति पठिसञ्चिकत्वति :— ' अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिदीः— ' करतो कारयतो....पे०....न त्यि पुञ्जस्स आगमो 'ति' । सचे इमस्स भोतो सथुनो सञ्च वचनं, अकतेन मे एथ कतं, अवुसितेन मे एथ वुसितं, उभो पि मयं एथ समसमा सामञ्जपत्ता, यो चाहं न वदामि :— ' उभिन्नं कुरुतं न करीयति पापं ' ति । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सथुनो....पे०....ब्रह्मचरियं चरिस्सामि । सो, 'अब्र-मह्चरियवासो अयं 'ति इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निविज पक्षमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्ता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियो अब्र-मह्चरियवासो अक्खातो यथ विञ्चू पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य ज्ञायं धर्मं कुसलं ।

[७] ' पुन च परं सन्दक इधं एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवंदिदीः— ' न त्यि हेतु न त्यि पञ्चयो सत्तानं संकिलेसाय, अहेतु अप्पञ्चया सत्ता संकिलिस्सान्ति । ' न त्यि हेतु न त्यि पञ्चयो सत्तानं विसुद्धिया, अहेतु अप्पञ्चया सत्ता विसुज्जन्ति; न त्यि बलं न त्यि विरियं न त्यि पुरिसत्थामो न त्यि पुरिसपरक्षमो सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला अविरिया नियतिसङ्गति-भावपरिणता छस्सेवाभिजातिसु सुखदुक्खं पठिसंवेदेन्ती 'ति' ।

[८] ' तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्चिकखति :— ' अयं खो भवे सत्या एवंवादी एवंदिष्टः :— ' न'त्यि हेतु न'त्यि पच्यो...पे०.... सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती'ति' । सचे इमस्स मोतो सत्युनो सचं वचनं, अकतेन मे एथ कतं, अवुसितेन मे एथ बुसितं; उभो पि मयं एथ समसमा सामञ्जपत्ता यो चाहं न वदामि; उभो अहेतु अपच्या विसुज्ज्ञ-स्सामा'ति । अतिरेकं खो पन इमस्स मोतो सत्युनो...पे०.... ब्रह्मचरियं चरिस्सामि । सो, 'अब्रह्मचरियवासो अयं'ति इति विदिला तस्मा ब्रह्मचरिया निविज पक्षमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियो अब्रह्मचरियवासो अक्खातो यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य यायं धम्मं कुत्सलं ।

[९] ' पुन च परं सन्दक इध एकत्रो सत्या एवंवादी होति एवं-दिष्टः :— ' सत्ति 'मे काया अकट्य अकटविधा अनिम्मिता अनिम्माता वज्ञा कूट्टा एसिकट्टायिष्टिता, ते न इज्जन्ति न विपरिणमन्ति न अञ्ज-मञ्जं व्यावाधेन्ति, नालं अञ्जमञ्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुख-दुक्खाय वा । कतमे सत्तः :— पठवीकायो, आपोकायो, तेजोकायो, वायो-कायो सुखे दुखे जीवे सत्ति'मे । इमे सत्त काया अकट्य अकटविधा अनिम्मिता अनिम्माता वज्ञा कूट्टा एसिकट्टायिष्टिता, ते न इज्जन्ति न विपरिणमन्ति, न अञ्जमञ्जं व्यावाधेन्ति, नालं अञ्जमञ्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा । तथ न'त्यि हन्ता वा धातेता वा सोता वा सावेता वा विज्ञापेता वा । ये पि तिष्ठेन सत्येन सीसं छिन्दति, न कोचि कञ्चि जीविता वोरोपेति सत्तनं त्वैव कायानं अन्तरेन सत्यं विवरं अनुपतति । चुद्दस खो पन इमानि योनिपमुखसतसहस्रानि सहि च सतानि छ च सतानि पञ्च च कम्मुनो सतानि पञ्च च कम्मानि

तीणि च कम्भानि कम्भे च अडुकम्भे च द्विं पटिपदा द्व० द्वन्तरकणा
छला'भिजातियो, अडु पुरिसभूमियो, एकूनपञ्चास आजीवसते, एकून-
पञ्चास परिब्बाजसते, एकूनपञ्चास नागा'वाससते, वीसे इन्द्रियसते,
तिसे निरयसते, छत्तिस रजोधातुयो, सत्त सञ्जगव्या, सत्त असञ्जगव्या,
सत्त निगणिंगव्या, सत्त देवा सत्त मानुसा सत्त पेसाचा सत्त सरा सत्त
पवुटा सत्त पपाता सत्त पपातसतानि सत्त सुपिना सत्त सुपिनसतानि,
चुल्यासीति महाकण्ठुनो सतसहस्रनि यानि वाले च पणिडते च सन्धावित्वा
संसरित्वा दुक्खस्स'न्तं करिस्सन्ति । तथ्य न'थिः—‘इमिना’हं सीलेन वा
वतेन वा तपेन वा ब्रम्हचरियेन वा अपरिपक्वं वा कम्भं परिपाचेस्सामि
परिपक्वं वा कम्भं फुस्स फुस्स व्यन्तिकरिस्सामी'ति । ‘हे'वं न'थिः । दोण-
मिते सुखदुक्खे परियन्तकठे संसारे न'थिः हायनवडुने न'थिः उक्कंसावकंसे ।
सेष्यथा पि नाम सुत्तगुले खिते निब्बेठियमानं एव पलेति, एवमेवं वाले च
पणिडते च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्स'न्तं करिस्सन्ती'ति ।

[१०] ‘तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्ज्ञिकवतिः—अयं खो
भवं सत्था एवंवादी एवंदिष्टीः—‘सत्त इमे काया....पे०...दुक्खस्स अन्तं
करिस्सन्ती'ति । सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्च वचनं, अकतेन मे एथ
कतं, अवुसितेन मे एथ वुसितं, उभो पि मयं एथ समसमा सामञ्जपत्ता,
यो चा’हं न वदामि :—‘उभो सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्स अन्तं
करिस्सामा'ति । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सत्थुनो नगियं मुणिडयं
उक्कटिकण्ठधानं केसमसुलोचनं, यो’हं पुत्तसम्बाधसयनं अज्ञावसन्तो
कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो मालागन्धविलेपनं धारेन्तो जातरूपरजतं सादि-
यन्तो इमिना भोता सत्थारा समसमगतिको भविस्सामि अभिसम्परायं । सो’हं
किं जानन्तो किं पस्सन्तो इमर्सि सत्थरि ब्रम्हचरियं चरिस्सामि ? । सो,
‘अब्रम्हचरियवासो अयं’ति इति विदिब्बा तस्मा ब्रम्हचरिया निव्विज्ज

पक्षमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चतुर्थो अब्रम्हचरियवासो अक्खाता यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[११] ' इमे खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रम्हचरियवासा अक्खाता यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ' ति । ' अच्छरियं भो आनन्द, अब्मुतं भो आनन्द, यावद्व इदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रम्हचरियवासा व समाना अब्रम्हचरियवासा ' ति अक्खाता यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१२] ' कतमानि पन तानि भो आनन्द तेन भगवता जानता पस्सता अरहतासम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानि अक्खातानि यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ' ति ? । ' इध सन्दक एकचो सत्या सब्बज्ञु सब्बदस्सावी अपरिसेसं ज्ञाणदस्सनं पठिजानाति :— ' चरतो च मे तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ज्ञाणदस्सनं पच्चुपढितं ' ति । सो ' सुञ्जम्पि अगारं पविसति, चण्डेन पि अस्सेन समागच्छति, चण्डेन पि गोणेन समागच्छति, इत्थिया पि पुरिसस्स पि नामम्पि गोत्तम्पि पुच्छति, गामस्स पि निगमस्स पि नामम्पि मग्मम्पि पुच्छति । सो :— ' किं इदं ' ति पुढो समानो, ' सुञ्जं मे अगारं पविसितब्बं अहोसि, तेन पाविसिं; पिण्डं मे अलद्वब्बं अहोसि, तेन नालत्यं; कुक्करेन डसितब्बं अहोसि, तेन ' म्हि दडो; चण्डेन हृथिना समागन्तब्बं अहोसि, तेन समागमं; चण्डेन अस्सेन समागन्तब्बं अहोसि तेन

समागमं, चण्डेन गोणेन समागतव्वं अहोसि तेन समागमं; इत्थिया पि पुरिसस्स पि नामम्पि गोत्तम्पि पुच्छितव्वं अहोसि तेना'पुच्छिं; गामस्स पि निगमस्स पि नामम्पि मगम्पि पुच्छितव्वं अहोसि, तेना'पुच्छिं' ति' । तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्चिकखतिः—‘ अयं खो भवं सत्था सब्बव्वज्ञु सब्बदस्सावी....पै०....तेना' पुच्छिं' ति । सो, ‘ अन-स्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं’ ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरियां निविज पक्ष-मति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं अक्खातं यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रम्ह-चरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१३] ‘ पुन च परं सन्दक इध एकचो सत्था अनुस्सविको होति अनुस्सवसचो । सो अनुस्सवेन इतिहीतिहपरम्पराय पिटकसम्पदाय धम्मं देसेति । अनुस्सविकस्स खो पन सन्दक सत्थुनो अनुस्सवसचस्स सुस्सुतम्पि होति दुस्सुतम्पि होति, तथा पि होति अज्जथा पि होति । तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्चिकखतिः—‘ अयं खो भवं सत्था अनुस्सविको अनु-स्सवसचो सो अनुस्सवेन इतिहीतिहपरम्पराय पिटकसम्पदाय धम्मं देसेति; अनुस्सविकस्स खो पन सत्थुनो अनुस्सवसचस्स सुस्सुतम्पि होति दुस्सु-तम्पि होति तथा पि होति अज्जथा पि होति’ । सो, ‘ अनस्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं’ ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निविज पक्षमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं अक्खातं यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१४] ‘ पुन च परं सन्दक इध एकचो सत्था तक्की होति वीमंसी । सो तक्कपरियाहतं वीमंसानुचरितं सयम्पटिभानं धम्मं देसेति । तक्किस्स खो

पन सन्दक सथुनो वीमंसिस्स सुतक्षितम्पि होति दुतक्षितम्पि होति तथा-
पि होति अञ्जथा पि होति । तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति पटिसञ्चि-
क्खति :—‘ अयं खो भवं सथा तक्की वीमंसी, सो तक्कपरियाहतं वीमं-
सानुचरितं सयं पटिभानं धम्मं देसेति; तक्किस्स खो पन सथुनो वीमंसिस्स
सुतक्षितम्पि होति, दुतक्षितम्पि होती तथा पि होति अञ्जथा पि होति । सो
‘अनस्सासिंकं इदं ब्रम्हचरियं’ ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निविज्ञ
पक्षमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन
ततियं अनस्सासिंकं ब्रम्हचरियं अक्खातं, यथ विज्ञु पुरिसो ससकं
ब्रम्हचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१५] ‘ पुन च परं सन्दक इधं एकज्ञो सथा मन्दो होति मोमूहो,
सो मन्दत्ता मोमूहत्ता तथा तथा पञ्चं पुटो समानो वाचाविक्खेपं आपज्ञति
अमराविक्खेपं :—‘ एवम्पि मे नो, तथा पि मे नो, अञ्जथा पि मे नो, नो’
ति पि मे नो, नो नो’ति पि मे नो’ति । तत्र सन्दक विज्ञु पुरिसो इति
पटिसञ्चिक्खति :—‘ अयं खो भवं सथा मन्दो मोमूहो....पै०....नो नो’ति
पि मे नो’ति । सो ‘अनस्सासिंकं इदं ब्रम्हचरियं’ ति इति विदित्वा तस्मा
ब्रम्हचरिया निविज्ञ पक्षमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता
पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चतुर्थं अनस्सासिंकं ब्रम्हचरियं
अक्खातं, यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न
आराधेत्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१६] ‘ इमानि खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रम्हचरियानि अक्खातानि, यथ
विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेत्य वसन्तो वा न आराधेत्य जायं
धम्मं कुसलं ’ति । ‘ अच्छरियं भो आनन्द, अव्युते भो आनन्द, याक्ष्य

इदं तेन भगवता जानता पस्ता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि एव ब्रह्मचरियानि 'अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानी'ति अक्खातानि, यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं । सो पन भो आनन्द सथा किंवादी किम्'क्खायी यथ विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं वसेय्य वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं' ति ? ।

[१७] ' इव सन्दक तथागतो लोके उपज्ञति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्ञाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सथा देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ' । सो इमं लोकं सदेवकं....पे०....सर्यं अभिज्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति....पे०....ब्रह्मचरियं पकासेति । तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अञ्जतरर्स्मि वा कुले पचाजातो....पे०.... (५१-११-१७) [यथा कन्दरकसुत्तं एवं विथारेतत्त्वं] चित्तं परिसोवेति ।

[१८] ' सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्रिल्लेसे पञ्चाय दुव्वली-करणे विविच्चे व कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितकं सविचारं विनेकजं पीतिसुखं पठमज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मि खो सन्दक सथारि सावको एवरुपं उलारं विसेसं अधिगच्छति तत्य विज्ञु पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं । पुन च परं सन्दक भिक्खु वितकविचारानं वूपसमापे०.... दुतियज्ञानं, ततियज्ञानं, चतुर्थज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मि खो सन्दक सथारि सावको....पे०.... जायं धम्मं कुसलं ।

[१९] ' सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विग-तूपक्रिल्लेसे मुद्दुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्चप्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिवाणाय चित्तं अभिनिनामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेव्यथी'दं:—

‘एकम्पि जाति, द्वे पि जातियो....पे० (५१०१९)इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति । यस्मि खो सन्दक सत्थरि सावकोपे०....जायं धर्मं कुसलं ।

[२०] ‘सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-पक्षिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेङ्गपते सत्तानं चुतूपपात-जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिव्बेन चक्रखुना विसुद्धेन अतिक्रन्त-मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवर्णे दुव्वर्णे सुगते दुगते....पे० (५१०२०)यथाकम्मूणे सत्ते पजानाति । यस्मि खो सन्दक सत्थरि सावको.....पे०....जायं धर्मं कुसलं ।

[२१] ‘सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-पक्षिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेङ्गपते आसवानं ख्ययजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ति यथाभूतं पजानाति....पे० (५१०२१)‘अयं आसवनिरोधगमिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्य एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्यति, भवासवा पि चित्तं विमुच्यति, अविज्ञासवा पि चित्तं विमुच्यति, ‘विमुत्तर्स्मि विमुत्तं इति’ जाणं होति । खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना’परं इत्यत्ताया’ति पजानाति । यस्मि खो सन्दक सत्थरि सावको एवरूपं उठारं विसेसं अधिगच्छति, तथ्य विज्ञू पुरिसो ससकं ब्रह्मचरियं वसेत्य, वसन्तो च आराधेत्य जायं धर्मं कुसलं’ति ।

[२२] ‘यो पन सो भो आनन्द भिक्षु अरहं खीणासबो बुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्यो परिक्वीणभवत्यंयोजनो सम्मद’ डजा विमुत्तो, परिपुञ्जेत्य सो कामे’ ति । यो सो सन्दक भिक्षु अरहं खीणासबो बुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्यो

परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मद'ज्ञा विमुत्तो अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्ञाचरितुः—अभब्बो खीणासबो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुः; अभब्बो खीणासबो भिक्खु अदिन्नं थेश्यसङ्ख्यातं आदातुः; अभब्बो खीणासबो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुः; अभब्बो खीणासबो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुः; अभब्बो खीणासबो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुजितुः, सेव्यथा पि पुब्बे अगारियमूतो । यो सो सन्दक भिक्खु अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्त्तसदत्यो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मद' ज्ञा विमुत्तो अभब्बो सो इमानि पञ्च ठानानि अज्ञाचरितुःति ।

[२३] 'यो पन सो भो आनन्द भिक्खु अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्त्तसदत्यो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मद'ज्ञा विमुत्तो तस्स चरतो चेव तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्टितः—‘खीणा मे आसवा’ ति । तेन हि सन्दक उपमं ते करिस्सामि, उपमाय पि वेवेकच्चे विज्ञू पुरिसा भासितस्स अथं आजानन्ति । सेव्यथा पि सन्दक पुरिसस्स हत्यपादा छिन्ना, तस्स चरतो चेव तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं, ‘छिन्ना व हत्यपादा,’ अपि च खो नं पच्चवेक्खमानो जानाति, ‘छिन्ना मे हत्यपादा’ति, एवमेव खो सन्दक यो सो भिक्खु अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्त्तसदत्यो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मद'ज्ञा विमुत्तो, तस्स चरतो चेव तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं, ‘खीणा व आसवा’, अपि च खो नं पच्चवेक्खमानो जानाति:-‘खीणा मे आसवा’ति ।

[२४] 'कीव बहुका पन भो आनन्द इमर्स्म धम्मविनये निय्यातारो'ति । 'न खो सन्दक एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो मिष्यो व ये इमर्स्म धम्मविनये निय्यातारो'ति । 'अच्छरियं भो आनन्द, अब्मुतं भो आनन्द,

न च नाम सद्ग्रो'कंसना भविस्सति न परधम्मवम्भना, आयतने च धम्मदेसना ताव बहुका च निष्यातारो पञ्जायिस्सन्ति, इमे पन आजीविका पुत्तमताय पुत्ता, अत्तानं चे'व उक्सेन्ति, परे च वम्मेन्ति, तयो चे'व निष्यातारो पञ्जापेन्ति, सेष्यथी'दं 'नन्दं वच्छं, किसं संकिञ्चं, मनस्खलिं गोसालं'ति' ।

[२५] अथ खो सन्दको परिव्वाजको सकं परिसं आमन्तेसि:— ' चरन्तु भोन्तो, समणे गोतमे ब्रह्मचरियवासो, न दानि सुकरं अम्हेहि लाभसक्कारसिलोके परिच्छजितुंति' । इति हि'दं सन्दको परिव्वाजको सकं परिसं उष्योजेसि भगवति ब्रह्मचरियेति' ।

सन्दकमुत्तन्तं छटं ।

७७

[७ महासकुलुदायि सुन्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिजाता अभिजाता परिव्वाजका मोरनिवापे परिव्वाजकारामे पटिवसन्ति, सेष्यथी'दं:— 'अनुगारो (v.l.अन्नमारो)वरधरो, सकुलुदायि च परिव्वाजको, अज्जे च अभिजाता अभिजाता परिव्वाजका । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा 'दाय राजगहं पिण्डाय पाविसि । अथ खो भगवतो एतद' होसि:— ' अतिष्ठगो खो ताव राजगहे पिण्डाय चरितुं; यन्नूना ' हं येन मोरनिवापे परिव्वाजकारामो येन सकुलुदायि परिव्वाजको, तेनु'पसङ्क्षेष्यं' ति' । अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिव्वाजकारामो तेनु'पसङ्क्षमि । तेन खो पन समयेन सकुलुदायि परिव्वाजको महतिया परिव्वाजकपरिसाय

सर्दि निसिनो होति उन्नादिनिया उच्चासदाय महासदाय अनेकविहितं तिरच्छानकर्थं कथेन्तिया, सेय्यथी'दं....पे०....(७६. १) इति वा । अद्वासा खो सकुलुदायि परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो'व आगच्छत्तं, दिस्वान सकं परिसं....पे०....मञ्जेया'ति' । अथ खो ते परिब्बाजका तुष्टी अहेसुं । अथ खो भगवा येन सकुलुदायि परिब्बाजको तेनु'पसङ्क्षमि । अथ खो सकुलुदायि परिब्बाजको भगवन्तं एतद ' वोच :—‘ एतु खो भन्ते भगवा; सागतं भन्ते भगवतो, चिर'सं खो भन्ते भगवा इमं परियां अकासि, यदि'दं' इधा' गमनाय । निसीदतु भन्ते भगवा, इदं आसनं पञ्जतं'ति' । निसीदि भगवा पञ्जते आसने । सकुलुदायि पि खो परिब्बाजको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनं खो सकुलुदायिं परिब्बाजकं भगवा एतद ' वोच :—“ काय तु'त्य, उदायि, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना ? । का च पन वो अन्तराकथा विष्पकता'ति ? ” ।

[२] 'तिद्वेते'सा भन्ते कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना; ने'सा भन्ते कथा भगवतो दुलुभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । पुरिमानि भन्ते दिवसानि पुरिमतरानि नानातित्थियानं समणत्राम्हणानं कुतूहलसालायं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं, अयं अन्तराकथा उदपादि :—‘ लाभा वत भो अङ्गमगधानं, सुलङ्घं वत भो अङ्गमगधानं, यथ्य इमे समणत्राम्हणा सङ्घिनो गणिनो गणाचरिया जातो यसस्सिनो तिथ्यकरा साधुसम्मता बहुजनस्स राजगहं वस्सावासं ओसटा (v.l. उपगता) । अयम्पि खो पूरणो कस्सपो सङ्घी चे'व गणी च गणाचरियो च जातो यसस्सी तिथ्यकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स, सो पि राजगहं वस्सा'वासं ओसटो । अयम्पि खो मक्खलि गोसालो, सङ्घी चे'व....पे०....; अजितो केसकम्बली, सङ्घी चे'व....पे०...., पकुधो कच्चायनो, सङ्घी चे'व....पे०....सञ्जयो बेलाटिपुत्रो, सङ्घी चे'व....पे०....निगण्ठो नाटपुत्रो, सङ्घी चे'व....पे०....वस्सावासं ओसटो, अयम्पि

खो समणो गोतमो सही चेव गणी च....पे०....बहुजनस्स । सो पि
राजगहं वस्सा'वासं ओसटो । को नु खो इमेसं भगवतं समणत्राभृणानं
सहीनं गणीनं गणाचरियानं जातानं यसस्सीनं तिथ्यकरानं साधुसम्मतानं
बहुजनस्स, सावकानं सक्तो गरुक्तो मानितो पूजितो ? । कथञ्च पन
सावका सकृत्वा गरुकृत्वा उपनिस्साय विरहन्ती'ति' ? । तत्रेकच्चे
एवमा'हंसु :—‘अयं खो पूरणो कस्सपो सही चेव गणी च गणाचरियो....
पे०... बहुजनस्स । सो च खो सावकानं न सक्तो न गरुक्तो न मानितो
न पूजितो; न च पन पूरणं कस्सपं सावका सकृत्वा गरुकृत्वा उपनिस्साय
विहरन्ति । भूतपुच्छं पूरणो कस्सपो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेसि । तत्र
अञ्जतरो पूरणस्स कस्सपस्स सावको सदं अकासि :—‘ मा भोन्तो
पूरणं कस्सपं एतम'त्यं पुच्छत्य, नेसो एतं जानाति; मयं एतं जानाम;
अम्हे एतम'त्यं पुच्छत्य; मयं एतं भवते व्याकरिस्सामा'ति ' । भूतपुच्छं पूरणो
कस्सपो वाहा पगम्ह वन्दन्तो न लभति; अप्पसद्वा भोन्तो होन्तु; मा
भोन्तो सदं अकात्य; नेते भवन्ते पुच्छन्ति; अम्हे एते पुच्छन्ति; मयं एतेसं
व्याकरिस्सामा'ति ' । वहू खो पन पूरणस्स कस्सपस्स सावका वादं आरो-
पेत्वा अपकृत्वा, ‘न त्वं इमं धम्मविनयं आजानासि । अहं इमं धम्म
विनयं आजानामि । किं त्वं इमं धम्मविनयं ? आजानिस्ससि ' । मिच्छापटि-
पन्नो त्वं असि, अहं अस्मि सम्मापटिपन्नो, सहितं मे, असहितं ते । पुरे
वचनीयं पच्छा अवच, पच्छा वचनीयं पुरे अवच । अविचिणं ते विप-
रावत्तं । आरोपितो ते वादो; निगहीतोसि; चर वादप्पमोक्षाय; निव्वेठेहि
वा सचे पहोसी'ति ' । इति पूरणो कस्सपो सावकानं न सक्तो न गरु-
क्तो न मानितो न पूजितो; न च पन पूरणं कस्सपं सावका सकृत्वा,
गरुकृत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । अकुटो च पन पूरणो कस्सपो धम्मको-
सेना'ति ' । एकच्चे एवंमा'हंसु, ‘अयम्भि खो मक्खलि गोसालो सही चेव

....पे०....अकुडो च पन मक्खलि गोसालो धम्मकोसेना'ति'। एकचे एवमा' हंसुः—अयम्पि अजितो केसकम्बली सङ्खी चे'व....पे०....अकुडो च पन अजितो केसकम्बली धम्मकोसेना'ति। एकचे एवमा'हंसुः—‘ अयम्पि खो पकुधो कच्चायनो सङ्खी चे'व....पे०....अकुडो च पन पकुधो कच्चायनो धम्मकोसेना'ति। एकचे एवमा'हंसुः—‘ अयम्पि खो सङ्खयो बेलडि-पुत्तो सङ्खी चे'व....पे०....अकुडो च पन सङ्खयो बेलडिपुत्तो धम्मकोसे-ना'ति। एकचे एवमा'हंसुः—‘ अयम्पि खो निगण्ठो नाटपुत्तो सङ्खी चे'व....पे०....अकुडो च पन निगण्ठो नाटपुत्तो धम्मकोसेना'ति'।

[३] एकचे एवमा 'हंसुः—‘ अयं खो समणो गोतमो सङ्खी-चे'व गणी च गणाच्चरियो च जातो यसस्सी तिथकरो साधुसम्मतो बहु-जनस्स; सो च खो सावकानं सक्तो गृहक्तो मानितो पूजितो; समणच्च पन गोतमं सावका सक्त्वा गृहक्त्वा उपनिस्साय विहरन्ति । भूतपुब्वं समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति । तत्र अञ्जतरो समणस्स गोतमस्स सावको उक्कासि । तमे'नं अञ्जतरो सत्रमहचारी जण्णु-केन घ्वेसि:—‘ अप्पसदो आयस्मा होतु । मा आयस्मा सदम'कासि । सत्था नो भगवा धम्मं देसेती'ति'। यस्मि समये समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति, ने'व तर्स्मि समये समणस्स गोतमस्स सावकानं खिपितसदो वा होति उक्कासितसदो वा । तमे'नं जनकायो पच्चासिसमान-रूपो पच्चुपट्ठितो होति:—‘ यं नो भगवा धम्मं भासिस्ति, तं नो सोस्सामा'ति'। सेयथा पि नाम पुरिसो चतुर्महापथे खुदं मधुं अनेलकं पीछेय्य, तमे'नं महाजनकायो पच्चासिसमानरूपो पच्चुपट्ठितो अस्स, एवमे'वं यस्मि समये समणो गोतमो....पे०....तं नो सोस्सामा'ति'। ये पि समणस्स गोतमस्स सावका सत्रमहचारीहि सम्पयोजेत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'कर्तन्ति, ते'पि सत्थु वणवादिनो होन्ति । धम्मस्स वणवादिनो

होन्ति, सञ्चास्स वण्णवादिनो होन्ति, अत्तगरहिनो येव होन्ति, अनञ्जगरहिनो, 'मयं एव' म्हा अलक्षितका, मयं अप्पपुञ्जा, ये मयं एव स्वाक्षराते धम्मविनये पव्वजित्वा ना' सक्षिखम्हा यावजीवं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं' ति' । ते आरामिकभूता वा उपासकभूता वा पञ्चसु सिक्खापदेषु समादाय चत्तन्ति । इति समणो गोतमो सावकानं सक्षतो गरुकतो मानितो पूजितो; समणञ्च पन गोतमं सावका सक्षत्वा गरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ती'ति' ।

[४] "कति पन त्वं, उदायि, मयि धम्मे समनुपस्ससि येहि मम सावका सक्षरोन्ति, गरुकरोन्ति, मानेन्ति, पूजेन्ति, सक्षत्वा गरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ती'ति ?" ।

'पञ्च खो अहं भन्ते भगवति धम्मे समनुपस्सामि, येहि भगवन्तं सावका सक्षरोन्ति गरुकरोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति; सक्षत्वा गरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । कतमे पञ्च ? । भगवा हि भन्ते, अप्पाहारो अप्पाहारताय च वण्णवादी; इमं खो अहं, भन्ते, भगवति पठमं धम्मं समनुपस्सामि, येन भगवन्तं सावका सक्षरोन्ति गरुकरोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्षत्वा गरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

'पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुष्टो इतरीतरेन चीवरेन इतरीतरचीवरसन्तुष्टिया च वण्णवादी; यम्पि भन्ते, भगवा सन्तुष्टो, इतरीतरेन चीवरेन इतरीतरचीवरसन्तुष्टिया च वण्णवादी, इमं खो अहं भन्ते भगवति दुतियं धम्मं समनुपस्सामि, येन भगवन्तं सावका सक्षरोन्ति गरुकरोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्षत्वा गरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

'पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुष्टो इतरीतरेन पिण्डपातेन....पे०.... वण्णवादी । इमं खो अहं, भन्ते, भगवति ततियं धम्मं....पे०....विहरन्ति । पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुष्टो इतरीतरेन सेना-

सनेन....पे०....वण्णवादी । इमं खो अहं, भन्ते, भगवति चतुर्थं धम्मं....पे०....विहरन्ति । पुन च परं भन्ते, भगवा पविवित्तो पविवेकस्स च वण्णवादी । इमं खो अहं भन्ते भगवति पञ्चमं धम्मं....पे०....विहरन्ति । इमे खो अहं भन्ते, भगवति पञ्चधम्मे समनुपस्थामि, येहि भगवन्तं सावका सक्रोन्ति गस्क्रोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्लवा गरुक्लवा उपनिस्साय विहरन्ती'ति' ।

[५] 'अप्पाहारो समणो गोतमो अप्पाहारताय च वण्णवादी'ति इति चे मं, उदायि, सावका सक्रेष्युं गरुक्रेष्युं मानेष्युं पूजेष्युं, सक्लवा गरुक्लवा उपनिस्साय विहरेष्युं, सन्ति खो पन मे उदायि, सावका कोस-काहारा'पि' अङ्गुष्ठकोसकाहारा पि, बेलुवाहारा पि, अङ्गुष्ठबेलुवाहारा पि । अहं खो पन उदायि, अप्पे'कदा इमिना पत्तेन समतितिकम्पि भुज्ञामि भियो'पि भुज्ञामि । 'अप्पाहारो समणो गोतमो....पे०....विहरेष्युं, ये ते उदायि, मम सावका....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं ।

[६] "सन्तुष्टो समणो गोतमो इतरीतरेन चीवरेन इतरीतरनी-वरसन्तुष्टिया च वण्णवादी'ति, इति चे मं उदायि, सावका सक्रेष्युं....पे०....विहरेष्युं, सन्ति खो पन मे उदायि सावका पंसुकूलिका, लूखचीवरधरा । ते सुसाना वा सङ्कारकूटा वा पापणिका वा नन्तकानि उच्चिनिका सङ्घाटिं करित्वा धारेन्ति । अहं खो पन उदायि अप्पे'कदा गहपतानि चीवरनि धारेमि दल्हानि यथ लूखानि, अलाबुलोमसानि । सन्तुष्टो समणो गोतमो इतरीतरेन चीवरेन....पे०....विहरेष्युं, ये ते उदायि मम सावका पंसुकूलिका....पे०....धारेन्ति, न मं ते इमिना धम्मेन सक्रेष्युं....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं ।

[७] "सन्तुष्टो समणो गोतमो इरीतरेन पिण्डपातेन....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं, सन्ति खो पन मे उदायि, सावका पिण्डपातिका

सपदानचारिनो उच्छेपके वते रता; ते अन्तरधरं पविष्टा समाना आस-
नेन पि निमन्तियमाना न सादियन्ति । अहं खो पन, उदायि, अप्पे'कदा
निमन्तने पि भुज्ञामि सालीनं ओदनं विचितकाळकं अनेकसूपं अनेक-
व्यञ्जनं । सन्तुष्टो समणो गोतमो इतरीतरेन पिण्डपातेन....पे०....उपनि-
स्साय विहरेष्युं, ये ते उदायि मम सावका....पे०....सादियन्ति, न मं ते
इमिना धम्मेन सक्तरेष्युं....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं ।

[८] “ सन्तुष्टो समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरेन-
सनसन्तुष्टिया च वण्णवादी'ति ’....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं; सन्ति खो
पन मे, उदायि, सावका रुखखमूलिका अब्मोकासिका; ते अट्मासे
छलं न उपेन्ति । अहं खो पन, उदायि, अप्पे'कदा कूटागरेषु पि विह-
रामि उहित्तावलितेषु निवातेषु फुरिसतग्नेषु पिहितवातपानेषु । सतुष्टो
समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं, ये ते
उदायि मम सावका....पे०....न उपेन्ति, न मं ते इमिना धम्मेन सक्तरेष्युं
....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं ।

[९] “ पविवित्तो समणो गोतमो पविवेकस्स च वण्णवादी'ति ’
इति चे मं उदायि, सावका सक्तरेष्युं....पे०....उपनिस्साय विहरेष्युं ।
सन्ति खो पन मे उदायि, सावका आरञ्जका पन्तसेनासना आरञ्जवन-
पत्थानि पन्तानि सेनासनानि अज्जोगाहेत्वा विहरन्ति । ते अन्वड्हमासं सङ्घ-
मञ्जे ओसरन्ति पातिमोक्खुहेसाय । अहं खो पन उदायि अप्पे'कदा
आकिण्णो विहरामि भिक्खूहि भिक्खूणीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जो
राजमहामत्तेहि तिथियेहि तिथियसावकेहि । ‘ पविवित्तो समणो गोतमो
पविवेकस्स च वण्णवादी'ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्तरेष्युं....पे०
....उपनिस्साय विहरेष्युं; ये ते, उदायि, मम सावका आरञ्जका पन्तसेना-

सना....पे०....पातिमोक्खुद्देसाय, न मं ते इमिना धम्मेन सक्रेयुं,
....पे०....उपनिस्साय विहरेयुं ।

इति खो उदायि न मम सावका इमेहि पञ्चहि धम्मेहि सकरोन्ति....
पे०....विहरन्ति' ।

[१०] “अत्यि खो उदायि, अञ्जे च पञ्चधम्मा, येहि मम सावका सक्ररोन्ति, गरुकरोन्ति, मानेन्ति, पूजेन्ति, सकृत्वा गरुकृत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । कतमे पञ्च ? । इव उदायि मम सावका अधिसीले सम्भावेन्ति :—‘सीलवा समणो गोतमो परमेन सीलकखन्धेन समन्वागतो’ति’ । यं पन उदायि मम सावका अधिसीले सम्भावेन्ति :—‘सीलवा समणो गोतमो परमेन सीलकखन्धेन समन्वागतो’ति’, अयं खो उदायि पठमो धम्मो येन मम सावका सक्ररोन्ति....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[११] “ पुन च परं उदायि, मम सावका अभिकृते जाणदस्सने सम्भावेन्ति ‘ जानं येवा’ह समणो गोतमो जानामी’ति; पस्सं येवा’ह समणो गोतमो पस्सामी’ति’ । ‘अभिज्ञाय समणो गोतमो धम्मं देसेति, नो अनिदानं; सनिदानं समणो गोतमो धम्मं देसेति, नो अनिदानं; सप्पाटिहारियं समणो गोतमो धम्मं देसेति, नो अप्पाटिहारियं’ति’ । यं पन उदायि मम सावका अभिकृते जाणदस्सने सम्भावेन्ति ‘ जानं येवा’ह....पे०....नो अप्पाटिहारियं ति अयं खो, उदायि, दुतियो धम्मो येन मम सावका सक्ररोन्ति,....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१२] “ पुन च परं उदायि, मम सावका अधिपञ्जाय सम्भावेन्ति :—‘ पञ्जवा समणो गोतमो, परमेन पञ्जाकखन्धेन समन्वागतो; तं वत अनागतं वा वादपथं न दक्षति उप्पनं वा परप्पवादं न सहधम्मेन सुनिग्महीतं निग्महिस्ती’ति, ने’तं ठानं विजति । तं किं मञ्जसि उदायि,

अपि तु मे सावका एवं जानन्ता एवं पर्सन्ता अन्तरन्तराकथं ओपातेच्युंति ? । ‘नो है’तं भन्ते । ‘न खो पना’हैं, उदायि सावकेसु अनुसासनिं पचासिं-सामि, अञ्जदत्यु मम येव सावका अनुसासनिं पचासिंसन्ति । यं पन उदायि, मम सावका अधिपञ्जाय सम्भावेन्ति: ‘पञ्जवा समणो गोतमो....पे०....ने०तं ठानं विजति । अयं खो उदायि ततियो धम्मो येन मम सावका सक्करोन्ति....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१३] “पुन च परं उदायि, मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो” तिण्णा दुक्खपरेता, ते मं उपसङ्क्लित्वा दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा०हं दुक्खं अरियसच्चं पुढो व्याकरोमि; तेसा०हं चित्तं आराधेमि पञ्जहस्स वेग्याकरणेन । ते मं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं....पे०....दुक्खनिरोधं अरियसच्चं....पे०....वेग्याकरणेन । ते मं दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा०हं दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं अरियसच्चं पुढो व्याकरोमि; तेसा०हं चित्तं आराधेमि पञ्जहस्स वेग्याकरणेन । यं पन उदायि मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो” तिण्णा दुक्खपरेता ते मं उपसङ्क्लित्वा दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा०हं दुक्खं अरियसच्चं पुढो व्याकरोमि; तेसा०हं चित्तं आराधेमि पञ्जहस्स वेग्याकरणेन । ते मं दुक्खसमुदयं,पे०....दुक्खनिरोधं,पे०....दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं अरियसच्चं पुच्छन्ति....पे०....वेग्याकरणेन । अयं खो उदायि, चतुत्थो धम्मो येन मम सावका सक्करोन्ति गरुकरोन्ति मानेन्ति पूजन्ति, सक्कवा गरुत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१४] (अ) “पुन च परं उदायि, अक्षवाता मया सावकानं पटिपदा यथापटिपत्ता मे सावका चत्तारो मतिपदाने भावेन्ति । इधं उदायि, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति, आतापी सम्भजानो सतिमा,

विनेय्य लोके अभिज्ञादोमनसं; वेदानासु वेदनानुपस्ती....पे०....चित्ते
चित्तानुपस्ती....पे०....धम्मेसु धम्मानुपस्ती विहरति, आतापि सम्म-
जानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ञादोमनसं । तत्र च पन मे सावका
बहू अभिज्ञावोसानपारमिप्त्ता विहरन्ति ।

(ब) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-
पठिपना मे सावका चत्तारो सम्मप्यधाने भावेन्ति । इध उदायि, मिक्खु
अनुपन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति
वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति; उपन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पगण्हाति पदहति; अनुपन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं
जनेति....पे०....पदहति । उपन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया अस-
म्मोसाय भिष्योभावाय वेपुल्याय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति । तत्र च पन मे सावका बहू
अभिज्ञावोसानपारमिप्त्ता विहरन्ति ।

(क) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-
पठिपना मे सावका चत्तारो इद्विपादे भावेन्ति । इध उदायि, मिक्खु
छन्दसमाधिपधानसङ्घारसमन्नागतं इद्विपादं भावेति । विरिय-
समाधि०....पे०....चित्तसमाधि०, वीर्मसासमाधिपधानसङ्घारसम-
न्नागतं इद्विपादं भावेति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसान-
पारमिप्त्ता विहरन्ति ।

(ख) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा
यथापठिपना मे सावका पञ्चन्द्रियानि भावेन्ति । इध उदायि
मिक्खु सद्विन्द्रियं भावेति उपसमग्रामि सम्बोधगार्मि, विरियिन्द्रियं

भावेति....पे०....सतिन्द्रियं भावेति....पे०....समाधिन्द्रियं भावेति....पे०....पञ्जान्त्रियं भावेति उपसमग्रामि सम्बोधगामि । तत्र च पन मे सावका वहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(ग) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका पञ्चवलानि भावेन्ति । उध उदायि भिक्खु सद्वावलं भावेति उपसमग्रामि सम्बोधगामि, विरियबलं भावेति....पे०....सतिबलं....पे०....समाधिबलं....पे०....पञ्जावलं....पे०....सम्बोधगामि । तत्र च पन मे सावका वहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(घ) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका सत्त बोज्जङ्गे भावेन्ति । इध उदायि भिक्खु सति-सम्बोज्जङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्समग-परिणामि, धर्मविचयसम्बोज्जङ्गं भावेति....पे०....विरियसम्बोज्जङ्गं भावेति....पे०....पीतिसम्बोज्जङ्गं भावेति....पे०....पस्सद्विसम्बोज्जङ्गं भावेति....पे०....समाधिसम्बोज्जङ्गं भावेति....पे०....उपेक्खासम्बोज्जङ्गं भावेति, विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्समगपरिणामि । तत्र च पन मे सावका वहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(ङ) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका अरियं अद्विक्कं मग्मं भावेन्ति । इध उदायि, भिक्खु सम्मादिद्विं भावेति, सम्मासङ्कृपं भावेति, सम्मावाचं भावेति, सम्माकम्मनं भावेति, सम्माआजीवं भावेति, सम्मावायामं भावेति, सम्मासति भावेति, सम्मासमाधिं भावेति । तत्र च पन मे सावका वहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(च) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका अद्व विमोक्षे भावेन्ति । 'रूपी रूपानि पस्सति;'

अयं पठमो विमोक्षयो । ‘अज्ज्ञतं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति;’ अयं दुतियो विमोक्षयो । ‘सुमं ते’व अधिमुत्तो होति; अयं ततियो विमोक्षयो । सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्रमा पठिगसञ्जानं अस्थङ्गमा, नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ति’ आकासानञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं चतुर्त्यो विमोक्षयो । सब्बसो आकासानञ्जायतनं समतिक्रम्म, ‘अनन्तं विज्ञाणं’ति विज्ञाण-ञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं पञ्चमो विमोक्षयो । सब्बसो विज्ञाण-ञ्जायतनं समतिक्रम्म ‘नत्यि किञ्ची’ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं छट्ठो विमोक्षयो । सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समति-क्रम्म ने’वसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं सत्तमो विमोक्षयो । सब्बसो ने’वसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्रम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; अयं अट्ठमो विमोक्षयो । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्टन्ता विहरन्ति ।

(४) ‘पुन च परं उदाधि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका अट्ठ अभिभायतनानि भावेन्ति । अज्ज्ञतं रूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवर्णदुव्वर्णानि, तानि अभिमुञ्ज, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सञ्जी होति; इदं पठमं अभिभायतनं । अज्ज्ञतं रूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवर्णदुव्वर्णानि, तानि अभिमुख्य, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सञ्जी होति; इदं दुतियं अभि-भायतनं । अज्ज्ञतं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवर्णदुव्वर्णानि तानि अभिमुञ्ज, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सञ्जी होति; इदं ततियं अभिभायतनं । अज्ज्ञतं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवर्णदुव्वर्णानि, तानि अभिमुख्य, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सञ्जी होति, इदं चतुर्त्यं अभिभायतनं । अज्ज्ञतं अरू-

पसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति, नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेव्यथा'पि नाम उम्मापुण्कं नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं; सेव्यथा'पि वा पन तं वर्थं वाराणसेव्यकं उभतोभागविमहं (v.1. विमहं) नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, एवमेवं अज्ञत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि, तानि अभिभुव्य, 'जानामि पस्सामी'ति' एवं सञ्ची होति; इदं पञ्चमं अभिभायतनं । अज्ञत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेव्यथा'पि नाम कण्ठिकारपुण्कं पीतं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेव्यथा'पि वा पन तं वर्थं वाराणसेव्यकं उभतोभागविमहं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, एवमेवं अज्ञत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिभासानि, तानि अभिभुव्य, 'जानामि पस्सामी'ति' एवं सञ्ची होति; इदं छठं अभिभायतनं । अज्ञत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिभासानि । सेव्यथा'पि नाम बन्धुजीवकपुण्कं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं, सेव्यथा'पि वा पन तं वर्थं वाराणसेव्यकं उभतोभागविमहं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं, लोहितकनिभासं, एवमेवं अज्ञत्तं....पे०....एवं सञ्ची होति; इदं सत्तमं अभिभायतनं । अज्ञत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । सेव्यथा पि नाम ओसधितारका ओदाता ओदातवण्णा....पे०....ओदातनिभासा । सेव्यथापि वा पन तं वर्थं वाराणसेव्यकं उभतोभागविमहं ओदात....पे०....इदं अष्टमं अभिभायतनं । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(ज) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपना मे सावका दस कसिणायतनानि भावेन्ति । पठवीकसिणं एको सञ्जानाति, उद्दं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं, आपोकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....तेजोकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....वायोकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....नीलकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....पीतकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....लोहितकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....ओदात-कसिणं एको सञ्जानाति....पे०....आकाशकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....विज्ञाणकसिणं एको सञ्जानाति, उद्दं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिपत्ता विहरन्ति ।

(झ) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपना मे सावका चत्तारो ज्ञाने भावेन्ति । इध उदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमञ्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति, परिसन्देति, परिपूरेति, परिष्फरति, ना'स्स किञ्चि सञ्चावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । सेव्यथा'पि उदायि, दक्खो नहापको वा नहापक'न्तेवासी वा कंसथाले नहानियचुणानि आकिरित्वा उदकेन परिष्फोसकं परिष्फोसकं सन्देश्य, सा'स्स नहानियपिण्डी स्नेहानुगता स्नेहपरेता, सन्तरबाहिरा फुटा स्नेहेन न च पग्धरिनी; एवमेव खो उदायि, भिक्खु इमं एव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिष्फरति; ना'स्स किञ्चि सञ्चावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । पुन च परं उदायि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतियञ्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सो इमं एव कायं समाधिजेन पीति-सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिष्फरति; ना'स्स किञ्चि सञ्चावतो कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । सेव्यथा'पि उदायि, उदकरहदो उभिदो'दको, तस्स ने'व'स्स पुरत्यिमाय दिसाय उदकस्स आय-

मुखं, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न उत्तराय दिसाय उदकस्स
 आयमुखं, न दक्षिणाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, देवो च न कालेन
 कालं सम्मावारं अनुपवेच्छेयः; अथ खो तम्हा च उदकरहदा सीतेन वारि-
 धारा उद्भिजित्वा तमेव उदकरहदं सीतेन वारिना अभिसन्देश्य परिसन्देश्य
 परिपूरेश्य परिप्परेश्य, ना'स्स किञ्चि सव्वावतो उदकरहदस्स सीतेन वारिना
 अप्फुटं अस्स; एवमेव खो उदायि, भिक्खु इममेव कायं समाधिजेन पीति-
 सुखेन....पे०....अप्फुटं होति । पुन च परं उदायि भिक्खु पीतिया च
 विरागा....पे०....ततियज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं
 निष्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति....पे०....अप्फुटं होति । सेव्यथा'पि उदायि,
 उपपलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पे'कञ्चानि उप्पलानि वा
 पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संबंहानि उदका'नुग-
 तानि अन्तोनिमुग्गपोसीनि, तानि याव च'गा याव च मूला सीतेन वारिना
 अभिसन्नानि परिसन्नानि परिपूरानि परिप्फुटानि, ना'स्स किञ्चि सव्वावतं उप्प-
 लानं वा पदुमानं वा पुण्डरीकानं वा सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स; एवमेव खो
 उदायि भिक्खु इमं एव कायं निष्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति....पे०....अप्फुटं
 होति । पुन च परं उदायि भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
पे०....चतुर्थज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं परिसुद्धेन
 चेतसा परियोदातेन फरिला निसिनो होति, ना'स्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स
 परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । सेव्यथा'पि उदायि, पुरिसो
 ओदातेन वथेन ससीसं पारुपिवा निसिनो अस्स, ना'स्स किञ्चि सव्वावतो
 कायस्स ओदातेन वथेन अप्फुटं अस्स; एवमेव खो उदायि, भिक्खु
 इमं एव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरिला निसिनो होति, ना'स्स
 किञ्चि सव्वावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । तत्र
 च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिप्ता विहरन्ति ।

(ज) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपन्ना मे सावका एवं पजानन्ति:— अयं खो मे कायो रूपी चातुम्हाभूतिको मातापेत्तिकसम्भवो ओदनकुम्मासू'पचयो अनिच्छु'च्छादनपरिमदन-भेदनविद्वंसनधम्मो, इदं च पन मे विज्ञाणं एत्थ सितं एत्थ पटि-बद्धं । सेष्यथा'पि उदायि, मणि वेलुरियो सुभो जातिमा अड्हंसो सुपरिकम्म-कतो अच्छो विष्पन्नो सव्वाकारसम्पन्नो तत्र'स्स सुतं आवुतं नीलं वा पीतं वा लोहितं वा ओदातं वा पण्डुसुतं वा; तं एनं चक्रघुमा पुरिसो हृथ्ये करित्वा पच्चवेक्षेत्य:—‘ अयं खो मणि वेलुरियो....पे०....सव्वाकारसम्पन्नो, तत्रिदं सुतं आवुतं....पे०....पण्डुसुतं वा'ति । एवमेव खो उदायि-अक्खाता....पे०....पटिवद्वंति' । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावो-सानपारमिप्ता विहरन्ति ।

(त) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथा-पटिपन्ना मे सावका इम्म्हा काया अज्जं कायं अभिनिभ्मनन्ति, रूपिमनोमयं सव्वज्जपच्छिं अहीनिन्द्रियं । सेष्यथा पि उदायि, पुरिसो मुञ्जम्हा इसीकं पञ्चाहेत्य; तस्स एवञ्च अस्स:—‘ अयं मुञ्जो अयं इसीका; अज्जो मुञ्जो अज्जा इसीका; मुञ्जम्हा त्वे'व इसीका पञ्चाल्हा'ति' । सेष्यथा वा पन उदायि, पुरिसो असि कोसिया पञ्चाहेत्य, तस्स एवं अस्स:—‘ अयं असि अयं कोसि; अज्जो असि अज्जो कोसि; कोसिया त्वे'व असि पञ्चाल्हो'ति' । सेष्यथा पि पन उदायि, पुरिसो अहिं करण्डा उद्धरेत्य, तस्स एवं अस्स:—‘ अयं अहि अयं करण्डो; अज्जो अहि अज्जो करण्डो; करण्डा त्वे'व अहि उव्भतो'ति' । एवमेव खो उदायि अक्खाता मया सावकानं पटिपदा....पे०....अहीनिन्द्रियं । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिप्ता विहरन्ति ।

(थ) 'पुन च परं उदायि अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथा-पटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुमेन्ति:—' एको पि छुत्वा बहुधा होन्ति, बहुधा पि छुत्वा एको होन्ति, आविभावं तिरोभावं तिरो-कुहं तिरोपकारं तिरोपब्बतं असज्जमाना गच्छन्ति, सेव्यथा पि आकासे; पठविया पि उन्मुज्जनिमुजं करोन्ति, सेव्यथा'पि उदके; उदके पि अभिज्ञाने गच्छन्ति, सेव्यथा पि पठवियं; आकासे पि पहुङ्केन कमन्ति, सेव्यथा'पि पक्खी सकुगो; इमे पि चन्द्रिमसुरिये एवं महिद्विके एवं महानुभावे पाणिना परिमसन्ति परिमज्जन्ति, याव ब्रम्हलोकार्पि कायेन वसं वत्तेन्ति'। सेव्यथा'पि, उदायि दक्खो कुम्भकारो वा कुम्भकार'न्तेवासी वा सुपरिकम्मकताय मत्ति-काय यं यदेव भाजनविकर्तं आकह्नेत्य, तं तदेव करेत्य अभिनिष्पादेत्य। सेव्यथा वा पन उदायि, दक्खो दन्तकारो वा दन्तकार'न्तेवासी वा सुपरिक-म्मकतर्स्मि दन्तर्स्मि यं यदेव दन्तविकर्तं आकह्नेत्य, तं तदेव करेत्य अभि-निष्पादेत्य। सेव्यथा वा पन उदायि, दक्खो सुवण्णकारो वा सुवण्णकार'न्ते-वासी वा सुपरिकम्मकतर्स्मि सुवण्णर्स्मि यं यदेव सुवण्णविकर्तं आकह्नेत्य तं तदेव करेत्य अभिनिष्पादेत्य। एवमेव खो उदायि, अक्खाता मया....पे०....महानुभावे पाणिना परिमसन्ति परिमज्जन्ति, याव ब्रम्हलोका पि कायेन वसं वत्तेन्ति। तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति।

(द) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपन्ना मे सावका दिव्याय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्रन्तमानु-सिकाय उमो सदे सुणन्ति, दिव्ये च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च। सेव्यथा पि उदायि, बलवा सङ्घघमो अप्पकसिरेनेव चतुर्दिसा विज्ञापेत्य एवमेव खो उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा....पे०....सन्तिके च। तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति।

(ध) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपन्ना मे सावका परसत्तानं परपुगलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानन्तिः——‘सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं’ति पजानन्ति; वीतरागं वा चित्तं, वीतरागं चित्तं’ति पजानन्ति; सदोसं वा चित्तं, सदोसं चित्तं’ति पजानन्ति; वीत-दोसं वा चित्तं, वीतदोसं चित्तं’ति पजानन्ति; समोहं वा चित्तं, समोहं चित्तं’ति पजानन्ति; वीतमोहं वा चित्तं, वीतमोहं चित्तं’ति पजानन्ति; सङ्कृतं वा चित्तं, सङ्कृतं चित्तं’ति पजानन्ति; विक्रिखतं वा चित्तं, विक्रिखतं चित्तं’ति पजानन्ति; महगतं वा चित्तं, महगतं चित्तं’ति पजानन्ति; अमहगतं वा चित्तं, अमहगतं चित्तं’ति पजानन्ति; सउत्तरं वा चित्तं, सउत्तरं चित्तं’ति पजानन्ति; अनुत्तरं वा चित्तं, अनुत्तरं चित्तं’ति पजानन्ति; समाहितं वा चित्तं, अस-माहितं चित्तं’ति पजानन्ति; असमाहितं वा चित्तं, अस-माहितं चित्तं’ति पजानन्ति; अविमुत्तं वा चित्तं, अविमुत्तं चित्तं’ति पजानन्ति; अविमुत्तं वा चित्तं, अविमुत्तं चित्तं’ति पजानन्ति । सेष्यथा'पि उदायि इथी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियादाते अच्छं वा उदकपते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सकणिकं वा सक-णिकं’ति जानेय्य, अकणिकं वा अकाणिकं’ति जानेय्य, एवमेव खो उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा....पे०....अविमुत्तं चित्तं’ति पजानन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(न) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा, पठिपन्ना मे सावका अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति, सेष्यथी'दं, 'एकम्यि जार्ति....पे०....(५१०१९) अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु-स्सरन्ति । सेष्यथा'पि, उदायि, पुरिसो सकम्हा गामा अञ्जं गामं गच्छेय्य, तम्हा पि गामा अञ्जं गामं गच्छेय्य, सो तम्हा गामा सकं येव

गामं पच्चागच्छेत्य; तस्स एवं अस्सः—‘अहं खो सक्त्वा गामा अमुं गामं आगर्जिष्ठ; तत्र एवं अद्वासि एवं निसीर्दि एवं अभासि एवं तुष्ट्वी अहोसि; तत्वा पि गामा अमुं गामं आगर्जिष्ठ, तत्रापि एवं अद्वासि तुष्ट्वी अहोसि, सोम्हि तत्वा गामा सकं येव गामं पच्चागतो’ति’।पे०तुष्ट्वी अहोसि, सोम्हि तत्वा गामा सकं येव गामं पच्चागतो’ति’। एवमेव खो उदायि, अक्खाता मया सावकानं....पे०अनुस्वरन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(प) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपत्ता मे सावका दिव्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सन्ति....पे०(५१२०) ते कायस्स भेदा परम्परणा सुगतं सगं लोकं उपपत्ता’ति । इति दिव्बेन चक्खुना विसुद्धेन....पे०सत्ते पजानन्ति । सेष्यथा’पि अस्स उदायि द्वे अगारा सद्वारा, तत्य चक्खुमा पुरिसो मज्जे ठितो पस्सेत्य मनुस्से गेहे पविसन्ते पि निक्खमन्ते पि अनुसञ्चरन्ते पि अनुविच्चरन्ते पि, एवमेव खो उदायि अक्खाता मया सावकानं पठिपदा, यथा-पठिपत्ता मे सावका दिव्बेन चक्खुना....पे०सत्ते पजानन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।

(फ) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पठिपदा यथा-पठिपत्ता मे सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति दिद्धेव धर्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । सेष्यथा’पि उदायि, पञ्चतसद्वैपे उदकरहदो अच्छो विष्पसन्नो अनाविलो, तत्य चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो पस्सेत्य सिष्पिसम्बुकम्पि, सक्खरकठलम्पि, मच्छगुम्बम्पि चरन्तम्पि तिहन्तम्पि; तस्स एवं अस्सः—‘अयं खो उदकरहदो अच्छो विष्पसन्नो अनाविलो तत्रिमे सिष्पिसम्बुका पि....पे०चरन्ति पि तिहन्ति पी’ति’। एवमेव खो उदायि अक्खाता....पे०उपसम्पज्ज विह-तिहन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता विहरन्ति ।”

“अयं खो उदायि पञ्चमो धम्मो, येन मम सावका सक्तरोन्ति गरुक्तरोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति सक्तत्वा गरुक्तत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । इमे खो उदायि पञ्च धम्मा येहि मम सावका सक्तरोन्ति....पे०.... विहरन्ति” ।

[१५] इदम् वोच भगवा । अत्तमनो सकुलुदायि परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दीति ।

महासकुलुदायिसुत्तनं सत्तमं ॥

७८

[८ समणमण्डिकासुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिकापुत्तो समयप्पवादके तिन्दुकाचीरे एकसालके मल्लिकाय आरामे पठिवसति महतिया परिब्बाजकपरिसाय सद्विं तिमतेहि (v. 1. पञ्चकङ्गो थपति सावत्थिया निकखमि दिवादिवस्स भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो पञ्चकङ्गस्स थपतिस्स एतद् होसि) :—‘अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय, पठिस्त्रीनो भगवा, मनोभावनियानम्पि भिक्खूसु असमयो दस्सनाय, पठिस्त्रीना मनोभावनिया भिक्खू । यन्नाहं येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एकसालको मल्लिकाय आरामो येन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिकापुत्तो तेन उपसङ्कमेयं ति’ । अथ खो पञ्चकङ्गो थपति येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एकसालको मल्लिकाय आरामो तेनु पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिकापुत्तो महतिया परिब्बाजकपरिसाय सद्विं निसिन्नो होति, उन्नादिनिया उच्चासद्वाय महासद्वाय....पे०....

(७७.१) इतिभवाभवकथं इति वा । अदसा खो उगाहमानो परिब्बाजको समणमण्डकापुत्तो, पञ्चकञ्जं थपति दूर्लो'व आगच्छन्त, दिस्वान सकं परिसं सण्ठापेसि:—‘अप्पसदा भोन्तो होन्तु; मा भोन्तो सदं अकथ्य; अयं समणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति पञ्चकञ्जो थपति । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही ओदातवसना सावत्यिं पटिवसन्ति, अयं तेसं अज्जतरो पञ्चकञ्जो थपति । अप्पसदकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसदविनीता अप्पसदस्स वण्णवादिनो, अप्पेव नाम अप्पसदं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितव्यं मञ्जेष्या'ति’ । अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं । अथ खो पञ्चकञ्जो थपति येन उगाहमानो परिब्बाजको समणमण्डकापुत्तो, तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा उगाहमानेन परिब्बाजकेन समणमण्डकापुत्तेन सर्दि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनं खो पञ्चकञ्जं थपति उगाहमानो परिब्बाजको समणमण्डकापुत्तो एतद'वोच:—‘चतूहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समर्णं अयोज्जं । कतमेहि चतूहि ? । इध थपति, न कायेन पापकं कम्मं करोति, न पापिकं वाच्च भासति, न पापकं सङ्कर्षं सङ्कर्षेति, न पापकं आजीवं आजीवति । इमेहि खो अहं, थपति, चतूहि धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं....पे०.... समर्णं अयोज्जं 'ति’ ।

[२] अय खो पञ्चकञ्जो थपति उगाहमानस्स परिब्बाजकस्स समण-मण्डकापुत्तस्स भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि, अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उद्घाया'सना पक्कामि:—‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्यं आजानिस्सामी'ति’ । अथ खो पञ्चकञ्जो थपति येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

एकमतं निसिनो खो पञ्चकङ्गे थपति, यावतको अहोसि उगाहमानेन परिब्बाजकेन समणमण्डिकापुत्तेन सर्विं कथासल्यापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि । एवं बुत्ते, भगवा पञ्चकङ्गे थपति एतद्वोच :—“ एवं सन्ते खो थपति, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो समणो अयोज्ज्वो, यथा उगाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमण्डिकापुत्तस्स वचनं । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स कायो’ति पि न होति; कुतो पन कायेन पापकं कम्मं करिस्सति, अञ्जन फन्दितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स वाचा’ति पि न होति; कुतो पन पापिकं वाचं भास्सिस्सति, अञ्जन रोदितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स सङ्कप्पो’ति पि न होति; कुतो पन पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पिस्सति, अञ्जन विकुञ्जितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स आजीवो’ति पि न होति; कुतो पन पापकं आजीवं आजीविस्सति, अञ्जन मातुत्थञ्जा ? । एवं सन्ते खो थपति, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो समणो अयोज्ज्वो, यथा उगाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमण्डिकापुत्तस्स वचनं ।

[३] “ चतूहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्जापेमि न चेव सम्पन्नकुसलं न परमकुसलं न उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्ज्वं, अपि चिमं दहरं कुमारं मन्दं उत्तानसेय्यकं समधिगम्यति । करतमेहि चतूहि ? । इध थपति, न कायेन पापकं कम्मं करोति, न पापिकं वाचं भासति, न पापकं सङ्कप्पे सङ्कप्पेति, न पापकं आजीवं आजीवति । इमेहि खो अहं, थपति, चतूहि धम्मेहि....पे०....तिड्डति ।

[४] “दसहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्वागतं पुरिसपुण्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं, परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्जं। इमे अकुसलसीला तहं (v. 1. तं अहं) थपति, वेदितव्यंति वदामि । इतोसमुद्धाना अकुसलसीला तहं, थपति, वेदितव्यंति वदामि । इव अकुसलसीला अपरिसेसा निरुज्जन्मति तहं थपति, वेदितव्यंति वदामि । एवं पटिपन्नो अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं....पे०....वदामि । इमे कुसलसीला तहं....पे०....वदामि । इतोसमुद्धाना कुसलसीला तहं....पे०....वदामि । इधु कुसलसीला अपरिसेसा निरुज्जन्मति तहं थपति, वेदितव्यंति वदामि । एवं पटिपन्नो कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं....पे०....होति, तहं थपति....पे०....वदामि । इमे अकुसलसङ्कल्पा तहं थपति, वेदितव्यंति वदामि । इतोसमुद्धाना अकुसलसङ्कल्पा तहं....पे०....वदामि । इधु अकुसलसङ्कल्पा अपरिसेसा निरुज्जन्मति तहं थपति, वेदितव्यंति वदामि । एवं पटिपन्नो अकुसलानं सङ्कल्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं....पे०....वदामि । इतोसमुद्धाना कुसलसङ्कल्पा तहं....पे०....वदामि । इधु कुसलसङ्कल्पा अपरिसेसा निरुज्जन्मति तहं....पे०....वदामि । एवं पटिपन्नो कुसलानं सङ्कल्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं थपति, वेदितव्यंति वदामि ।

[५] “कर्तमे च, थपति, अकुसलसीला ? । अकुसलं कायकम्म, अकुसलं वचीकम्म, पापको आजीवो; इमे बुच्चन्ति थपति, अकुसलसीला । इमे च थपति अकुसलसीला किंसमुद्धाना ? । समुद्धानम्पि नेसं बुत्तः—‘चित्त-समुद्धानांति’स्स वचनीयं । कर्तमं चित्तं ? । चित्तम्पि हि बहु अनेकविधं नानप्यकारकं सचित्तं, सरागं, सदोसं, समोहं; इतोसमुद्धाना अकुसलसीला । इमे च थपति, अकुसलसीला बुहिं अपरिसेसा निरुज्जन्मति ? । निरोधो पि नेसं बुत्तोः—‘इधु थपति, मिक्खु कायदुच्चरितं पहाय काय सुचरितं भावेति, वचीदु-

चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति, मनोदुचरितं पहाय मनोसुचरितं भावेति, मिच्छाआजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं कर्पेति । एथेऽते अकुसलसीला अपरिसेसा निरुज्जन्मन्ति । कथं पटिपन्नो च, थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध थपति, भिक्खु अनुप्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्म-हाति पदहृति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति

....पे०....पदहृति; अनुप्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति

....पे०....पदहृति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्यो-भावाय वेपुल्लय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति....पे०....पद-हृति । एवं पटिपन्नो खो थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।

[६] “कतमे च थपति कुसलसीला ? । कुसलं कायकम्मं, कुसलं वचीकम्मं, आजीवपारिसुद्धिम्पि खो अहं थपति, सीलस्मि वदामि । इमे बुच्छन्ति, थपति, कुसलसीला । इमे च थपति, कुसलसीला किंसमुद्धाना ? । समुद्धानम्पि नेसं बुत्तः—‘चित्तसमुद्धाना’ति’स्स वचनीय । कतमं चित्तं ? । चित्तम्पि हि बहु अनेकविधं नानप्पकारकं । यं चित्तं वीतरागं वीतदोसं वीतमोहं—इतोसमुद्धाना कुसलसीला । इमे च थपति, कुसलसीला कुहि अपरिसेसा निरुज्जन्मन्ति ! । निरोधो पि नेसं बुत्तोः—‘इध थपति भिक्खु, सीलवा होति, नो च सीलमयो, तत्त्वं चेतोविमुर्त्तिं पञ्जाविमुर्त्तिं यथाभूतं पजानाति । यथा’स्स ते कुसलसीला अपरिसेसा निरुज्जन्मन्ति । कथं पटिपन्नो च, थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध, थपति, भिक्खु अनु-प्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्महाति पदहृति । उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय....पे०....अनुप्नानं अकुसलानं धम्मानं उप्पादाय....पे०....उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय

वेपुलद्वय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति....पे०....पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।

[७] “कतमे च थपति अकुसलसङ्क्षिप्ता ? । कामसङ्क्षिप्तो, व्यापाद-सङ्क्षिप्तो, विहिंसासङ्क्षिप्तो, इमे वुच्चन्ति, थपति, अकुसलसङ्क्षिप्ता । इमे च थपति, अकुसलसङ्क्षिप्ता किं समुद्घाना ? । समुद्घानम्भि नेसं वुत्तं:—‘सञ्ज्ञा-समुद्घाना’ति’स्स वचनीय । कतमा सञ्ज्ञा ? । सञ्ज्ञा पि हि बहु अनेकविधा नानप्पकारिका, कामसञ्ज्ञा व्यापादसञ्ज्ञा विहिंसासञ्ज्ञा; इतो समुद्घाना अकुसलसङ्क्षिप्ता’ । इमे च थपति, अकुसलसङ्क्षिप्ता कुहिं अपरिसेसा निरुज्ज्ञन्ति ? । निरोधो पि नेसं वुत्तो:—‘इध थपति भिक्खु विविच्चेव कामेहिपे०....पठमज्जानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्येते अकुसलसङ्क्षिप्ता अपरिसेसा निरुज्ज्ञन्ति । कथं पटिपन्नो च थपति, अकुसलानं सङ्क्षिप्तानं निरोधाय परिपन्नो होति ? । इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति....पे०(६)....पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, अकुसलानं सङ्क्षिप्तानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।

[८] “कतमे च थपति, कुसलसङ्क्षिप्ता ? । नेकखम्मसङ्क्षिप्तो, अव्यापादसङ्क्षिप्तो, अविहिंसासङ्क्षिप्तो; इमे वुच्चन्ति, थपति कुसलसङ्क्षिप्ता । इमे च थपति, कुसलसङ्क्षिप्ता किंसमुद्घाना ? । समुद्घानं पि नेसं वुत्तं:—‘सञ्ज्ञासमुद्घाना’ति’स्स वचनीय । कतमा सञ्ज्ञा ? । सञ्ज्ञा पि हि बहु अनेकविधा नानप्पकारिका, नेकखम्मसञ्ज्ञा अव्यापादसञ्ज्ञा अविहिंसासञ्ज्ञा; इतोसमुद्घाना तुसलसङ्क्षिप्ता । इमे च थपति, कुसलसङ्क्षिप्ता कुहिं अपरिसेसा निरुज्ज्ञन्ति ? । निरोधो पि नेसं वुत्तो:—‘इध थपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतियज्जानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्येते कुसलसङ्क्षिप्ता अपरिसेसा निरुज्ज्ञन्ति । कथं पटिपन्नो च थपति, कुसलानं सङ्क्षिप्तानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पाप-

कानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति....पे०... (६६)
पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, कुसलानं सङ्क्षिप्तानं निरोधाय
पटिपन्नो होति ।

[९] कर्तमेहि चाहं थपति दसहि धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुगलं
पञ्चापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्जं ? ।
इध, थपति, मिक्खु असेखाय सम्मादिट्टिया समन्नागतो होति, असेखेन
सम्मासङ्क्षिप्तेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो
होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मा-आ-
जीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति,
असेखाय सम्मासत्तिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना सम-
न्नागतो होति, असेखेन सम्माजाणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मा-
विमुक्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो अहं थपति, दसहि धम्मेहि सम-
न्नागतं पुरिसपुगलं पञ्चापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं
अयोज्जंति” ।

[१०] इदम्बोच भगवा । अत्तमनो पञ्चकङ्गो थपति भगवतो भासितं
अभिनन्दीति ।

समणमणिडिकासुत्तन्तं अद्भुमं

७९

[९ चूल्हसकुलुदायिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेलुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सकुलुदायि परिब्बाजको
मोरनिवापे परिब्बाजकारामे पटिवसति महतिया परिब्बाजकपरिसाय सद्वि ।
अथ खो भगवा पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय राजगहं पिण्डाय

पाविसि । अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ अतिष्पगो खो ताव राजगहं पिण्डाय चरितुं । यन्नूना'हं येन मोरनिवापो परिव्वाजकारामो येन सकुल्लदायि परिव्वाजको, तेनु'पसङ्कमेत्यं'ति । अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिव्वाजको, तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन सकुल्लदायि परिव्वाजको महतिया परिव्वाजकपरिसाय साद्विं...पे० (७७०१) एकमन्तं निसिन्ने खो सकुल्लदायि परिव्वाजकं भगवा एतद'वोचः—“कायनु'त्य उदायि, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना ? । काय च पन वो अन्तराकथा विष्पक्ता'ति ? ” ।

[२] ‘तिछ्नते’सा भन्ते, कथा, याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना । नें‘सा भन्ते कथा भगवतो दुहुङ्मा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । यदा’हं, भन्ते इमं परिसं अनुपसङ्कन्तो होमि, अथा’यं परिसा अनेकविहितं तिरच्छान-कथं कथेन्ती निसिन्ना होति । यदा च खो अहं भन्ते, इमं परिसं उप-सङ्कन्तो होमि, अथा’यं परिसा मम येव मुखं उछ्नोकेन्ती निसिन्ना होति :—‘यं नो समणो उदायि धर्मं भासिस्सति, तं नो सोस्सामा'ति’ । यदा पन भन्ते, भगवा इमं परिसं उपसङ्कन्तो होति, अथ अहश्चेव अयच्छ परिसा भगवतो’व मुखं उछ्नोकेत्ता निसिन्ना होमः—‘यं नो भगवा धर्मं भासि-स्सति तं नो सोस्सामा'ति’ ।

[३] “ तेन हृउदायि तं येवे'त्य पठिभातु यथा मं पठिभासेय्या'ति” । ‘पुरिमानि भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि सब्बज्ञू सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाणदस्सनं पठिजानमानोः—‘चरतो च मे तिछ्नतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं जाणदस्सनं पञ्चुपडितं'ति । सो मया पुञ्चनं आरब्म पञ्चं पुढो समानो अञ्जेन'ञ्जं पठिचारि, बहिद्वा कथं अपनामेसि, कोपञ्च दोसञ्च अपञ्चयञ्च पात्वा'कासि । तस्स मय्यं भन्ते भगवन्तं येव आरब्म पीति

उदपादिः—‘अहो नून भगवा, अहो नून सुगतो, यो इमेसं धम्मानं
कुसलो’ति’ ।

[४] “को पन एसो उदायि सब्बज्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाण-
दस्सानं पटिजानमानो....पे०....पात्वाकासी’ति” ? ।

‘निगण्ठो, भन्ते नाटपुत्तो’ति’ ।

[५] “यो खो उदायि, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेण्य, सेव्य-
थींदं, ‘एकम्पि जातिं, द्वे पि जातियो....पे० [५१-१९]....इति साकारं
स-उद्देसं अनेकविहितं आरब्म पुब्बेनिवासं अनुस्सरेण्य, सो वा मं पुब्बन्तं आरब्म
पञ्चं पुच्छेण्यं, तं वा’हं पुब्बन्तं आरब्म पञ्चं पुच्छेण्यं; सो वा मे पुब्बन्तं आरब्म
पञ्चहस्स वेष्याकरणेन चित्तं आराधेण्य, तस्स वा’हं पुब्बन्तं आरब्म पञ्चहस्स
वेष्याकरणेन चित्तं आराधेण्यं; सो खो, उदायि, दिव्बेन चकखुना विसुद्धेन
अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेण्य चवमाने उपपज्जमाने....पे०[५१-२०]
सत्ते पजानेण्य, सो वा मं अपरन्तं आरब्म पञ्चं पुच्छेण्य, तं वा’हं अपरन्तं
आरब्म पञ्चं पुच्छेण्य, सो वा मे अपरन्तं आरब्म पञ्चहस्स वेष्याकरणेन
चित्तं आराधेण्य, तस्स वा’हं अपरन्तं आरब्म पञ्चहस्स वेष्याकरणेन चित्तं
आराधेण्यं । आपि च उदायि तिद्वितु पुब्बन्तो, तिद्वितु अपरन्तो । धम्मं
ते देसेस्सामि :—“इमर्सिम, सति, इदं होति; इमस्स उप्पादा इदं उपपज्जति;
इमर्सिम असति, इदं न होति; इमस्स निरोधा इमं निरुज्जती’ति” ।

[६] ‘अहं भन्ते यावतकम्पि मे इमिना अन्तभावेन पच्चनुभूतं, तम्पि
न’प्पहोमि, इति साकारं स-उद्देसं अनुस्सरितुं; कुतो पना’हं अनेकविहितं
पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सामि, सेव्यथींदं, एकम्पि जातिं....पे०....अनुसरि-
स्सामि, सेव्यथा’पि भगवा । अहं हि भन्ते एतराहि पंसुपिसाचकम्पि न

पस्सामि; कुतो पना'हं दिव्वेन चक्रबुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सस्सामि चवमाने उपपज्जमाने; हीने पणीते....पे०....यथाकम्मूपरे सत्ते पजानिस्सामि, सेव्यथा पि भगवा । यं पन मं भन्ते भगवा एवमा'हः—
 ‘अपि च उदायि तिद्वतु पुञ्चन्तो, तिद्वतु अपरत्तो, धम्मं देसेस्सामि:—
 ‘इमरिंम सति इदं होति, इमस्स उप्पादा इदं उपपज्जति....पे०....निरु-
 ज्ञाती'ति । तच्च पन मे भियोसोमत्ताय न पक्खायति । (v. 1. मक्खायति)
 अण्येव नामा'हं भन्ते, सके आचरियके भगवतो चित्तं आराधेय्यं पञ्चस्स
 वेद्याकरणो'ति' ।

[७] “किं ति पन ते उदायि, सके आचरियके होती'ति ? ” ।
 ‘अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति:—‘अयं परमो वण्णो, अयं
 परमो वण्णो'ति’ ।

“यं पन ते एतं उदायि, सके आचरियके एवं होति:—‘अयं परमो
 वण्णो, अयं परमो वण्णो'ति’, कतमो सो परमो वण्णो'ति ? ” ।

‘यस्मा, भन्ते, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्यि
 सो परमो वण्णो'ति’ । “कतमो पन सो उदायि, वण्णो यस्मा वण्णा अञ्जो
 वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी'ति ? ” ।

‘यस्मा भन्ते वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्यि,
 सो परमो वण्णो'ति’ ।

[८] “दीघा पि खो ते एसा उदायि फरेय्य । यस्मा भन्ते, वण्णा....
 पे०....सो परमो वण्णो'ति’वदसि, तच्च वण्णं न पञ्जापेसि । सेव्यथा पि
 उदायि, पुरिसो एवं वदेय्य:—‘अहं या इमरिंम जनपदे जनपदकल्याणी
 तं इच्छामि तं कामेमी'ति’ । तं एनं एवं वदेय्युः—‘अम्भो पुरिस, यं तं जन-
 पदकल्याणं इच्छासि कामेसि, जानासि तं जनपदकल्याणं, खत्तियी

वा ब्राह्मणी वा वेस्सी वा सुदी वा 'ति' ? । इति पुढो ' नो 'ति वदेय्य । तं एनं एवं वदेय्युः—‘ अम्भो पुरिस, यं लं....पे०....जनपद-कल्याणिं एवंनामा एवंगोत्ता इति वा ति....पे०...दीधा वा रस्सा वा मज्जिमा वा काळी वा सामा वा मङ्गुरच्छवी वा 'ति ' ; अमुकसिंगामे वा निगमे वा नगरे वा 'ति ' ? । इति पुढो ' नो'ति ' वदेय्य । तं एनं एवं वदेय्युः—‘ अम्भो पुरिस, यं लं न जानासि न पस्सासि, तं लं इच्छसि कामेसी'ति ? ' । इति पुढो ' आमा'ति ' वदेय्य । “तं किं मञ्जसि उदायि, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्प-जती'ति ? ” ।

[९] ‘ अद्वा खो भन्ते एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ' । ‘ एत्रमेव खो लं उदायि, ‘ यस्मा भन्ते वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरीतरो वा पणीततरो वा न'यि ' सो परमो वण्णो 'ति ' वदसि, तञ्च वण्णं न पञ्जापेसी'ति ' । ‘सेय्यथा पि भन्ते मणि वेलुरियो सुभो जातिमा अडंसो सुपरिकम्भकतो पण्डुकम्बले निकिखत्तो भासति च तपति च विरोचति च; एवंवण्णो अत्ता होति अरोगो परं मरणा'ति ' ।

[१०] “ तं किं मञ्जसि, उदायि, यो वा मणि वेलुरियो....पे०....विरोचति च, यो वा रत्नधकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिकन्ततरो च पणीततरो चाति ? ” ।

‘ च्या'यं भन्ते रत्नधकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिकन्ततरो च पणीततरो चाति ' ।

“ तं किं मञ्जसि उदायि, यो वा रत्नधकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको, यो वा रत्नधकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिकन्ततरो च पणीततरो चाति ? ” ।

‘ य्वा’यं भन्ते रत्न्यकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, अय इमेसं....पे०....चा’ति । “ तं किं मञ्जसि उदायि, यो वा रत्न्यकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, यो वा रत्न्यकारतिमिसाय महा अग्निक्खन्धो, इमेसं उभिनं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्न्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ य्वा’यं भन्ते रत्न्यकारतिमिसाय महा अग्निक्खन्धो, अयं इमेसं....पे०....चा’ति । “ तं किं मञ्जसि उदायि, यो वा रत्न्यकारतिमिसाय महा अग्निक्खन्धो, या वा रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, इमेसं उभिनं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्न्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ य्वा’यं भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, अयं इमेसं उभिनं वण्णानं अभिक्न्ततरो च पणीत तरो चा’ति ? ।

“ तं किं मञ्जसि उदायि, या वा रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, यो वा तद्दुपोसथे पञ्चरसे विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो (v. l. अभिदोसं) अङ्गरत्तसमयं चन्दो, इमेसं उभिनं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्न्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ य्वा’यं, भन्ते तद्दुथोसथे....पे०....चन्दो अयं इमेसं उभिनं वण्णानं अभिक्न्ततरो च पणीततरो चा’ति ’ ।

“ तं किं मञ्जसि उदायि, यो वा तद्दुपोसथे....पे०....चन्दो यो वा वस्सानं पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो मञ्जन्तिकसमयं सुरियो, इमेसं उभिनं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्न्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ य्वा’यं भन्ते वस्सानं पच्छिमे....पे०....सुरियो, अयं इमेसं....पे०....पणीततरो चा’ति ।

[११] “ अतो खो ते उदायि, बहूहि बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिम-
सुरियानं आभा ना’नुभोन्ति त्या’हं पजानामि । अथ च पना’हं न वदामि,
‘यस्मा वण्णा अङ्गो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नल्यी’ति । अथ च
पन त्वं उदायि, य्वा’यं वण्णो किमिना खज्जोपनकेन हीनतरो च पतिकिङ्गतरो
च सो परमो वण्णो’ति वदसि; तच्च वण्णं न पञ्चापेसी’ति ।

‘ अच्छिदं भगवा कथं ? अच्छिदं सुगतो कथं’ति ? ।

“ किं पन त्वं उदायि, एवं वदसि :—‘अच्छिदं....पे०....कथं’ति ?” ।

‘ अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘अयं परमो वण्णो,
अयं परमो वण्णो’ति । ते मयं भन्ते भगवता सके आचरियके समनुयुज्जि-
यमाना समनुग्राहियमाना समनुभासियमाना रित्ता तुच्छा अपरद्वा’ति ।

“ किं पन उदायि, अत्थ एकन्तसुखो लोको ? । अत्थ आकारवती
पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति ? ” ।

‘ अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘ अत्थ एकन्तसुखो
....पे०.... सच्छिकिरियाया’ति । “ कतमा पन सा, उदायि, आकार-
वती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति ? ।

‘ इधं भन्ते एकज्ञो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति;
अदिनादानं पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति; कामेसु मिच्छाचारं पहाय
कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति; मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो
होति; अञ्जतरं वा पन तपोगुणं समादाय वर्तति । अयं खो सा भन्ते
आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति ।

[१२] “ तं किं मज्जसि उदायि, यर्त्स्मि समये पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो होति एकन्तसुखी वा तर्त्स्मि समये अत्ता होति
सुखदुक्खी वा’ति ? ” । ‘सुखदुक्खी, भन्ते’ ।

“ तं किं मञ्जसि उदायि, यर्स्म समये अदिनादानं पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति....पे०....वा'ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ ।

“ तं किं मञ्जसि उदायि, यर्स्म समये कामेसु मिच्छाचारं पहाय कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति....पे०....वा'ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ ।

“ तं किं मञ्जसि, उदायि, यर्स्म समये मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति....पे०....वा'ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ । “ तं किं मञ्जसि उदायि, यर्स्म समये अञ्जतरं तपोगुणं समादाय वत्तति एकन्तसुखी वा तर्स्म समये अत्ता होति सुखदुक्खी वा'ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ । “ तं किं मञ्जसि उदायि, अपि नु खो वोकिण्णसुखदुखं पटिपदं आगम्म एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरिया होती'ति ? ” । ‘ अच्छिदं भगवा कथं ? अच्छिदं सुगतो कथं'ति ? ” । “ किं पन त्वं उदायि, एवं वदसि:—‘ अच्छिदं भगवा....पे०....कथं'ति ? ” ।

‘ अम्हाकं, भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘ अथि एकन्तसुखो लोको....पे०....सच्छिकिरियाया'ति ? ” । ते मयं भन्ते भगवता सके आचरियके समनुज्ञियमाना समनुगाहियमाना समनुभासियमाना रित्ता तुच्छा अपरद्धा पि । ‘ किं पन भन्ते, अथि एकन्तसुखो लोको ...पे०....सच्छिकिरियाया'ति ? ” ।

“ अथि खो उदायि, एकन्तसुखो लोको....पे०....सच्छिकिरियाया'ति ।

[१३] ‘ कतमा पन सा भन्ते, आकारवती पटिपदा....पे०....सच्छिकिरियाया'ति ? ’ । ‘ इध उदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमज्जानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा....

पे०....दुतियज्ञानं....पे०....ततियज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं खो सा उदायि, आकारवती पटिपदा....पे०....सच्छिकिरियाया 'ति' ।

“ न खो सा, भन्ते आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाय । सच्छिकतो हि'स्स भन्ते, एत्तावता एकन्तसुखो लोको होती'ति' ? ।

“ न ख्वा'स्स उदायि, एत्तावता एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होति; आकारवती त्वे'व सा पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया'ति' ।

[१४] एवं बुत्ते सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा उन्नादिनी उच्चासदा महासदा अहोसि :—‘ एथ मयं अनस्साम साचरियका; एथ मयं अनस्साम साचरियका; न मयं इतो भिष्यो उत्तरितरं पजानामा'ति ' । अथ खो सकुलुदायि परिब्बाजको ते परिब्बाजके अप्पसदे कत्वा भगवन्तं एतद् वोचः —‘कित्तावता पन'स्स भन्ते, एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होती'ति' ? । “ इव उदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाना....पे०....चतुर्थज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; यावता देवता एकन्तसुखं लोकं उपन्ना, ताहि देवताहि सर्द्धि सन्तिष्ठति सल्लुपति साकच्छं समापज्जति । एत्तावता ख्वा'स्स उदायि, एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होती'ति " ।

‘एतस्स नून भन्ते एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति' ? । “ न खो उदायि, एतस्स एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खु मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति, अत्थ खो उदायि, अज्जे व धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति' ।

[१५] ‘कतमे पन ते भन्ते धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च, येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति' ? ' ।

“ इव उदायि, तथागतो लोके उपज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, विजा-

चरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू, अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि, सत्या देवमनु-
स्सानं बुद्धो भगवा....पे०....(५१. ११-१७) चित्तं परिसोधेति । सो
इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्रिल्लेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव
कामेहि....पे०....(५१. १८) पठमज्जानं उपसम्पज्ज विहरति । अयम्पि
....पे०....चरन्ति ।

पुन च परं उदायि भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतिय-
ज्ञानं....पे०....ततियज्ञानं....पे०....चतुर्थज्ञानं उपसम्पज्ज विह-
रति । अयम्पि खो....पे०....चरन्ति । सो एवं समाहिते चित्ते (५१.१९)
अनुस्सरति । अयम्पि....पे०....चरन्ति । सो एवं समाहिते....पे०....
(५१.२०) पजानाति । अयम्पि....पे०....चरन्ति । सो एवं....पे०....
(५१.२१) ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति । अयं खो....पे०....चरन्ति ।
इमे खो उदायि धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरियाहेतु
भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति ।

[१६] एवं दुत्ते, सकुलुदायि परिब्ब्राजको भगवन्तं एतद'बोच :—
‘ अभिक्रन्तं भन्ते, अभिक्रन्तं भन्ते....पे०....(५४.२४) च भिक्खु-
सञ्चञ्च । लभेष्या 'हं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पञ्चजं लभेष्यं उपसम्पदं'ति ।

[१७] एवं दुत्ते सकुलुदायिस्स परिब्ब्राजकस्स परिसा सकुलुदायिं
परिब्ब्राजकं एतद'बोच :—‘मा भवं उदायि, समणे गोतमे ब्रह्मचरियं चरि,
मा भवं उदायि, आचारियो हुत्वा अन्तेवासीवासं वसि । सेयथा 'पि नाम
मणिको हुत्वा उद्देकनिकतो अस्स, एवं सम्पदं एतं भोतो उदायिस्स भवि-
स्सति । मा भवं उदायि....पे०....अन्तेवासीवासं वसी' ति । इति-ह-इदं
सकुलुदायिस्स परिब्ब्राजकस्स परिसा सकुलुदायिं परिब्ब्राजकं अन्तरायं
अकासि भगवति ब्रह्मचरिये 'ति ।

॥ चूलसकुलुदायिसुत्तन्तं नवमं ॥

८०

[१० वेखनस्सस्तुतं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो वेखनस्सो (v. 1. वेखनसो) परिब्बाजको येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सर्दि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो वेखनस्सो परिब्बाजको भगवतो सत्तिके उदानं उदानेसि :—‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’ति’ । “किं पन त्वं कच्चान्, एवं वदसि, ‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’ति’ ? । कतमो सो परमो वण्णो’ति” ? ।

‘यस्मा भो गोतम वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न’त्यि, सो परमो वण्णो’ति’ । “कतमो पन सो कच्चान्, वण्णो यस्मा वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न’त्यि” ? । ‘यस्मा भो गोतम वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न’त्यि, सो परमो वण्णो’ति’ ? ।

[२] “दीवा पि खो ते एसा कच्चान्, फरेय्य” । ‘यस्मा भो गोतम,पे०....(७९.८ Substitute कच्चान् for उदायि and गोतम for भन्ते,) ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकत भासितं सम्पज्जती’ति’ ? ।

[३] अद्वा खो भो गोतम, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती’ति’ । एवमेव खो त्वं कच्चान्....पे०....(७९.९ Substitute कच्चान् for उदायि and गोतम for भन्ते) अरोगो परं मरणा’ति’ ।

[४] “तं किं मञ्जसि, कच्चान्, यो वा मणि वेलुरियो सुभो....पे०विरोचति च....पे०....(७९.१० Substitute कच्चान् for उदायि and गोतम for भन्ते) पणीततरो चाति” ।

[५] “ अतो खो ते कच्चान्, बहूहि बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिमसु-
रियानं आभा ना’नुभोन्ति त्या’हं पजानामि । अथ च पना’हं न वदामि,
‘यस्मा वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो च पणीततरो च नर्थी’ति ।
अथ च पन त्वं कच्चान्, ‘त्या’यं वण्णो किमिना खजोपनकेन हीनतरो
च पतिकिद्धितरो च, सो परमो वण्णो’ति’ वदसि; तत्र वण्णं न
पञ्जापेसी’ति ” ।

[६] पञ्च खो इमे कच्चान्, कामगुणा । कतमे पञ्च ? । चक्रखु-
विज्जेय्या रूपा इडा कल्ता मनापा पियरूपा कामपूर्संहिता रजनीया;
सोतविज्जेय्या सदा....पे०....धानविज्जेय्या गन्धा....पे०...
जिन्हाविज्जेय्या रसा....पे०....कायविज्जेय्या फोट्टवा इडा कल्ता
मनापा पियरूपा कामपूर्संहिता रजनीया । इमे खो कच्चान् पञ्च कामगुणा ।
यं खो कच्चान्, इमे पञ्च कामगुणे पठिच्च उप्पज्ञति सुखं सोमनस्सं इदं बुच्चति
कामसुखं । इति कामेहि कामसुखं, कामसुखा कामगसुखं, तत्य अग्म
अक्खायती’ति ” ।

[७] एवं बुत्ते वेखनस्सो परिच्चाजको भगवन्तं एतद्वोच :—‘अच्छ-
रियं भो गोतम, अव्युतं भो गोतम, याव सुभासितं चिदं भोतो गोतमेन,
‘कामेहि....पे०....अक्खायती’ति’ । “ दुजानं खो एतं कच्चान्, तया
अञ्जदिद्धिकेन अञ्जखन्तिकेन अञ्जरुचिकेन अञ्जत्रयोगेन अञ्जया’चरिया-
केन कामं वा कामसुखं वा कामगसुखं वा । ये खो ते कच्चान्, भिक्खू
अरहन्तो खीणासवा बुसितवन्तो ...पे०....(५१-२) सम्मदञ्जाविमुत्ता
ते खो एतं जानेयुं, ‘कामं वा कामसुखं वा कामगसुखं वा’ति ” ।

[८] एवं बुत्ते वेखनस्सो परिच्चाजको कुपितो अनन्तमनो भगवन्तं
येव खुसेन्तो भगवन्तं येव वम्भेन्तो भगवन्तं येव वदमानो, ‘समणो च गोतमो

पापितो भविस्सती'ति,' भगवन्तं एतद'बोचः—‘एवमेव पन इधे'कचे समणब्राह्मणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अपसन्ता अपरन्तं; अथ च पन खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्यत्ताया'ति' पठिजानन्ति । तेसं इदं भासितं हस्सकं येव सम्पज्जति लामकं (v. 1. नामकं) येव सम्पज्जति, रित्तकं येव सम्पज्जति, तुच्छकं येव सम्पज्जती'ति' ।

[९] “ये खो ते कच्चान्, समणब्राह्मणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अपसन्ता अपरन्तं, ‘खीणा जाति,....पे०....पजानामा'ति' पठिजानन्ति, तेसं सो येव सहधम्मिको निग्गहो होति । अपि च कच्चान्, तिढ्ठु पुब्बन्तो, तिढ्ठु अपरन्तो । एतु विज्ञु पुरिसो असठो अमायावी उज्जुजातिको, अहं अनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि, यथानुसिंहं तथा पठिप्जमानो न चिरस्ते'व सामञ्जेव बस्सति सामं दक्खीति । एवं किर सम्मा बन्धना विष्पमोक्षो होति, यदि'दं अविजाबन्धना । सेव्यथा'पि कच्चान्, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेव्यको कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि बद्धो अस्स सुत्तबन्धनेहि; तस्स बुड्हिम'न्वाय इन्द्रियानं परिपाकम'न्वाय तानि बन्धनानि मुच्चेष्युं; सो 'मोक्षो' म्ही'ति खो जानेव्य नो च बन्धनं; एवमेव खो कच्चान्, एतु विज्ञु पुरिसो....पे०....अविजाबन्धना'ति' ।

[१०] एवं बुत्ते वेखनस्सो परिब्राजको भगवन्तं एतद'बोचः—‘अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०....(५४. २४) उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणगतं'ति' ।

वेखनस्ससुत्तन्तं दसमं ।
परिब्राजकवग्गो ततियो ।

[राजवग्गो]

८१.

[१. घटीकार-सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेषु चारिं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सर्द्धि । अथ खो भगवा मग्गा ओक्रम्म अञ्जतरर्मिं पदेसे सितं पात्वा'कासि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद'होसि :—‘ को नु खो हेतु, को पच्यो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? । न अकारणेन तथा-गता सितं पातुकरोन्ती'ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन 'ज्ञालिं पणमेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :—‘ को नु खो भन्ते, हेतु....पे०पातुकरोन्ती'ति ।

[२] “भूतपुब्बं आनन्द, इमर्सिंम पदेसे वेभलिङ्गं (v. l. वेगलिङ्गं) नाम गामनिगमो अहोसि, इद्धो चेव फीतो च बहुजनो आकिण्णमनुस्सो । वेभलिङ्गं खो आनन्द, गामनिगमं कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो उपनिस्साय विहासि । इधं सुदं आनन्द, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स आरामो अहोसि । इधं सुदं आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो निसिनको भिक्खुसङ्घं ओवदती'ति ” ।

[३] अथ खो आयस्मा आनन्दो चतुर्गुणा सङ्घाटिं पञ्जापेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :—‘तेन हि, भन्ते भगवा निसीदतु । एवा'यं (v.l. अयं) भूमिपदेसो द्वीहि अरहन्तेहि सम्मा—सम्बुद्धेहि परिमुत्तो भविसती'ति । निसीदि भगवा पञ्जते आसने । निसजं खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि :—“ भूतपुब्बं आनन्द, इमर्सिंम पदेसे....पे०निसिनको भिक्खुसङ्घं ओव-दति । वेभलिङ्गो खो आनन्द, गामनिगमे घटीकारो नाम कुम्भकारो कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स उपटाको अहोसि अग्मु'—

पढ़ाको । घटीकारस्स खो आनन्द, कुम्भकारस्स जोतिपालो नाम माणवो सहायो अहोसि पियसहायो । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं आमन्तेसि :—‘आयाम सम्म जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्क्षिप्तसाम । साधुसम्मतं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्सा’ति । एवं बुत्ते आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद्वोच :—‘अलं सम्म घटीकार; किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिडेना’ति ?’ । दुतियम्पि खो, आनन्द....पे०.... ततियम्पि खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं एतद्वोच :—‘आयाम, सम्म जोतिपाल,...पे०....दुतियम्पि....पे०....ततियम्पि....पे०....खो आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद्वोच :—‘अलं सम्म घटीकार, किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिडेना’ति ?’ । तेन हि सम्म जोतिपाल, सोर्ति सिनार्नि (v. 1. सोत्यसिनानं आहर) आदाय नर्दि गमिस्साम सिनायितुंति । ‘एवं सम्मा’ति’ खो आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारस्स कुम्भकारस्स पच्चसोसि ।

[४] ‘अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो सोर्ति सिनार्नि आदाय नर्दि अगमंसु सिनायितुं । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं आमन्तेसि :—‘अयं, सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स अविदूरे आरामो । आयाम सम्म जोतिपाल....पे०....अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्क्षिप्तसाम । साधुसम्मतं....पे०....सम्बुद्धस्सा’ति । दुतियम्पि....पे०....ततियम्पि खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद्वोच :—‘अलं, सम्म घटीकार....पे०....समणकेन दिडेना’ति ?’ । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं ओवट्टिकाय परामसित्वा एतद्वोच :—‘अयं सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स अविदूरे

आरामो । आयाम....पे०....अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्सा'ति' । अथ खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो ओवट्रिकं चिनिवेठेत्वा घटीकारं कुम्भकारं एतद'बोचः—‘अलं सम्म घटीकार; किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिङ्गेना'ति?’ । अथ खो, आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं सीप—नहातं केसेसु परामसित्वा एतद'बोचः—‘अयं, सम्म जोतिपाल, कर्त्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स अविद्वे आरामो । आयाम....पे०....अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्सा'ति' । अथ खो, आनन्द, जोतिपालस्स माणवस्स एतद'हेसि:—‘अच्छरियं वत भो, अब्मुतं वत भो । यत्र हि नामा'यं घटीकारो कुम्भकारो इत्तरजच्चो समानो अम्हाकं सीसनहातानं केसेसु परामसित्वं मज्जिम्सति; न वति'दं ओरकं मज्जे भविस्सती'ति', घटीकारं कुम्भकारं एतद'बोचः—‘यावेतदोहि पि, सम्म घटीकारा'ति' । यावेतदोहि पि, सम्म जोतिपाल; तथा हि पन मे साधुसम्मतं तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्सा'ति' । ‘तेन हि सम्म घटीकार, मुश्च; गमिस्सामा'ति' ।

[५] अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो येन कर्त्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो तेनु'पसङ्गमिंसु । उपसङ्गमिल्वा घटीकारो कुम्भकारो कर्त्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । जोतिपालो पन माणवो कर्त्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आनन्द, घटीकरो कुम्भकारो कर्त्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं एतद'बोचः—‘अयं मे भन्ते, जोतिपालो माणवो सहायो पियसहायो; इमस्स भगवा धम्मं देसेतू'ति’ । अथ खो, आनन्द, कर्त्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो घटीकारञ्च कुम्भकारं जोतिपालञ्च माणवं धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहं-

सेसि । अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवे कस्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्तिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उडाया'सना कस्सपं भगवतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कत्वा पक्षमिसु ।

[६] अथ खो आनन्द, जोतिपालो माणवे घटीकारं कुम्भकारं एतद्-वोचः—‘इमं नु त्वं सम्म घटीकार, धम्मं सुणन्तो, अथ च पन न अगारस्मा अनागरियं पब्बजसी'ति? (v. 1. पब्बजिस्ससी'ति) ? ’ | ‘ननु मं, सम्म जोतिपाल, जानासि :—‘अन्वे जिष्णे मातापितरो पोसेमी'ति ’ ’ | ‘तेन हि, सम्म घटीकार, अहं अगारस्मा अनागरियं पब्बजिस्सामी'ति ’ ।

[७] अथ खो, आनन्द घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनु'पसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु । एकमन्तं निसिनो खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं एतद्-वोचः—‘अयं मे, भन्ते, जोतिपालो माणवो सहयो पियसहयो; इमं भगवा पब्बाजेतू'ति । अलथ खो आनन्द, जोतिपालो माणवो कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सन्तिके पब्बजं, अलथ उपसम्पदं । अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अचिरूपसम्पन्ने जोतिपाले माणवे अद्भुमासूपसम्पन्ने वेभलिङ्गे यथाभिरन्तं विहरित्वा येन बाराणसी तेन चारिकं पक्षामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन बाराणसी तद्-वसरि ।

[८] तत्र सुदं आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । अस्सोसि खो, आनन्द, किंकी कासिराजा :—‘कस्सपो किर भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो बाराणसि अनुप्त्तो

बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदायेति । अथ खो, आनन्द, किंकी कासिराजा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरूहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि बाराणसिया निय्यासि महता राजानुभावेन कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो तेनु पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनं खो आनन्द, किंकी कासिराजानं कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो, आनन्द, किंकी कासिराजा कस्सपेन भगवता अरहता सम्मा—सम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो सम्मुत्तेजितो सम्पहंसितो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं एतद्वोच :— ‘अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्दिं भिक्खुसङ्घेनाति’ । अधिवासेसि खो आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तुण्हीभावेन । अथ खो आनन्द, किंकी कासिराजा कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स अधिवासनं विदित्वा उडाया सना कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्रियणं कत्वा पक्कामि । अथ खो आनन्द, किंकी कासिराजा तस्सा रक्तिया अच्छयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पठियादापेत्वा पण्डुमुटिकस्स सालिनो विचितकाळकं अनेकसूपं अनेकव्यञ्जनं कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कालं आरोचापेसि :—‘कालो, भन्ते, निहितं भत्तंति’ ।

[९] अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा दाय येन किंकिस्स कासिरज्ञो निवेसनं तेनु पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चते आसने निसीदि सद्दिं भिक्खुसङ्घेन । अथ खो, आनन्द, किंकी कासिराजा बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन

खादनीयेन भोजनीयेन सहस्रा सन्तप्तेसि सम्पवारेसि । अथ खो आनन्द-
किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भुत्ताविं ओनीत-
पत्तपाणिं अज्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतद्-
वोच :—‘ अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा वाराणसियं वस्सावासं, एवरूपं
सङ्घस्स उपटानं भविस्सती’ति । “अलं महाराज, अधिवुत्थो मे वस्सावासो”ति” ।
द्रुतियम्पि खो, आनन्द,....पे०ततियम्पि खो, आनन्द, किकी कासि-
राजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतद्’वोच :—‘ अधिवासेतु मे
भन्ते, भगवा वाराणसियं वस्सावासं, एवरूपं सङ्घस्स उपटानं भविस्सती’ति” ।
“ अलं, महाराज, अधिवुत्थो मे वस्सावासो”ति ” । अथ खो, आनन्द,
किकिस्स कासिरज्जो, ‘ न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवा-
सेति वाराणसियं वस्सावासं’ति’, अहुदेव अज्जत्थतं, अहु दोमनसं ।
अथ खो आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-
सम्बुद्धं एतद्’वोच :—‘ अथि नु ते, भन्ते, अज्जो कोचि मया उपटाक-
तरो’ति ? ’ । अथि, महाराज, वेभविज्ञं नाम गामनिगमो; तथ्य घटीकारो
नाम कुम्भकारो; सो मे उपटाको अग्नुपटाको । तुय्हं खो पन, महाराज,
‘ न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवासेति वाराणसियं वस्सा-
वासं’ति ’ अथि अज्जत्थतं अथि दोमनसं; तयिदं घटीकारे कुम्भकारे
न्यथि न च भविस्सति । घटीकारो खो महाराज, कुम्भकारो बुद्धं सरणं
गतो, धम्मं सरणं गतो, सङ्घं सरणं गतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भ-
कारो पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो, कामेसु
मिच्छाचारा पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो, सुरामेरथमज्जपमाद-
द्वाना पटिविरतो । घटीकारो खो महाराज कुम्भकारो, बुद्धं अवेच्छप्पसादेन
समन्नागतो, धम्मे....पे०सङ्घे....पे०समन्नागतो; अरियकल्तेहि

सीलेहि समन्वागतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो दुख्ये निकह्नो, दुख्यसमुदये निकह्नो, दुख्यनिरोधे निकह्नो, दुख्यनिरोधगमिनिया पठिपदाय निकह्नो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो एकभत्तिको ब्रह्मचारी सीलवा कल्याणधम्मो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो निकिखत्तमणिसुवर्णणो अपेतजातरूपरजतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो न सुस्लेन न सहत्या पठावि खनति । यं होति कूलपलुग्मं वा मूसिकुकुरो वा तं कामेन आहरित्वा भाजनं करित्वा एवमा'ह :—‘एथ यो इच्छति तण्डुलपभिवत्तानि (v. 1. तण्डुलपठिभस्तानि; तण्डुलपठिभण्डानि) वा मुगपभिवत्तानि वा काळ्यपभिवत्तानि वा निकिखपित्वा यं इच्छति तं हरतृति’ । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो अन्ये जिणे मातापितरो पेसेति । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो पञ्चनं ओरम्भाग्नियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको तथ्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

[१०] ‘एकमि’दाहं, महाराज, समयं वेभलिङ्गे गामनिगमे विहरमि । अथ ख्वा’ह महाराज, पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तीवरमा’दाय येन घटीकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनु’पसङ्कर्मि, उपसङ्कर्मित्वा घटीकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो एतद्वोच :—‘हन्द को नु खो अयं भगवो (v. 1. भगवो) गतो’ति’ ? । ‘निकखन्तो खो ते, भन्ते, उपढाको ‘अन्तो भगवो’ ओदनं गहेत्वा परियोगा सूर्यं गहेत्वा परिमुखा’ति’ । अथ ख्वा’ह कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूर्यं गहेत्वा परिमुखा’ति’ । अथ खो, महाराज, कुम्भिया ओदनंपे० उडाया’सना पक्कार्मि । अथ खो, महाराज, घटीकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनु’पसङ्कर्मि, उपसङ्कर्मित्वा मातापितरो एतद्वोच :—‘को कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूर्यं गहेत्वा परिमुखित्वा उडाया’सना पक्कन्तो’ति’ ? । ‘कस्सपो, तात, भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो कुम्भिया....पे० उडाया’सना पक्कन्तो’ति’ । अथ खो महाराज, घटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद्वोसिः :—‘लाभा वत मे, सुलद्धं

वत मे, यस्स मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो एवं अभिविस्सदो'ति' । अथ खो, महाराज, धटीकारं कुम्भकारं अडुमासं पीतिसुखं न विजहि सत्ताहं मातापितुनं ।

[११] 'एकमिदा'हं महाराज, समयं तथ्ये'व वेभलिङ्गे गामनिगमे विहरामि । अथ ख्वा'हं महाराज, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन धटीकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनु'पसङ्कमिमि, उपसङ्कमित्वा धटी-कारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो एतद'बोच्च :—' हन्द को नु खो अयं भगवो गतो'ति ? ' । निकबन्तो खो ते, भन्ते, उपढाको । अतो कल्पोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूर्यं गहेत्वा परिमुज्ज्ञा'ति । अथ ख्वा'हं महाराज, कल्पोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूर्यं गहेत्वा परिमुज्जित्वा उड्डाया'सना पक्कामि । अथ खो, महाराज, धटीकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतद'बोच्च :—' को कल्पोपिया....पे०....पक्कन्तो'ति ? ' । कस्सपो तात, भगवा....पे०....उड्डाया' सना पक्कन्तो'ति' । अथ खो महाराज, धटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद' होसि :—'लाभा वत मे....पे०....सत्ताहं मातापितुनं ।

[१२] 'एकमिदा'हं, महाराज, समयं तथ्ये'व वेभलिङ्गे गामनिगमे विहरामि । तेन खो पन समयेन कुटी ओवस्सति । अथ ख्वा'हं महाराज, भिक्खू आमन्तेसि :—' गच्छथ भिक्खवे, धटीकारस्स कुम्भकारस्स निवेसने तिणं जानथा'ति' । एवं दुत्ते, महाराज, भिक्खू मं एतद'बोच्चु :—' न'थ्य खो, भन्ते, धटीकारस्स कुम्भकारस्स निवेसने तिणं; अथि च ख्वा'स्स आवेसनं तिणच्छदनं'ति' । 'गच्छथ, भिक्खवे, धटीकारस्स कुम्भकारस्स आवेसनं उत्तिणं करोथा'ति' । अथ खो ते, महाराज, भिक्खू, धटीकारस्स कुम्भकारस्स आवेसनं उत्तिणं अकंसु । अथ खो, महाराज, धटीकारस्स

कुम्भकारस्स मातापितरो भिक्खू एतद'वोचुं :—‘के आवेसनं उत्तिणं करो-
न्ती'ति’ ? । भिक्खूः—‘भगिनि, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बु-
द्धस्स कुटी ओवस्सती'ति । हरय, भन्ते, हरय भद्रमुखा'ति’ । अथ खो
महाराज, घटीकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनु'पसङ्क्षिप्ति, उपसङ्क्षिप्ति
मातापितरो एतद'वोच :—‘के आवेसनं उत्तिणं अकंसू'ति’ ? । भिक्खू,
तातः ‘कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कुटी ओवस्सती'ति’ । अथ
खो, महाराज, घटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद'होसि:—‘लाभा वत....पे०....
सत्ताहं मातापितुनं । अथ खो तं महाराज, आवेसनं सब्बं तेमासं आकासच्छ-
दनं अद्वासि न चातिवस्सि । एवरूपो च महाराज, घटीकारो कुम्भकारोति’ ।

[१३] ‘लाभा, भन्ते, घटीकारस्स कुम्भकारस्स, सुलद्धं लाभा, भन्ते,
घटीकारस्स कुम्भकारस्स यस्स भगवा एवं अभिविस्सद्वा'ति’ ।

[१४] ‘अथ खो आनन्द, किकी कासिराजा घटीकारस्स कुम्भका-
रस्स पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि पाहेसि पण्डुमुटिकस्स सालिनो तदू'पि-
यच्च सूपेय्यं । अथ खो ते आनन्द, राजपुरिसा घटीकारं कुम्भकारं उपसङ्क्ष-
िप्तिवा एतद'वोचुं :—‘इमानि ते, भन्ते, पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि
किकिना कासिराजेन पहितानि पण्डुमुटिकस्स सालिनो तदू'पियं च सूपेय्यं
तानि, भन्ते, पटिगणहातू'ति’ । राजा खो बहुकिञ्चो बहुकरणीयो, ‘अलं
मे रुज्जो’ व होतू’ति ।

[१५] “सिया खो पन ते आनन्द, एवम्'स्स :—‘अज्जो नून
तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसी'ति’ । न खो पने'तं, आनन्द, एवं
दण्ड्यं । अहं तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसिंति’ ।

[१६] इदम्'वोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो
भासितं अभिनन्दी'ति’ ।

घटीकार-सुतनन्तं पठमं ।

८२

[२. रट्पालसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एक समयं, भगवा कुरुसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्गेन सर्व्वे येन थुल्कोट्टितं (v. l. थुल्कोट्टिकं, थूल्कोट्टितं) नाम कुरुनं निगमो तद्वसरि । अस्सोसुं खो थुल्कोट्टितका ब्राह्मण-गहपतिका :—‘ समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्रो सक्यकुला पञ्चजितो कुरुसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्गेन सर्व्वे थुल्कोट्टितं अनुप्त्तो । तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसदो अव्युगतो, ‘ इति पि सो भगवा अरहं....पे०....(७६.१७) सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धर्मं देसेति आदिकल्याणं मञ्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सव्यञ्जनं, केवल-परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । साधु खो पन तथाख्यानं अरहतं दस्सनं होती’ति ।

[२] अथ खो थुल्कोट्टितका ब्राह्मणगहपतिका येन भगवा तेनुपस-इक्षमिसु, उपसङ्गमित्वा अपे’कच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अपे’कच्चे भगवता सर्व्वे सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अपे’कच्चे येन भगवा तेनुञ्जलि पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अपे’कच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्रं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अपे’कच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिनो खो थुल्कोट्टितके ब्राह्मणगहपतिके भगवा धम्मिया कथाय सन्दर्स्सेसि समादपेसि समुच्चेजेसि सम्पहंसेसि ।

[३] तेन खो पन समयेन रट्पालो नाम कुलपुत्रो तस्मि येव थुल्कोट्टिते अग्नकुलिकस्स पुत्रो तिस्सं परिसायं निसिनो होति । अथ खो

रुद्धपालस्स कुलपुत्तस्स एतद'होसि :—‘यथा यथा स्वा’हं भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयि’दं सुकरं अगारं अज्ञावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्त-परिपुद्धं सङ्खलिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं; यं नूना’हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेष्यं’ति’। अथ खो थुल्कोहितका ब्राह्मणगहपतिका भगवता धर्मिया कथाय सन्द-खो थुल्कोहितका ब्राह्मणगहपतिका भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा रिसिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्धाया’सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्रिखणं कल्पा पक्षर्मिसु। अथ खो रुद्धपालो कुलपुत्तो अचिरपक्नतेसु थुल्कोहितकेरु ब्राह्मणगहपति-केरु येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो रुद्धपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतद’वोच :—‘यथा यथा’हं भन्ते....पे०....ब्रह्मचरियं चरितुं। इच्छाम’हं भन्ते, केस-मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्ब-जितुं। लभेष्या’हं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बजं, लभेष्यं उपसम्पदं’ति’।

[४] “अनुज्ञातो”सि पन लं, रुद्धपाल, मातापितूहि अगारस्मा अन-गारियं पब्बजाया’ति” ?। ‘न खो अहं, भन्ते, अनुज्ञातो मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया’ति’। “न खो, रुद्धपाल, तथागता अनु-ज्ञातं मातापितूहि पब्बजेन्ती’ति”। ‘स्वा’हं, भन्ते, तथा करिस्सामि यथा मं मातापितरो अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया’ति’।

[५] अथ खो रुद्धपालो कुलपुत्तो उद्धाया’सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्रिखणं कल्पा येन मातापितरो तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतद’वोच :—‘अम्म ताता, यथा यथा’हं भगवता धम्मं देसितं....पे०....चरितुं; इच्छा-म’हं केसमस्सुं ओहारेत्वा....पे०....पब्बजितुं। अनुजानाय मं अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया’ति’। एवं बुत्ते रुद्धपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रु-

पालं कुलपुत्तं एतद'वोचुः :—‘त्वं खो, तात रहपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो सुखे ठितो सुखपरिभतो; न त्वं, तात रहपाल, कस्सचि दुक्खस्स जानासि । एहि त्वं, तात रहपाल, मुझ च, पिव च, परिचारेहि च, मुझन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिमुज्जन्तो पुञ्जानि करोन्तो अमिरमस्सु । न तं मयं अनुजानाम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय; मरणेन पि ते मयं अकामका विना भविस्साम । किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजायाति ? ’ ।

[६] दुतियम्पि खो रहपालो कुलपुत्तो मातापितरो एतद'वोच :—‘अम्म ताता....पे०....किं पन मयं तं जीवन्तं....पे०....पब्बजायाति ? ’ । ततियम्पि खो रहपालो कुलपुत्तो मातापितरो एतद'वोच :—“ अम्म ताता, यथा यथा’हं भगवता....पे०....चरितुः; इच्छाम’हं केसमस्तु ओहोरेत्वा कासायानि वर्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुः । अनुजानाय मं अगारस्मा अनगारियं पब्बजायाति ? । ततियम्पि खो रहपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रहपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुः :—‘ त्वं खो, तात रहपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....विना भविस्साम । किं पन तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजायाति ? ’ ।

[७] अथ खो रहपालो कुलपुत्तो मातापितूसु पब्बजं अलभमानो तथे॒व अनन्तरहिताय भूमिया निपजि :—‘ इधे॒व मे मरणं भविस्सति पब्बजा वा॑ति ? ।

[८] अथ खो रहपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रहपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुः :—‘ त्वं खो, तात रहपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....विना भविस्साम । किं पन तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजायाति ? ’ । एवं वुत्ते रहपालो कुलपुत्तो तुष्टी अहोसि ।

दुतियम्बि खो....पे०....ततियम्बि खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रडपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—‘ त्वं खो, तात रडपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....किं पन मयं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजायांति ? ’ । ततियम्बि खो रडपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

[९] अथ खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो येन रडपालस्स कुल-पुत्तस्स सहायका तेनु'पसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा रडपालस्स कुलपुत्तस्स सहायके एतद'वोचुं :—‘ एसो, तात, रडपालो कुलपुत्तो अनन्तरहिताय भूमिया...पे०....मरणं भविस्सति, पब्बजा वा'ति । एहि ताता, येन रडपालो कुलपुत्तो तेनु'पसङ्गमथ, उपसङ्गमित्वा रडपालं कुलपुत्तं एवं वदेथ :—‘ त्वं खो, सम्म रडपाल, मातापितुनं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....अभि-रमस्सु । न तं मातापितरो अनुजानन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय, मरणेन पि ते मातापितरो अकामका विना भविस्सन्ति । किं पन ते तं जीवन्तं अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजायांति ? ’ *

[१०] अथ खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका [रडपालस्स कुल-पुत्तस्स मातापितुनं पटिस्सुत्वा] येन रडपालो कुलपुत्तो तेनु'पसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा रडपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—‘ त्वं खो, सम्म रडपाल, माता-पितुनं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....किं पन ते तं जीवन्तं अनुजा-

* P. T. S. Edition, Vol. II, Part II by R. Chalmers, 1898, puts this paragraph into brackets, because it does not occur in Burmese and Siamese editions. We have dropped brackets, because the para is necessary, in view of the next paragraph that follow in sequel.

निस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजायांति ? । एवं वुत्ते रुपालो कुल-
पुत्तो तुष्टी अहोसि । दुतियम्बि खो....पे०....ततियम्बि खो रुपालस्स
कुलपुत्तस्स सहायका रुपालं कुलपुत्तं एतद्वोचुः—‘ त्वं खो, सम्म
रुपाल, माता पितुनं एकपुत्तको पियो मनापो...पे०....किं पन ते तं
जीवन्तं अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजायांति ? । ततियम्बि
खो रुपालो कुलपुत्तो तुष्टी अहोसि ।

[११] अथ खो रुपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रुपालस्स कुल-
पुत्तस्स मातापितरो तेनु'पसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा रुपालस्स कुलपुत्तस्स
मातापितरो एतद्वोचुः—‘अम्म ताता, एसो रुपालो कुलपुत्तो तथ्यैव
अनन्तरहिताय भूमिया निपन्नो, इधेैव मे मरणं भविस्सति पब्बजा वांति’
सचे तुम्हे रुपालं कुलपुत्तं ना'नुजानिस्सथ अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय,
तथ्यैव मरणं आगमिस्सति । सचे पन तुम्हे रुपालं कुलपुत्तं अनुजानिस्सथ
अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय, पब्बजितम्बि नं दक्खिस्सथ । सचे रुपालो
कुलपुत्तो ना'भिरमिस्सति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय, का तस्स अञ्जा
गति भविस्सति ? । इधेैव पच्चागमिस्सति । अनुजानाथ रुपालं कुलपुत्तं
अगारस्मा अनगारियं पब्बजायांति ।

‘ अनुजानाम, ताता, रुपालं कुलपुत्तं अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय,
पब्बजितेन च पन मातापितरो उदिसेतव्वा (v. l. उद्स्सेतव्वांति) ।

[१२] अथ खो रुपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रुपालो कुल-
पुत्तो तेनु'पसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा रुपालं कुलपुत्तं एतद्वोचुः—‘ त्वं खो,
सम्म रुपाल, माता पितुनं एकपुत्तको पियो मनापो सुखे ठितो सुखपरिभतो;
न त्वं, सम्म रुपाल, कस्सचि दुक्खस्स जानासि । उड्हेहि भुज्ज च, पिव
च, परिचारेहि च । भुज्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुज्जन्तो पुञ्जानि

करोन्तो अभिरमस्तु । अनुञ्जातो' सि मातापितूहि अगारस्मा अन-
गारियं पञ्चज्जाय, पञ्चजितेन च पन ते मातापितरो उद्दिसेतव्वा'ति' ।
(v. 1. उद्दिसेतव्वा) ।

[१३] अथ खो रुपालो कुलपुत्तो उद्दिल्वा बलं गहेत्वा येन भगवा
तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एक-
मन्तं निसिन्नो खो रुपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच :—‘अनुञ्जातो
अहं, भन्ते, मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पञ्चज्जाय; पञ्चाजेतु मं
भगवा'ति' । अलत्य खो रुपालो कुलपुत्तो भगवतो सन्तिके पञ्चजं, अलत्य
उपसम्पदं ।

[१४] अय खो भगवा अचिरूपसम्पन्ने आयस्मन्ते रुपाले अडुमासू-
पसम्पन्ने थुलुकोडिते यथा'भिरन्तं विहरित्वा पेन सावत्यि तेन चारिकं पक्षामि ।
अनुपुञ्चेन चारिकं चरमानो येन सावत्यि तद्वसरि । तत्र सुदं भगवा साव-
त्यियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा रु-
पालो एको वूपकडो....पे०....(५७११) इत्यत्ताया'ति' अभज्जासि ।
अञ्जतरो खो पनायस्मा रुपालो अरहतं अहोसि ।

[१५] अथ खो आयस्मा रुपालो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपस-
ङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा रुपालो भगवन्तं एतद'वोच :—‘इच्छाम'हं, भन्ते, मातापितरो
उद्दिसितुं (v. 1. उद्दिसेतुं) सचे मं भगवा अनुजानाती'ति' ।

[१६] अथ खो भगवा आयस्मतो रुपालस्स चेतसा चेतोपरिवितकं
मनसा'कासि । यदा भगवा अञ्जासि :—‘अभव्वो खो रुपालो कुलपुत्तो
सिक्खं पञ्चक्खाय हीनाया'वत्तितुं'ति, अथ खो भगवा आयस्मन्तं रुपालं
एतद'वोच :—‘यस्स दानि त्वं रुपाल, कालं मञ्जसी'ति' ।

[१७] अथ खो आयस्मा रुपालो उद्धाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदमिवाणं कत्वा सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन थुल्कोड्हितं तेन चारिकं पक्षामि, अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन थुल्कोड्हितं तद'वसरि । तत्र सुदं आयस्मा रुपालो थुल्कोड्हिते विहरति रुजो कोरब्यस्स मिगाचीरे । अथ खो आयस्मा रुपालो पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय थुल्कोड्हितं पिण्डाय पाविसि । थुल्कोड्हिते सपदानं पिण्डाय चरमानो येन सकपितुनिवेसनं तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन आयस्मतो रुपालस्स पिता मज्ज्वमाय द्वारसालाय उल्लिखापेति । अद्वासा खो आयस्मतो रुपालस्स पिता आयस्मन्तं रुपालं दूरोत्ते'व आगच्छन्तं, दिस्वान एतद'वोच :— 'इमेहि मुण्डकेहि समणकेहि अम्हाकं एकपुत्रको पियो मनापो पञ्चाजितो'ति' । अथ खो आयस्मा रुपालो सकपितुनिवेसने नेव दानं अलत्य, न पञ्चक्खानं, अञ्जदत्थु अक्षोसमेव अलत्य ।

[१८] तेन खो पन समयेन आयस्मतो रुपालस्स जातिदासी आभिदोसिकं कुम्मासं छहेतुकामा होति । अथ खो आयस्मा रुपालो तं जातिदासि एतद'वोच :— 'सचे तं, भगिनि, छहुनीयधर्मं, इध मे पत्ते आकिरा'ति' ।

[१९] अथ खो आयस्मतो रुपालस्स जातिदासी तं आभिदोसिकं कुम्मासं आयस्मतो रुपालस्स पत्ते आकिरन्ती हृत्यानञ्च पादानञ्च सरस्सच निमित्तं अग्नहेसि । अथ खो आयस्मतो रुपालस्स जातिदासी येना'यस्मतो रुपालस्स माता तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मतो रुपालस्समातरं एतद'वोच :— 'यग्ने'य्ये जानेव्यासि, अन्यपुत्रो रुपालो अनुप्तो'ति' ।

[२०] सचे जे सचं वदसि, अ-दासी भवसी'ति' । अथ खो आयस्मतो रुपालस्स माता येना'यस्मतो रुपालस्स पिता तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्क-

मित्वा आयस्मतो रुद्धपालस्स पितरं एतद'वोच :—‘ यथे, गहपति, जानेय्यासि रुद्धपालो किर कुलपुत्तो अनुप्त्तो'ति ? ।

[२१] तेन खो पन समयेन आयस्मा रुद्धपालो तं आभिदोसिकं कुम्मासं अज्जतरं कुड्हं निस्साय परिमुञ्जति । अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पिता येनायस्मा रुद्धपालो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मनं रुद्धपालं एतद'वोच :—‘ अत्थि नाम, तात रुद्धपाल, आभिदोसिकं कुम्मासं परिमुञ्जि-स्ससि ? । ननु, तात रुद्धपाल, सकं गेहं गन्तव्यं'ति ? ।

‘ कुतो नो, गहपति, अम्हाकं गेहं अगारस्मा अनगारियं पञ्च-जितानं ? । अनागारा मयं, गहपति । ‘अगमम्हा' खो ते, गहपति, गेहं । तथ्य नेव दानं अलत्थम्ह न पञ्चक्खानं, अज्जदत्थु अक्कोसं एव अलत्थम्हा'ति ।

‘ एहि, तात रुद्धपाल, घरं गमिस्सामा'ति ।

‘ अलं गहपति; कतं मे अज भत्तकिच्चं'ति ।

‘ तेन हि, तात रुद्धपाल, अधिवासेहि स्वातनाय भर्तं'ति ।

‘ अधिवासेसि खो आयस्मा रुद्धपालो तुष्टीभावेन ।

[२२] अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पिता आयस्मतो रुद्धपालस्स अधिवासनं विदित्वा येन सकं निवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा महन्तं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्जं कारापेल्वा किलञ्जेहि पटिच्छादापेल्वा आयस्मतो रुद्धपालस्स पुराणदुतियिके आमन्तेसि :—‘ एथ तुम्हे वधुके येन अलङ्करेन अलङ्कृता पुञ्जे रुद्धपालस्स कुलपुत्तस्स पिया होथ मनापा, तेन अलङ्करेन अलङ्करोथा'ति । अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पिता तस्सा रत्तिया अच्च-येन सके निवसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेल्वा आयस्मतो रुद्धपालस्स कालं आरोचेसि, ‘ कालो, तात रुद्धपाल, निहितं भर्तं'ति ।

[२३] अथ खो आयस्मा रुद्धपालो पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-मा'दाय येन सकपितुनिवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्चते आसने निसीदि । अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पिता तं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्च विवरापेत्वा आयस्मन्तं रुद्धपालं एतद'वोच :—‘ इदं ते, तात रुद्धपाल, मत्तिकं धनं, अञ्जं पेत्तिकं, अञ्जं पितामहं । सक्ता, तात रुद्धपाल, भोगे च भुञ्जितुं पुञ्जानि च काहुं । एहि त्वं, तात रुद्धपाल, सिक्खं पञ्चक्खाय हीनाया’ वत्तित्वा भोगे भुञ्जस्तु, पुञ्जानि च करोही'ति' ।

‘ सचे खो मे त्वं, गहपति, वचनं करेष्यासि, इमं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्च सकटेत्सु आरोपेत्वा निव्वाहापेला मज्जे गङ्गाय नदिया सोते ओपिलापेष्यासि । तं किस्स हेतु ? । उपजिस्सन्ति हि ते, गहपति, ततोनिदानं सोकपरिदेव-दुक्खदोमनस्तु'पायासा'ति' ।

[२४] अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पुराणदुतियिका पचेकपादेत्सु गहेत्वा आयस्मन्तं रुद्धपालं एतद'वोचुं :—‘ कीदिसा नाम अप्यपुत्तक, (v. 1. ता, तात) अच्छरायो, यासं त्वं हेतु ब्रह्मचरियं चरसी'ति' ? ।

‘ न खो मयं, भगिनि, अच्छरानं हेतु ब्रह्मचरियं चरामा'ति' ।

‘ भगिनि ’—वादेन नो अप्यपुत्तो रुद्धपालो समुदाचरती'ति' तथेच मुच्छिता पर्पतेत्सु ।

[२५] अथ खो आयस्मा रुद्धपालो पितरं एतद'वोच :—‘ सचे, गह-पति, भोजनं दातव्यं, देय; मा नो विहेठेथा'ति' ।

‘ भुञ्ज, तात रुद्धपाल, निद्वितं भत्तं'ति' । अथ खो आयस्मतो रुद्धपालस्स पिता आयस्मन्तं रुद्धपालं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्या सन्तप्पेसि सम्पवारेसि ।

[२६] अथ खो आयस्मा रहपालो भुत्तावी ओनीतपत्तपाणी ठितको'व इमा गाथा अभासि :—

“ पस्स चित्तकतं बिम्बं अरुकाये समुस्सितं ।

आतुरं बहुसङ्कप्पं, यस्स न'त्यि धुवं ठिति ॥ ”

“ पस्स चित्तकतं रूपं मणिना कुण्डलेन च ।

अहितचेन (v. l. अहितश्चेन) ओनद्वं सह वत्येहि सोभति ॥ ”

“ अलत्तककता पादा मुखं चुण्णकमिखितं ।

अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”

“ अहुपादकता केसा नेता अङ्गनमविखता ।

अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”

“ अङ्गनी'व नवा चित्ता पूतिकायो अलङ्कतो ।

अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”

“ ओदरी मिगवो पासं; ना' सदा वाकरं मिगो ।

भुत्ता निवापं गच्छाम कन्दन्ते मिगवन्धके'ति ॥ ”

अथ खो आयस्मा रहपालो ठितको'व इमा गाथा भासिला येन रज्जो कोरव्यस्स मिगाचीरं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिला अञ्जतररिंस्म रुक्खमूले दिवाविहारं निसिदि ।

[२७] अथ खो राजा कोरव्यो मिगवं आमन्तेसि :—‘ सोधेहि, सम्म मिगव, मिगाचीरं उच्यानभूमि, गच्छाम सुभूमि दस्सनाया'ति । ’ एवं देवा'ति खो मिगवो रज्जो कोरव्यस्स पटिसुन्वा मिगाचीरं सोधेन्तो अदस आयस्मन्तं रहपालं अञ्जतररिंस्म रुक्खमूले दिवाविहारं निसिनं । दिस्वान येन राजा कोरव्यो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिला राजानं कोरव्यं एतद'वोच :—‘सुद्धं खो, देव, मिगाचीरं; अत्यि चेत्य रहपालो नाम कुलपुत्तो इमरिंस्म येव थुळ्ड-

कोहिते अग्नकुलिकस्स पुत्तो यस्स त्वं अभिषं हित्यमानो अहोसि सो अञ्जतररिस्म रुक्खमूले दिवाविहारं निसिनोंति । तेन हि, सम्म मिगव, अलं दान'ज उत्त्यानभूमिया, तमे'व दानि मयं भवन्तं रुपालं परिष्पासि-स्सामा'ति । अथ खो राजा कोरव्यो, 'यं तथ्य खादनीयं भोजनीयं पठियतं तं सब्वं विस्सज्जेयांति ववा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेवा भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि थुल्कोहितम्हा निय्यासि महच्चराजानु-भावेन आयस्मन्तं रुपालं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पचो'रोहित्वा पतिको'व उस्सटाय उस्सटाय परिसाय येना'यस्मा रुपालो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा आयस्मता रुपालेन सर्दिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अद्वासि ।

एकमन्तं ठिते खो राजा कोरव्यो आयस्मन्तं रुपालं एतद'वोच :—
 ‘इधं भवं रुपालो हत्थथरे निसीदतूंति ।

‘अलं, महाराज, निसीद त्वं; निसिनो अहं सके आसनेंति ।

[२८] निसीदि खो राजा कोरव्यो पञ्जते आसने; निसज खो राजा कोरव्यो आयस्मन्तं रुपालं एतद'वोच :—‘चत्तारि'मानि, भो रुपाल, पारिजुञ्जानि येहि पारिजुञ्जेहि समन्वागता इधे'कच्चे केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति । कतमानि चत्तारि ? । जरापारिजुञ्जं व्याधिपारिजुञ्जं भोगपारिजुञ्जं आतिपारिजुञ्जं ।

कतमञ्च, भो रुपाल, जरापारिजुञ्जं ? । इधं, भो रुपाल, एकच्चो जिण्णो होति बुद्धो महल्को अद्वगतो वयो अनुप्पत्तो । सो इति पटिसञ्च-क्वति :—‘अहं खो'म्हि एतरहि जिण्णो बुद्धो महल्को अद्वगतो वयो अनुप्पत्तो, न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगतं अधि-

गता वा भोगा फार्ति कातुं; यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेत्यंति' । सो तेन जरापारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं बुच्चति, भो रट्पाल, जरापारिजुञ्जं । भवं खो रट्पालो एतरहि दहरो युवा सुसु काळ्केसो भद्रेन योब्बनेन समन्नागतो पठमेन व्यसा । तं भोतो रट्पालस्स जरापारिजुञ्जं न'थि । किं भवं रट्पालो ज्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

कतमञ्च, भो रट्पाल, व्याधिपारिजुञ्जं ? । इध, भो रट्पाल, एकचो आबाधिको दुक्खितो बाल्हगिलानो सो इति पटिसञ्चिक्खति :— 'अहं खो'म्हि एतरहि आबाधिको दुक्खितो बाल्हगिलानो, न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फार्ति कातुं । यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेत्यंति । सो तेन व्याधिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं बुच्चति, भो रट्पाल, व्याधिपारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्पालो एतरहि अप्पाबाधो अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो ना'तिसीताय नाच्चु'ण्हाय । तं भोतो रट्पालस्स व्याधिपारिजुञ्जं न'थि । किं भवं रट्पालो ज्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

कतमञ्च, भो रट्पाल, भोगपरिजुञ्जं ? । इध, भो रट्पाल, एकचो अड्डो होति महद्दनो महाभोगो । तस्स ते भोगा अनुपुब्बेन परिक्खयं गच्छन्ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— 'अहं खो पुब्बे अड्डो अहोस्मि महद्दनो महाभोगो । तस्स मे ते भोगा अनुपुब्बेन परिक्खयं गता । न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फार्ति

कातुं । यन्नानां हृं केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेत्यं ति । सो तेन भोगपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं वुच्चति, भो रट्पाल, भोगपारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्पालो इमर्स्मि येव थुलुकोष्ठिते अग्मकुलिकस्स पुत्तो । तं भोतो रट्पालस्स भोगपारिजुञ्जं नैति । किं भवं रट्पालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

कतमश्च, भो रट्पाल, जातिपारिजुञ्जं ? । इध, भो रट्पाल, एक-च्चस्स वहू हेन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तस्स ते जातका अनुपुब्बेन परिक्षयं गच्छन्ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ममं खो पुब्बे वहू अहेसुं मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तस्स मे जातका अनुपुब्बेन परिक्षयं गता । न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फार्ति कातुं । यन्नानां हृं केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेत्यं ति । सो तेन जातिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं वुच्चति, भो रट्पाल, जातिपारिजुञ्जं । भोतो खो पन रट्पालस्स इमर्स्मि येव थुलुकोष्ठिते वहू मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तं भोतो रट्पालस्स जातिपारिजुञ्जं नैति । किं भवं रट्पालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

इमानि खो, भो रट्पाल, चत्तारि पारिजुञ्जानि येहि पारिजुञ्जेहि समन्नागता इधे'कच्चे केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति । तानि भोतो रट्पालस्स नैति । किं भवं रट्पालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा पब्बजितो ति ? ।

[२९] 'अत्यि खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्मुद्देसा उद्दिष्टा; ये अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो । कतमे चत्तारो ? । 'उपनीयति लोको अद्भुतो'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो धम्मुद्देसो उद्दिष्टो; यं अहं जत्वा अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियो धम्मुद्देसो उद्दिष्टो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो । 'अस्सको लोको सब्बं पहाय गमनीयं'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियो धम्मुद्देसो उद्दिष्टो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो । 'उनो लोको अतितो तण्हादासो'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चतुर्थ्यो धम्मुद्देसो उद्दिष्टो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो । इमे खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्मुद्देसा उद्दिष्टो; ये अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो'ति' ।

(अ) 'उपनीयति लोको अद्भुतो'ति', भवं रुद्धपालो आह; इमस्स पन, भो रुद्धपाल, भासितस्स कर्थं अत्थो दद्व्यो'ति' ? ।

'तं किं मञ्जसि, महाराज, अहोसि त्वं वीसतिवस्सुद्देसिको पि पण्ण-वीसति-वस्सुद्देसिको पि हत्यर्स्मि पि कतावी अस्सर्स्मि पि कतावी रथर्स्मि पि कतावी धनुर्स्मि पि कतावी थर्स्मि पि कतावी ऊर्वली बाहुबली अलमत्तो सङ्गामावचरो'ति' ? ।

‘अहोसि अहं भो रुद्धपाल, वीसतिवसुद्वेसिको पि....पे०...सङ्गामाव-
चरो; अप्पेकदा’हं, भो रुद्धपाल, इद्विमा’ व मञ्जे; न अत्तनो बलेन समसमं
समनुपस्सामी’ति’। ‘तं किं मञ्जसि, महाराज, एवमेव त्वं एतरहि ऊख्यली
बाहुबली अलमत्तो सङ्गामावचरो’ति’?।

‘नो हिंदं भो रुद्धपाल । एतरहि जिणो बुद्धो महलुको अद्वगतो वयो
अनुपत्तो आसीतिको वयो वत्ताति; अप्पेकदा’हं, भो रुद्धपालः—‘इधं पादं
करिस्सामी’ति अञ्जेने’व पादं करोमी’ति’।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन सन्धाय भासितं ‘उपनीयति लोको अङ्गुवो’ति’, यं आहं जत्वा च
दित्या च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो’ति’।

‘अच्छरियं, भो रुद्धपाल, अव्युतं, भो रुद्धपाल, याव सुभासितं चिंदं तेन
भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘उपनीयति लोको
अङ्गुवो’ति’। उपनीयति हि, भो रुद्धपाल, लोको अङ्गुवो। संविजन्ते खो, भो
रुद्धपाल, इमर्स्म राजकुले हत्यिकाया पि अस्सकाया पि रथकाया पि
पत्तिकाया पि, ये अम्हाकं आपदासु परियोधाय वत्तिस्सन्ति।

(ब) ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’ भवं रुद्धपालो आह। इमस्स
पन, भो रुद्धपाल, भासितस्स कथं अथो दृढब्बो’ति’?।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, अत्यि ते कोचि अनुसायिको आवा-
धो’ति’?।

‘अत्यि मे, भो रुद्धपाल, अनुसायिको वातावाधो, अप्पेकदा मं, भो
रुद्धपाल, मित्तामच्चा जातिसालोहिता परिवारल्लो ठिता होन्ति, ‘इदानि
राजा कोरव्यो कालं करिस्सति, इदानि राजा कोरव्यो कालं करिस्सती’ति’।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, लभसि त्वं ते मित्तामच्चा जातिसालोहिते,

‘आयन्तु मे भोन्तो मित्तामच्च जातिसालोहिता, सब्बे’व सन्ता इमं वेदनं संविभजय यथा’हं लहुकतरिकं वेदनं वेदियेय्यं’ति ?’। उदाहु त्वं येव तं वेदनं वेदियसी’ति ?’।

‘ना’हं, भो रुपाल, लभामि ते मित्तामच्च जातिसालोहिते; ‘आयन्तु मे भोन्तो....पे०....लहुकतरिकं वेदनं वेदियेय्यं’ति’। अथ खो अहमेव तं वेदनं वेदियामी’ति’।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता परस्ता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो’ति’।

‘अच्छरियं, भो रुपाल, अच्छुतं, भो रुपाल, याव सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता परस्ता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’। अत्ताणो हि, भो रुपाल, लोको अनभिस्सरो। संविज्ञति खो, भो रुपाल, इमर्सिं राजकुले पहूतं हिरञ्जसुवण्णं भूमिगतञ्च वेहासङ्ख्य।

(क) ‘अस्सको लोको सब्बं पहाय गमनीयं’ति’ भवं रुपालो आह। इमस्स पन, भो रुपाल, भासितस्स कथं अत्थो दुङ्बो’ति ?’।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, यथा त्वं एतरहि पञ्चहि कामगुणेहि सम-पितो समझीभूतो परिचारेसि, लच्छसि परत्या’पि, ‘एवमेवा’हं इमेहे’व पञ्चहि कामगुणेहि समपितो समझीभूतो परिचारेमी’ति’, उदाहु अञ्जे इमं भोगं पटिपञ्जिस्सन्ति, त्वं पन यथाकम्मं गमिस्ससी’ति ?’। ‘यथा’हं भो रुपाल, एतरहि पञ्चहि कामगुणेहि ...पे०....परिचारेमि, ना’है लच्छामि परत्या’पि, एवमेवा’हं इमेहे’व पञ्चहि कामगुणेहि....पे०....परिचारेमी’ति’। अथ खो अञ्जे इमं भोगं पटिपञ्जिस्सन्ति, अहं पन यथाकम्मं गमिस्सामी’ति’।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘अस्सको लोको, सब्बं पहाय गमनीयं’ति;’ यं अहं जत्वा च दिस्त्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो’ति’।

‘अच्छारियं, भो रुद्रपाल, अब्बुतं, भो रुद्रपाल, याव सुभासितं चिंदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘अस्सको लोको, सब्बं पहाय गमनीयं’ति’। अस्सको हि, भो रुद्रपाल, लोको सब्बं पहाय गमनीयं।

(३) ‘उनो लोको अतितो तण्हादासो’ति,’ भवं रुद्रपालो आह। इमस्स पन, भो रुद्रपाल, भासितस्स कथं अथो दद्व्यो’ति?’।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, फीतं कुरुं अज्ञावससी’ति?’।

‘एवं, भो रुद्रपाल, फीतं कुरुं अज्ञावसामी’ति’।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, इधं ते पुरिसो आगच्छेय्य पुरत्थिमाय दिसाय सद्वायिको पच्चयिको, सो तं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य, ‘यथे, महाराज, जानेय्यासि; अहं आगच्छामि पुरत्थिमाय दिसाय; तथा’इसं महन्तं जनपदं इद्धञ्चेवं फीतञ्च बहुजनं आकिण्णमनुसं; बहूं तथ्य हथिकाया अस्सकाया रथकाया पत्तिकाया, बहूं तथ्य दन्ताजिनं, बहुं तथ्य हिरञ्जसुवर्णं अकतञ्चेवं कतञ्च, बहुं तथ्य इत्थिपरिग्हो; सक्वा च तावतकेन बलत्येन अभिविजिनितुं; अभिविजिन, महाराजा’ति। किन्ति नं करेय्यासी’ति?’।

‘तम्भि मये, भो रुद्रपाल, अभिविजय अज्ञावसेय्यामा’ति’।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, इधं ते पुरिसो आगच्छेय्य पच्छिमाय दिसाय....पे०....उत्तराय दिसाय....पे०....दक्षिणाय दिसाय....पे०....पारसमुद्धो सद्वायिको पच्चयिको, सो तं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य, ‘यथे, महाराज, जानेय्यासि अहं आगच्छामि पारसमुद्धो, तथा’इसं महन्तं जनपदं इद्धञ्चेवं फीतञ्च....पे०....अभिविजिन, महाराजा’ति’। किन्ति नं करेय्यासी’ति?’।

‘तम्हि मयं, भो रुद्रपाल, अभिविजिय अज्ञावसेष्यामा’ति’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘उनो लोको अतितो तण्हादासो’ति,’ यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो’ति’ ।

‘अच्छरियं, भो रुद्रपाल, अब्मुतं, भो रुद्रपाल, याव सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन, ‘उनो....पे०....तण्हादासो’ति’ ‘उनो हि, भो रुद्रपाल, लोको अतितो तण्हादासो’ति’ ।

[३०] इदम् वोचा यस्मा रुद्रपालो; इदं वत्वा अथा परं एतद् वोच :—

‘पस्सामि लोके सधने मनुस्से, लद्धान वित्तं न ददन्ति मोहा ।

लुद्धा धनं सन्निव्वयं करोन्ति, भियो व कामे अभिपथ्यन्ति ॥ १ ॥

राजा पसङ्हा पठविं विजित्वा ससागरन्तं महिं आवसन्तो ।

ओरं समुद्रस्स अतित्तरुपो पारं समुद्रस्स पि पथयेथ ॥ २ ॥

राजा च अज्जे च बहू मनुस्सा अवीतपण्हा मरणं उपेन्ति ।

उना व हुत्वा न जहन्ति देहं; कामेहि लोकम्हि न हृत्यि तिति ॥ ३ ॥

कन्दन्ति नं जाती पकिरिय केसे, ‘अहो वता ने अमरा’ति’ चाहु ।

वथेन नं पाशतं नीहरित्वा चितं समादाय ततो डहन्ति ॥ ४ ॥

सो डम्हति सूलेहि तुज्जमानो एकेन वथेन पहाय भोगे ।

न मीयमानस्स भवन्ति ताणा जाती ध भित्ता अथ वा सहाया ॥ ५ ॥

दायादका तस्स धनं हरन्ति, सत्तो पन गच्छति येनकम्मं ।

न मीयमानं धनं अन्वेति किञ्चि पुत्ता च दारा च धनम्ब रहु ॥ ६ ॥

न दीवं आयुं लभते धनेन, न चापि वित्तेन जरं विहन्ति ।

अप्य हिदं जीवितं, आहु धीरा, असस्सतं विष्परिणामधम्मं ॥ ७ ॥

अङ्गा दलिदा च फुसन्ति फस्सं, बालो च धीरो च तथेव फुढो ।
बालो हि बाल्या वधितो व सेति, धीरो च न वेधति फस्सफुढो ॥ ८ ॥
तस्मा हि पञ्जा व धनेन सेय्यो याय वोसानमिधा धिगच्छति (v. 1.
इन्दाधिगच्छति) ।

असोसितता हि भवाभवेषु पापानि कम्मानि करोन्ति मोहा ॥ ९ ॥
उपेति गव्यमञ्च परञ्च लोकं संसारमा पञ्ज परम्पराय ।
तस्सप्पञ्जो अभिसद्वन्तो उपेति गव्यमञ्च परञ्च लोकं ॥ १० ॥
चोरो यथा सन्धिमुखे गहीतो सकम्मना हञ्जति पापधम्मो ।
एवं पजा; पेच्च परम्हि लोके सकम्मना हञ्जति पापधम्मो ॥ ११ ॥
कामा हि चित्रा मधुरा भनोरमा विरूपलहपेन मथेन्ति चित्तं ।
आदीनवं कामगुणेषु दिस्या तस्मा अहं पञ्चजितो म्हि, राज ॥ १२ ॥
दुमप्फलानी व पतन्ति मानवा दहरा च बुद्धा च सरीरमेदा ।
एतम्पि दिस्या पञ्चजितो म्हि, राज; अपणकं सामञ्चमेव सेय्यो ति ॥ १३ ॥

रुद्रपालसुत्तन्तं दुतियं ।

८३

[३. मखादेवसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा मिथिलायं विहरति मखा-
देवम्बवने । अथ खो भगवा अञ्जतरास्मि पदेसे सितं पाल्वाकासि (v. 1.
पाल्वाकासि) । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद्द्वेषिः—‘को तु
खो हेतु को पच्यो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? । न अकारणेन
तथागता सितं पातुकरोन्ती ति’ ।

[२] अथ खो आयस्मा आनन्दो एकंसं चीवरं कल्वा येन भगवा तेन—

ज्ञालि पणामेत्वा भगवन्तं एतद'वोचः—‘को तु खो भन्ते हेतु....पे०.... पातुकरोन्ती'ति ।

[३] “भूतपुण्ड्रं, आनन्द, इमिस्सा येव मिथिलायं राजा अहोसि मखा-देवो नाम धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा धम्मं चराति ब्राह्मगहपतिकेसु नेगमेसु चेव जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसति चातुर्वर्षे, पञ्चवर्षे, अद्व-मिछ्च पक्षवर्स । अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो बहुन्नं वस्सानं बहुन्नं वस्स-सतानं बहुन्नं वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि:—‘यदा मे, सम्म कप्पक, पस्सेय्यासि सिररिंम फलितानि जातानि, अथ मे आरोचेय्यासी'ति । ‘एवं देवा'ति खो, आनन्द, कप्पको रञ्जो मखादेवस्स पच्चस्तोसि । अद्वसा खो, आनन्द, कप्पको बहुन्नं वस्सानं बहुन्नं वस्ससतानं बहुन्नं वस्ससहस्सानं अच्चयेन रञ्जो मखादेवस्स सिररिंम फलितानि जातानि, दिस्वान राजानं मखादेवं एतद'वोचः—‘पातुभूता खो देवस्स देवदूता; दिस्सन्ति सिररिंम फलितानि जातानी'ति । ‘तेन हि, सम्म कप्पक, तानि फलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा मम अञ्जलिरिंम पतिष्ठापेही'ति । ‘एवं देवा'ति खो, आनन्द, कप्पको रञ्जो मखादेवस्स पठिस्तुत्वा तानि फलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा रञ्जो मखादेवस्स अञ्जलिरिंम पतिष्ठापेसि । अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेष्ठपुत्रं कुमारं आमन्ता-पेत्वा एतद'वोच :—‘पातुभूता खो मे, तात कुमार, देवदूता । दिस्सन्ति सिररिंम फलितानि जातानि । भुत्ता खो पन मे मानुसका कामा; समयो दिव्बे कामे परियेसितुं । एहि त्वं, तात कुमार, इमं रजं पठिपज; अहं पन केसमस्तुं ओहोरेत्वा कासायानि वथ्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पञ्चजि-स्सामि । तेन हि, तात कुमार, यदा त्वम्भि पस्सेय्यासि सिररिंम फलितानि जातानि, अथ कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेष्ठपुत्रं कुमारं साधुकं रजे समन्तु-सासित्वा केसमस्तुं ओहोरेत्वा कासायानि वथ्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा

अनगारियं पञ्चजेष्यासि । येन मे इदं कल्याणं वट्ठं (v. 1. वत्तं) निहितं अनुप्पवत्तेष्यासि मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसि । यर्स्मि खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वट्ठस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति । तं ता'हं, तात कुमार, एवं वदामि :—‘येन मे इदं कल्याणं वट्ठं निहितं अनुप्पवत्तेष्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी’ति ।

[४] “अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दला जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमर्स्मि येव मखादेवम्बवने केस-मस्तु ओहारेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पञ्चजि । सो भेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं,....पे०....(५२-७) फरित्वा विहासि । करुणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासहगतेन चेतसा....पे०....(५२-८) उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुर्थिं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवैरेन अव्यापज्जेन फरित्वा विहासि । राजा खो पना'नन्द मखादेवो चतुरासीतिवस्सहस्सानि कुमारकीर्तिकं कीर्ति; चतुरासीति-वस्ससहस्सानि ओपरजं कारेसि; चतुरासीतिवस्सहस्सानि रज्जं कारेसि; चतुरासीतिवस्सहस्सानि इमर्स्मि येव मखादेवम्बवने अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो ब्रम्हचरियं चरि । सो चत्तारो ब्रम्हविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रम्हलोकूपगो अहोसि ।

[५] “अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो बहुत्रं वस्सानं para 3, substitute मखादेवस्स पुत्त for मखादेव) मखादेवस्स पुत्रस्स अङ्गलिर्स्मि पतिद्वापेसि । अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो कप्पकस्स गामवरं दला जेट्ठपुत्तं कुमारं आमन्तपेत्वा एतद'वोच :—‘पातुभूता....पे०....

(para 3) तं अन्तिमपुरिसो अहोसि । यस्मिंसु खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वद्धस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति; तं ताहं तात कुमार, एवं वदामि 'येन मे इदं कल्याणं वद्धं निहितं अनुप्पत्तेय्यासि, मा खो मे तं अन्तिमपुरिसो अहोसी'ति' ।

[६] " अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्रो कप्पकस्स गाम-वरं दत्त्वा जेडपुत्रं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासिल्वा इमर्स्मि येव मखादेवम्बवने केसमस्तुं ओहरेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि । सो मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२०७-८) चरि । सो चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगो अहोसि ।

[७] " रज्जो खो पनानन्द, मखादेवस्स पुत्रपुत्रका तस्स परम्परा चतुरासीतिखत्तियसहस्रानि इमर्स्मि येव मखादेवम्बवने केसमस्तुं ओहरेत्वा कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिसु । ते मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२०७-८) । (substitute विहर्सिसु for विहासि and consequential changes) ते चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगा अहेसुं । निमि तेसं राजानं पञ्चिमको अहोसि धम्मिको धम्मराजा, धम्मे ठितो महाराजा, धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चेव जानपदेसु च, उपोसथञ्च च उपवसति चातुर्दर्शिं पञ्चदर्शिं अद्विमञ्च पक्खस्स ।

[८] " भूतपुञ्चं, आनन्द, देवानं तावतिंसानं सुधम्मायं सभायं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयं अन्तराकथा उदपादि:— ' लाभा वत भो विदेहानं, सुलङ्घं वत भो विदेहानं, येसं निमि राजा धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चेव जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसति चातुर्दर्शिं पञ्चदर्शिं अद्विमञ्च पक्खस्सा'ति' ।

[९] “अथ खो, आनन्द, सको देवानं इन्दो देवे तावर्तिसे आमन्तेसि :—‘इच्छेय्याथ नो तुम्हे मारिसा निमि—राजानं दहुं’ति ?’। ‘इच्छाम मयं मारिस नीमि—राजानं दहुं’ति’। तेन खो पन समयेन निमि—राजा तदहुं’ पोसथे पञ्चरसे सीसं नहातो उपोसथिके उपरि पासाद-करगतो निसिनो होति । अथ खो, आनन्द, सको देवानं इन्दो सेय्यथा पि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं वा बाहुं पसारेय्य पसारितं वा बाहुं सम्मि-ज्जेय्य, एवमेव देवेसु तावर्तिसेसु अन्तरहितो निमिस्स रज्जो मुखे पातुर-होसि । अथ खो, आनन्द, सको देवानं इन्दो निमि—राजानं एतद’वोच :—‘लाभा ते, महाराज, सुलङ्घं ते, महाराज । देवा, महाराज, तावर्तिसा सुध-मयां सभायां कित्तयमानरूपा सन्निसिना :—‘लाभा....पे०....अद्विमिञ्च पक्खस्त्वा’ति’। देवा ते, महाराज, तावर्तिसा दस्सनकामा । तस्स ते अहं, महाराज, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं पहिणिस्तामि; अभिरुहेय्यासि, महाराज, दिव्यं यानं अविकम्पमानो’ति’। अधिवासेसि खो, आनन्द, निमि राजा तुण्ही भावेन । अथ खो, आनन्द, सको देवानं इन्दो निमिस्स रज्जो अधि-वासनं विदित्वा, सेय्यथा’पि नाम....पे०....अन्तरहितो देवेसु तावर्तिसेसु पातुरहोसि ।

[१०] “अथ खो, आनन्द, सको देवानं इन्दो मातलिसङ्गाहकं आमन्तेसि :—‘एहि लं, सम्म मातलि, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं उपसङ्गमित्वा एवं वदेसि :—‘अयं ते, महाराज, सहस्सयुत्तो आजञ्जरथो सक्केन देवानं इन्देन पेसितो; अभिरुहेय्यासि, महाराज, दिव्यं यानं अविकम्पमानो’ति’। ‘एवं होतु, भद्रं तवा’ति’ खो, आनन्द, मातलि-सङ्गाहको सक्कस्स देवानं इन्दस्स पटिसुत्वा सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं उपसङ्गमित्वा एतद’वोच :—‘अयं ते, महाराज....पे०....अविकम्पमानो । अपि च, महाराज, कतमेन तं नेमि ? । येन वा पापकम्मा

‘पापकानं कम्मानं विपाकं पटिसंवेदेन्ति; येन वा कल्याणकम्मा कल्याणानं कम्मानं विपाकं पटिसंवेदेन्ती’ति ?’। ‘उभयेनेव मं, मातलि, नेहींति’। सम्पापेसि खो, आनन्द, मातलिसङ्गाहको निमि—राजानं सुधम्मं समं। अदसा खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो निमि—राजानं दूरतोव आगच्छन्तं, दिस्वान निमि—राजानं एतद्वोच :—‘एहि खो, महाराज, सागतं, महाराज, देवा ते, महाराज, तावर्तिसा सुधम्मायं सभायं कित्तयमानरूपा सन्निसिन्ना :—‘लाभा....पे०....अहुमिष्व पक्खस्सा’ति’। देवा, ते, महाराज, तावर्तिसा दस्सनकामा; अभिरम, महाराज, देवेसु देवानुभावेना’ति’।

[११] ‘अलं मारिस तथे’व मं मिथिलं पटिनेतु, तथा’ हं धर्मं चरिस्सामि ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चे’ व जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसिस्सामि, चातुर्द्वासि पञ्चद्वासि अहुमिष्व पक्खस्सा’ति’।

[१२] “ अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो मातलिसङ्गाहकं आमन्तेसि :—‘एहि त्वं, सम्म मातलि, सहस्सयुतं आजञ्जरथं योजेला निमि—राजानं तथे’व मिथिलं पटिनेही’ ति’। ‘एवं भदं तत्वा’ ति, खो, आनन्द, मातलिसङ्गाहको सक्कस्स देवानं इन्दस्स पटिसुत्वा सहस्सयुतं आजञ्जरथं योजेला निमि—राजानं तथे’व मिथिलं पटिनेसि ।

[१३] “ तत्र सुर्दं, आनन्द, निमिराजा धर्मं चरति ब्राह्मणगह-पतिकेसु नेगमेसु चे’व जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसति, चातुर्द्वासि पञ्च-द्वासि अहुमिष्व पक्खस्सा । अथ खो, आनन्द, निमिराजा बहुनं वस्सानं बहुनं वस्ससतानं बहुनं वस्ससहस्रानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि :—‘यदा मे, सम्म कप्पक, पस्सेय्यासि सिरर्स्म फलितानि जातानि,....पे०.... (Para 3) substitute निमिराजा for मखादेव and consequential changes एवं वदामि :—‘येन मे इदं कल्याणं वद्यं विहितं अनुपवत्ते-च्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी’ ति’।

[१४] “ अथ खो, आनन्द, निमिराजा कप्पकस्स गामवरं दत्वापे०....(Para 4) substitute निमिराजा for मखादेव and consequential changes अवेरेन अव्यापज्ज्ञेन फरित्वा विहासि । निमि खो पना'नन्द, राजा चतुरासीतिवस्ससहस्रानि कुमारकीलिकं कीलि....पे०....कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगो अहोसि ।

[१५] “ निमिस्स खो पना'नन्द, रज्जो कल्लारजनको नाम पुत्तो अहोसि । सो न अगारस्मा अनगारियं पञ्चजि; सो तं कल्याणं वद्दं समुच्छिन्दि; सो तेसं अन्तिमपुरिसो अहोसि । सिया खो पन ते, आनन्द, एवम'स्स :—‘ अज्जो नून तेन समयेन राजा मखादेवो अहोसि, येन तं कल्याणं वद्दं निहितं'ति' । न खो पने'तं, आनन्द, एवं दद्वब्बं । अहं तेन समयेन राजा मखादेवो अहोसि; अहं तं कल्याणं वद्दं निहितं; मया तं कल्याणं वद्दं निहितं; पच्छिमा जनता अनुप्पवत्तेसि । तं खो पना' नन्द, कल्याणं वद्दं न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्ञाय न सम्बोधाय न निव्वाणाय संवत्तति, यावदेव ब्रह्मलोकूपपत्तिया । इदं खो पना', नन्द, एतरहि मया कल्याणं वद्दं निहितं एकल्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वाणाय संवत्तति । कलमा चा' नन्द, एतरहि मया कल्याणं वद्दं निहितं एकल्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वाणाय संवत्तति ? । अयमेव अरियो अद्विज्ञिको मग्गो, सेय्यथी'दं :—‘ सम्मादिहि सम्मा-सङ्क्षिप्तो सम्मावाचा सम्माक्षमन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि' । इदं खो, आनन्द, एतरहि मया कल्याणं वद्दं निहितं एकल्त-निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वाणाय संवत्तति । तं खो अहं आनन्द, एवं वदामि :—‘ येन मे इदं कल्याणं वद्दं निहितं अनुप्पवत्तेष्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसो अहुवत्य ।

यस्मि खो, आनन्द, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरुपस्स कल्याणस्स वडुस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति । तं वो अहं, आनन्द, एवं बदामि :—‘ येन मे इदं कल्याणं वडुं निहितं अनुप्पवत्तेष्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसो अहुवत्था’ति ।

[१६] इदं अवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दीति ।

मखादेवसुत्तन्तं ततियं

४४

[४. मधुरसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा महा-कच्चानो मधुरायं विहरति गुन्दावने । अस्सोसि खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो :—‘ समणो खलु भो कच्चानो मधुरायं विहरति गुन्दावने; तं खो पन भवतं कच्चानं एवं कल्याणो कित्तिसदो अव्युग्मतो :—‘ पण्डितो व्यतो मेघावी बद्धसुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो बुद्धो चेव अरहा च; साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती ति । अथ खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि मधुराय नियासि महच्चराजानुभावेन आयस्मन्तं महा-कच्चानं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व येनायस्मा महा-कच्चानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमिल्वा आयस्मता महा-कच्चानेन सर्दिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो आयस्मन्तं महा-कच्चानं एतद्वोच :—‘ ब्राम्हणा, भो कच्चान, एवमा’हंसु :—‘ ब्राम्हणा’व सेष्ठो वण्णो, हीनो अज्जो वण्णो; ब्राम्हणा’व सुक्रो वण्णो, कण्हो अज्जो

वण्णो; ब्राम्हणा'व सुज्ञन्ति, नो अत्राम्हणा; ब्राम्हणा ब्रम्हुनो पुत्ता औरसा मुखतो जाता ब्रम्हजा ब्रम्हनिमिता ब्रम्हदायादा'ति' । इधं भवं कवानो किं आहा'ति' ? ।

[२] ' घोसो येव खो एसो, महाराज, लोकस्मिः— ' ब्राम्हणा 'व सेहो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा 'ति' । तदिमिना पे'तं, महाराज परियायेन वेदितव्यं, यथा घोसो येवे' सो लोकस्मिः—'ब्राम्हणा 'व सेहोपे०....ब्रम्हदायादा 'ति' । तं किं मञ्जसि, महाराज, खत्तियस्स चे पि इज्जेत्य धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, खत्तियो पि' स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्सपे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स,....पे०....सुहो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ? ।

[३] ' खत्तियस्स चे पि, भो कवान, इज्जेत्य धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, खत्तियो पि' स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स....पे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स....पे०....सुहो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी 'ति' ।

[४] ' तं किं मञ्जसि, महाराज, ब्राम्हणस्स चे पि इज्जेत्य धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सो पि'स्सा'स्सपे०....सुहो पि'स्सा'स्स....पे०....खत्तियो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी किकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी 'ति' ? ।

[५] ' ब्राम्हणस्स चे पि, भो कवान, इज्जेत्य धनेन वा धञ्जेन वा जातरूपेन वा, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती

किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सो पि'स्सा'स्स....पे०....
सुद्दो पि'स्सा'स्स....पे०....खत्तियो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[६] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, वेस्सस्स चे पि इज्जेष्य
धनेन वा धज्जेन रजतेन वा जातरूपेन वा, वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी
पञ्चानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुद्दो पि'स्सा'स्स,
....पे०....खत्तियो पि'स्सास्स....पे०....ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी
पञ्चानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति ? ' ।

[७] 'वेस्सस्स चे पि, भो कञ्चान, इज्जेष्य धनेन वा धज्जेन वा
रजतेन वा जातरूपेन वा, वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुद्दो पि'स्सा'स्स....पे०....
खत्तियो पि'स्सा'स्स....पे०....ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[८] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, सुद्दस्स चे पि इज्जेष्य धनेन वा
धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, सुद्दो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चा-
निपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियो पि'स्सा'स्स....
....पे०.... ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स....पे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी
पञ्चानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति ? ' ।

[९] 'सुद्दस्स चे पि, भो कञ्चान, इज्जेष्य धनेन वा धज्जेन वा
रजतेन वा जातरूपेन वा, सुद्दो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियो पि'स्सा'स्स....पे०....
ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स....पे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्दायी पञ्चानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[१०] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वणा समसमा होन्ति नो वा ? कथं वा ते एत्य होती'ति ? ' ।

'अद्वा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वणा समसमा होन्ति ' । न एसं एत्य किञ्चि नानाकारणं समनुपस्सामी'ति ' । इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं यथा घोसो येवेऽसो लोकस्मिः— 'ब्राम्हणा ' व सेहो वणो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति ' ।

[११] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधा'स्स खत्तियो पाणातिपाती अदिनादायी कामेसु मिच्छाचारी मुसावादी पिसुणावाचो फरसावाचो सम्पर्प्लापी अभिज्ञाद्व व्यापन्नचित्तो मिच्छादिष्टी; कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्य होती'ति ? ' ।

[१२] 'खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपातीपे०....मिच्छादिष्टी । कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्य होति, एवज्ञ पन मे एतं अरहतं सुतं'ति ' । 'साधु साधु, महाराज, साधु खो ते एतं महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं ' ।

[१३] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधा'स्स ब्राम्हणो पाणातिपातीपे०....इधा'स्स वेस्सो पाणातिपाती....पे०....इधा'स्स सुद्दो पाणातिपातीपे०....कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्य होती'ति ? ' ।

[१४] 'ब्राम्हणो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती, अदिनादायी,पे०....वेस्सो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती, अदिनादायी....पे०....सुद्दो पि हि भो कच्चान पाणातिपाती, अदिनादायी....पे०....कायस्स भेदा

परं मरणा अपायं दुग्गर्ति विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्य होति, एवज्ञ पन मे एतं अरहतं सुतं'ति । 'साधु साधु, महाराज; साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[१५] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति ? नो वा ? । कथं वा ते एत्य होती'ति । 'अद्वा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति; न एसं एत्य किञ्चि नानाकरणं समनुपस्थामी'ति । 'इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्यं, यथा धोसो येवेऽसो लोकस्मिः — 'ब्राम्हणा' व सेहो वण्णो....पे०....ब्रह्मदायादा'ति' ।

[१६] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधा'स्स खत्तियो पाणातिपाता पटिविरतो अदिनादाना पटिविरतो कामेषु मिच्छाचाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो पिसुणावाचाय पटिविरतो फलसावाचाय पटिविरतो सम्फप्तलापा पटिविरतो अनभिज्ञाद् अव्यापनन्वितो सम्मादिष्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतं सगं लोकं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्य होती'ति ?'

[१७] 'खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाता पटिविरतो अदिनादाना पटिविरतो....पे०....सम्मादिष्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्य होति, एवज्ञ पन मे एतं अरहतं सुतं'ति । 'साधु साधु, महाराज, साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[१८] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधा'स्स ब्राम्हणो, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....इधा'स्स वेस्सो, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....इधा'स्स सुहो पाणातिपाता पटिविरतो... पे०....सम्मादिष्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्य होती'ति ?' ।

[१९] 'ब्राम्हणो पि हि भो कच्चान् पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....; वेस्सो पि हि भो कच्चान्....पे०....सुदो पि हि, भो कच्चान्, पाणातिपाता पटिविरतो अदिनादाना पटिविरतो....पे०....सम्मादिही, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपज्जेश्य । एवं मे एथं होति, एवं च पन मे एतं अरहतं सुतं'ति । 'साधु साधु, महाराज; साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं ।

[२०] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वणा समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एथं होती'ति ?' । 'अद्वा खो, भो कच्चान्, एवं सन्ते इमे चत्तारो वणा समसमा होन्ति; न एसं एथं किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी'ति । 'इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्यं यथा घोसो येवेसो लोकर्सिमः—'ब्राम्हणा' व सेष्ठो वणो,पे०....ब्रम्हदायादा'ति ।

[२१] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधं खत्तियो सर्वं वा छिन्देश्य, निलोपं वा हरेश्य, एकागारिकं वा करेश्य, परिपन्थे वा तिष्ठेश्य, परदारं वा गच्छेश्य; तत्त्वे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेश्युः—'अयं ते, देव, चोरो आगुचारी, इमस्स यं इच्छिसि तं दण्डं पणेही'ति । किंति नं करेश्यासी'ति ? । 'घातेश्याम वा, भो कच्चान्, जापेश्याम वा पव्वाजेश्याम वा यथापच्यं वा करेश्याम । 'तं किस्स हेतु ?' । 'या हि'स्स, भो कच्चान्, पुब्बे खत्तियो'ति समञ्जा, सा'स्स अन्तरहिता, चोरो ते'व सहृद्द गच्छती'ति ।

[२२] 'तं किं मञ्जसि, महाराज, इधं ब्राम्हणो....पे०....इधं वेस्सो....पे०....इधं सुदो सर्वं वा छिन्देश्य....पे०....तत्त्वे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेश्युः—'अयं ते, देव, चोरो आगुचारी, इमस्स यं इच्छिसि तं दण्डं पणेही'ति । किंति नं करेश्यासी'ति ? । 'घातेश्याम वा, भो कच्चान्,

जापेय्याम वा....पे०....करेय्याम । 'तं किस्स हेतु ? ' । 'या हि'स्स, भो कच्चान, पुब्बे ब्राम्हणो'ति वा, वेस्सो'ति वा, सुद्धो'ति वा समज्ञा, सा'स्स अन्तरहिता, चोरो ते'व सङ्घं गच्छती'ति' ।

[२३] 'तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती'ति ? ' । 'अद्धा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति, न एसं एत्थ किञ्चित् नानाकरणं समनुपस्सामी'ति ' । 'इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं यथा धोसो येवे'सो लोकस्मिः—'ब्राम्हणो'व सेष्ठो वण्णो,.... पे०....ब्रह्मदायादा'ति' ।

[२४] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इध खत्तियो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वथ्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो अस्स, विरतो पाणातिपाता विरतो अदिन्नादाना विरतो मुसावादा (v' 1. add रत्नूपरतो) एकभत्तिको ब्रम्ह- चारी सीलवा कल्याणधम्मो । किं'ति नं करेय्यासी'ति' ? ।

'अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्छुदेय्याम वा आसनेन वा निमन्ते-य्याम, अभिनिमन्तेय्याम पि नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्ययभेसज्ज-परिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुर्ति संविदहेय्याम' । 'तं किस्स हेतु ? ' । 'या हि'स्स, भो कच्चान, पुब्बे 'खत्तियो'ति समज्ञा, सा'स्स अन्तरहिता, 'समणो' ते'व सङ्घं गच्छती'ति' ।

[२५] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इध ब्राम्हणो केसमस्सुं ओहारेत्वापे०....इध वेस्सो केसमस्सुं ओहारेत्वा....पे०....इध सुद्धो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वथ्यानि अच्छादेत्वा....पे०....कल्याणधम्मो । किं'ति नं करेय्यासी'ति' ? ।

'अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्छुदेय्याम वा, आसनेन वा निमन्ते-

य्याम् अभिनिमन्तेय्याम् पि नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्यमेसज्ज-
परिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुर्ति संविदहेय्याम् । तं किस्स
हेतु ? । या हि'स्स, भो कच्चान् पुब्बे 'ब्राम्हणो'ति समञ्जा, पुब्बे
'वेस्सो'ति समञ्जा, पुब्बे 'सुदो'ति समञ्जा, सा'स्स अन्तरहिता,
'समणो' ते'व सङ्घं गच्छती'ति' ।

[२६] ' तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, चत्तारो वण्णा
समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती'ति ? ' । 'अद्वा खो,
भो कच्चान्, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति, न एसं एत्थ
किञ्चिं नानाकरणं समनुपस्सामी'ति' । 'इमिना पि खो एतं, महाराज,
परियायेन वेदितव्यं यथा घोसो येवेसो लोकस्मिः—'ब्राम्हणा' व सेष्ठो
वण्णोपे०ब्रम्हदायदा'ति" ।

[२७] एवं वुत्ते राजा मधुरो अवन्तिपुतो आयस्मन्तं महा—कच्चानं
एतद'बोचः—“अभिक्रन्तं, भो कच्चान्, अभिक्रन्तं भो कच्चान् । सेय्यथापि,
भो कच्चान्,पे० (५४. २४ substitute कच्चान् for भन्ते and
consequential changes) पाणुपेतं सरणगतं'ति" ।

[२८] 'मा खो मं त्वं, महाराज, सरणं अगमासि । तमे'व त्वं भगवन्तं
सरणं गच्छ, यमा'हं सरणं गतो'ति' ।

‘कहं पन, भो कच्चान्, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो'-
ति' ? 'परिनिब्बुतो खो महाराज एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो'
ति' । 'सचे हि मयं, भो कच्चान्, सुणेय्याम तं भगवन्तं दससु योजनेसु,
दस पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दससनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं ।
सचे हि मयं, भो कच्चान्, सुणेय्याम तं भगवन्तं, वीसतिया योजनेसु ...पे०
....तिंसतिया योजनेसु....पे०चत्ताळीसाय योजनेसु....पे०

पञ्जासाय योजनेसु, पञ्जासम्पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । योजनसते चे पि मयं, भो कच्चान, सुणेय्याम तं भगवन्तं, योजनसतम्पि मयं गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । यतो च खो, भो कच्चान, परिनिब्बुतो सो भगवा, परिनिब्बुतम्पि मयं तं भगवन्तं सरणं गच्छाम धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भवं कच्चानो धारेतु अज्जतगे पाणुप्रेतं सरणगतं' ति' ।

मधुर-सुचन्तं चतुर्थं

८९

[५. बोधिराजकुमारसुचनं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भगेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकलावने मिगदाये । तेन खो पन समयेन बोधिस्स राजकुमारस्स कोकनदो नाम पासादो अचिरकारितो होति, अनज्ञावुयो समणेन वा ब्राह्मणेन वा केनचिं वा मनुस्सभूतेन । अथ खो बोधिराजकुमारो सञ्जिकापुत्रं माणवं आमन्तेसि:—‘ एहि त्वं, सम्म सञ्जिकापुत्र, येन भगवा तेनु’पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्द; अप्पावादं अप्पातङ्कं लहुद्वानं बलं फासुविहारं पुच्छ । ‘ बोधि, भन्ते, राजकुमारो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पावादं अप्पातङ्कं लहुद्वानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ति । एवज्ञ वदेहि:—‘ अधिवासेतु किर, भन्ते, भगवा बोधिस्स राजकुमारस्स स्वातनाय भत्तं सद्दिं भिक्खुसङ्घेना’ति । ‘ एवं भो’ति खो सञ्जिकापुत्रो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स पटिसुत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवता सद्दिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेवा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सञ्जिकापुत्रो माणवो

भगवन्तं एतद'बोचः—‘बोधि, भो गोतम, राजकुमारो....पे०....भिक्खु-
सङ्घेना'ति’। अधिवासेसि भगवा तुण्ही भावेन। अथ खो सञ्जिकापुत्तो माणवो
भगवतो अधिवासनं विदित्वा उडाया’ सना येन बोधि राजकुमारो तेनु’
पसङ्क्षमि, उपसङ्क्षमित्वा बोधि राजकुमारं एतद'बोचः—‘अबोचुम्हा खो
मयं भोतो वचनेन तं भगवन्तं गोतमः—‘बोधि, भो गोतम, राजकुमारो
....पे०....भिक्खुसङ्घेना'ति’। अधिवुद्घ्व पन समणेन गोतमेना 'ति’।
अथ खो बोधि राजकुमारो तस्सा रत्तिया अच्येन सके निवेसने पणीतं
खादनीयं भोजनीयं पठियादापेत्वा कोकनदञ्च पासादं ओदातेहि दुस्सेहि
सन्धरापेत्वा याव पच्छिमसोपानकल्पेवरा सञ्जिकापुत्तं माणवं आमन्तेसिः—
‘एहि त्वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, येन भगवा तेनु'पसङ्क्षम, उपसङ्क्षमित्वा
भगवतो कालं आरोचेहि, ‘कालो भन्ते, निहितं भत्तं ति’। ‘एवं भो'ति
खो सञ्जिकापुत्तो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स पठिसुत्वा येन भगवा तेनु’-
पसङ्क्षमि; उपसङ्क्षमित्वा भगवतो कालं आरोचेसिः—‘कालो, भो गोतम,
निहितं भत्तं ति’।

[२] अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन
बोधिस्स राजकुमारस्स निवेसनं तेनु'पसङ्क्षमि। तेन खो पन समयेन बोधि
राजकुमारो बहिद्वारकोठके ठितो होति भगवन्तं आगमयमानो। अद्वा खो
बोधि राजकुमारो भगवन्तं दूरतो'व आगच्छन्तं; दिस्वान पच्छुगन्त्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा पुरक्षित्वा येन कोकनदो पासादो तेनु'पसङ्क्षमि। अथ खो
भगवा पच्छिमं सोपानकल्पेरं निस्साय अहासि। अथ खो बोधि राजकुमारो
भगवन्तं एतद'बोचः—‘अभिरूहतु, भन्ते, भगवा दुस्सानि; अभिरूहतु
सुगतो दुस्सानि, यं मम अस्स दीघरतं हिताय सुखाया'ति’। एवं वुत्ते
भगवा तुण्ही अहोसि। दुतियम्पि खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'
बोचः—‘अभिरूहतु,....पे०....सुखाया'ति’। दुतियम्पि खो भगवा तुण्ही

अहोसि । ततियम्पि खो बोधिराजकुमारो भगवन्तं एतद'बोचः—‘अभिरुहतु ...पै०....सुखायाति’ ।

[३] अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं अपलोकेसि । अथ खो आयस्मा आनन्दो बोधि राजकुमारं एतद'बोचः—‘संहरन्तु राजकुमार, दुस्सानि; न भगवा चेलपत्तिं अक्रमिस्सति, पच्छिमं जनतं तथागतो अपलोकेतीति’ । अथ खो बोधि राजकुमारो दुस्सानि संहरापेत्वा उपरि कोकनदे पासादे आसनानि पञ्चापेसि । अथ खो भगवा कोकनदं पासादं अभिरुहित्वा पञ्चते आसने निसीदि सद्बिं भिक्खुसङ्घेन । अथ खो बोधि राजकुमारो बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्या सन्तप्तेसि सम्पत्तरेसि । अथ खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणि अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'बोचः—‘मयं ह खो, भन्ते, एवं होति, ‘न खो सुखेन सुखं अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं अधिगन्तब्बंति’ ।

[४] “मय्यम्पि खो, राजकुमार, पुब्बे’ व सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्त्वस्से’व सतो एतद'होसि :— ‘न खो सुखेन सुखं अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं अधिगन्तब्बंति’ । सो खो अहं, राजकुमार, अपेरेन समयेन दहरो’व समणो सुसु काल्यकेसो भद्रेन योब्बनेन समन्वागतो पठमेन वयसा अकामकानं मातापितुन्नं अस्सुमुखानं रुदन्तानं केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगरस्मा अनगारियं पञ्चांजि । सो एवं पञ्चजितो समानो किंकुसलगवेसी अनुत्तरं सन्त्विवरपदं परियेसमानो येन आळारो कालामो तेनु’पसङ्कर्मि, उपसङ्कमित्वा आळारं कालामं एतद'बोचः—‘इच्छाम’हं

आवुसो कालाम इमस्मि धम्मविनये ब्रह्मचरियं चरितुं'ति । एवं तुते राजकुमार, आल्लारो कालामो मं एतद्'वोचः—‘विहरता’यस्मा, तादिसो अयं धम्मो यत्य विज्ञु पुरिसो न चिरस्से’व सकं आचरियकं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से’व खिप्पमे’व तं धम्मं परियापुणि । सो खो अहं राजकुमार, तावतकेने’व ओढुपहतमत्तेन लपितलापनमत्तेन जाणवादञ्च वदामि थेरवा-दञ्च’ जानामि पस्सामी’ति’ च पठिजानामि अहञ्चे’व अञ्जे च । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद्'होसि:—‘न खो आल्लारो कालामो इमं धम्मं केवलं सद्बामत्तकेन सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी’ति’ पवेदेति, अद्भा आल्लारो कालामो इमं धम्मं जानं पसं विहरती’ति’ । अथ ख्वा’हं राजकुमार, येन आल्लारो कालामो तेनु’पञ्चमिं, उपसङ्कमित्वा आल्लारं कालामं एतद्'वोचः—‘कित्तावता नो आवुसो कालाम, इमं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी’ति’ ? । एवं तुते राजकुमार, आल्लारो कालामो आकिञ्चञ्चायतनं पवेदेसि । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद्'होसि:—‘न खो आल्लारस्से’व कालामस्स अत्यि सद्बा, मय्यहम्पि अत्यि सद्बा; न खो आल्लारस्से’व कालामस्स अत्यि विरियं, मय्यहम्पि अत्यि विरियं; न खो आल्लारस्से’व कालामस्स अत्यि सति, मय्यहम्पि अत्यि सति; न खो आल्लार-स्से’व कालामस्स अत्यि समाधि, मय्यहम्पि अत्यि समाधि; न खो आल्लार-स्से’व कालामस्स अत्यि पञ्जा, मय्यहम्पि अत्यि पञ्जा; यञ्ज्ञुना’हं यं धम्मं आल्लारो कालामो सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी’ति’ पवेदेसि, तस्स धम्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेष्यं’ति’ । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से’व खिप्पमे’व तं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । अथ ख्वा’हं राजकुमार, येन आल्लारो कालामो तेनु’पसञ्चमिं, उपसङ्कमित्वा आल्लारं कालामं एतद्'वोचः—‘एत्तावता नो आवुसो कालाम,

इमं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी'ति' ? । एत्तावता खो अहं आवुसो इमं धम्मं....पे०....पवेदेमी'ति' । अहम्भि खो आवुसो एत्तावता इमं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी'ति' । 'लाभा नो आवुसो, सुलद्वं नो आवुसो, ये मयं आयस्मन्तं तादिसं सत्रम्ह-चारिं पस्साम । इति या'हं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि, तं त्वं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरसि, तम'हं धम्मं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि । इति या'हं धम्मं जानामि, तं त्वं धम्मं जानासि, यं त्वं धम्मं जानासि, तम'हं धम्मं जानामि । इति यादिसो अहं तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो अहं । एहि दानि आवुसो, उभो वसन्ता इर्म गणं परिहरामा'ति' । इति खो राजकुमार, आल्यारो कालामो आचरियो मे समानो अत्तनो अन्तेवार्सि मं समानं अत्तना समसमं ठपेसि, उल्याराय च मं पूजाय पूजेसि । तस्स मथ्वं राजकुमार, एतद'होसि :— 'ना'यं धम्मो निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्ञाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति, यावदेव आकिञ्चन्ज्ञाय-तनूपपत्तिया' ति' । सो खो अहं राजकुमार, एतं धम्मं अनलङ्घरित्वा तस्मा धम्मा निव्विजा'पक्रमि ।

[५] "सो खो अहं राजकुमार, किंकुसलगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परि-येसमानो येन उद्दको (v. 1. उद्दको) रामपुत्रो तेनु'पसङ्गमिं, उपसङ्गमित्वा उद्दकं रामपुत्रं एतद'वोचं :— 'इच्छाम'हं आवुसो राम, इमर्स्म धम्मविनये ब्रह्मचरियं चरितुं'ति' । एवं वुत्ते राजकुमार, उद्दको रामपुत्रो मं एतद'वोच :— 'विहरता'यस्मा....पे०....विहरेष्या'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व....पे०....अहश्चेव अञ्जे च । तस्स मथ्वं राजकुमार, एतद'होसि :— 'न खो रामो इमं धम्मं केवलं सद्गमत्तकेन सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा

उपसम्पद विहरामी'ति'पवेदेसि, अद्वा रामो इमं धर्मं जानं परस्पं विहासी'ति' । अथ ख्वा'हं राजकुमार, येन उद्वको रामपुत्रो तेनु'पसङ्कर्मि उपसङ्कर्मित्वा उद्वकं रामपुत्रं एतद'वोचं:— 'कित्तावता नो आवुसो राम, इमं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद वेदेसी'ति' ? । एवं वृत्ते राजकुमार, उद्वको रामपुत्रो नेव सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं पवेदेसि । तस्स मध्यं राजकुमार, एतद'होसि:— 'न खो रामस्से'व अहोसि सद्वा, मध्यम्पि अत्थि सद्वा; न खो रामस्से'व अहोसि विरियं, मध्यम्पि अत्थि विरियं; न खो रामस्से'व अहोसि सति, मध्यम्पि-अत्थि सति; न खो रामस्से'व अहोसि समाधि, मध्यम्पि अत्थि समाधि; न खो रामस्से'व अहोसि पञ्जा, मध्यम्पि अत्थि पञ्जा; यन्नूना'हं यं धर्मं रामो सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद विहरामी'ति' पवेदेसि, तस्स धर्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेय्यं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व खिष्णमे'व तं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद विहासिं । अथ ख्वा'हं राजकुमार, येन उद्वको रामपुत्रो तेनु'पसङ्कर्मि, उपसङ्कर्मित्वा उद्वकं रामपुत्रं एतद'वोचं:— 'एत्तावता नो आवुसो राम, इमं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा पवेदेसी'ति' ? । एत्तावता खो अहं आवुसो इमं....पे०पवेदेमी'ति' । अहम्पि खो आवुसो एत्तावता इमं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद विहरामी'ति' । 'लाभा नो आवुसो, शुलद्वं नो आवुसो, ये मयं आयस्मन्तं तादिसं सत्रमहचारिं परस्साम । इति यं धर्मं रामो सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद पवेदेति तं त्वं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद विहरसि; यं त्वं धर्मं सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद विहरसि, तं धर्मं रामो सर्वं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद पवेदेसि । इति यं धर्मं रामो अञ्जासि तं त्वं धर्मं जानासि, य त्वं धर्मं जानासि, तं धर्मं रामो अञ्जासि । इति यादिसो रामो अहोसि तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो रामो अहोसि । एहि दानि आवुसो, त्वं इमं गणं परिहरा'ति' । इति खो

राजकुमार, उद्दिको रामपुत्रो सत्रमहचारी मे समानो आचारियद्वाने च मं ठेसि उल्लाराय च मं पूजाय पूजेसि । तस्स मम्हं राजकुमार, एतद्द्वेषिः—‘ना’यं धम्मो....पे०....निव्वाणाय संवत्तति, यावदेव ने०वसञ्जानासञ्जायतनूप-पत्तिया०ति । सा खो अहं राजकुमार, एतं धम्मं अनलङ्घरित्वा तस्मा धम्मा निव्विज्ञा०पक्षमें ।

[६] “सो खो अहं राजकुमार, किंकुसलगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परियेसमानो भगवेसु अनुपुव्वेन चारिकं चरमानो येन उरुवेला उरुवेलाय सेनानिगमो तदव०सर्वं । तथ अद्वासं रमणीयं भूमिभागं पासादिकञ्च वनसप्णं, नदिञ्च सन्दति सेतकं सुपतित्यं रमणीयं, समन्ता च गोचरगामं । तस्स मम्हं राजकुमार, एतद्द्वेषिः—‘रमणीयो वत भो भूमिभागो, पासादिको च वनसप्णो, नदी च सन्दति सेतका सूपतित्या रमणीया, समन्ता च गोचरगामो; अलं वति०दं कुलपुत्रस्स पवानत्यिकस्स पवानाया०ति । सो खो अहं राजकुमार, तथेव निसीर्दि० ‘अलं इदं पवानाया०ति’ ।

[७] “अपि०सु मं राजकुमार, तिस्सो उपमा पटिभंसु अनञ्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा०—‘सेव्यथा०पि राजकुमार, अहुं कहं सस्नेहं उदके निकिखतं । अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिमा०दाय, ‘अर्गिं अभिनिव्व-तेस्सामि, तेजो (v. l. add धातुं) पातुकरिस्सामी०ति । तं किं मज्जसि राजकुमार, ‘अपि० नु सो पुरिसो अमुं अहुं कहं सस्नेहं उदके निकिखतं उत्तरारणिमा०दाय अभिमन्थेन्तो अर्गिं अभिनिव्वत्तेव्य तेजो (v. l. add धातुं) पातुकरेश्या०ति ० ? । ‘नो हि० दं भन्ते । ‘तं किस्स हैतु० ? । “अहुं हि भन्ते अहुं कहं सस्नेहं, तज्च पन उदके निकिखतं, यावदेव च पन सो पुरिसो किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा०ति । एवमेव खो राजकुमार, ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा कायेन चे०

व चित्तेन च कामेहि अवूपकद्वा विरहन्ति, यो च नेसं कामेसु काम-
च्छन्दो कामस्नेहो कामसुच्छा कामपिपासा कामपरिल्लाहो, सो च अज्जतं न
सुष्पहीनो होति, न सुष्पटिप्पस्सद्वा । ओपक्रमिका चे पि ते भोन्तो समण-
ब्राह्मणा दुक्खा तिब्बा (v. 1. खरा) कटुका वेदना वेदियन्ति, अभव्वा' व
ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय, नो चे पि ते भोन्तो समण-
ब्राह्मणा ओप- क्रमिका दुक्खा तिब्बा (v. 1. खरा) कटुका वेदना वेदि-
यन्ति । अभव्वा' व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय । अयं खो
मं राजकुमार, पठमा उपमा पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[८] “अपरा” पि खो मं राजकुमार, दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा :—‘सेय्यथा’पि राजकुमार, अलृं कहं सस्नेहं
आरका उदका थले निकिखतं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिमा’दाय,
अर्गिं अभिनिव्वत्तेस्सामि, तेजो (v. 1. add धातुं) पातुकरिस्सामी’ति’ ।
तं किं मज्जसि राजकुमार, ‘अपि नु सो पुरिसो अमुं....पे०....
सस्नेहं आरका उदका थले निकिखतं....पे०....तेजो (v. 1. add धातुं)
पातुकरेय्या’ति’ ? । ‘नो हि’ दं भन्ते, । ‘तं किस्स हेतु’ ? । ‘अदुं हि
भन्ते, अलृं कहं सस्नेहं, किञ्चा पि आरका उदका थले निकिखतं यावदेव
च पन सो....पे०....अस्सा ’ति’ । ‘एवमे’व खो राजकुमार, ये हि केचि
....पे०....विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो....पे०....सम्बोधाय,
नो चे’ पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा ओपक्रमिका दुक्खा....पे०....
अनुत्तराय सम्बोधाय । अयं खो मं राजकुमार दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[९] “अपरा”पि खो मं राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा :—‘सेय्यथा’पि राजकुमार, सुक्खं कहं

कोलापं आरका उदका थले निकिखतं । अथ पुरिसो आगच्छेष्य....पे०.... तेजो (v. 1. add.) धातुं पातुकरिस्सामी'ति' । 'तं किं मञ्जसि राजकुमार, अपि तु सो पुरिसो अमुं सुक्खं कहं कोलापं आरका उदका थले निकिखतं....पे०.... तेजो (v.1. add धातु) पातुकरेष्या'ति' ? । 'एवं भन्ते,' । 'तं किस्स हेतु' ? । 'अदुंहि भन्ते सुक्खं कहं कोलापं, तञ्च पन आरका उदका थले निकिखतं'ति' । 'एवमेव खो राजकुमार ये हि....पे०....विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो....पे०....सो च अज्जत्तं सुप्पहीनो होति सुप्पटिष्पसद्वो । ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणत्राम्हणा दुक्खा तिब्बा (v. 1. खरा) कठुका वेदना वेदियन्ति, भव्वा'व ते बाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय, नो चे पि भोन्तो....पे०.... भव्वा'व ते बाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय । अर्य खो मं राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । इमा खो मं राजकुमार तिस्सो उपमा पटिमंसु अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[१०] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद् होसि :—‘ यं नूना हूं दन्ते-हि दन्तमा'धाय, जिब्बाय तालुमा'हच्च, चेतसा चित्तं अभिनिगणहेष्यं, अभिनिष्पीलेष्यं, अभिसन्तापेष्यं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, दन्तेहि दन्तमा'धाय....पे०....चित्तं अभिनिगणहामि, अभिनिष्पीलेमि, अभिसन्तापेमि । तस्स मय्हं राजकुमार, दन्तेहि....पे०....चित्तं अभिनिगणहतो, अभिनिष्पीलयतो, अभिसन्तापयतो कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति । सेष्यथा पि राज-कुमार, वल्ला पुरिसो दुब्बलतरं पुरिसं सीसे वा गहेला, खन्धे वा गहेला अभिनिगणहेष्य, अभिनिष्पीलेष्य, अभिसन्तापेष्य, एवमेव खो मे राज-कुमार, दन्तेहि....पे०....सेदा मुच्चन्ति । आरद्धं खो मे राजकुमार, विरियं होति असहीनं, उपडिता सति असमुद्धा, सारद्वो च पन मे कायो होति अप्पटिष्पसद्वो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो ।

[११] “ तस्स मर्यहं राजकुमार, एतद'होसि :—‘यं नूना’हं अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यंति । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च नासतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं । तस्स मर्यहं राजकुमार, मुखतो च नासतो च अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु कण्णसोते हि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो सद्वो होति । सेव्यथा पि नाम कम्मारगगरिया धममानाय अधिमत्तो सद्वो होति, एवमेव खो मे राजकुमार, मुखतो....पे०.... उपरुद्धेसु ..पे०.... अधिमत्तो सद्वो होति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार विरियं....पे०.... पधानाभितुन्नस्स सतो ।

[१२] “ तस्स मर्यहं राजकुमार, एतद'होसि :—‘यं नूना’हं अप्पानाकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यंति । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं । तस्स मर्यहं....पे०....कण्णतो च अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता मुद्धानं ऊहनन्ति । सेव्यथा पि राजकुमार, बलवा पुरिसो तिप्पेन सिखेन मुद्धानं अभिमन्येय्य, एवमेव खो मे राजकुमार, मुखतो च....पे०....मुद्धानं ऊहनन्ति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार विरियं....पे०....पधानाभितुन्नस्स सतो ।

[१३] “ तस्स मर्यहं राजकुमार, एतद'होसि :—‘यं नूना’हं अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं ति । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च....पे०....उपरुन्धिं । तस्स मर्यहं राजकुमार,....पे० (Para 11) उपरुद्धेसु अधिमत्तासीसे सीसवेदना होन्ति । सेव्यथा पि राजकुमार, बलवा पुरिसो दल्हेन वरत्तखण्डेन सीसे सीसवेठं ददेय्य, एवमेव खो मे राजकुमार, मुखतो च पे०अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होन्ति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार विरियं....पे०....पधानाभितुन्नस्स सतो ।

[१४] “ तस्स मर्यहं राजकुमार एतद' होसि :—“यं नूना” ह अप्पानकं

येव ज्ञानं ज्ञायेत्यं ति । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च पे० उपरुद्धन्ध । तस्स मय्यहं....पे०उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता कुर्च्छ परिकन्तन्ति । सेव्यथा पि राजकुमार, दक्खो गोधातको वा गोधातक'न्नेवासी वा तिष्ठेन गोविकन्तनेन कुर्च्छ परिकन्तेत्य, एवमेव खो मे राजकुमार, मुखतो....पे०उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता कुर्च्छ परिकन्तन्ति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार, विरिय....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो ।

[१५] “ तस्स मय्यहं राजकुमार, एतद् होसि :—‘ यं नूना’ हं अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेत्यं, सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च....पे०उपरुद्धन्ध । तस्स मय्यहं....पे० उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायस्मि डाहो होति । सेव्यथा पि राजकुमार, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुव्वलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अज्ञारकासुया सन्तापेत्युं सम्परितापेत्युं, एवमेव खो मे राजकुमार, मुखतो च....पे०उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायस्मि डाहो होति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार, विरिय....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो । अपि स्तु मे राजकुमार, देवता दित्या एवमा हंसु :—कालकतो समणो गोतमो’ ति । एकच्चा देवता एवमा हंसु :—‘ न कालकतो समणो गोतमो; अपि च कालं करोती’ ति । एकच्चा देवता एवमा हंसु :—‘ न कालकतो समणो गोतमो, न पि कालं करोति, अरहं समणो गोतमो, विहारो त्वे व सो अरहतो एवरुपो होती’ ति ।

[१६] “ तस्स मय्यहं राजकुमार, एतद् होसि :—यं नूना’ हं सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जेत्यं ति । अथ खो मे राजकुमार, देवता उपस-ङ्गमित्वा एतद् वोत्युं :—‘ मा खो त्वं मारिस, सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जि, सच्चे खो त्वं मारिस सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जिस्ससि तस्स ते मयं दिव्वं ओजं लोमकूपेहि अज्ञोहरिस्साम, ताय त्वं यापेस्ससी’ ति । तस्स मय्यहं राजकुमार, एतद् होसि :—‘अहज्ञेव खो पन सब्बसो अज-

द्वुकं (v. 1. अज्जितं) पठिजानेयं, इमा च मे देवता दिव्यं ओजं लोमकूपेहि अज्जोहरेयुं तथ चाहं यापेय्यं, तं मम अस्स मुसा'ति '। सो खो अहं राजकुमार, ता देवता पचाचिक्खामि, ' ह'लंति' वदामि ।

[१७] “ तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘यं नूना'हं थोकं थोकं आहारं आहारेयं पसतं पसतं, यदि वा मुग्यूसं यदि वा कुलत्ययूसं यदि वा कलाययूसं यदि वा हरेणुक्यूसंति '। सो खो अहं राज-कुमार, थोकं थोकं आहारं आहारेसि पसतं पसतं, यदि वा मुग्यूसं.... प०.... यदि वा हरेणुक्यूसं । तस्स मय्यं राजकुमार, थोकं थोकं आहारं आहारयतो पसतं पसतं, यदि वा मुग्यूसं....प०....यदि वा हरेणुक्यूसं, अधिमत्तकसिमानं पत्तो कायो होति । सेयथा पि नाम असीतिकप-ब्बानि वा कालपब्बानि वा एवमे'वा'स्सु मे अङ्गपचङ्गानि भवन्ति ताये'व-प्पाहारताय । सेयथा पि नाम ओढपदमे'वमे'वा'स्सु मे आनिसदं होति ताये'-व'प्पाहारताय । सेयथा पि नाम वङ्गनावळि एवमे'वा' स्सु मे पिण्डिकण्टको उन्नतावनतो होति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथा पि नाम जरसालाय गोपान-सियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति एवमे'व'स्सु मे फासुल्लियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथापि नाम गम्भीरे उदपाने उदकतारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति एवमे'व'स्सु मे अक्खिकूपेसु अक्खितारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथा पि नाम तित्तकालाबु आमकच्छिन्नो वातातपेन सम्पुटितो (v. 1. सम्पुटितो) होति सम्मिलातो एवमे'वा'स्सु सीसच्छवि सम्पु (फु) टिता होति सम्मिलाता ताये'व'प्पाहारताय । सो खो अहं राजकुमार, उदरच्छविं परिमसिस्सामी'ति पिण्डिकण्टकं येव पठिगण्हामि, पिण्डिकण्टकं परिमसिस्सामी'ति उदरच्छविं येव पठिगण्हामि । याव'स्सु मे राजकुमार, उदरच्छविं पिण्डिकण्टकं अहुत्रीना होति ताये'व'प्पाहारताय । सो खो अहं

राजकुमार, वचं वा सुतं वा करिस्तामी'ति तथे'व अवकुञ्जो पपतामि ताये'व 'पाहारताय । सो खो अहं राजकुमार, इममे'व कायं अस्सासेन्तो पाणिना गत्तानि अनोमज्जामि । तस्स मय्यं राजकुमार, पाणिना गत्तानि अनोमज्जतो पूतिमूलानि लोमानि कायस्मा पपतन्ति ताये'व'पाहारताय । अपि'स्सु मं राजकुमार, मनुस्सा दिस्वा एवमा'हंसु :— 'काळो समणो गोतमो'ति' । एकचे मनुस्सा एवमा'हंसु :— 'न काळो समणो गोतमो, सामो समणो गोतमो'ति' । एकचे मनुस्सा एवमा'हंसु :— 'न काळो समणो गोतमो, न पि सामो, मङ्गुरच्छवि समणो गोतमो'ति' । याव'-स्सु मे राजकुमार, ताव परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो उपहतो होति ताये'-व'पाहारताय ।

[१८] “तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘ये खो केचि अतीतम’-द्वानं समणा वा त्राम्हणा वा ओपकमिका दुक्खा तिव्वा (v. 1. खरा) कटुका वेदना वेदियसु, एतावपरमं नयि'तो भिय्यो; ये पि हि केचि अनागतम’-द्वानं समणा वा....पे०....वेदना वेदियस्सन्ति, एतावपरमं न यि'तो भिय्यो; ये पि हि केचि एतरहि समणा वा....पे०....वेदना वेदियन्ति, एतावपरमं न यि'तो भिय्यो । न खो पना'हं इमाय कटुकाय दुक्करकारिकाय अधि- गच्छामि उत्तरिमनुस्सवम्मा अलमरियआणदस्सनविसेसं । सिया नु खो अज्जो मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘अभिजानामि खो पना'हं पितु सक्कस्स कम्मन्ते सीताय जम्बुच्छायाय निसिन्नो विविच्चे' व कामेहि....पे०....पठमज्जानं उपसम्पज विहरता, सिया नु खो एसो मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, सतानुस्सारी विज्ञाणम'होसि :—‘ऐसो व मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘किं नु खो अहं तस्स सुखस्स भायामि, यं तं दुखं अज्जत्रे'व कामेहि

अञ्जन अकुसलेहि धम्मेही'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—
 ‘न खो अहं तस्स सुखस्स....पे०....अकुसलेहि धम्मेही'ति' ।

[१९] “ तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘न खो तं सुकरं
 सुखं अधिगन्तुं एवं अधिमत्तकसिमानं पत्तकायेन, यं नूना'हं ओळारिकं
 आहारं आहारेय्यं ओदनकुम्मासं'ति' । सो खो अहं राजकुमार,
 ओळारिकं आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं । तेन खो पन मं राजकुमार,
 समयेन पञ्चवग्गिया भिक्खू पञ्चुपष्टिता होन्ति:—‘यं नो समणो गोतमो
 धम्मं अधिगमिस्सति तं नो आरेचेस्सती'ति' । यतो खो अहं राजकुमार,
 ओळारिकं आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं, अथ मे ते पञ्चवग्गिया भिक्खू
 निबिज पक्षमिसु :—‘बाहुलिको समणो गोतमो पथानविभन्तो
 आवत्तो बाहुद्वाया'ति' ।

[२०] “सो खो अहं राजकुमार, ओळारिकं आहारं आहारेला वलं
 गहेला विविच्चे'व कामेहि....पे०....पठमज्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहारिं ।
 वित्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतियज्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहारिं ।
 पीतिया च विरागा....पे०....सुखविहारी' ति ततियज्ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहारिं । सुखस्स च पहाना....पे०....चतुर्थज्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहारिं ।

[२१] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.१९) substitute
 1st person for 3rd person and consequential changes.
 अभिनिनामेसि ;पे०....अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि ।
 अयं खो मे राजकुमार, रतिया पठमे यामे पठमा विज्ञा अधिगता,
 अविज्ञा विहता, विज्ञा उपन्ना; तमो विहतो, आलोको उपन्नो; यथा तं
 अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२२] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.२०) substitute 1st person for 3rd person and consequential changes... अभिनिन्नमेसि । सो दिव्वेन चक्रवुना....पे०....यथाकम्भूपगे सत्ते पजानामि । अयं खो मे राजकुमार, रत्तिया मञ्जिलमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता, अविज्ञा विहता....पे०....आलोको उपन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२३] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.२१) अभिनिन्नमेसि । substitute 1st person for 3rd person and consequential changes सो इदं दुक्खं....पे०....ना'परं इत्थत्तायांति अब्भञ्जासि । अयं खो मे राजकुमार, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया विज्जा अधिगता, अविज्ञा विहता....पे०....आलोको उपन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२४] “तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि:—‘अधिगतो खो मे अयं धम्मो गम्भीरो दुद्दसो दुरनुबोधो सत्तो पणीतो अतक्षावच्चरो निपुणो पणिडतवेदनीयो । आलयरामा खो पना'यं पजा आलयरता आलयसमुदिता । आलयरामाय खो पन पजाय आलयरताय आलयसमुदिताय दुद्दसं इदं ठानं यदि'दं इदपच्चयता पटिच्चसमुप्पादो; इदम्पि खो ठानं दुद्दसं यदि'दं सब्बसङ्घारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सम्भो तण्हम्भवयो विरागो निरोधो निब्बाणं । अहञ्चेवं खो पन धम्मं देसेयं, परे च मे न आजानेय्युं, सो मम'स्स किलमथो, सा मम'स्स विहेसा'ति' । अपि'स्सु मं राजकुमार, इमा अनच्छरिया गाथा पटिभंसु पुब्बे अस्सुतपुब्बा :—

“ किञ्छेन मे अधिगतं, ह'लं दानि पकासितुं ।
रागदोसपरेतेहि ना'यं धम्मो सुसम्बुधो ॥

पटिसोतगामि निपुणं गम्भीरं दुद्दसं अणु ।

रागरत्ना न दक्खनिति तमोखन्धेन आवदा (v. 1. 'आवृता') ति" ॥

[२५] " इति"ह मे राजकुमार, पटिसञ्चिकखतो अपोस्सुक्ताय चित्तं नमति, नो धम्मदेसनाय । अथ खो राजकुमार, ब्रह्मनो सहंपतिस्स मम चेतसा चेतोपरिवितकं अञ्जाय एतद'होसि :— ' नस्सति वत भो लोको, विनस्सति वत भो लोको, यत्र हि नाम तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अपोस्सुक्ताय चित्तं नमति, नो धम्मदेसनाया'ति' । अथ खो राजकुमार, ब्रह्मा सहंपति सेयथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्चितं वा बाहं पसारेय्य पसारितं वा बाहं समिञ्चेय्य एवमेवं ब्रह्मलोके अन्तरहितो मम पुरतो पातुरहोसि । अथ खो राजकुमार, ब्रह्मा सहंपति एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येना'हं तेन'ञ्जलि पणामेत्वा मं एतद'बोच :— ' देसेतु भन्ते भगवा धम्मं, देसेतु सुगतो धम्मं, सन्ति सत्ता अप्परजक्खजातिका, अस्सवनता धम्मस्स परिहायन्ति, भविस्सन्ति धम्मस्स अञ्जातारो'ति' । इदम'बोच राजकुमार, ब्रह्मा सहंपति, इदं वत्वा अथा'परं एतद'बोच :—

" पातुरहोसि मगधेसु पुब्बे धम्मो असुद्धो समलेहि चिन्तितो ।

अपापुरेत्तं (v. 1. अवापुरेत्तं) अमतस्स द्वारं सुणन्तु धम्मं

विमलेना'नुबुद्धं ॥

सेले यथा पब्बतमुद्धनिद्वितो यथा पि पस्से जनतं समन्ततो ।

तथू'पमं धम्ममयं सुमेध पासादमा'रुद्ध समन्तचक्खु ।

सोका'वतिष्णं जनतं अपेतसोको अवेक्खसु जातिजरामिभूतं ॥

उड्डेहि वीर विजितसङ्गम सत्यवाह अनण विचर लोके ।

देसस्सु भगवा धम्मं अञ्जातारो भविस्सन्ती'ति" ॥

[२६] “अथ स्वा”हं राजकुमार, ब्रह्मनो च अज्ज्ञेसनं विदित्वा सत्तेसु च कारुञ्जतं पठिच बुद्धचक्रखुना लोकं वोलोकेत्सि । अदसं खो अहं राजकुमार, बुद्धचक्रखुना लोकं ओलोकेन्तो सत्ते अप्परजक्खे महारजक्खे, तिक्खिन्द्रिये, मुदिन्द्रिये, स्वाकारे द्वाकारे, सुविज्ञापये दुविज्ञापये, अप्पे’ कञ्जे परलोकवज्जभयदस्साविनो विहरन्ते । सेयथापि नाम उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पे’कञ्जानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवङ्गानि उदका’नुगतानि अन्तोनिमुग्गपोसीनि अप्पे’कञ्जानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवङ्गानि उदकानु’गतानि समोदकं ठितानि, अप्पे’कञ्जानि उप्पलानिवा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवङ्गानि उदका अच्चुगम्म ठितानि अनुपलित्तानि उदकेन, एवमेव खो अहं राजकुमार, बुद्धचक्रखुना लोकं वोलोकेन्तो अदसं सत्ते अप्परजक्खे अथ स्वा”हं राजकुमार, ब्रह्मानं सहंपति गाथाय पञ्चमार्त्तिः—

“ अपारुता तेसं अमतस्स द्वारा
ये सोतवन्तो, पमुञ्जन्तु सद्दं ।
विहिससञ्जी पगुणं न भासि
धम्मं पणीतं मनुजेसु ब्रह्मेति” ॥

अथ खो राजकुमार ब्रह्मा सहंपति ‘कतावकासो खो’म्हि भगवता धम्मदे-
सनायाति’ मं अभिवादेत्वा पदकिलणं कत्वा तथेव अन्तरथायि ।

[२७] “ तस्स मय्यं राजकुमार, एतद’होसि :—‘कस्स तु खो अहं
पठमं धम्मं देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्तीति ? ’ । तस्स
मय्यं राजकुमार, एतद’ होसि :—‘अय खो आळारो कालामो पण्डितो

वियतो मेधावी दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको । यन्नूना'हं आळारस्स काला-
मस्स पठमं धम्मं देसेय्यं, सो इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति' । अथ
खो मं राजकुमार, देवता उपसङ्कमित्वा एतद'बोचुं :—‘सत्ताहकालकतो
आळारो कालामो'ति' । जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादिः—‘सत्ताह....
पे०....कालामो'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि:—‘महाजानियो
खो आळारो कालामो, सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य खिप्पमेव अजानेय्या'
ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘कस्स नु खो अहं पठमं
धम्मं देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति ?' । तस्स मय्यं राज-
कुमार, एतद'होसि :—‘अयं खो उद्दको रामपुत्रो पण्डितो वियतो मेधावी,
दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको । यन्नूना'हं उद्दकस्स रामपुत्रस्स पठमं धम्मं
देसेय्यं, सो इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति' । अथ खो मं राजकुमार, देवता
उपसङ्कमित्वा एतद'बोचुं :—‘अभिदोसकालकतो भन्ते, उद्दको रामपुत्रो'ति;
जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि :—‘अभिदोसकालकतो उद्दको राम-
पुत्रो'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘महाजानियो खो
उद्दको रामपुत्रो, सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य खिप्पमेव आजानेय्या'ति' ।
तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं
देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति ?' । तस्स मय्यं राजकुमार,
एतद' होसि :—‘बहुकारा खो इमे पञ्चवग्गिया भिक्खू ये मं
पधानपहिततं उपद्धृहिसु; यन्नूना'हं पञ्चवग्गियानं भिक्खूनं पठमं धम्मं
देसेय्यं'ति' । तस्स मय्यं राजकुमार, एतद'होसि :—‘कहं नु खो एतरहि
पञ्चवग्गिया भिक्खू विहरत्ती'ति ?" । अद्दसं ख्वा'हं राजकुमार, दिव्वेन
चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन पञ्चवग्गिये भिक्खू बाराणसियं विह-
रन्ते इसिपतने मिगदाये । अथ ख्वा'हं राजकुमार, उरुवेलायं यथाभिरन्तं
विहरित्वा येन बाराणसी तेन चारिकं पक्षाभिमि ।

[२८] “ अद्सा खो मं राजकुमार, उपको आजीविको अन्तरा च
गयं अन्तरा च वोधि अद्ग्रानमगपटिपन्ने, दिस्वान मं एतद्वोचः—
“विष्पसनानि खो ते आवुसो इन्द्रियानि, परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो;
कंसि त्वं आवुसो उद्दिस्स पञ्चजितो, को वा ते सत्था, कस्स वा त्वं
धर्मं रोचेसींति ? ” । एवं वुते अहं राजकुमार, उपकं आजीविकं गाथाहि
अज्ञामार्सिः—

“ सब्बाभिभू सब्बविदूंहम् स्मि सब्बेसु धर्मेसु अनुपलित्तो ।
सब्बज्ञहो तष्टकखये विमुतो सयं अभिज्ञाय कसुंदिसेयं ।
न मे आचरियो अत्यि, सदिसो मे न विज्ञति ।
सदेवकर्सिम लोकर्सिम नत्यि मे पटिपुग्गलो ॥
अहं हि अरहा लोके अहं सत्था अनुत्तरो ।
एकोंम्हि सम्मासम्बुद्धो, सीतिमूतोंस्मि निब्बुतो ॥
धर्मचक्रं पवत्तेतुं गच्छामि कासिनं पुरं ।
अन्ध (v. l. अन्वी) भूतर्सिम लोकर्सिम आहज्ञं अमतदुन्दुभिंति” ॥
“ यथा खो त्वं आवुसो पटिजानासि अरहसि अनन्तजिनोंति ” ॥
“ मादिसा वे जिना होत्ति ये पत्ता आसवक्खयं ।
जिता मे पापका धर्मा, तस्मा हं उपक जिनोंति ” ॥
एवं वुते राजकुमार, उपको आजीविको ‘हुवेय्य पावुसोंति’ सीमं ओक
म्पेत्वा जिब्हं निष्ठुठोलेत्वा उम्मग्नं गहेत्वा पक्कामि ।

[२९] “ अथ स्वा हं राजकुमार, अनुपुब्बेम चारिकं चरमानो येन वारा-
णसी इसिपतनं मिगदायो येन पञ्चवग्गिया भिक्खू तेनुंपसङ्कमि । अद्सासुं खो
मं राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू दूरतोंव आगच्छन्तं, दिस्वान अञ्जमञ्जं
सप्ठपेसुः—‘अयं खो आवुसो समणो गोतमो आगच्छति, खो वाहुलिको पवा

नविवभन्तो, आवत्तो बाहुल्याय, सो ने'व अभिवादेतव्वो न पच्छुदातव्वो, ना'स्स पत्तचीवरं पटिग्गहेतव्वं, अपि च खो आसनं ठपेतव्वं, सचे आकह्निस्सति निसीदिस्सती'ति'। यथा यथा खो अहं रा जकुमार, पञ्चवग्गिये भिक्खू उपसङ्कर्मि, तथा तथा पञ्चवग्गिया भिक्खू ना'सर्किंखसु सकाय कतिकाय सण्ठातुं। अप्पे' कच्चे मं पच्छुग्गन्त्वा पत्तचीवरं पटिग्गहेसुं, अप्पे'कच्चे आसनं पञ्जापेसुं, अप्पे' कच्चे पादोदकं उपद्धापेसुं, अपि च खो मं नामेन च आवुसोवादेन च समुदा-चरन्ति। एवं बुत्ते अहं राजकुमार, पञ्चवग्गिये भिक्खू एतद'वोचं:—‘मा भिक्खवे तथागतं नामेन च आवुसोवादेन च समुदाचरित्य। अरहं भिक्खवे तथागतो सम्मासबुद्धो। ओदहथ भिक्खवे सोतं, अमतं अधिगतं, अहम्नुसासामि, अहं धम्मं देसेमि, यथानुसिद्धं तथा पटिपञ्जमाना न चिरस्से'व यस्सत्याय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पञ्चजन्ति तद'नुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिद्देव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा सप्सम्पञ्ज विहरिस्सथा' ति'। एवं बुत्ते राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू मं एतद'वोचुं:—‘ता य पि खो लं आवुसो गोतम, इरियाय ताय पटिपदाय ताय दुक्करकारिकाय ना'ज्ञगमा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियबाणदस्सनविसेसं; किं पन लं एतरहि बाहुलिको पधानविवभन्तो आवत्तो बाहुल्याय अविगमि-स्ससि उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियबाणदस्सविसेसं' ति?। एवं बुत्ते अहं राजकुमार, पञ्चवग्गिये भिक्खू एतद'वोचं:—‘न भिक्खवे, तथागतो बाहुलिको, न पधानविवभन्तो, न आवत्तो बाहुल्याय। अरहं भिक्खवे, तथागतो सम्मास-म्बुद्धो। ओदहथ भिक्खवे सोतं....पे०....विहरिस्सथा' ति'। दुतियम्पि खो राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू मं एतद'वोचुं:—‘ताय पि खो लं आवुसो गोतम इरियाय....पे०....अलमरियबाणदस्सनविसेसं'ति'। दुतियम्पि खो अहं भिक्खवे पञ्चवग्गिये भिक्खू एतद'वोचं:—‘न भिक्खवे तथागतो बाहुलिको....पे०....विहरिस्सथा' ति'। ततियम्पि खो राजकुमार, पञ्चव-

गिया भिक्खू मं एतद'बोचुंः—‘ताय पि खो त्वं आवुसो गोतम, इरियायपे०अलमरियाणादस्सनविसेसंति ?’। एवं बुत्ते अहं राजकुमार, पञ्चवग्निये भिक्खू एतद'बोचः—“अभिजानाथ मे नो तुम्हे भिक्खवे इतो-पुब्बे एवरुपं भासितेमे'तं' ति ?” (v. 1, पभावितमे'तं'ति) ‘नो हे'तं भन्ते’। ‘अरहं भिक्खवे तथागतो सम्मासम्बुदो । ओदहथ भिक्खवे सोतंपे....विहरिस्सथा’ ति’। आसक्षिख खो अहं राजकुमार, पञ्चवग्निये भिक्खू सञ्जापेतुं । द्वे पि सुदं राजकुमार, भिक्खू ओवदामि, तयो भिक्खू पिण्डाय चरन्ति । यं तयो भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति, तेन छब्बग्नो (v. 1. छब्बग्निया) यापेम । तयो पि सुदं राजकुमार, भिक्खू ओवदामि, द्वे भिक्खू पिण्डाय चरन्ति । यं द्वे भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति, तेन छब्बग्नो (v. 1. छब्बग्निया) यापेम । अथ खो, राजकुमार, पञ्चवग्निया भिक्खू मया एवं ओवदियमाना एवं अनुसासियमाना न चिरस्से’ व यस्स'थाय कुलपुत्ता सम्मदे’व आगारस्मा अनगारियं पव्रजन्ति तद'नुत्तरं ब्रह्मचरि-यपरियोसानं दिडे’व धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिसू'ति’।

[३०] एवं बुत्ते बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'बोचः—‘कीवचिरेन (v. 1. कीवञ्चिरेन; किं व चीरेन) तु खो, भन्ते, भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो यस्स'थाय कुलपुत्ता....पे०उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति ?’। ‘तेन हि, राजकुमार, तं येवेऽथ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेष्य तथा नं व्याकरेय्यासि ।

[३१] “तं किं मञ्जसि राजकुमार, कुसलो त्वं हृथारुद्धे अङ्गु-सगद्धे सिष्पे’ति ?”। ‘एवं, भन्ते, कुसलो अहं हृथारुद्धे अङ्गुसगद्धे सिष्पे’ति’। ‘तं किं मञ्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्यः—‘बोधि राजकुमारो हृथारुद्धं अङ्गुसगद्धं सिष्पं जानाति; तस्सा’हं सन्तिके हृथा-

रुख्यं अङ्गुसगःहं सिष्पं सिक्खिस्सामी'ति' । सो च' स्स अस्सद्गो, यावतकं सद्गेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स बव्हाबाधो, यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स सठो मायावी, यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स कुसीतो, यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स दुप्पञ्जो, यावतकं पञ्चावता पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । तं किं मञ्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो तव सन्तिके हथारुख्यं अङ्गुसगःहं सिष्पं सिक्खेय्या'ति' ? । 'एकमेकेन पि, भन्ते, अङ्गेन समन्वागतो सो पुरिसो न मम सन्तिके हथारुख्यं अङ्गुसगःहं सिष्पं सिक्खेय्य । को पन वादो पञ्च'ङ्गेही'ति' ? ।

[३२] “तं किं मञ्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्य :—‘बोधि राजकुमारो हथारुख्यं....पे०....सिष्पं सिक्खिस्सामी'ति' । सो च'स्स सद्गो, यावतकं सद्गेन पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स अप्पाबाधो यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स असठो अमायावी, यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स आरद्धविरियो, यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स पञ्चवा, यावतकं पञ्चवता पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । तं किं मञ्जसि, राजकुमार....पे०....सो पुरिसो मम सन्तिके हथारुख्यं अङ्गुसगःहं सिष्पं सिक्खेय्य । को पन वादो पञ्च'ङ्गेही'ति' ? ।

[३३] “एवमेव खो, राजकुमार, पञ्च इमानि पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ? । इध, राजकुमार, भिक्खु सद्गो होति सदहति तथागतस्स बोधिः :—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो....पे....(५१.११) बुद्धो भगवा'ति' । अप्पाबाधो होति अप्पातङ्गो

समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो ना'तिसीताय नाच्चु'ण्हाय मञ्जिमाय पधानक्खमाय । असठो होति अमायावी यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सथरि वा विज्ञूसु वा सत्रमहचारीसु । आरद्धविरियो विहरति, अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दल्हपरकमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । पञ्जवा होति उद्यत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो राजकुमार, पञ्च पथानियङ्गानि । इमेहि खो, राजकुमार पञ्चेहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो यस्स' त्थाय कुलपुत्तापे०....उपसम्पञ्ज विहरेय्य, सत्त वस्सानि । तिद्धुतु, राजकुमार, सत्त वस्सानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं....पे०....विहरेय्य छवस्सानि । तिद्धुतु राजकुमार,....पे०....पञ्च वस्सानि, चत्तारि वस्सानि, तीणि वस्सानि, द्वे वस्सानि, एकं वस्तं । तिद्धुतु, राजकुमार, एकं वस्तं । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं....पे०....विहरेय्य सत्त मासानि । तिद्धुतु, राजकुमार, सत्त मासानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतंपे०....विहरेय्य छ मासानि....पे०....पञ्च मासानि, चत्तारि मासानि, तीणि मासानि द्वे मासानि, एकं मासं, अडुमासं । तिद्धुतु, राजकुमार, अडुमासो । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं....पे०....विहरेय्य सत्त रत्तिन्दिवानि (v.l. रत्तिन्दिवानि throughout) । तिद्धुतु राजकुमार, सत्त रत्तिन्दिवानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं....पे०....विहरेय्य छ रत्तिन्दिवानिपे०....पञ्च रत्तिन्दिवानि, चत्तारि रत्तिन्दिवानि, तीणि रत्तिन्दिवानि, द्वे रत्तिन्दिवानि, एकं रत्तिन्दिवं । तिद्धुतु राजकुमार, एको रत्तिन्दिवो । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समान्नगतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो साथं

अनुसिद्धो, पातो विसेसं अधिगमिस्सति, पातं अनुसिद्धो, सायं विसेसं अधिगमिस्सती'ति" ।

[३४] एवं बुत्ते बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'बोच :—‘अहो बुद्धो, अहो धम्मो, अहो धम्मस्स स्वाक्षातता; यत्र हि नाम सायं अनुसिद्धो पातो....पे०....सायं विसेसं अधिगमिस्सती'ति' ।

[३५] एवं बुत्ते सञ्जिकापुत्तो माणवो बोधिराजकुमारं एतद'बोच :—‘एवमेव पना'यं भवं बोधि, ‘अहो बुद्धो अहो धम्मो अहो धम्मस्स स्वाक्षातता'ति' वदेति । अथ च पन न तं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छति, धम्मञ्च भिक्खुसङ्खञ्चा'ति ? ' । ‘मा हे'वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, अवच; मा हे'वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, अवच । सम्मुखा मे तं सम्म सञ्जिकापुत्त, अग्याय सुतं, सम्मुखा पठिगाहितं ।

‘एकमि'दं, सम्म सञ्जिकापुत्त, समयं भगवा कोसम्बियं विहरति धोसि-तारामे । अथ खो मे अग्या कुच्छिमती येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मे अग्या भगवन्तं एतद' बोच :—‘यो मे अयं, भन्ते, कुच्छिगतो कुमारको वा कुमारिका वा, सो भगवन्तं सरणं गच्छति, धम्मञ्चभिक्खुसङ्खञ्च; उपासकं तं भगवा धरेतु अज्जतगो पाणुपेतं सरणगतं'ति' । एकमि'दं, सम्म सञ्जिकापुत्त, समयं भगवा इघे'व भग्नेषु विहरति सुंसुमारणिरे भेसकलावने मिगदाये । अथ खो मंधाति अङ्केन बाहित्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो मंधाति भगवन्तं एतद'बोच :—‘ अयं, भन्ते, बोधि राजकुमारो भगवन्तं सरणं गच्छति, धम्मञ्च भिक्खुसङ्खञ्च, उपासकं तं भगवा धरेतु अज्जतगो पाणुपेतं सरणगतं'ति ' । एसा'हं, सम्म सञ्जिकापुत्त, ततियम्पि भगवन्तं सरणं गच्छामि,

धम्मश्च भिक्खुसङ्घश्च, उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतगे पाणुपेतं सरण-
गतंति ।

बोधिराजकुमारसुन्तनं पञ्चमं ।

८६

[६. अङ्गुलिमालसुन्त]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन रङ्गो पसेनदिस्स कोसलस्स विजिते चोरो अङ्गुलिमालो नाम होति लुद्दो लोहितपाणी हतपहते निविद्वो अदयापन्नो पाणमूर्तेषु । तेन गामा पि अगामाकता, निगमा पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा कता । सो मनुस्से वधित्वा वधित्वा अङ्गुलीनं मालं धारेति । अथ खो भगवा पुब्बण्डसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन चोरो अङ्गुलिमालो तेना'द्वानमग्ं पटिपज्जि । अद्वासुं खो गोपालका पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं येन चोरो अङ्गुलिमालो तेना'द्वान-मग्ं पटिपन्नं; दिस्वान भगवन्तं एतद'वोचुः—‘मा, समण, एतं मग्ं पटिपज्जि । एतर्स्मि, समण, मग्ं चोरो अङ्गुलिमालो नाम लुद्दोपे०....अङ्गुलीनं मालं धारेति । एतं हि, समण, मग्ं दस पि पुरिसा वीसतिभ्यि पुरिसा तिंसतिभ्यि पुरिसा चत्ताळीसभ्यि पुरिसा संहरित्वा संहरित्वा (v. l. सङ्करित्वा सङ्करित्वा) पटिपञ्जन्ति, ते पि चोरस्स अङ्गुलिमालस्स हृत्यत्तं (v. l. हृत्यथं throughout) गच्छन्तीति' । एवं दुते भगवा तुष्टीभूतो अगमासि ।

[२] दुतियम्पि खो गोपालका पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं एतद'वोचुः—‘ मा, समण, एतं मग्गं....पे०....हृथतं गच्छन्ती’ति । दुतियम्पि खो भगवा तुण्हीभूतो अगमासि । ततियम्पि खो गोपालका पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं एतद'वोचुः—‘ मा, समण, एतं मग्गं....पे०....हृथतं गच्छन्ती’ति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतो अगमासि ।

[३] अद्सा खो चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं दूरतो’व आगच्छन्तं; दिस्वान'स्स एतद'होसि:—‘ अच्छरियं वत भो, अब्मुतं वत भो, इमं हि मग्गं दस पि पुरिसा....पे० ...ते पि मम हृथतं गच्छन्ति; अथ च पना’यं समणो एको अदुतियो पसयह मज्जे आगच्छति । यन्नना’हं इमं समणं जीविता वोरापेय्य’ति ? । अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो असिच्चम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नायित्वा भगवन्तं पिण्डितो पिण्डितो अनुबन्धि । अथ खो भगवा तथारूपं इद्वाभिसङ्घारं अभिसङ्घारेसि, यथा चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं पकातिया गच्छन्तं सब्बत्यामेन गच्छन्तो न सक्रोति सम्पापुणितुं । अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतद'होसि:—‘ अच्छरियं वत भो, अब्मुतं वत भो, अहं हि पुब्बे हृथिम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, अस्सम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, रथम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, मिगम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि; अथ च पना’ हं इमं समणं पकातिया गच्छन्तं सब्बत्यामेन गच्छन्तो न सक्रोमि सम्पापुणितुं’ति । ठितो’व भगवन्तं एतद'वोचः—‘ तिड्ड, समण, तिड्ड समणा’ति । ‘ ठितो अहं, अङ्गुलिमाल, त्वच्छ तिड्डा’ति ।

[४] अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतद'होसि:—‘ इमे खो समणा सक्यपुत्तिया सच्चवादिनो सच्चपठिङ्गा । अथ च पना’यं

समणो गच्छं येवा'हः—‘ठितो अहं, अङ्गुलिमाल; त्वच्च तिद्वा'ति’ । यन्नूना'हं इमं समणं पुच्छेय्यति’ । अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं गाथाय अज्ञाभासि :—

‘गच्छं वदेसि, समण, ठितो’म्हि ममच्च ब्रूसि, ‘ठितं अद्वितो’ति ।

पुच्छामि तं, समण, एतम’त्थं :—‘कथं ठितो त्वं अहं अद्वितो’म्हि ?’॥

“ठितो अहं, अङ्गुलिमाल सच्चदा, सच्चेसु भूतेसु निधाय दण्डं । तुवच्च पाणेसु असञ्जतो’सि; तस्मा ठितो’हं, तुवं अद्वितो’सि ”॥

‘चिरस्तं वत मे महितो महेसि महावनं समणो’यं सच्चवादि । सो’हं चिरस्सा पहास्तं पापं, (v. 1. सो’हं चरिस्सामि पहाय पापं) सुत्वान गाथं तव धम्मयुत्तं ’॥

इत्वेवं चोरो आसि आवुधच्च सोब्दे पपते नरके

अन्तकारी (v. 1. अकिरि) ।

अवन्दि चोरो सुगतस्स पादे; तथ्येवं नं पब्ब्रजं अयाचि ॥

बुद्धो च खो कारणिको महेसि यो सत्था लोकस्स सदेवकस्स ।

तं ‘एहि भिक्खूतूति’ तदा अवोच; एसेवं तस्स अहु भिक्खुभावो’ति’ ॥

[५] अथ खो भगवा आयस्मता अङ्गुलिमालेन पच्छासमणेन येन सावत्थि तेन चारिकं पक्षामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि तद्वसरि । तत्र सुदं भगवा सावत्थियं विहरति जेतत्रने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अन्तेपुरद्वारे महाजनकायो सन्निपतित्वा उच्चासद्वो महासद्वो होति :—‘चोरो ते, देव, विजिते अङ्गुलिमालो नाम लुहो....पे०....अङ्गुलीनं मालं धारेति । तं देवो पटिसेवेतूति’ ।

[६] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पञ्चमतेहि अस्ससतेहि सावत्यिया निक्खमि दिवादिवस्स येनारामो तेन पायासि; यावतिको यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पञ्चोरोहित्वा पत्तिको व येन भगवा तेनु पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो राजानं पसेनदिं कोसलं भगवा एतद्वोच :—“ किं तु ते, महाराज, राजा, मागधो सेनियो विभिन्नसारो कुपितो वेसालिका वा लिच्छवी, अज्जे वा पटिराजानो ति ? ” । ‘ न खो मे, भन्ते, राजा मागधो सेनियो विभिन्नसारो कुपितो, न पि वेसालिका लिच्छवी, न पि अज्जे पटिराजानो । ‘ चोरो मे, भन्ते, विजिते अङ्गुष्ठिमालो नाम लुद्धो....पै०.... अङ्गुष्ठीनं मालं धारेति । ता हं, भन्ते, पटिसेविस्सामी ति ।

[७] “ सचे पन त्वं, महाराज, अङ्गुष्ठिमालं पस्सेय्यासि केसमस्सु ओहरेत्वा कासायानि वथ्यानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बतिं, विरतं पाणातिपाता विरतं अदिनादाना, विरतं मुसावादा, एकभक्तिकं सब्रमहचारिं सीलवन्तं कल्याणधर्मं, किं ति नं करेय्यासी ति ? ” ।

[८] ‘ अभिवादेय्याम वा, भन्ते, पञ्चुडेय्याम वा, आसनेन वा निमन्तेय्याम, अभिनिमन्तेय्याम वा नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपञ्चय-मेसज्जपरिक्खारेहि, धर्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुरुत्ति संविदहेय्याम । कुतो पन स्स, भन्ते, दुस्सीलस्स पापधर्मस्स एवरूपो सीलसंयमो भविस्सती ति ? ।

[९] तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुष्ठिमालो भगवतो अविद्वै निसिन्नो होति । अथ खो भगवा दक्खिणावाहं पगहेवा राजानं पसेनदि कोसलं एतद्वोचः—‘ एसो, महाराज, अङ्गुष्ठिमालो ति ।

[१०] अथ खो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अहुदेव भयं अहु छम्मिततं अहु लोमहंसो । अथ खो भगवा राजानं पसेनदिं कोसलं भीतं संविग्गलोमहृजातं विदिला राजानं पसेनदिं कोसलं एतद्वोचः—“ मा भायि, महाराज; नैत्यि ते अतो (v. 1. इतो) भयंति ” । अथ खो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स यं अहोसि भयं वा छम्मिततं वा लोमहंसो वा, पटिपस्तम्भि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येनायस्मा अङ्गुलिमालो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिला आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं एतद्वोचः—‘अथ्यो नो, भन्ते, अङ्गुलिमालोति ? ।

‘ एवं महाराजा ति ।

‘ कथंगोत्तो, भन्ते, अथ्यस्स पिता । कथंगोत्ता माता ति ? ।

‘ गग्गो (v. 1. भग्गो) खो, महाराज, पिता, मन्ताणी माता ति ।

‘ अभिरमतु, भन्ते, अथ्यो गग्गो मन्ताणीपुत्तो; अहं अथ्यस्स गग्गस्स मन्ताणीपुत्तस्स उस्सुकं करिस्सामि चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्य-मेसज्जपरिक्वारानंति ।

[११] तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुलिमालो आरञ्जिको होति पिण्डपातिको पंसुकूलिको तेचीवरिको । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो राजानं पसेनदिं कोसलं एतद्वोचः—‘अलं, महाराज, परिपुण्ण मे तिचीवरंति ।

[१२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिला भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद्वोचः—‘अच्छरियं, भन्ते, अब्मुतं भन्ते, यावञ्जिच’ दं, भन्ते, भगवा अदन्तानं दमेता, असन्तानं समेता, अपरिनिब्बुतानं परिनिब्बापेता । यं हि मयं भन्ते, नाैसक्षिखम्हा दण्डेन पि सत्येन पि दमेतुं, सो भगवता अदण्डेन असत्येनेव दन्तो । हन्द दानि

मयं, भन्ते, गच्छाम; बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया'ति' । “यस्स दानि लं महाराज कालं मञ्जसी'ति” । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उड्डाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्रिखणं कत्वा पक्षामि ।

[१३] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरमा'दाय सावत्त्यियं पिण्डाय पाविसि । अद्वासा खो आयस्मा अङ्गुलिमालो सावत्त्यियं सपदानं पिण्डाय चरमानो अञ्जतरं इत्यै मूळहगव्यं विसातगव्यं । दिस्वान'स्स एतद'होसि :—‘किलिस्सन्ति वत भो सत्ता; किलिस्सन्ति वत भो सत्ता'ति' । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो सावत्त्यियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनु'पसङ्कमिः उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनो खो आयस्मा अङ्गुलिमोलो भगवन्तं एतद'वोच :—‘इधा'हं, भन्ते, पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावत्त्यियं पिण्डाय पाविसि । अद्वासं खो अहं, भन्ते, सावत्त्यियं सपदानं पिण्डाय चरमानो अञ्जतरं इत्यै मूळहगव्यं विसातगव्यं । दिस्वान मे एतद'होसि :—‘किलिस्सन्ति वत भो सत्ता, किलिस्सन्ति वत भो सत्ता'ति' ।

[१४] “तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सावत्त्यि (v. 1. सा इत्यि) तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा तं इत्यै एवं वदेहि :—‘यतो अहं, भगिनि, जातो ना'मिजानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेता, तेन सचेन सोत्यि ते होतु, सोत्यि गव्यस्सा'ति' ।

सो हि नून मे, भन्ते, सम्पजानमुसावादो भविस्सति; मया हि, भन्ते, बहू सञ्चिच्च पाणा जीविता वोरोपेता'ति' ।

[१५] “तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सावत्त्यि (v. 1. सा इत्यि) तेनु'प-सङ्कम, उपसङ्कमित्वा तं इत्यै एवं वदेहि :—‘यतो अहं, भगिनि, अरियाय जातिया जातो ना'मिजानामि....पे०गव्यस्सा'ति' । ‘एवं भन्ते'ति खो

आयस्मा अङ्गुलिमालो भगवतो पटिसुत्वा येन सावत्यि (v. 1. सा इति) ते'नुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं इर्त्य एतद'वोच :—‘यतो अहं, भगिनि, अरियाय जातिया जातो नामिजानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेता; तेन सञ्चेन सोत्यि ते होतु सोत्यि गव्यस्सा'ति’। अथ खो सोत्यि इत्यिया अहोसि सोत्यि गव्यस्स।

[१६] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो एको वूपकङ्गो अप्पमत्तोपे०....(५७-११) अव्यञ्जासि; अज्जतरो खो पना'यस्मा अङ्गुलि-मालो अरहतं अहोसि ।

[१७] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावर्त्यि पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अज्जेन पि लेङुसित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति; अज्जेन पि दण्डो खित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति; अज्जेन पि सक्ववरा खित्ता आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो भिन्नेन सीसेन लोहितेन गळन्तेन भिन्नेन पत्तेन विष्फालिताय सङ्घाटिया येन भगवा तेनु'पसङ्गमि । अदसा खो भगवा आयस्मन्तं अङ्गुलि-मालं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वा आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं एतद'वोच :—“ अविवासेहि त्वं, ब्राह्मण; अविवासेहि त्वं, ब्राह्मण । यस्स खो त्वं ब्राह्मण, कम्मस्स विपाकेन बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि निरये पञ्चेय्यासि, तस्स त्वं, ब्राह्मण, कम्मस्स विपाकं दिट्ठे'व धम्मे पटिसंवेदेसी'ति” ।

[१८] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो रहोगतो पटिसङ्गीनो विमुत्ति-सुखं पटिसंवेदि । तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि :—

“ यो च पुब्वे (v. l. यो पुब्वे'व) पमञिला पच्छा सो न'प्पमज्जति ।
 सो'मं लोकं पभासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ १ ॥

यस्स पापं कतं कम्मं कुसलेन पिथीय्यति ।
 सो'मं लोकं पभासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ २ ॥

यो हवे दहरो भिक्खु युज्जति बुद्धसासने ।
 सो'मं लोकं पभासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ ३ ॥

दिसा हि मे धम्मकथं सुणन्तु, दिसा हि मे युज्जन्तु बुद्धसासने ।
 दिसा हि मे ते मनुजा भजन्तु, ये धम्ममेवादपयन्ति सन्तो ॥४॥

दिसा हि मे खन्तिवादानं (v. l. खन्तिपवादानं, खन्तिवोदानं)
 अविरोधप्पसंसीनं (v. l. अविरोधपसंसनं) ।

सुणन्तु धम्मं कालेन तञ्च अनुविधीयन्तु ॥ ५ ॥

न हि जातु सो ममं हिंसे अज्जं वा पन कञ्चिनं ।
 पपुष्य परमं सर्वं रक्षेष्य तसथावरे ॥ ६ ॥

उदकं हि नयन्ति नेत्तिका, उसुकारा न(द)मयन्ति तेजनं ।
 दारुं नमयन्ति तच्छका, अच्चानं दमयन्ति पण्डिता ॥ ७ ॥

दण्डेने'के दमयन्ति अङ्गसेहि कसाहि च ।
 अदण्डेन असथेन अहं दन्तो'म्हि तादिना ॥ ८ ॥

अहिंसको'ति मे नामं हिंसकस्स पुरे सतो ।
 अज्जा'हं सच्चनामो'म्हि, न नं हिंसामि कञ्चिच नं ॥ ९ ॥

चोरो अहं पुरे आसि 'अङ्गलिमालो'ति विस्सुतो ।
 वुहमानो महोधेन बुद्धं सरणं मा'गमं ॥ १० ॥

लोहितपाणी पुरे आसि 'अङ्गलिमालो'ति विस्सुतो ।
 सरणा'गमनं पस्स, भवनेति समूहता ॥ ११ ॥

तादिसं कम्मं कल्वान वहुं दुग्गतिगामिनं ।
फुहो कम्मविपाकेन अनणो भुज्जामि भोजनं ॥ १२ ॥

पमादं अनुयुज्जन्ति वाला दुम्मेविनो जना ।
अप्पमादज्ज्व मेधावी धनं सेहुं'व (v. 1. धनं सेही'व)
रक्षयति ॥ १३ ॥

मा पमादं अनुयुज्जेथ मा कामरतिसन्ध्यं ।
अप्पमत्तो हि ज्ञायन्तो पष्पोति विपुलं (v. 1. परमं) सुखं ॥ १४ ॥
सागतं ना'पगतं नयिंदं दुम्मन्तिं मम ।
पठिभत्तेसु धम्मेसु यं सेहुं तदु'पागमं ॥ १५ ॥
सागतं ना'पगतं नयिंदं दुम्मन्तिं मम ।
तिस्सो विज्ञा अनुप्त्ता, कर्तं बुद्धस्स सासनं'ति' ॥ १६ ॥
अङ्गुलिमालसुचन्तं छहं ।

८७.

[७. पियजातिकसुन्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्जतरस्स गह-तिस्य एकपुत्तको पियो मनापो कालकतो होति । तस्स कालकिरियाय ने'व कम्मन्ता पठिभन्ति, न भत्तं पठिभाति । सो आल्याहनं गन्त्वा गन्त्वा कन्दति:— ‘कहं, एकपुत्तक, कहं, एकपुत्तका'ति’ । अथ खो सो गहपति येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एक-मन्तं निसिन्नं खो तं गहपति भगवा एतद'वोचः—“न खो ते, गहपति, सके चित्ते ठित्स्स इद्रियानि अथि; ते इन्द्रियानं अञ्जयत्तं'ति” ।

[२] 'किं हि मे, भन्ते, इद्रियानं ना'ज्जरथत्तं भविस्सति ? । मयं हि, भन्ते, एकपुत्तको पियो मनापो कालकतो; तस्स कालकिरियाय ने'व कम्मन्ता पटिभन्ति, न भत्तं पटिभाति । सो आळाहनं गन्त्वा गन्त्वा कन्दामिः—'कहं एकपुत्तक ? कहं एकपुत्तका'ति ? ' ।

[३] " एवमेतत्तं, गहपति, (v. 1. repeat एवमेतत्तं गहपति) पियजातिका हि, गहपति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति ' । कस्स खो नामेतत्तं, भन्ते, एवं भविस्सति:—'पियजातिका सोकपे०पियप्पभविका ? । पियजातिका हि खो, भन्ते, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका'ति ' । अथ खो सो गहपति भगवतो भासितं अनभिनन्दित्वा पटिक्कोसित्वा उद्धाया'सना पक्कामि ।

[४] तेन खो पन समयेन सम्बहुला अक्खधुत्ता भगवतो अविदूरे अक्खेहि दिव्वन्ति । अथ खो सो गहपति येन ते अक्खधुत्ता तेनु'पसङ्कमिः; उपसङ्कमित्वा ते अक्खधुत्ते एतद'वोचः—'इधा'हं, भोन्तो, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कमिः, उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिं । एकमन्तं निसिन्नं खो मं, भोन्तो, समणो गोतमो एतद'वोचः—' न खो ते, गहपति, सके चित्ते ठित्स्स इन्द्रियानि अथि; ते इन्द्रियानं अज्जरथत्तंति ' । एवं तुते अहं, भोन्तो, समणं गोतमं एतद'वोचः—'किं हि मे....पे०(Paras 2-3) पियप्पभविका'ति ' । अथ रुपा'हं भोन्तो, समणस्स गोतमस्स भासितं अनभिनन्दित्वा पटिक्कोसित्वा उद्धाया'सना पक्कामिति ' ।

[५] 'एवमेतत्तं, गहपति, एवमेतत्तं गहपति । पियजातिका हि, गहपति, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका'ति ' ।

[६] अथ खो सो गहपतिः—‘ समेति मे अक्खधुत्तेही’ति पक्षामि । अथ खो इदं कथावस्थु अनुपुच्चेन राज’न्तेपुरं पाविसि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो मल्लिंकं देविं आमन्तेसिः—‘ इदं ते, मल्लिके, समणेन गोतमेन भासितः—‘ पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति ।

‘ सचे तं, महाराज, भगवता भासितं, एवमेतं’ति ।

‘ एवमेवं पना’यं मल्लिका यज्जदे’व समणो गोतमो भासति, तं तदेव’स्स अव्यनुमोदतिः—‘ सचे तं, महाराज, भगवता भासितं, एव-मेतं’ति । सेयथापि नाम आचरियो यज्जदे’व अन्तेवासिस्स भासति, तं तदेव’स्स अन्तेवासी अव्यनुमोदतिः—‘एवमेतं, आचरिय, एवमेतं आचरि-या’ति । एवमेवं खो त्वं, मल्लिके, यज्जदे’व समणो गोतमो भासति, तं तदेव’स्स अव्यनुमोदसिः—‘ सचे तं, महाराज, भगवता भासितं एवमेतं’ति । चर पि रे, मल्लिके, विनस्सा’ति ।

[७] अथ खो मल्लिका देवी नाल्लिजङ्गं ब्राम्हणं आमन्तेसिः—‘ एहि त्वं, ब्राम्हण, येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पावाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छः—‘ मल्लिका, भन्ते, देवी भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पावाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ति । एवज्ञ वदेहि:—‘ भासिता तु खो, भन्ते, भगवता एसा वाचा, ‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’-पायासा पियप्पभविका’ति । यथा च ते भगवा व्याकरोति, तं साधुकं उग्गहेत्वा मम आरोचेष्यासि । न हि तथागता वितर्थं भणन्ती’ति । ‘ एवं भोती’ति खो नाल्लिजङ्गो ब्राम्हणो मल्लिकाय देविया पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्दि सम्मोदिदि, सम्मोदनीयं कथं

साराणीय वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनो खो नाहिजङ्गो ब्राम्हणो भगवन्तं एतद्वोच :—‘मलिका, भो गोतम, देवी भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबावं....पे०पियप्पभविका’ति’ ? ।

[८] “एवमेतं, ब्राम्हण, एवमेतं, ब्राम्हण, पियजातिका हि, ब्राम्हण, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति’ ।

“ तद्भिना पे’तं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्यं । यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति’ (v. l. omit ति’) । भूतपुर्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्त्या अञ्जनतरस्सा (v. l. अञ्जतरिस्सा) इत्यिया माता कालम’कासि । सा तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथियाय रथिय सिङ्गाटकेन सिङ्गाटकं उपसङ्गमित्वा एवमा’हः—‘ अपि मे मातरं अद्दस्थ ? अपि मे मातरं अद्दस्था’ति ? ।

[९] “ इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्यं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति’ । भूतपुर्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्त्या अञ्जनतरस्सा इत्यिया पिता कालम’कासि,पे०भाता कालम’कासि, भगिनी कालम’कासि, पुत्रो कालम’कासि, धीता कालम’कासि, सामिको कालम’कासि । सा तस्स कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथियाय रथिय सिङ्गाटकेन सिङ्गाटकं उपसङ्गमित्वा एवमा’हः—‘ अपि मे पितरं अद्दस्थ ? अपि मे पितरं अद्दस्थ ?....पे०(with corresponding changes) अपि मे सामिकं अद्दस्थ ? अपि मे सामिकं अद्दस्था’ति’ ? ।

[१०] “ इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्यं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति’ । भूत-

पुब्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्यिया अञ्जतरस्स पुरिसस्स माता कालम'कासि । सो तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तको खित्तचित्तो रथियाय रथियं सिङ्गाटकेन सिङ्गाटकं उपसङ्कमित्वा एवमा'हः—‘अपि मे मातरं अद्वस्थ ? अपि मे मातरं अद्वस्था'ति ? ।

[११] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति । भूतपुब्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्यिया अञ्जतरस्स पुरिसस्स पिता कालम'कासि,....पे०....भाता कालम'कासि, भगिनी कालम'कासि, पुत्रो काल'-कासि, धीता कालम'कासि, पजापति कालम'कासि । सो तस्स काल-किरियाय उम्मत्तिको खित्तचित्तो रथियाय रथियं सिङ्गाटकेन सिङ्गाटकं उपसङ्कमित्वा एवमा'हः—‘अपि मे पितरं अद्वस्थ ? अपि मे पितरं अद्वस्था'ति,....पे०....(with corresponding changes) अपि मे पजापति अद्वस्थ ? अपि मे पजापति अद्वस्था'ति ? ।

[१२] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति । भूतपुब्वं ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्यिया अञ्जतरा इत्थी जातिकुलम'गमासि । तस्सा ते जातका सामिकं अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स दातुकामा । सा च तं न इच्छति । अथ खो सा इत्थी सामिकं एत'द्वोच :—‘इमे मं, अन्यपुत्र, जातका तं अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स दातुकामा । अहव्व तं न इच्छामी'ति । अथ खो सो पुरिसो तं इत्थं द्विधा छेत्वा अत्तानं उप्पाटेसि (v. l. ओफारेसि) ‘उभो पेच्च भविस्सामा'ति । इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति ।

[१३] अथ खो नाल्लिङ्ग्हो ब्राम्हणो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उडाया'सना येन महिका देवी तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा यावतको अहोसि भगवता सद्दिं कथासल्लापो तं सब्बं महिकाय देविया आरोचेसि । अथ खो महिका देवी येन राजा पसेनदि कोसलो ते'नुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा राजानं पसेनदि कोसलं एतद'वोचः—‘तं किं मञ्जसि, महाराज, पिया ते वजिरी कुमारी'ति ? ’ ।

‘ एवं, महिके, पिया मे वजिरी कुमारी'ति ।

‘ तं किं मञ्जसि, महाराज, वजिरिया ते कुमारिया विपरिणाम'ञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्तु'पायासा'ति ? ’ ।

‘ वजिरिया मे, महिके, कुमारिया विपरिणाम'ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्तु'-पायासा'ति ? ’ ।

‘ इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्तु'पायासा पियप्पभविका'ति ।

‘ तं किं मञ्जसि, महाराज ? पिया ते वासभखत्तिया'ति ? ’ ।

‘ एवं, महिके, पिया मे वासभखत्तिया'ति ।

‘ तं किं मञ्जसि, महाराज ? वासभाय ते खत्तियाय विपरिणाम'ञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्तु'पायासा'ति ? ’ ।

‘ वासभाय मे, महिके, खत्तियाय विपरिणाम'ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्तु'पायासा'ति ? ’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि महाराज, पियो ते विहूडमो सेनापती’ति ? ।

‘एवं महिंके, पियो मे विहूडमो सेनापती’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, विहूडमस्स ते सेनापतिस्स विपरिणाम’ञ्जथाभावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘विहूडमस्स मे, महिंके सेनापतिस्स विपरिणाम’ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, पिया ते अहं’ति’ ? ।

‘एवं, महिंके, पिया मे’सि वं’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, मृणं ते विपरिणाम’ञ्जथाभावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘तुष्णं हि मे, महिंके, विपरिणाम’ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि महाराज, पिया ते कासिकोसला’ति’ ? ।

‘एवं महिंके, पिया मे कासि-कोसला; कासि-कोसलानं महिंके, आनुभावेन कासिकचन्दनं पञ्चनुभोम मालागन्धविलेपनं धरेमा’ति’ ।

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, कासि-कोसलानं ते विपरिणाम’ञ्जथाभावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘कासि-कोसलानं हि मे, महिके, विपरिणामं उज्ज्वामावा जीवितस्स
पि सिया अञ्जयत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुख-
दोमनस्तु पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

[१४] ‘अच्छरियं महिके, अद्भुतं, महिके, याव च सो भगवा
यज्ज्वाय अतिविज्ञ (v. 1. पटिविज्ञ) पञ्ज्याय पस्सति । एहि, महिके,
आचमेही’ति’ ।

[१५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उद्धाया’ सना एकंसं उत्तरा-
सङ्गं करित्वा येन भगवा तेन’ ज्ञालि पणामेत्वा तिक्खत्तुं उदानं
उदानेसि :—‘नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स
....पे० ... नमो तस्स....पे०सम्मासम्बुद्धसा’ति’ ।

पियजातिकसुत्तन्तं सत्तमं ।

“

[८. वाहितिकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय
चरित्वा पच्छामतं पिण्डणातपटिकन्तो येन पुब्बारामो मिगारमातु-
पासादो तेनु’पसङ्गमि दिवाविहाराय । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि
कोसलो एकपुण्डरीकं नागं अभिरूहित्वा सावत्थिया निव्याति दिवादिवस्स ।
अद्वासा खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो’व आगच्छन्तं;
दिस्वान सिरिवृङ्म महामतं आमन्तेसि :—‘आयस्मा नो एसो, सम्म सिरि-

वड, आनन्दो'ति ?' । ' एवं महाराज, आयस्मा एसो आनन्दो'ति ' । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि:—' एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येनायस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दाहि, 'राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दती'ति ' । एवत्त्र वदेहि:—' सचे किर, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चित् अच्चायिकं करणीयं, आगमेतु किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो मुहुर्तं अनुकर्ण्य उपादाया'ति ' । ' एवं देवा'ति' खो सो पुरिसो रङ्गो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिसुत्वा येनायस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दति, एवत्त्र वदेति:—' सचे किर भन्ते....पे०....उपादाया'ति ' । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुष्टीभावेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि नागेन गन्त्वा, नागा पचोरेहित्वा पत्तिको'व येनायस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चित् अच्चायिकं करणीयं, साधु, भन्ते, आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं तेनु'पसङ्कमतु अनुकर्ण्य उपादाया'ति ' । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुष्टीभावेन । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा अञ्जतरस्मि रुक्खमूले पञ्जते आसने निसीदि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि....पे०....आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' इध,

भन्ते, आयस्मा आनन्दो हथ्यथरे निसीदत्तृति । 'अलं, महाराज, निसी-द त्वं; निसिन्नो अहं सके आसने'ति । निसीदि खो राजा पसेनदि कोसलो पञ्जते आसने । निसज्ज खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद्वेचः—'किं तु खो, भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं कायसमाचारं समाचरेय्य, या'स्स कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्ञूही'ति । 'न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं काय-समाचारं समाचरेय्य, या'स्स कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्ञूही'ति ।

[२] 'किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं वचीसमाचारं समाचरेय्य या'स्स वचीसमाचारो....पे०....विज्ञूही'ति ? । किं पन भन्तेपे०....मनोसमाचारं समाचरेय्य या'स्स मनोसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्ञूही'ति ? । न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं वचीसमाचारं समाचरेय्य....पे०....मनोसमाचारं समाचरेय या'स्स मनो-समाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्ञूही'ति ।

[३] 'अच्छरियं, भन्ते, अब्मुतं, भन्ते; यं हि मयं, भन्ते, ना'सक्खिम्ह पञ्जहेन परिपूरितुं, तं भन्ते, आयस्मता आनन्देन पञ्जस्स वेद्याकरणेन परिपूरितं । ये ते, भन्ते, वाला अव्यत्ता अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा परेसं वर्णं वा अवर्णं वा भासन्ति, न मयं तं सारतो पच्चागच्छाम । ये पन ते, भन्ते, पण्डिता व्यत्ता मेधाविनो अनुविच्च परियोगाहेत्वा परेसं वर्णं वा अवर्णं वा भासन्ति, मयं तं सारतो पच्चागच्छाम ।

[४] 'कतमो पन भन्ते आनन्द, कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्ञूही'ति ? ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो अकुसलो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अकुसलो?’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो सावज्जो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सावज्जो?’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो सव्यापज्जो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सव्यापज्जो?’ ।

‘यो खो, महाराज, दुक्खविपाको’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो दुक्खविपाको?’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति; तस्य अकुसला धम्मा अभिवडुन्ति; कुसला धम्मा परिहायन्ति । एवरूपो खो, महाराज, कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति’ ।

[५] ‘कतमो पन, भन्ते आनन्द, वचीसमाचारो ओपारम्भो....
पे०....विज्ञूही’ति’? । ‘यो खो महाराज, वचीसमाचारो अकुसलो
....पे०.... (Para 4, with consequential changes) एवरूपो
....पे०.... ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति’ ।

[६] ‘कतमो, पन, भन्ते आनन्द, मनोसमाचारो ओपारम्भो....
पे०....विज्ञूही’ति’? । यो खो, महाराज, मनोसमाचारो अकुसलो
....पे....(Para 4, with consequential changes) एवरूपो....
पे०....ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति’ ।

[७] ‘किं नु खो, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्बेसं येव अकुसलानं
धम्मानं पहानं वण्णेती’ति?’ ।

‘ सब्बा’कुसलधर्मपहीनो खो, महाराज, तथागतो; कुसलधर्मसमन्वागतो’ति ।

‘ कतमो पन, भन्ते आनन्द, कायसमाचारो अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति ? ।

‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो कुसलो’ ।

‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो कुसलो ? ’ ।

‘ यो खो, महाराज कायसमाचारो अनवज्ञो’ ।

‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अनवज्ञो ? ’ ।

‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो अव्यापज्जो’ ।

‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अव्यापज्जो ? ’ ।

‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो सुखविपाको’ ।

‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सुखविपाको ? ’ ।

‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो ने ’ व’ तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति; तस्य अकुसला धर्मा परिहायन्ति, कुसला धर्मा अभिवृद्धन्ति । एवरूपो खो महाराज, कायसमाचारो अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति ।

[८] ‘ कतमो पन भन्ते, आनन्द, वचीसमाचारो अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति ? । यो खो, महाराज, वचीसमाचारो कुसलो....पे०....(Para 7, with consequential changes)एवरूपो....पे०....अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्ञूही’ति ।

[९] ‘ कतमो पन भन्ते, आनन्द, मनोसमाचारो अनोपारम्भो ...पे०....विज्ञूही’ति । यो खो महाराज मनोसमाचारो कुसलो...पे०...

(Para 7, with consequential changes)....एवरूपो....पे०....
अनोपारम्भो समणेहि त्रामणेहि विज्ञूही'ति' ।

[१०] 'किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्बेसं येव कुसलानं
धम्मानं उपसम्पदं वण्णोती'ति' ? ।

‘ सब्बाकुसलधम्मपहीनो खो महाराज, तथागतो कुसलधम्मसमन्ना-
गतो'ति' ।

‘ अच्छुरियं, भन्ते, अब्मुतं, भन्ते, याव सुभासितं चिदं, भन्ते, आय-
स्मता आनन्देन, इमिना च मयं, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स सुभासितेन
अत्तमनाभिरद्धा । एवं अत्तमनाभिरद्धा च मयं, भन्ते, आयस्मतो
आनन्दस्स सुभासितेन । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स हत्थिरतनं
कप्पेय्य, हत्थिरतनम्पि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते,
आयस्मतो आनन्दस्स अस्सरतनं कप्पेय्य, अस्सरतनम्पि मयं आयस्मतो
आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स गामवरं कप्पेय्य,
गामवरम्पि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । अपि च, भन्ते, मयं पे'तं
जानाम, ‘ ने'तं आयस्मतो आनन्दस्स कप्पती'ति' । अयं मे, भन्ते, बाहि-
तिका रङ्गा मागवेन अजातसतुना वेदेहिपुत्रेन छत्तनालिया (v. l.
वत्थनालिया) पक्खिपित्वा पहिता सोळससमा आयामेन अद्वसमा वित्थारेन ।
तं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो पटिगण्हातु अनुकम्यं उपादाया'ति' ।
‘अलं, महाराज, परिपुण्णं मे तिचीवरं'ति' ।

[११] 'अयं, भन्ते, अचिरवती नदी दिव्वा आयस्मता चेव आन-
न्देन अम्हेहि च यदा उपरिपञ्चते महामेघो अभिष्पवुद्धो होति, अथा'यं
अचिरवती नदी उभतो कूलानि संविस्सन्दन्ती गच्छति; एवमेव खो, भन्ते-
आयस्मा आनन्दो इमाय बाहितिकाय अत्तनो तिचीवरं करिस्ति; यं पना'-

यस्मतो आनन्दस्स पुराणं तिचीवरं, तं सब्रम्हचारीहि संविभजिस्सति । एवा'यं अम्हाकं दक्षिखणा संविस्सन्दन्ती मज्जे गमिस्सति । पटिगण्हातु, भन्ते, आयस्मा आनन्दो बाहितिकं'ति' । पटिग्नहेसि खो आयस्मा आनन्दो बाहितिकं ।

[१२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद् वोच :—‘हन्द पन दानि मयं, भन्ते आनन्द, गच्छाम; बहुकिञ्चा मयं बहु-करणीया'ति' । ‘यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मज्जसी'ति' । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमो-दित्वा, उद्घाया'सना आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा पदक्षिखणं कल्या पक्षामि ।

[१३] अथ खो आयस्मा आनन्दो अचिरपक्षन्तस्स रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स येन भगवा तेनु'पसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो आयस्मा आनन्दो यावतको अहोसि रज्जा पसेनदिना कोसलेन सर्द्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि तच्च बाहितिकं भगवतो पादासि ।

[१४] अथ खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि :—“लाभा, भिक्खवे, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स; सुलद्रलाभा भिक्खवे, रज्जो पसेनदिस्स कोस-लस्स, यं राजा पसेनदि कोसलो लभति आनन्दं दस्सनाय परिशुपासना-या'ति' ।

[१५] इदम् वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभिनन्दु'ति' ।

बाहितिकसुन्तनं अद्दमं ।

८९

[९ धर्मचेतियसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सक्षेषु विहरति । मेदलुम्पं (v. 1. मेदलुम्पं) नाम सक्यानं निगमो । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो नङ्गरकं (v. 1. नगरकं) अनुप्ततो होति, केनचिदेव करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीर्घं कारायनं आमन्तेसिः—‘योजेहि, सम्म कारायन, भद्रानि भद्रानि यानानि, उत्थानभूमिं गच्छाम सुभूमिं दस्सनाया’ति । ‘एवं देवा’ति खो दीघो कारायनो रुज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पठिसुत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेवा रुज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पठिवेदेसिः—‘युत्तानि खो ते, देव, भद्रानि भद्रानि यानानि, यस्स दानि कालं मञ्जसी’ति । अथ खों राजा पसेनदि कोसलो भद्रं भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नङ्गरकम्हा (v. 1. नगरकम्हा) नियासि महच्चराजानुभावेन, येन आरामो तेन पायासि; यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको’व आरामं पाविसि । अद्वासा खो राजा पसेनदि कोसलो आरामे जङ्घविहारं अनुचङ्गमानो अनुविचरमानो, रुखमूलानि पासादिकानि पसादनीयानि अप्पसदानि अप्पनिग्धोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेष्यकानि पठिसल्लानसारूप्यानि । दिस्वान भगवन्तं येव आरब्धं सति उदपादि । इमानि खो तानि रुखमूलानि....पे०....पठिसल्लानसारूप्यानि, यथसुदं मयं तं भगवन्तं पयिरुपासाम अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं’ति ।

[२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीर्घं कारायनं आमन्तेसिः—‘इमानि खो सम्म कारायन तानि....पे०....सम्मासम्बुद्धं । कहं नु खो, सम्म कारायन, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो’ति ? ’ ।

‘अथि, महाराज, मेदलुम्पं नाम सक्यानं निगमो; तथ सो भगवा एतरहि विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो’ति’। कीवदूरो पन, सम्म कारायन नङ्गरकम्हा (v. 1. नगरकम्हा) मेदलुम्पं नाम सक्यानं निगमो होती’ति?’। ‘न द्वे, महाराज, तीणि योजनानि; सक्का दिवसावसेसेन गन्तु’ति’। तेन हि सम्म कारायन, योजेहि भद्रानि भद्रानि यानानि; गमिस्साम मर्यं तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं’ति’। ‘एवं देवा’ति खो दीघो कारायनो रञ्जो पसेनदिस्स पटिसुत्त्वा भद्रानि....पे०....(Para 1)....भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नङ्गरकम्हा येन मेदलुम्पं नाम सक्यानं निगमो तेन पायासि, तेने’व दिवसावसेसेन मेदलुम्पं नाम सक्यानं निगमं सम्पापुणि, येन आरामो तेन पायासि। यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा, याना पच्चोरोहित्वा पत्ति-को’व आरामं पाविसि। तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू अव्यो-कासे चङ्कमन्ति। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू तेनु’-पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतद’वोचः—‘कहं तु खो, भन्ते, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो?। दस्सनकामा हि मर्यं तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं’ति’। ‘एसो, महाराज, विहारे संवुतद्वारो; तेन अप्सद्वो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आळिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगगळं आकोटेहि; विवरिस्सति भगवा ते द्वारं’ति’।

[३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो तथे’व खगाच्च उण्हीसच्च दीघस्स कारायनस्स पादासि। अथ खो दीघस्स कारायनस्स एतद’होसि:- ‘रहायति खो दानि महाराज, इधे’व दानि मया ठातब्बं’ति’। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारे संवुतद्वारो तेन अप्सद्वो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आळिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगगळं आकोटेसि। विवरि भगवा द्वारं। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादे सिरसा पतित्वा भगवतो पादानि मुखेन च परिचुम्बति

पाणीहि च परिसम्बाहति नामच्च सावेति:—‘राजा’हं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजा’हं, भन्ते, पसेनदि कोसलो’ति’।

[४] “ किं पन लं, महाराज, अत्थवसं सम्पस्समानो इमर्स्म सररे एवरूपं परमनिपच्चाकारं करोसि, मित्तुपहारं उपदंसेसी’-ति ? ” ।

‘ अत्य खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति:—‘ सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्षरातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो’ति । इधा’हं, भन्ते, पस्सामि एके समणत्राम्हणे परियन्तकतं ब्रम्हचरियं चरन्ते दस पि वस्सानि वीसम्पि वस्सानि तिंसम्पि वस्सानि, चत्ताळी-सम्पि वस्सानि । ते अपरेन समयेन सुनहाता सुविलित्ता कपितकेसमस्तू पञ्चहि कामगुणेहि समपिता समझीभूता परिवारेन्ति (v. 1. परिचारेन्ति) । इध पना’हं, भन्ते, भिक्खु पस्सामि यावजीवं आपाणकोटिकं परिषुण्णं (v. 1. यस्यिन्तं) परिसुद्धं ब्रम्हचरियं चरन्ते । न खो पना’हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं परिषुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं समनुपस्सामि । अयम्पि खो भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति:—‘ सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसङ्घो’ति ’ । पुन च परं, भन्ते, राजानो पि राजूहि विवदन्ति, खत्तिया पि खत्तियेहि विवदन्ति, ब्राम्हणा पि ब्राम्हणेहि विवदन्ति, गहपती पि गहपतीहि विवदन्ति, माता पि पुत्रेन विवदति, पुत्रो पि मातरा विवदति, पिता पि पुत्रेन विवदति, पुत्रो पि पितरा विवदति, भाता पि भातरा विवदति, भाता पि भगिनिया विवदति, भगिनी पि भातरा विवदति, सहायो पि सहायेन विवदति । इध पना’हं, भन्ते, भिक्खु पस्सामि समग्ने सम्मोदमाने अविवदमाने खीरोदकीभूते अञ्जमञ्जं पियचकखूहि सम्पस्सन्ते विहरन्ते । न खो पना’हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं समग्नं

परिसं समनुपस्तामि । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होतिः—
 ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसङ्घो’ति’ । पुन च परा’हं, भन्ते,
 आरामेन आरामं उत्त्यायेन उत्त्यानं अनुचङ्गमामि अनुविच्चरामि । सो’हं तथ
 पस्तामि एके समणब्राह्मणे किसे द्वाखे द्वुब्बणे उपपण्डुपण्डुकजाते
 धमनिसन्धतगते न विय मज्जे चक्कुं बन्धन्ते जनस्स दस्सनाय । तस्स मर्हं,
 भन्ते, एवं होति :—‘अद्वा इमे आयस्मन्तो अभिरता’व ब्रह्मचरियं चरन्ति,
 अत्यि वा तेसं किञ्चि पापं कम्मं कतं पठिच्छन्तं, तथा हि इमे आयस्मन्तो
 किसा द्वाखा....पे....दस्सनाया’ति’ । त्या’हं उपसङ्गमित्वा एवं वदामि :—
 ‘किञ्चु खो तुम्हे आयस्मन्तो किसा द्वाखा....पे०....जनस्स दस्सना-
 या’ति’ ? । ते एवंमा’हंसु :—‘बन्धुकरोगो नो (v. l. पण्डुकरोगिनो)
 महाराजा’ति’ । इधं पना’हं भन्ते, भिक्खू पस्तामि हटपहडे उदगु’दगो
 अभिरतरूपे पीणितिन्द्रिये अप्पोस्सुके पन्नलोमे परदबुते मिगभूतेन
 चेतसा विहरन्ते । तस्स मर्हं, भन्ते, एवं होति :—‘अद्वा इमे आयस्मन्तो
 तस्स भगवतो सासने उलारं पुब्बेना’परं विसेसं सङ्गानन्ति, तथा हि
 इमे आयस्मन्तो हटपहडा उदगु’दगा अभिरतरूपा पीणितिन्द्रिया
 अप्पोस्सुका पन्नलोमा परदबुत्ता मिगभूतेन चेतसा विहरन्ती’ति’ ।
 अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होतिः—‘सम्मासम्बुद्धो भगवा,
पे०....‘सावकसङ्घो’ति’ ।

[५] ‘पुन च परा’हं, भन्ते, राजा खत्तियो मुद्रावसितो पहोमि धाते-
 तायं वा धातेतुं, जापेतायं वा जापेतुं, पब्बाजेतायं वा पब्बाजेतुं । तस्स
 मर्हं, भन्ते अत्य(इ)करणे निसिन्नस्स अन्तरन्तराकथं ओपातेन्ति । सो’हं न
 लभामि :—‘मा मे भोन्तो अथकरणे निसिन्नस्स अन्तरन्तराकथं ओपातेय,
 कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तु’ति’ । तस्स मर्हं, भन्ते, अन्तरन्तराकथं
 ओपातेन्ति । इधं पना’हं, भन्ते, भिक्खू पस्तामि यस्मि समये भगवा

अनेकसताय परिसाय धर्मं देसेति ने'व तर्स्मि समये भगवतो सावकानं खिपितसद्वो वा होति उक्कासितसद्वो वा । भूतपुच्चं, भन्ते भगवा अनेकसताय परिसाय धर्मं देसेति; तत्रा'ञ्जतरो भगवतो सावको उक्कासि; तमे'नं अञ्जतरो सत्रम्हचारी जण्णुकेन घेउसि:—‘अप्पसद्वो आयस्मा होतु, मा'यस्मा सद्वम'कासि; सत्था नो भगवा धर्मं देसेती'ति’। तस्स मय्यहं, भन्ते, एतद'होसि:—‘अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, अदण्डेन वत किर भो असत्थेन एवं सुविनीता परिसा भविस्सती'ति’। न खो पना'हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं सुविनीतं परिसं समनुपस्सामि । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धर्मन्वयो होति:—‘सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसद्वो'ति’।

[६] ‘पुन च परा'हं भन्ते, पस्सामि इधे'कच्चे खत्तियपण्डिते निपुणे कतपरप्पवादे वाळवेधिरूपे । ते भिन्दन्ता मञ्जे चरन्ति पञ्जागतेन दिङ्गितानि । ते सुणन्ति:—‘समणो खलु भो गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसरिस्सती'ति’। ते पञ्चं अभिसङ्घरोन्ति:—‘इमं मयं पञ्चं समर्णं गोतमं उपसङ्कमित्वा पुच्छिस्साम; एवं चे नो पुढो एवं व्याकरिस्सति, एवम'स्स मयं वादं आरोपेस्साम; एवच्चे पि नो पुढो एवं व्याकरिस्सति, एवम्पि'स्स मयं वादं आरोपेस्साम'ति’। ते सुणन्ति:—‘समणो खलु भो गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसटो'ति’। ते येन भगवा तेनु' पसङ्कमन्ति । ते भगवा धर्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति । ते भगवता धर्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता न चे' व भगवन्तं पञ्चं पुच्छन्ति, कुतो वादं आरोपेस्सन्ति? अञ्जदत्यु भगवतो सावका सम्पज्जन्ति । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धर्मन्वयो होति:—‘सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसद्वो'ति’।

[७] ' पुन च परा'हं, भन्ते, पस्सामि इवैकचे ब्राम्हणपण्डिते....पे०
गहपतिपण्डिते...पे०समणपण्डिते....पे०निपुणे कतपरप्पवादे
 वाल्वेदिखरूपे । ते भिन्दन्ता मज्जे चरन्ति....पे०कुतो वादं आरोपेस्तन्ति ?
 अज्जदत्यु भगवन्तं येव ओकासं याचन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय ।
 ते भगवा पब्बाजेति । ते तथा पब्बाजिता समाना वूपकडा अप्पमत्ता
 आतापिनो पहितत्ता विहरन्ता न चिरस्से'व यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्देव
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तद्नुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिष्टेव धम्मे
 सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पद्ज विहरन्ति । ते एवमा'हंसु :—
 ' मनं वत भो अनस्साम; मनं वत भो पनस्साम । मयं हि पुब्बे अस्समणा'व
 समाना समणा'म्हा'ति पठिजानिम्हा, अब्राम्हणा'व समाना ब्राम्हणा'म्हा'ति
 पठिजानिम्हा, अनरहन्तो'व समाना अरहन्ता'म्हा'ति पठिजानिम्हा ।
 इदानि खो'म्हा समणा, इदानि खो'म्हा ब्राम्हणा, इदानि खो'म्हा
 अरहन्तो'ति । अयम्पि खो से, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :—
 ' सम्मासम्मुद्भ्रो भगवा,....पे०सावकसद्भ्रो'ति' ।

[८] ' पुन च परा'हं, भन्ते, इसीदत्तपुराण (v. 1. इसिद-
 न्तपुराणा) थपतयो मम भत्ता मम याना । अहं नेसं जीवितं दाता यसस्स
 आहत्ता । अथ च पन नो तथा मयि निपच्चाकारं करोन्ति यथा भगवति ।
 भूतपुब्बं, भन्ते, सेनं अब्मुश्यातो समानो इमे'व इसीदत्त-पुराणे थपतयो
 श्रीमंसमानो अज्जतरर्सिम सम्बाधे आवसधे वासं उपगर्च्छ । अथ खो,
 भन्ते, इमे इसीदत्त-पुराणा थपतयो बहुदेव रर्ति धम्मिया कथाय वीतिनामेत्वा
 यतो अस्सोसु खो भगवन्तं (v. 1. यतो अहोसि भगवा) ततो सीसं कत्वा
 मं पादतो करित्वा निपर्जिसु । तस्स मर्हं, भन्ते, एतद' होसि :—'अच्छ-
 रियं वत भो, अब्मुतं वत भो । इमे इसीदत्त-पुराणा थपतयो मम

भत्ता मम याना, अहं तेसं जीवितं दाता यसस्स आहत्ता । अथ च पन नो तथां मयि निपच्चाकारं करोन्ति यथा भगवति । अद्वा इमे आयस्मन्तो तस्स भगवतो सासने उल्लारं पुब्बेना'परं विसेसं सज्जानन्ती'ति' । अयम्पि खो, मे भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :—‘सम्यासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसद्वो'ति' ।

[९] ‘ पुन च परं, भन्ते, भगवा पि खत्तियो, अहम्पि खत्तियो, भगवा पि कोसलको, अहम्पि कोसलको, भगवा पि असीतिको, अहम्पि असीतिको । यम्पि भन्ते भगवा पि खत्तियो अहम्पि खत्तियो,....पे०....असीतिको, इमिना'पा'हं । भन्ते भगवति परमनिपच्चाकारं कातुं मितुपहारं उपदंसेतुं । हन्दं च दानि मयं, भन्ते गच्छाम बहुकिञ्चा मयं बहुकरणीया'ति' । “ यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी'ति" । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उडाया' सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पद-क्षिणं कल्वा पक्कामि ।

[१०] अथ खो भगवा अचिरपक्न्तस्स रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स भिक्खू आमन्तेसि: —“ एसो, भिक्खवे, राजा पसेनदि कोसलो धम्मचेतियानि भासित्वा उडाया'सना पक्कन्तो । उग्रण्हाथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; परियापुणाथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; धारेथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; अत्थसंहितानि, भिक्खवे, धम्मचेतियानि आदिब्रह्म-चरियकानी'ति" ।

[११] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं'ति' ।

धम्मचेतियसुत्तन्तं नवमं ।

९०

[१० कण्णकत्थलसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा उजुञ्ज्वायं (v. 1. उरुञ्ज्वायं) विहरति कण्णकत्थले मिगदाये । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उञ्ज्वं अनुप्पत्तो होति, केनचिदेव करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि: — “एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येन भगवा तेनु” पसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छ :—‘राजा, भन्ते पसेनदि कोसलो भगवतो पादे सिरसा वन्दति अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छतीति’ । एवच्च वदेहि :—‘अज्ज किर, भन्ते, राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमिस्तीति’ । ‘एवं देवा’ति खो सो पुरिसो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिसुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसित्रो खो सो पुरिसो भगवन्तं एतद् वोच :—‘राजा, भन्ते, पसेनदिकोसलो....पे०....दस्सनाय उपसङ्कमिस्तीति’ ।

[२] अस्सोसुं खो सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी :— ‘अज्ज किर, राजा पसेनदि कोसलो....पे०....दस्सनाय उपसङ्कमिस्तीति’ । अथ खो सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी राजानं पसेनदिं कोसलं भत्ताभिहारे उपसङ्कमित्वा एतद् वोचुः—‘तेन हि महाराज, अम्हाकम्पि वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं....पे०....पुच्छ, ‘सोमा च, भन्ते, भगिनी, सकुला च भगिनी भगवतो पादे सिरसा वन्दन्ति, अप्पाबाधं....पे०....पुच्छतीति’ ।

[३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं 'एतद'वोचः—‘ सोमा च, भन्ते, भगिनी सकुला च भगिनी....पे०....पुच्छन्ती'ति ।

“ किं पन, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी अज्जं दूतं नाल्युं'ति ” ।

‘ अस्सोसुं खो, भन्ते, सोमा च भगिनी....पे०....(Para 2) 'फासुविहारं पुच्छन्ती'ति ।

“ सुखिनियो होन्तु, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी'ति ” ।

[४] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद'वोचः—‘ सुतं मे तं, भन्ते:—‘ समणो गोतमो एवमा'ह, ‘ न'थि सो समणो वा त्राम्हणो वा यो सब्बञ्जु सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाणदस्सनं पटिजानि-स्सति; ने'तं ठानं विजती'ति ’ । ये ते भन्ते एवमा'हंसु:—‘ समणो गोतमो एवमा'ह:—‘ न'थि सो समणो....पे०....ने'तं ठानं विजती'ति ’; कच्चि ते, भन्ते, भगवतो बुत्तवादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्माचि-क्खन्ति, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोच्चि सह धम्मिको वादानुवादो गारण्हं ठानं आगच्छती'ति ? ’ ।

“ ये ते, महाराज, एवमा'हंसु:—‘ समणो गोतमो एवमा'ह:—‘ न'थि सो समणो....पे०....ने'तं ठानं विजती'ति; ’ न मे ते बुत्तवादिनो, अब्माचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेना'ति ” ।

[५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विष्णुभं सेनापतिं आम-
न्तेसि :—‘को नु खो सेनापति, इमं कथावत्युं राजन्तेपुरे अब्दुदाहा-
सी’ति ? । ‘सज्जयो, महाराज, ब्राम्हणो आकासगोत्तो’ति ।

[६] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि :—
‘एहि त्वं, अम्भो पुरिसि, मम वचनेन सज्जयं ब्राम्हणं आकासगोत्तं
आमन्तेहिः—‘राजा ते, भन्ते, पसेनदि कोसलो आमन्तेती’ति । ‘एवं
देवा’ति खो सो पुरिसो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिसुत्वा येन
सज्जयो ब्राम्हणो आकासगोत्तो तेनु’पसङ्कमिति; उपसङ्कमित्वा सज्जयं ब्राम्हणं
आकासगोत्तं एतद्वोचः—‘राजा तं, भन्ते, पसेनदि कोसलो आम-
न्तेती’ति ।

[७] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद्वोचः—
‘सिया नु खो, भन्ते, भगवता अञ्जदेव किञ्चि सन्धाय भासितं, तत्त्वं
जनो अञ्जथा पि पच्चागच्छेत्य; यथाकथं पन, भन्ते, भगवा अभिजानाति
वाचं भासिता’ति ? ।

“ एवं खो अहं, महाराज, अभिजानामि वाचं भासिताः—‘न’थि
सो समणो वा ब्राम्हणो वा यो सकिदेव सब्बं वस्सति, सब्बं दक्खीति,
नेतं ठानं विजती’ति ” ।

हेतुरूपं भन्ते भगवा आह, सहेतुरूपं पन भन्ते भगवा आह :—
“ न’थि सो समणो वा....पे०....दक्खीति, नेतं ठानं विजती’ति ” ।
चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा, खन्तिया, ब्राम्हणा, वेस्सा, सुदा । इमेसं
नु खो, भन्ते, चतुन्नं वण्णानं सिया विसेसो, सिया नाना-
करणं’ति ? ।

“ चत्तारो इमे, महाराज, वण्णा, खत्तिया, ब्राम्हणा, वेस्सा, सुद्धा । इमेसं खो, महाराज, चतुनं वण्णानं द्वे वण्णा अग्गम'क्खायन्ति,—खत्तिया च ब्राम्हणा च; यदि'दं अभिवादनपचुडान'ञ्जलिकम्मसामीचिकम्म'ति ” ।

‘ ना'हं, भन्ते, भगवन्तं दिष्टथम्मिकं पुच्छामि; सम्परायिका'हं, भन्ते, भगवन्तं पुच्छामि । चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा....पे०....सुद्धा । इमेसं नु खो, भन्ते, चतुनं वण्णानं सिया विसेसो, सिया नानाकरण'ति ? ' ।

[८] “पञ्चि'मानि महाराज, पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ? । इव, महाराज, भिक्खु सद्धो होति, सद्हहति तथागतस्स वोधिः—‘ इति पि सो भगवा अरहं....पे०....(५१-११) भगवा'ति ’ । अप्पावाधो होति अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्वागतो ना'ति-सीताय ना'चुण्हाय मज्जिमाय पधानक्खमाय । असठो होति अमायावी यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विज्ञेसु वा सत्रम्हचारीसु । आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उप-सम्पदाय थामवा दल्हपरक्कमो अनिक्षिवत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । पञ्जवा होति उद्यथगामिनिया पञ्जाय समन्वागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो, महाराज, पञ्च पधानियङ्गानि । चत्तारो इमे, महाराज, वण्णा....पे०....सुद्धा; ते च'स्तु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्वागता; तं (v. l. एथं पन) नेसम'स्स दीघरतं हिताय सुखाया'ति ” ।

[९] ‘चत्तारो इमे, भन्ते वण्णा....पे०....सुद्धा; ते च'स्तु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्वागता; एथं पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो सिया नानाकरण'ति ? ' ।

“ एथ खो नेसा’हं, महाराज, पथानवेमत्तं वदामि । सेव्यथापि’स्सु, महाराज द्वे हत्यिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता, द्वे हत्यिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता अविनीता । तं किं मञ्जवसि, महाराज, ये ते द्वे हत्यिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता, अपि तु ते दन्ता’व दन्तकारणं गच्छेयुं, दन्ता’व दन्तभूमि सम्पापुणेयुंति ? ” ।

‘ एवं भन्ते ’ ।

“ ये पन ते द्वे हत्यिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता अविनीता, अपि तु ते अदन्ता’व दन्तकारणं गच्छेयुं, अदन्ता’व दन्त-भूमि सम्पापुणेयुं, सेव्यथापि ते द्वे हत्यिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता’ति ? ” ।

‘ नो हे’तं भन्ते ’ ।

“ एवमेव खो, महाराज, यं तं सद्गेन पत्तव्वं अप्पावाधेन असठेन अमायाविना आरम्भविरियेन पञ्जवता, तं वत अस्सद्गो बब्हावाधो सठो मायावी कुसीतो दुप्पञ्जो पापुणिस्सती’ति, ने’तं ठानं विजती’ति ” ।

[१०] ‘ हेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह । चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा....पे०....सुद्धा । ते च’स्सु इमेहि पञ्चहि पथानियङ्गेहि समन्नागता, ते च’स्सु सम्प्यथाना, एथ पन तेसं, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणंति ? ’ ।

“ एथ खो नेसा’हं, महाराज, न किञ्चि नानाकरणं वदामि, यदि’दं विमुत्तिया विमुत्तिं । सेव्यथा पि, महाराज, पुरिसो सुक्खं सालकट्टमा’दाय अग्निं अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; (v. 1. तेजोधातुं करेय्य for तेजो पातुकरेय्य throughout) अथ अपरो पुरिसो सुक्खं अम्बक-

दृमा'दाय अर्मिंग अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; अथ अपरो पुरिसो सुक्खं उदुम्बरकृद्भा'दाय अर्मिंग अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य । तं किं मज्जसि, महाराज, सिया नु खो तेसम'गीनं नानादाश्तो अभिनिव्वत्तानं किञ्चि नानाकरणं—अच्चिया वा अच्चिं, वणेन वा वणं, आभाय वा आभं'ति ? ” ।

‘ नो हे'तं, भन्ते ।

“ एवमे'व खो, महाराज, यं तं तेजं विरिया निम्मथितं, पधाना'भिनिव्वत्तं । ना'हं तत्थ किञ्चि नानाकरणं वदामि, यदि'दं विमुक्तिया विमुक्तिं'ति ” ।

[११] ‘ हेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह । किं पन, भन्ते, अत्यि देवा'ति ? ’ । “ किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसि:—‘ किं पन, भन्ते, अत्यि देवा'ति ? ’ ।

‘ यदि वा ते, भन्ते, देवा आगन्तारो इत्थतं, यदि वा अनागन्तारो इत्थतं'ति ? ’ ।

“ ये ते, महाराज, देवा सब्यापज्ज्ञा ते देवा आगन्तारो इत्थतं; ये ते देवा अब्यापज्ज्ञा, ते देवा अनागन्तारो इत्थतं'ति ” ।

[१२] एवं द्रुते विहूडमो सेनापति भगवन्तं एतद'होच:—‘ ये ते, भन्ते, देवा सब्यापज्ज्ञा आगन्तारो इत्थतं, ते देवा, ये ते देवा अब्यापज्ज्ञा अनागन्तारो इत्थतं, ते देवे तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा पब्बाजे-स्सन्ति वा'ति ? ’ ।

अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद'होसि:—‘ अयं खो विहूडमो सेनापति रङ्गो पसेनदिस्स कोसलस्स पुत्तो; अहं भगवतो पुत्तो । अयं खो कालो यं पुत्तो पुत्तेन मन्तेय्या'ति ’ ।

अथ खो आयस्मा आनन्दो विद्वृडमं सेनापतिं आमन्तेसि:—‘तेन हि, सेनापति, तं येवे’थं पटिपुच्छिस्सामि । यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि’ ।

‘तं किं मज्जसि, सेनापति, यावता रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं, यथं च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपचं रज्जं कारेति, पहोति तथं राजा पसेनदि कोसलो समणं वा ब्राम्हणं वा पुञ्जवन्तं वा अपुञ्जवन्तं वा ब्रम्हचरियवन्तं वा अब्रम्हचरियवन्तं वा तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा’ति ?’ ।

‘यावता, भो, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं, यथं च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपचं रज्जं कारेति, पहोति तथं राजा पसेनदि कोसलो समणं वा....पे०....पब्बाजेतुं वा’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, सेनापति, यावता रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अविजितं, यथं च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपचं रज्जं कारेति, पहोति, तथं राजा पसेनदि कोसलो समणं वा....पे०....पब्बाजेतुं वा’ति ?’ ।

‘यावता, भो, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अविजितं, यथं च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपचं रज्जं कारेति, न पहोति तथंपे०....पब्बाजेतुं वा’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, सेनापति, सुता ते देवा तावर्तिंसा’ति ?’ ।

‘एवं, भो, सुता मे देवा तावर्तिसा; इधा’पि भोता रज्जा पसेनदिना कोसलेन सुता देवा तावर्तिसा’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, सेनापति, पहोति राजा पसेनदि कोसलो देवे तावर्तिसे तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा’ति ?’ ।

‘दस्सनाय पि, भो राजा पसेनदि कोसलो देवे तावर्तिसे न’प्पहोति, कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सति वा पब्बाजेस्सति वा ’ति ? ’ ।

‘एवमे’ व खो, सेनापति, ये ते देवा सव्यापज्ज्ञा आगन्तारो इत्थतं, ते देवा ये ते देवा अव्यापज्ज्ञा अनागन्तारो इत्थतं, ते देवे दस्सनाय पि नप्पहोन्ति, कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा पब्बाजेस्सन्ति वा ’ति ? ’ ।

[१३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद् वोचः—‘कोनामो अयं, भन्ते, मिक्खूति ? ’ ।

“आनन्दो नाम महाराजा ’ति” ।

‘आनन्दो वत भो, आनन्दरूपो वत भो । हेतुरूपं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो आह, सहेतुरूपं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो आह । किं पन, भन्ते, अस्थि ब्रम्हा’ति ? ’ ।

“किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसि:—‘किं पन, भन्ते, अस्थि ब्रम्हा’ ति ? ” ।

‘यदि वा सो, भन्ते, ब्रम्हा आगन्ता इत्थतं, यदि वा अनागन्ता इत्थतं ’ति ? ’ ।

“यो सो, महाराज, ब्रम्हा सव्यापज्ज्ञो, सो ब्रम्हा आगन्ता इत्थतं; यो सो ब्रम्हा अव्यापज्ज्ञो, सो ब्रम्हा अनागन्ता इत्थतं’ति” ।

[१४] अथ खो अञ्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदिं कोसलं एतद् वोचः—‘सञ्ज्यो, महाराज, ब्राम्हणो आकासगोत्तो आगतो’ति’ । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो सञ्ज्यं ब्राम्हणं आकासगोत्तं एतद् वोचः—‘को नु खो, ब्राम्हण, इमं कथाचयु राज’न्तेपुरे अब्मुदाहासी’ति ? ’ ।

‘विद्वृडभो, महाराज, सेनापती ’ति’ ।

‘विहूडभो सेनापति एवमा’ह :—‘सञ्जयो, महाराज, ब्राम्हणो आकासगोत्तोति’। ‘अथ खो अञ्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदि कोसलं एतद्वोच :—‘यानकालो, महाराजा’ति’।

[१५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद् वोच :—‘सब्बञ्जुतं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; सब्बञ्जुतं भगवा व्याकासि; तज्ज पन्म्हाकं रुचति चेव खमति च, तेन च’म्हा अत्तमना । चातुवर्णिण सुद्धिं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; चातुवर्णिण सुद्धिं भगवा व्याकासि; तज्ज पन्म्हाकं रुचति चेव खमति च, तेन च’म्हा अत्तमना । अधिदेवे मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, अधिदेवे भगवा व्याकासि; तज्ज पन्म्हाकं रुचति चेव खमति च, तेन च’म्हा अत्तमना । अधिब्रम्हानं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; अधिब्रम्हानं भगवा व्याकासि; तज्ज पन्म्हाकं रुचति चेव खमति च तेन च’म्हा अत्तमना । यं यदे’व च मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, तं तदे’व भगवा व्याकासि; तज्ज पन्म्हाकं रुचति चेव खमति च, तेन च’म्हा अत्तमना । हन्द च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम, बहुकिञ्चा मयं बहुकरणीयाति’। “यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसीति”। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उडाया ‘सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा पक्षामीति’।

कण्णकत्थलसुत्तन्तं दसमं ।

राजवग्गो चतुत्थो ।

९१

[ब्राम्हणवग्गो]

[१. ब्रम्हायु-सुतं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सर्व्वं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि । तेन खो पन समयेन ब्रम्हायु ब्राम्हणो मिथिलायं पठिवसति जिणो वृडो महल्लको अद्भुतो वयो अनुप्पत्तो वीसवरसससतिको जातिया तिणं वेदानं पारगू सनिधण्टुकेठुभानं साक्षवरप्पमेदानं इतिहासपञ्चमानं पदको वेयाकरणो लोकायतमहापुरिसलक्ष्मणेसु अनवयो । अस्सोसि खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो, ‘ समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पञ्चजितो विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सर्व्वं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्वो अब्मुगतोः—‘इति पि सो भगवा.... पे०....(५१०११) ब्रम्हचरियं पकासेति । साधु खो पन तथाख्लपानं अरहतं दस्सनं होती’ति ।

[२] तेन खो पन समयेन ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स उत्तरो नाम माणवो अन्तेवासी होति तिणं वेदानं....पे०....अनवयो । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो उत्तरं माणवं आमन्तेसि :—‘ अयं, तात उत्तर, समणो गोतमो सक्यपुत्तो....पे०....(Para 1) तथाख्लपानं अरहतं दस्सनं होती’ति । एहि वं, तात उत्तर, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्गम, उपसङ्गमित्वा समणं गोतमं जानाहि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्वो अब्मुगतो, यदि वा नो तथा; यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो, यदि वा न तादिसो; तथा मयं तं भवन्तं गोतमं वेदिस्सामा’ति । ‘ यथा-यदि वा

कथं पना'हं भो तं भवन्तं गोतमं जानिस्सामि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं
....पे०यदि वा न तादिसो'ति' । 'आगतानि खो, तात उत्तर,
अम्हाकं मन्तेसु द्वृत्तिसम्भापुरिसलक्खणानि येहि समन्नागतस्स
महापुरिसस्स द्वे'व गतियो भवन्ति अनञ्जा । सचे अगारं अज्ञावसति
राजा होति चक्रवर्ति धम्मिको धम्मराजा चातुर्ल्लो विजितावी जनपद-
थावरियपत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्तरतनानि भवन्ति:—
सेयथी'दं, चक्ररतनं हृथिरतनं अस्सरतनं मणिरतनं इत्थिरतनं गह-
पतिरतनं परिणायकरतनं एव सत्तमं । परोसहस्रं खो पन'स्स पुत्ता
भवन्ति सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्वा । सो इमं पठविं सागरपरियन्तं
अदण्डेन असत्येन धम्मेन समेन अभिविजिय अज्ञावसति । सचे खो पन
अगारस्मा अनगारियं पब्बजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके
विवटच्छदो । अहं खो पन, तात उत्तर, मन्तानं दाता, त्वं मन्तानं पठिमा-
हेता'ति' ।

[३] ' एवं भो'ति ' खो उत्तरो माणवो ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स पटि-
स्सुल्वा उड्डाया'सना ब्रम्हायुं ब्राम्हणं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कल्वा विदे-
हेसु येन भगवा तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन
भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमिल्वा भगवता सर्द्धं सम्मोदि । सम्मोदनीयं
कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनो खो
उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वृत्तिसम्भापुरिसलक्खणानि सम्मनेसि
अद्वा खो उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वृत्तिस—महापुरिसलक्खणानि ये-
भुयेन, ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्गति विचिकिच्छति
ना'धिमुच्चति न सम्पसीदति:—कोसोहिते च वत्थगुर्यहे पहूतजिव्हताय
चा'ति' । अथ खो भगवतो एतद'होसि:—'पस्सति खो मे अयं उत्तरो माणवो
द्वृत्तिस—महापुरिसलक्खणानि येभुयेन ठपेत्वा द्वे....पे०पहूतजिव्ह-

ताय चाति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्वामिसङ्घारं अभिसङ्घासि यथा अद्वा उत्तरो माणवो भगवतो कोसोहितं वर्तयुय्हं । अथ खो भगवा जिव्हं निनामेत्वा उभो पि कण्णसोतानि अनुमसि पठिमसि, उभो पि नासिकसोतानि अनुमसि पठिमसि, केवलकप्यं नलाटमण्डलं जिब्हाय पच्छादेसि ।

[४] अथ खो उत्तरस्स माणवस्स एतद्वोचिः—‘ समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वृत्तिस—महापुरिसलक्खणेहि । यन्मूना॑हं समणं गोतमं अनुबन्धेत्यं, इरियापथम॑स्स पस्सेत्यं॒ति । अथ खो उत्तरो माणवो सत्त मासानि भगवन्तं अनुबन्धि छाया॑व अनपायिनी । अथ खो उत्तरो माणवो सत्तानं (सत्तनं) मासानं अच्चयेन विदेहेत्यु येन मिथिला तेन चारिकं पक्षामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन मिथिला येन ब्रम्हायु ब्राम्हणो तेनु॑पसङ्घमि; उपसङ्घमिला ब्रम्हायुं ब्राम्हणं अभिवादेत्वा एक-मन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनं खो उत्तरं माणवं ब्रम्हायु ब्राम्हणो एतद्वोचः—‘ कच्चि, तात उत्तर, तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सदो अब्मुगतो, नो अज्जथा ? । कच्चि पन सो भवं गोतमो तादिसो, नो अज्जादिसो॑ति ? ’ ।

[५] ‘ तथा सन्तं येव भो तं भवन्तं गोतमं तथा सदो अब्मुगतो, नो अज्जथा, तादिसो च भो सो भवं गोतमो, नो अज्जादिसो । समन्नागतो च भो सो भवं गोतमो द्वृत्तिस—महापुरिसलक्खणेहि । सुप्पतिद्वितपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि तस्स भोतो गोतमस्स महापुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति । हे द्वा खो पन तस्स भोतो गोत-मस्स पादतलेत्यु चक्कानि जातानि सहस्सारानि सनेमिकानि सनाभि-कानि सब्बाकारपरिपूरानि; इदम्पि....पे०भवति । आयतपण्हि खो

पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । दीवङ्गुली खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । मुदुतलुनहत्थपादो (v. l. मुदुत-लुणहत्थपादो) खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । जालहत्थपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । उससङ्घपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । एणीजङ्गो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । ठितको खो पन सो भवं गोतमो, अनोणमन्तो उमोहि पाणितलेहि जणुकानि परिमसति परिमज्जति; इदम्पि....पे०....भवति । कोसोहितवत्थगुय्यहो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । सुवर्णवर्णो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । कञ्चनसन्निभत्तचो सुखुमच्छवी खो पन सो भवं गोमतो; इदम्पि....पे०....भवति । सुखुमत्ता छविया रजोजल्दं काये न उपलिप्पति (v. l. उपलिम्पति), इदम्पि....पे०....भवति । एकेक्लोमो खो पन सो भवं गोतमो; एकेकानि लोमानि लोमकूपेसु जातानि; इदम्पि....पे०....भवति । उद्धग्लोमो खो पन सो भवं गोतमो; उद्धग्नानि लोमानि जातानि नीलानि अञ्जनवर्णानि कुण्डलावद्वानि पदक्षिणावट्टकजातानि; इदम्पि....पे०....भवति । ब्रह्मुज्जुगत्तो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । सत्तु'स्सदो* खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । सीहपुब्बद्वकायो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०

* The next Mahāpurisalakkhaṇa in sequence must be 'सत्तु'स्सदो'. This has been mentioned and commented on by the Papañcasūdani (P. T. S. Part III Page 378) but the Text of the Majjhima Paññāsaka (P. T. S. edition) does not include it. It is a

....भवति । चितन्तरंसो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....
 भवति । निग्रोधपरिमण्डलो खो पन सो भवं गोतमो; यावतक्व'स्स
 कायो तावतक्व'स्स व्यामो; यावतक्व'स्स व्यामो तावतक्व'स्स कायो;
 इदम्पि....पे०....भवति । समवट्कखन्धो खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । रसग्गसग्गी खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । सीहहनु खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....
 भवति । चत्तारीसदन्तो (v. l. चत्ताळीस—) खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । समदन्तो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....
 पे०....भवति । अविवरदन्तो (v. l. अविरल) खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । सुसुक्कदाठो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । पहूतजिव्हो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । ब्रह्मस्सरो खो पन सो भवं गोतमो; करवीकभाणी;
 इदम्पि....पे०....भवति । अभिनीलनेतो खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । गोपखुमो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । उण्णा खो पन तस्स भोतो गोतमस्स भमुक-
 न्तरे जाता ओदाता मुदुतूलसच्चिभा; इदम्पि....पे०....भवति । उण्णी-
 ससीसो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि तस्स भोतो गोतमस्स महा-
 पुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति । इमेहि खो सो भवं गोतमो द्वृतिंस-
 महापुरिसलक्खणेहि समन्नागतो । गच्छन्तो खो पन सो भवं गोतमो

positive mistake, since with its exclusion, the total number does not come up to 32; but to 31 only. We have, therefore, put it as one of the necessary *lakkhaṇa*, following the order followed in the *Dīgha Nikāya*, vol. II (*Mahāpadāna sutta*)

दक्षिखणेऽव पादेन पठमं पक्षमति; सो ना'तिदूरे पादं उद्धरति, ना'-चासने पादं निक्षिपति; सो ना'तिसीधं गच्छति, ना'तिसणिकं गच्छति; न च अदुवेन अदुवं सञ्चटेन्तो गच्छति; न च गोप्केन गोप्कं सञ्चटेन्तो गच्छति; सो गच्छन्तो न सर्विं उन्नामेति; न स सर्विं ओनामेति; न सर्विं सन्नामेति; न सर्विं विनामेति । गच्छतो खो पना'स्स भोतो गोतमस्स अधरकायो'व (v. 1. अडुकायो'व) इञ्जति, न च कायबलेन (v. 1. कायचापलेन) गच्छति । अवलोकेन्तो खो पन सो भवं गोतमो सञ्चकायेनेऽव अवलोकेति; सो न उद्धं उल्लोकेति, न अधो ओलोकेति, न च विपेक्खमानो गच्छति; युगमत्तञ्च पेक्खति; ततो च'स्स उत्तरिं अनावटं जाणदस्सनं भवति । सो अन्तरधरं पविसन्तो न कायं उन्नामेति, न कायं ओनामेति, न कायं सन्नामेति, न कायं विनामेति । सो ना'तिदूरे ना'चासने आसनस्स परिवत्तति, न च पाणिना आलम्बित्वा आसने निसीदति, न च आसनर्स्मि (v. 1. आसने तर्स्मि) कायं पक्षिपति । सो अन्तरधरे निसिन्नो समानो न हत्यकुकुचं आपज्जति, न पादकुकुचं आपज्जति, न च अदुवेन अदुवं आरोपेत्वा निसीदति, न च गोप्केन गोप्कं आरोपेत्वा निसीदति, न च पाणिना हनुकं उपादिथित्वा (v. 1. उपदहित्वा) निसीदति । सो अन्तरधरे निसिन्नो'व समानो न छम्भति न कम्पति न वेधति न परितस्सति; सो अछम्भी अकम्पी, अवेधी, अपरितस्सी विगतलोमहंसो विवेकावतो च सो भवं गोतमो अन्तरधरे निसिन्नो होति । सो पत्तोदकं पटिगण्हन्तो न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं ओनामेति, न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं विनामेति, सो पत्तोदकं पटिगण्हति ना'तियोकं ना'तिबहुं । सो न खुल्खुलकारकं पत्तं धोवति, न सम्परिवत्तकं पत्तं धोवति, न पत्तं भूमियं निक्षिपित्वा हत्ये धोवति; हत्येसु धोतेसु पत्तो धोतो होति; पत्ते धोते हत्या धोता होन्ति; सो पत्तो-

दकं छहेति, ना'तिदूरे ना'च्चासने न च विछुयमानो । सो ओदनं पटि-
गण्हन्तो न पतं उन्नामेति, न पतं ओनामेति, न पतं सन्नामेति, न पतं
विनामेति । सो ओदनं पटिगण्हाति ना'तिथोकं ना'तिबहुं । व्यञ्जनं खो पन
सो भवं गोतमो व्यञ्जनमत्ताय आहारेति, न च व्यञ्जनेन आलोपं अति-
नामेति । द्वितिक्खतुं (v. 1. द्वितिक्खतुं) खो पन सो भवं गोतमो मुखे आलोपं
सम्परिवतेत्वा अज्जोहरेति, न च'स्स काचि ओदनमिज्ञा असम्भन्ना कायं
पविसति, न च'स्स काचि ओदनमिज्ञा मुखे अवसिङ्ग होति; अथा'परं
आलोपं उपनामेति । रसपटिसंवेदी खो पन सो भवं गोतमो आहारं आहा-
रेति, नो च रसरागपटिसंवेदी । अद्भुतसमन्नागतं खो पन सो भवं
गोतमो आहारं आहारेति, नै'व दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभू-
सनाय यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरि-
यानु'महाय, 'इति पुराणञ्च वेदनं पटिहङ्गामि नवञ्च वेदनं न उपादेस्सामि
(v. 1. उप्पादिस्सामि); यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो
चा'ति' । सो भुत्तावी पत्तोदकं पटिगण्हन्तो न पतं उन्नामेति, न पतं
ओनामेति, न पतं सन्नामेति, न पतं विनामेति । सो पत्तोदकं पटिगण्हाति
ना'तिथोकं ना'तिबहुं; सो न खुलुखुलुकारकं पतं धोवति न सम्परिक्तकं
पतं धोवति, न पतं भूमियं निक्षिपित्वा हथ्ये धोवति । हथ्येसु धोतेसु
पत्तो धोतो होति, पते धोते हथ्या धोता होन्ति । सो पत्तोदकं छहेति
ना'तिदूरे ना'च्चासने न च विछुयमानो । सो भुत्तावी न पतं भूमियं निक्षिप-
ति ना'तिदूरे ना'च्चासने, न च अनत्यिको पत्तेन होति, न च अतिवेला-
नुरक्खी पत्तर्स्मि । सो भुत्तावी मुहुर्तं तुण्ही निसीदति, न च अनुमोदनस्स
कालं अतिनामेति । सो भुत्तावी अनुमोदति, न तं भत्तं गरहति, न अज्जं
भत्तं पटिहङ्गति; अज्जदत्थु धम्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति समादपेति
समुत्तेजेति सम्पहंसेति । सो तं परिसं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-

पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उद्धाया'सना पक्षमति । सो ना'तिसीधं गच्छति, ना'तिसणिकं गच्छति, न च मुञ्चितुकामो गच्छति । न च तस्स भोतो गोतमस्स काये चीवरं अच्चुक्कडं होति न च अच्चोक्कडं, न च कायर्स्म अहृत्तीनं, न च कायर्स्मा अपक्कडं, न च तस्स भोतो गोतमस्स कायम्हा वातो चीवरं अपवहति, न च तस्स भोतो गोतमस्स काये रजोजल्हं लिप्पति (v. 1. लिम्पति) । सो आरामगतो निसीदति पञ्चते आसने, निसज पादे पक्खालेति, न च सो भवं गोतमो पादमण्डनानुयोग'मनुयुत्तो विहरति । सो पादे पक्खालेत्वा निसीदति पलृङ्कमा'भुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिमु'पद्मपेत्वा । सो नै'वा'त्तव्यावाधाय चेतेति, न परव्याधाय चेतेति, न उभयव्यावाधाय चेतेति । अत्तहितं परहितं उभयहितं सब्बलोकहितमेव सो भवं गोतमो चिन्तेन्तो निसिन्नो होति । सो आरामगतो परिसर्ति (v. 1. परिसति) धर्मं देसेति, न तं परिसं उस्सादेति, न तं परिसम'पसादेति, अज्जदत्थु धर्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति । अद्भूत्समन्नागतो खो पना'स्स भोतो गोतमस्स मुखतो धोसो निच्छरति, विसडो च विज्जेय्यो च मञ्जु च सब्बनीयो च बिन्दु च अविसारी च गम्भीरो च निनादी च । यथापरिसं खो पन सो भवं गोतमो सरेन विज्ञापेति न चा'स्स बहिङ्गा परिसाय धोसो निच्छरति । ते तेन भोता गोतमेन धर्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता उद्धाया'सना पक्षमन्ति अवलोकयमाना येव अविजहितता भावेन (v. 1. अविहन्ता०) । अद्वसाम खो मयं भो तं भवन्तं गच्छन्तं; अद्वसाम ठितं; अद्वसाम अन्तरघरे पविसन्तं; अद्वसाम गोतमं गच्छन्तं; अद्वसाम तुण्हीभूतं; अद्वसाम अन्तरघरे भुञ्जन्तं; अद्वसाम भुत्ताविं निसिन्नं तुण्हीभूतं; अद्वसाम भुत्ताविं अनुमोदन्तं; अद्वसामा'रमं गच्छन्तं; अद्वसामा'रामगतं निसिन्नं तुण्हीभूतं; अद्वसामा'रामगतं परिसर्ति धर्मं देसेन्तं । एदिसो च एदिसो च सो भवं गोतमो, ततो च भिस्योति' ।

[६] एवं खुते ब्रह्मायु ब्राम्हणो उडाया'सना एकंसं उत्तरासङ्गं करिवा येन भगवा तेन'ञ्चालि पणामेवा तिक्खत्तुं उदानमु'दानेसि :— नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । अप्पे'व नाम मर्यं कदाचि करहचि तेन भोता गोतमेन सद्दिं समागच्छेय्याम; अप्पे'व नाम सिया कोचिदे'व कथासल्लापो'ति ।

[७] अथ खो भगवा विदेहेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन मिथिला तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा मिथिलायं विहरति मखादेव'म्बवने । अस्सोसुं खो मेथिलेय्यका ब्राम्हणगहपतिका, 'समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पञ्चजितो विदेहेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्गेन सद्दिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि मिथिलम'नुप्पत्तो मिथिलायं विहरति मखादेवम्बवने । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो....पे०(Para 1.) अरहतं दस्सनं होती'ति । अथ खो मेथिलेय्यका ब्राम्हणगहपतिका येन भगवा तेनु'पसङ्गमिसु, उपसङ्गमिल्वा अप्पे'कच्चे भगवन्तम'भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवता सद्दिं सम्मो-दिसु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'-कच्चे येन भगवा तेन'ञ्चालि पणामेवा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे तुण्ही-भूता एकमन्तं निसीदिसु ।

[८] अस्सोसि खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो, 'समणो खलु भो गोतमो....पे०....मखादेवम्बवने'ति । अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो सम्बहुलेहि माणव-केहि सद्दिं येन मखादेवम्बवनं तेनु'पसङ्गमि । अथ खो ब्रह्मायुस्स ब्राम्ह-णस्सा'विदूरे अम्बवनस्स एतद'होसि :—' न खो मे'तं पटिरूपं यो'हं

पुब्बे अप्पटिसंविदितो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमेयं'ति' । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो अज्जतरं माणवकं आमन्तेसि :—‘ एहि त्वं, माणवक, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मम वचनेन समणं गोतमं अप्पावाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छ, ‘ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणो भवन्तं गोतमं अप्पावाधं अप्पातङ्कं लहुडानं बलं फासुविहारं पुच्छती'ति' । एवच्च वदेहि :—‘ ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणो जिणोपे०....अनवयो । यावता भो, ब्राम्हणगहपतिका मिथिलायं पटि-वसन्ति, ब्रम्हायु तेसं ब्राम्हणो अगमं'क्वायति यदिदं भोगेहि, ब्रम्हायु तेसंपे०....मन्तेहि....पे०....आयुना चेव यससा च । सो भोतो गोतमस्स दस्सनकामो'ति' ।

[९] ‘ एवं भो'ति' खो सो माणवको ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स पटि-सुल्ला येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्वं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तमङ्गासि । एकमन्तं टितो खो सो माणवको भगवन्तं एतद'वोच :—‘ ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणोपे०....दस्सनकामो'ति' । “ यस्स दानि, माणवक, ब्रम्हायु ब्राम्हणो कालं मञ्जती'ति" । अथ खो सो माणवको येन ब्रम्हायु ब्राम्हणो तेनु'-पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं एतद'वोच :—‘ कत्वा'कासो खो भवं समणेन गोतमेन; यस्स दानि भवं कालं मञ्जसी'ति' ।

[१०] अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि । अदसा खो सा परिसा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं दूरतोव आगच्छन्तं, दिस्वान ओरमथ (v. 1. ओरम'त्थ) ओकासं अकासि यथा तं बातस्स यसस्सिनो । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो तं परिसं एतद'वोच :—‘ अलं खो भो, निसीदिश तुम्हे सके आसने; इधा'हं समणस्स गोतमस्स सन्तिके निसीदिस्सामी'ति' ।

अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्वं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिनो खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो भगवतो काये द्वर्त्तिसम्भापुरिसलक्खणानि सम्भनेसि । अदसा खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो भगवतो काये द्वर्त्तिसम्भापुरिसलक्खणानि येभुय्येन, ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेषु कह्वाति विचिकिच्छति ना'विमुच्ति न सम्पसीदति—कोसोहिते च वथगुण्ये पहूतजिव्हताय च । अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो भगवन्तं गाथाहि अज्ञभासि : —

“ ये'मे द्वर्त्तिसा'ति सुता महापुरिसलक्खणा ।
 दुवे तेसं न पस्सामि भोतो कायर्स्म गोतम ॥
 कच्चि कोसोहितं भोतो वथगुण्यं नरुत्तम ? ।
 नारीसमान सव्यया ? कच्चि जिव्हा नरस्सिका (v. l. नदस्सिका) ? ॥
 कच्चि पहूतजिव्हो'सि ? यथा तं जानियामसे ।
 निज्ञामये'तं ततुकं कह्वं विनय नो, इसे, ॥
 दिट्ठघम्महितत्याय सम्परायसुखाय च ।
 कता'वकासा पुच्छाम यं किच्चि अभिपथितं'ति ” ॥

[११] अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ पस्सति खो मे अयं ब्रह्मायु ब्राम्हणो द्वर्त्तिस महापुरिसलक्खणानि....पे०....चा'ति ” । अथ खो भगवा तथारूपं....पे०....ब्रह्मायु ब्राम्हणो....पे०....पच्छादेसि ।

[१२] अथ खो भगवा ब्रह्मायुं ब्राम्हणं गाथाहि पच्चभासि :—

“ ये ते द्वर्त्तिसा'ति सुता महापुरिसलक्खणा ।
 सब्बे ते मम कायर्स्म मा ते कह्वा'हु ब्राम्हण ॥

अभिज्जेयम् भिज्जातं भावेत्बद्ध भावितं ।
पहीतब्धं पहीनं मे; तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राम्हण ॥
दिद्वधम्महितस्थाय सम्परायसुखाय च ।
कत्वा'कासो पुच्छस्सु यं किञ्चि अभिपत्थितं'ति ॥

[१३] अथ खो ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स 'एतद्'होसि :— 'कत्वा'कासो खो'म्हि समणेन गोतमेन । किंतु खो अहं समणं गोतमं पुच्छेय्यं, दिद्वधम्मिकं वा अत्थं सम्परायिकं वा'ति' । अथ खो ब्रम्हायुस्स ब्राम्ह-णस्स एतद्'होसि :— 'कुसलो खो अहं दिद्वधम्मिकानं अत्थानं; अज्जे पि मं दिद्वधम्मिकं अत्थं पुच्छन्ति; यं नूना'हं समणं गोतमं सम्परायिकं येवा'त्यं पुच्छेय्यं'ति ? ' । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवन्तं गाथाहि अज्जाभासि :—

“ कथं खो ब्राम्हणो होति ? कथं भवति वेदगू ? ।
तेविज्जो भो कथं होति ? सोत्थियो किंति बुच्चति ? ॥
अरहं भो कथं होति ? कथं भवति केवली ? ।
मुनि च भो कथं होति ? बुद्धो किंति पवुच्चति ? ” ॥

[१४] अथ खो भगवा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं गाथाहि पच्चभासि :—

“ पुब्बेनिवासं यो वेदि सम्मा'पायद्ध पस्सति ।
अथो जातिकवयं पत्तो, अभिज्जावोसितो मुनि ॥
चित्तं विसुद्धं जानाति मुत्तं रागेहि सब्बसो ।
पहीनजातिमरणो ब्रह्मचरियस्स केवली ।
पारगू सब्बधम्मानं बुद्धो तादि पवुच्चती'ति ॥

[१५] एवं उत्ते ब्रम्हायु ब्राम्हणो उडाया'सना एकंसं उत्तरसङ्गं

करित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो पादानि मुखेन परिचुम्बति पाणीहि च परिसम्ब्राहति नामच्च सावेति:—‘ब्रह्माया’हं, भो गोतम, ब्राम्हणो’ति’। (v. 1. Repeat ब्रह्माया’हं....पे०....ति’) अथ खो सा परिसा अच्छरियव्युतचित्तजाता अहोसि:—‘अच्छरियं वत भो, अव्युतं वत भो; समणस्स महिद्विकता महानुभावता, यत्र हि नामा’यं ब्रह्मायु ब्राम्हणो वातो यसस्सी एवरूपं परमनिपच्चाकारं करिस्ती’ति’। अथ खो भगवा ब्रह्मायुं ब्राम्हणं एतद्वोच:—‘अलं, ब्राम्हण; उद्धृष्टः निसीद् त्वं सके आसने, यतो ते मयि चित्तं पसन्नं’ति’। अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो उद्धृष्टिवा सके आसने निसीदि।

[१६] अथ खो भगवा ब्रह्मायुस्स ब्राम्हणस्स अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यथीदं—दानकथं सीलकथं सगगकथं कामानं आदीनवं ओकारं सङ्क्लिलेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि। यदा भगवा अज्जासि ब्रह्मायुं ब्राम्हणं क्षुद्रचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं अथ या बुद्धानं सामुक्सिका धम्मदेसना, तं पकासेसि:—दुक्खं समुदयं निरोधं मग्नं। सेय्यथा’पि नाम सुद्धं वत्यं अपगतकाळं सम्मदे’व रजनं पटिगणहेत्य, एवमेव ब्रह्मायुस्स ब्राम्हणस्स तर्स्मि येव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्रवत्मुदपादि:—“यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्मं”ति’। अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो दिङ्घम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाल्लहवम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्क्यो वेसारजपत्तो अपरप्च्यो सत्यु सासने भगवन्तं एतद्वोच:—‘अभिक्रन्तं भो गोतम....पे० ... (५४-२४) सरणगतं। अधिवासेतु च मे भवं गोतमो स्वातनाय भतं सद्दि भिक्खुसङ्गेना’ति’। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन।

[१७] अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो भगवतो अधिवासनं विदित्वा

उद्धाया'सना भगवन्तम'भिवादेत्वा पदनिखणं कत्वा पक्षामि । अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीय पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि :—‘कालो, भो गोतम, निष्ठितं भत्तंति’ । अथ खो भगवा पुच्छण्हसमयं निवासेत्वा पत्तची-वरमा’दाय येन ब्रह्मायुस्स ब्राम्हणस्स निवेसनं तेनु'पसङ्गमित्वा पञ्जते आसने निसीदि सर्द्धि भिक्खुसङ्गेन । अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो सत्ता'हं बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्गं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तपेसि सम्पवारेसि । अथ खो भगवा तस्सा सत्ताह'स्स'च्चयेन विदेहेसु चारिकं पक्षामि ।

[१८] अथ खो ब्रह्मायु ब्राम्हणो अचिरपक्नतस्स भगवतो कालम'-कासि । अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनु'पसङ्गमित्वा, उपसङ्ग-मित्वा भगवन्तम'भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदित्वा । एकमन्तं निसित्वा ते भिक्खू भगवन्तं एतद'बोचुः :—‘ब्रह्मायु भन्ते ब्राम्हणो कालकतो । तस्स का गति; को अभिसम्परायो’ति ? ’ ।

[१९] “ पण्डितो, भिक्खवे, ब्रह्मायु ब्राम्हणो; पच्चपादि धम्म-स्सा'नुधम्मं; नवमं (v. l. न च मं) धम्माधिकरणं विहेसोसि । ब्रह्मायु, भिक्खवे, ब्राम्हणो पञ्चनं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपा-तिको होति तथ्यपरिनिष्पायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका'ति ’ ।

[२०] इदम'बोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितम'-भिनन्दु'ति ’ ।

ब्रह्मायुसुत्तन्तं पठमं ।

[२ सेलसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेषु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सर्दिं अङ्गुतेल्सेहि भिक्खुसतेहि येन आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो तद'वसरि । अस्सोसि खो केणियो जटिलो, 'समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पव्वजितो अङ्गुत्तरापेषु चारिकं चरमानो आपणं अनुपत्तो, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्ति-सदो अबुग्गतो, 'इति पि सो भगवा....पे०(५१.११)....ब्रह्मचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति' ।

[२] अथ खो केणियो जटिलो येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्ग-मित्वा भगवता सर्दिं सम्मोढि, सम्मोदनीयं कर्यं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतद'वोच :—'अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सर्दिं भिक्खुसङ्घेना'ति' । एवं बुते भगवा केणियं जटिलं एतद'वोच :—'महा खो केणिय भिक्खुसङ्घो अङ्गुतेल्सानि भिक्खु-सतानि लब्ध ब्राम्हणेषु अभिप्पसन्नो'ति' । दुतियम्पि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतद'वोच :—'किञ्चापि भो गोतम महा भिक्खुसङ्घो अङ्गुतेल्सानि भिक्खुसतानि अहब्ध ब्राम्हणेषु अभिप्पसन्नो । अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सर्दिं भिक्खुसङ्घेना'ति' । दुतियम्पि खो भगवा केणियं जटिलं एतद'वोच :—'महा खो केणिय भिक्खुसङ्घो....पे०....अभि-प्पसन्नो'ति' । ततियम्पि खो केणियो जटिलो....पे०....भिक्खुसङ्घेना'ति' । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

[३] अथ खो केणियो जटिलो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उद्धाया'सना येन सको अस्समो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मित्तामच्च जातिसालोहिते आमन्तेसि :—‘सुणन्तु मे भोन्तो मित्तामच्चा जातिसालोहिता, समणो मे भवं गोतमो निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सर्द्धि भिक्खुस-हेन; येन मे कायवेय्यावतिकं (v. l. कायवेय्यावटिकं) करेय्याथा'ति' । ‘एवं भो'ति' खो केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पटिसुणित्वा, अप्येकच्चे उद्धनानि खणन्ति, अप्येकच्चे कहानि फालेन्ति, अप्येकच्चे भाजनानि धोवन्ति, अप्येकच्चे उदकमणिकं पतिड्डापेन्ति, अप्येकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ति । केणियो पन जटिलो सामं येव मण्डलमालं पटियादेति ।

[४] तेन खो पन समयेन सेलो ब्राह्मणो आपणे पटिवसति तिष्णं वेदानं पारगू....पे०....(९.१०१) अनवयो । तीणि च माणव-कस्तानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो सेलो ब्राह्मणे अभिप्पसन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकस्तोहि परिखुतो जड्डाविहारम् नुचङ्गममानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनु'पसङ्गमि । अद्वासा खो सेलो ब्राह्मणो केणियस्स जटिलस्स अस्समे अप्येकच्चे उद्धनानि खणन्ते....पे०....अप्येकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ते । केणियं पन जटिलं सामं येव मण्डलमालं पटियादेन्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतद'वोचः—‘ किन्तु खो भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायज्ञो वा पञ्चपटितो, राजा वा मागधो सेनियो विम्बिसारो निमन्तितो स्वातनाय सर्द्धिवलकायेनाति ? । ‘न मे भो सेल, आवाहो वा भविस्सति....पे०....बलकायेन । अपि च खो मे महायज्ञो पञ्चपटितो । अत्थि भो समणो गोतमो सक्यपुत्रो सक्य-कुला पञ्चजितो अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो....पे०....भगवा'ति' ।

सो मे निमन्तितो स्वातनाय भतं सर्द्धि मिक्खुसङ्घेना'ति । 'बुद्धो'ति भो केणिय वदेसि ? । 'बुद्धो'ति भो सेल वदामि । 'बुद्धो'ति भो केणिय वदेसि ? । 'बुद्धो'ति भो सेल वदामी'ति । अथ खो सेलस्स ब्राम्हणस्स एतद'होसि:—'घोसो पि खो एसो दुल्भभो लोकर्स्म यदि'दं बुद्धो'ति' (v. l. बुद्धो बुद्धो'ति') । आगतानि खो पन अम्बाकं मन्तेषु द्वृत्तिस महापुरिसलक्खणानि, येहि समन्नागतस्स....पे०....(९१०२) विवटच्छदो । कहं पन भो केणिय, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो'ति ? । एवं दुते केणियो जटिलो दक्खिखणं बाहुं पग्हेल्वा सेलं ब्राम्हणं एतद'-वोचः—'येन'सा भो सेल, नीलवनराजी'ति ।

[५] अथ खो सेलो ब्राम्हणो तीहि माणवकस्तेहि सर्द्धि येन भगवा तेनु'पसङ्कमि । अथ खो सेलो ब्राम्हणो ते माणवके आमन्तेसि:— 'अप्यसद्वा भोन्तो आगच्छन्तु, पदे पदं निक्खिपन्ता । दुरासदा (v. l. दूरसदा) हि ते भगवन्तो सीहा'व एकचरा । यदा चाँहं भो समणेन गोतमेन सर्द्धि मन्तेच्यं, मा मे भोन्तो (v. l. add. पि) अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ । कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तु'ति' । अथ खो सेलो ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि....पे०....एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो खो सेलो ब्राम्हणो भगवतो काये द्वृत्तिस....पे०....(९१०३) Substitute सेलो ब्राम्हणो for उत्तरो माणवो and consequential changes जिब्हाय छादेसि ।

[६] अथ खो सेलस्स ब्राम्हणस्स एतद'होसि:—'समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वृत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि परिपुणेहि नो अपरिपुणेहि । मो च खो नं जानामि बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मे'तं ब्राम्हणानं बुद्धानं महहृकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं, 'ये ते भवन्ति अर-

हन्तो सम्मासम्बुद्धा ते सके वणो भज्जमाने अत्तानं पातुकरो-
न्तीति । यन्नूना'हं समणं गोतमं सम्मुखा सारूप्याहि गाथाहि अभित्य-
वेच्यंति । अथ खो सेलो त्राम्हणो भगवन्तं सम्मुखा सारूप्याहि गाथाहि
अभित्यविः—

“ परिपुण्णकायो सुरुचि सुजातो चारुदस्सनो ।

सुवण्णवण्णो’सि भगवा सुसुक्रदाठो’सि विरियवा ॥ १ ॥

नरस्स हि सुजातस्स ये भवन्ति वियञ्जना ।

सच्चे ते तव कायर्स्म महापुरिसलक्खणा ॥ २ ॥

पसन्ननेतो सुमुखो ब्रम्हा उजु पतापवा ।

मञ्जे समणसञ्चस्स आदिच्चो’व विरोचसि ॥ ३ ॥

कल्याणदस्सनो भिक्षु कञ्चनसनिभत्तचो ।

किं तेन समणभावेन एवं उत्तमवर्णिणो ? ॥ ४ ॥

राजा अरहसि भवितुं चक्रवत्ती रथेसमो ।

चातुरन्तो विजितावी जम्बुमण्डस्स (v. 1. जम्बुसण्डस्स) इस्तरो ॥ ५ ॥

खत्तिया भोगिराजानो (v. 1. भोजराजानो) अनुसुत्ता (v. 1.
अनुयन्ता) भवन्तु ते ।

राजाधिराजा मनुजिन्दो रजं कारेहि गोतम ॥ ६ ॥

“ राजा’हम्सि सेल ” (इति भगवा) “ धम्मराजा अनुत्तरो ।

धम्मेन चक्रं वत्तेमि चक्रं अप्पटिवत्तियं ” ॥ ७ ॥

‘ सम्बुद्धो पटिजानासि ’ (इति सेलो) ‘ धम्मराजा अनुत्तरो ।

धम्मेन चक्रं वत्तेमि ’ इति भाससि गोतम ॥ ८ ॥

को नु सेनापति भोतो सावको सत्युरन्वयो ? ।

को ते तम्नुवत्तेति धम्मचक्रं पवत्तितं ? ॥ ९ ॥

“मया पवत्तिं चक्रं सेल” (इति भगवा) धर्मचक्रं अनुत्तरं ।

सारिपुत्रो अनुवर्तेति अनुजातो तथागतं ॥ १० ॥

अभिष्वेत्तं अभिष्वातं भावतेष्वस्त्र भावितं ।

पहातव्वं पहीनं मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राह्मण ॥ ११ ॥

विनयस्तु मयि कह्वं अधिमुच्चस्तु ब्राह्मण ।

दुलभं दस्सनं होति सम्बुद्धानं अभिष्वहसो ॥ १२ ॥

येसं वे दुलभो लोके पातुभावो अभिष्वहसो ।

सोऽहं ब्राह्मण सम्बुद्धो सलुकत्तो अनुत्तरो ॥ १३ ॥

ब्रह्मभूतो अतितुलो मारसेनप्पमद्दनो ।

सव्वा’मित्ते वसीकत्वा मोदामि अकुतोभयो ” ॥ १४ ॥

‘इमं भोन्तो निसामेथ यथा भासति चक्रवुमा ।

सलुकत्तो महावीरो सीहो’व नदति वने ॥ १५ ॥

ब्रह्मभूतं अतितुलं मारसेनप्पमद्दनं ।

को दिस्वा न’प्पसीदेय अपि कण्ठाभिजातिको ? ॥ १६ ॥

यो मं इच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।

इधा’हं पव्वजिस्सामि वरपञ्जस्स सन्तिके ’ ॥ १७ ॥

‘एतत्वे रुचति भोतो सम्मासम्बुद्धसासनं ।

मयम्पि पव्वजिस्साम वरपञ्जस्स सन्तिके ’ ॥ १८ ॥

‘ब्राह्मणा तिसता इमे याचन्ति पञ्चलीकता ।

ब्रह्मचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्तिके ’ ॥ १९ ॥

“स्वाक्षरातं ब्रह्मचरियं सेल, (इति भगवा) “सदिङ्गिक”मकालिकं ।

यथ अमोदा पव्वजा अप्पमत्स्स सिक्खतो’ति ” ॥ २० ॥

अलत्थ खो सेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पञ्चजं, अलत्थ
उपसम्पदं ।

[७] अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे
पणीतं खादनीयं भोजनीयं पठियादापेला भगवतो कालं आरोचापेसि:—
‘कालो भो गोतम, निष्ठितं भत्तंति’ । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं
निवासेला पत्तचीवरमा’दाय येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनु’प-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्चते आसने निसीदि सद्भि भिक्खुसङ्घेन । अथ
खो केणियो जटिलो बुद्धप्रमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनी-
येन सहत्था सन्तप्तेसि सम्पवारेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं
भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणि अञ्जतरं नीचं आसनं गहेल्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदिः—

“ अग्निहुत्तमुखा यज्ञा सावित्री छन्दसो मुखं ।

राजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥ २१ ॥

नक्खत्तानं मुखं चन्दो आदिच्छो तपतं मुखं ।

पुञ्जं आकङ्घमानानं सङ्घो वे यजतं मुखंति” ॥ २२ ॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उद्घाया-
सना पक्षामि ।

[८] अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकङ्गो अप्पमत्तो....
पे०....(५७-११) अब्बञ्जासि । अञ्जतरो च खो पना’यस्मा सेलो
सपरिसो अरहतं अहोसि । अथ खो आयस्मा सेलो (v. l. add सपरिसो)
येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा एकंसं चीवरं कल्वा, येन भगवा
तेन’ञ्जलिं पणामेला भगवन्तं गाथाहि अञ्जमासि :—

‘यं तं सरणमा’गम्म इतो अद्विमि चकखुमा ।
 सत्तरत्तेन (v. 1. अत्तनुत्तेन) भगवा दन्तम्हा तव सासने ॥२३॥

तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिमू मुनि ।
 तुवं अनुसये छेत्वा तिणो तारेसिंभे पजं ॥ २४ ॥

उपधि ते समतिक्कल्ता आसवा ते पदालिता ।
 सीहोसि अनुपादानो पहीनभयभेषवो ॥ २५ ॥

भिकखवो तिसता इमे तिद्वन्ति पञ्चलीकता ।
 पादे वीर पसरेहि नागा वन्दन्तु सथुनोति ॥ २६ ॥

सेलसुचन्तं द्रुतियं ।

९३

[३. अस्सलायन-सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन नानावेरञ्जकानं ब्राम्हणानं पञ्चमत्तानि ब्राम्हणसतानि सावत्थियं पटिवसन्ति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो तेसं ब्राम्हणानं एतद्वोसि :—‘अयं खो समणो गोतमो चातुवर्णिण सुद्धिं पञ्चापेति । को नु खो पहोति समणेन गोतमेन सद्धि अरिंम वचने पटिमन्तेतुंति’ ? । तेन खो पन समयेन अस्सलायनो नाम माणवो सावत्थियं पटिवसति, दहरो वुत्तसिरो सोळ्सवस्सुद्धेसिको जातिया, तिणं वेदानं पारग्....पे०....(९१.१) अनवयो । अथ खो तेसं ब्राम्हणानमेतद्वोसि :—‘अयं खो अस्सलायनो माणवो....पे०....अनवयो । सो खो पहोति समणेन गोतमेन....पे०....पटिमन्तेतुंति’ । अथ खो ते ब्राम्हणा येन अस्सलायनो माणवो तेनु-

पसङ्कमित्तु, उपसङ्कमित्वा अस्सलायनं माणवे'मेतद'वोचुः—‘अयं खो भो अस्सलायन, समणो गोतमो चातुवर्णिण सुर्द्धि पञ्चापेति । एतु भवं अस्सलायनो....पे०....पटिमन्ते'तुंति’ । एवं बुत्ते अस्सलायनो माणवो ते ब्राह्मणे एतद'वोच :—‘समणो खलु भो गोतमो धम्मवादी, धम्मवादिनो च पन दुप्पटिमन्तिया भवन्ति; ना'हं सक्केमि समणेन गोतमेन सर्द्धि अस्मि वचने पटिमन्ते'तुंति’ । दुतियम्पि खो ब्राह्मणा अस्सलायनं माणवे'तद'वोचुः—‘अयं, भो अस्सलायन, समणो गोतमोपे०....पटिमन्ते'तुं; चरितं खो पन भोता अस्सलायनेन परिब्बाजकं ति’ । दुतियम्पि खो अस्सलायनो माणवो ते ब्राह्मणे एतद'वोच :—‘समणो खलु भो गोतमो धम्मवादी....पे०....पटिमन्ते'तुंति’ । ततियम्पि खो ते ब्राह्मणा अस्सलायनं माणवे'तद'वोचुः—‘अयं, भो अस्सलायन, समणो गोतमो....पे०....परिब्बाजकं । मा भवं अस्सलायनो अयुद्धपराजितं पराजयी'ति’ ।

[२] एवं बुत्ते अस्सलायनो माणवो ते ब्राह्मणे एतद'वोच :—‘अद्वा खो अहं भवन्ते न लभामि । समणो खलु भो गोतमो धम्मवादीपे०....पटिमन्ते'तुं । अपि चा'हं भवन्तानं वचनेन गमिस्सामी'ति’ ।

[३] अथ खो अस्सलायनो माणवो महता ब्राह्मणगणेन सर्द्धि येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसित्रो खो अस्सलायनो माणवो भगवन्तमे'तद'वोचः—‘ब्राह्मणा, भो गोतम, एवमा'-हंसु :—‘ब्राह्मणा'व सेद्वो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणा'व सुक्को वण्णो, कण्हो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणा'व सुज्जन्ति, नो अब्रा-म्हणा; ब्राह्मणा'व ब्रह्महुनो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रह्मजा ब्रह्मनिभिता ब्रह्मदायादा'ति’ । इधं भवं गोतमो किमा'हा'ति’ ? ।

[४] “ दिस्सन्ते (v. 1. दिस्सन्ति) खो पन, अस्सलायन, ब्राम्हणानं ब्राम्हणियो उतुनियो पि, गव्यनियो पि, विजायमाना पि, पायमाना पि; ते च ब्राम्हणा योनिजा'व समाना, एवमा'हंसुः—‘ब्राम्हणा’ व सेंद्रो वण्णो....पै०ब्रम्हदायादा'ति’ ? ।

‘ किञ्चापि भवं गोतमो एवमा'ह, ‘अथ खो एत्थ ब्राम्हणा एवमेत्तं मञ्जन्ति :—‘ब्राम्हणा’व सेंद्रो वण्णो हीनो अञ्जो वण्णो....पै०ब्रम्हदायादा'ति’ ।

“ तं किं मञ्जसि, अस्सलायन, सुतं ते :—‘योनकम्बोजेसु (v. 1. योनक-कम्बोजेसु) अञ्जेसु च पच्चन्तिमेसु जनपदेसु द्वे'व वण्णा, अस्यो चे'व दासो च; अस्यो हुत्वा दासो होति, दासो हुत्वा अस्यो होती'ति ? ’ ।

‘ एवं भो सुतं मे; योनकम्बोजेसु....पै०अस्यो होती'ति ’ ।

[५] “ एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानां किं बलं ? को अस्सासो ? यदे'त्थ ब्राम्हणा एवमा'हंसुः—‘ब्राम्हणा’व सेंद्रो वण्णो....पै०ब्रम्हदायादा'ति ? ’ ।

‘ किञ्चापि भवं गोतमो एवमा'ह....पै० ...ब्रम्हदायादा'ति ’ ।

“ तं किं मञ्जसि अस्सलायन, खत्तियो'व तु खो पाणातिपाती अदिनादायी कामेसु मिच्छाचारी मुसावादी पिसुणावाचो फरसावाचो सम्पर्प्लापी अभिज्ञाद्व व्यापनचित्तो मिच्छादिङी, कायस्स भेदा पर-मरणा अपायं दुग्धतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य, नो ब्राम्हणो ? । वेस्सो च तु खो पाणातिपाती....पै०सुहो च तु खो पाणातिपाती....पै०निरयं उप्पज्जेय्य, नो ब्राम्हणो'ति ? ” ।

‘नो हि’दं भो गोतम’। खत्तियो पि हि भो गोतम, पाणातिपाती....पे०....उप्पज्जेय्य। ब्राम्हणो पि हि भो गोतम, पाणातिपाती....पे०....वेस्सो पि हि भो गोतम पाणातिपाती....पे०....सुहो पि हि भो गोतम पाणातिपाती ...पे०....उप्पज्जेय्य। सब्बे पि हि भो गोतम चत्तारो वण्णा पाणातिपातिनो....पे०....उप्पज्जेय्युंति’।

[६] “ एत्य अस्सलायन, ब्राम्हणानां किं बलं....पे०....ब्रम्हदा-यादा’ति ” ? ।

‘ किञ्चापि भवं गोतमो एवमा’ह :—‘अथ खो....पे०....ब्रम्हदाया-दा’ति ? ’ ।

“ तं किं मञ्जसि अस्सलायन, ब्राम्हणो’व तु खो पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो....पे०....पिसुणावाचाय पटिविरतो फल्सावाचाय पटिविरतो सम्फप्पलापा पटिविरतो अनभिज्ञाद्व अव्यापन-चित्तो सम्मादिद्वी, कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उप्पज्जेय्य, नो खत्तियो, नो वेस्सो, नो सुहो’ति ” ? ।

‘ नो हि’दं भो गोतम। खत्तियो पि हि भो गोतम पाणातिपाता पटि-विरतो....पे०....सगं लोकं उप्पज्जेय्य। ब्राम्हणो पि हि भो गोतम, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....वेस्सो पि हि भो गोतम, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....सुहो पि हि भो गोतम, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....सब्बे पि भो गोतम, चत्तारो वण्णा पाणातिपाता पटिविरतापे०....सगं लोकं उप्पज्जेय्युंति’।

[७] “ एत्य अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं....पे०....ब्रम्हदाया-दा’ति ” ? । ‘ किञ्चापि भवं गोतमो एवमा’ह....पे०....ब्रम्हदायादा’ति ’ ।

“तं किं मञ्जसि अस्सलायन, ब्राम्हणो’व तु खो पहोति अर्स्म पदेसे अवेरं अव्यापज्जं (v. 1. अव्याबज्जं) मेत्तचित्तं भावेतुं, नो खत्तियो,

नो वेस्सो, नो सुदो'ति" ? । ' नो हिदं भो गोतम । खत्तियो पि हि भो गोतम, पहोति अस्मि पदेसे अवेरं अव्यापज्जं मेत्त चित्तं भावेतुं, ब्राम्हणो-पि हि भो गोतम....पे०....वेस्सो पि....पे०....सुदो पि....पे०....सब्बे पि हि गोतम, चत्तारो वण्णा पहोन्ति अस्मि पदेसे....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं'ति' ।

[८] " एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं....पे०....ब्रम्हदायादा'ति" ? । 'किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

"तं किं मञ्जसि अस्सलायन, ब्राम्हणो' व तु खो पहोति सोर्थि सिनानिमा'दाय नर्दि गन्त्वा रजोजल्लुं पवाहेतुं नो खत्तियो, नो वेस्सो, नो सुदो'ति" ? ।

'नो हि'दं भो गोतम । खत्तियो पि हि भो गोतम पहोति सोर्थि सिनानिमा'दाय नर्दि गन्त्वा रजोजल्लुं पवाहेतुं । ब्राम्हणो पि हि....पे०....वेस्सो पि हि....पे०....सुदो पि हि....पे०....सब्बे पि हि....पे०....रजो-जल्लुं पवाहेतुं'ति' ।

[९] " एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं....पे०....ब्रम्हदायादा'ति" ? । 'किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

" तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इध राजा खत्तियो मुद्धावसितो नानाज-चानं पुरिसानं पुरिससतं सन्निपातेत्य, 'आयन्तु भोन्तो ये तथ्य खत्तिय-कुला ब्राम्हणकुला राजञ्जकुला उपन्ना सालस्स वा सललस्स वा चन्दनस्स वा पदुमकस्स वा उत्तरारणिमा'दाय अग्निं अभिनिव्रतेन्तु, तेजो पातुकरेन्तु । (v. 1. तेजो धातुं करोन्तु for तेजो पातुकरोन्तु throughout) आयन्तु पन भोन्तो ये तथ्य चण्डालकुला नेसादकुला वेणकुला रथकारकुला शुकुसकुला उपन्ना सापानदोणिया वा सूकरदोणिया वा

रजकदोणिया वा प्लण्डकहस्स वा उत्तरारणिमा'दाय अग्नि अभिनिव्व-
तेन्तु, तेजो पातुकरोन्तु'ति' । तं किं मञ्जसि अस्सलायन, यो एवं तु खो
सो खत्तियकुला ब्राम्हणकुला राजञ्जकुला उपनेहि सालस्स....पे०....
अग्नि अभिनिव्वत्तो तेजो पातुकतो सो एव तु ख्वा'स्स अग्नि अच्चिमा च
वर्णिणमा च पभस्सरो च, तेन च सक्ता अग्निना अग्निकरणीयं कातुं? ।
यो पन सो चण्डालकुला....पे०....अग्नि अभिनिव्वत्तो तेजो पातुकतो
स्वा'स्स अग्नि न चेव अच्चिमा....पे०....(add न before each
epithet or clause) अग्निकरणीयं कातुं'ति' ? । ' नो हिंदं भो
गोतम । यो सो, भो गोतम, खत्तियकुला....पे०....अग्नि करणीयं
कातुं, यो पि सो चण्डालकुला....पे०....अग्निकरणीयं कातुं । सब्बो
पि हि भो गोतम अग्नि अच्चिमा....पे०....अग्निकरणीयं कातुं'ति' ।

[१०] “एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं....पे०....ब्रह्म-
दायादा'ति" ? । ' किञ्चापि भवं गोतमो एवमा'ह....पे०....ब्रह्मदायादा'ति" ।

“ तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इध खत्तियकुमारो ब्राम्हणकञ्जाय सद्दिं
संवासं कपेष्य; तेसं संवासमन्वाय पुत्तो जायेथ; यो सो खत्तियकुमारेन
ब्राम्हण-कञ्जाय पुत्तो उपनो सिया सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो
“खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो” ति पि वत्तब्बो'ति" ? ।

‘ यो सो भो गोतम, खत्तियकुमारेन ब्राम्हणकञ्जाय पुत्तो उपनो सिया
सो मातु पि सदिसो पितु पि सदिसो “खत्तियो”ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो”
ति पि वत्तब्बो'ति" ।

“ तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इध ब्राम्हणकुमारो खत्तियकञ्जाय
सद्दिं संवासं कपेष्य; तेसं संवासमन्वाय पुत्तो जायेथ; यो सो ब्राम्हण-

कुमारेन खत्तियकञ्जाय पुत्तो उप्पन्नो सिया सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो “खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो”ति पि वत्तब्बोति” ? ।

‘यो सो भो गोतम, ब्राम्हणकुमारेन खत्तियकञ्जाय पुत्तो, उप्पन्नो सिया, सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो “खत्तियो”ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो”ति पि वत्तब्बो’ ।

[११] “तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इध वल्वा गद्भेन सम्पयो-
जेत्युं (v. 1. संयोजेत्यं) । तेसं सम्पयोगमन्वाय किसोरो (v. 1. किस्सोरो,
किस्सरो) जायेथ; यो सो वल्वाय गद्भेन किसोरो उप्पन्नो सिया सो
मातु पि सदिसो पितु पि सदिसो “अस्सो”ति पि वत्तब्बो “गद्भो”ति
पि वत्तब्बोति” ? ।

‘वेकुरञ्जाय (v. 1. कुण्डं हि; कुमारण्डु पि) हि सो भो गोतम,
अस्सतरो होति । इदं हि’स्स भो गोतम, नानाकरणं पस्सामि; अमुत्र
पने’सानं न किञ्चि नानाकरणं पस्सामी’ति’ ।

[१२] “तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इधा’स्सु द्वे माणवका भातरो
स-उदरिया, एको अञ्जायको उपनीतो, एको अनञ्जायको अनुपनीतो;
कल्मेत्य ब्राम्हणा पठमं भोजेत्युं, सद्वे वा थालिपाके वा यज्जे वा पाहुणे
(v. 1. पाहुनके throughout) वा’ति” ? ।

‘यो सो भो गोतम, माणवको अञ्जायको उपनीतो तमेत्य ब्राम्हणा
पठमं भोजेत्युं सद्वे वा थालिपाके वा यज्जे वा पाहुणे वा । किं हि भो
गोतम अनञ्जायके अनुपनीते दिनं महप्फलं भविस्सती’ति ? ’ ।

[१३] “तं किं मञ्जसि अस्सलायन, इधा’स्सु द्वे माणवका
भातरो स-उदरिया, एको अञ्जायको उपनीतो दुस्सीलो पापधम्मो, एको

अनज्ञायको अनुपनीतो सीलवा कल्याणधर्मो; कर्मेत्य ब्राह्मणा पठमं भोजेय्युं सद्वे वा थालिपाके वा यज्वे वा पाहुणे वा'ति" ? ।

‘यो सो, भो गोतम, माणवको अनज्ञायको अनुपनीतो सीलवा कल्याणधर्मो, तर्मेत्य ब्राह्मणा पठमं भोजेय्युं....पे०....पाहुणे वा । किं हि, भो गोतम, दुर्सिले पापधर्मे दिनं महफलं भविस्सती'ति ? ' ।

[१४] “पुब्वे खो त्वं अस्सलायन, जातिम् गमासि, जार्ति गन्त्वा मन्ते अगमासि, मन्ते गन्त्वा तर्मेत्वं त्वं चातुर्वर्णिण सुर्द्धि पच्चागतो यम् हूं पञ्जापेमी'ति ” ।

एवं तुते अस्सलायनो माणवो तुण्हीभूतो मङ्गुभूतो पत्तकवन्धो अधो-मुखो पञ्जायन्तो अपटिभानो (v. 1. अपटिभानो) निसीदि ।

[१५] अथ खो भगवा अस्सलायनं माणवं तुण्हीभूतं मङ्गुभूतं पत्त-कवन्धम् धोमुखं पञ्जायन्तम् पपटिभानं विदित्वा अस्सलायनं माणवमेतद् वोच :—‘भूतपुब्बं, अस्सलायन, सत्तत्रं ब्राह्मणिसीनं अरञ्जायतने पण्णकुटीसु सम्मन्तानं (v. 1. सम्मन्तानं) एवरूपं पापकं दिङ्गतं उपन्नं होति :—‘ब्राह्मणा’ व सेहो वण्णो....पे०....ब्रह्मदायादा'ति’ । अस्सोसि खो, अस्सलायन, असितो देवलो इसि :—‘सत्तत्रं किर ब्राह्मणिसीनं अरञ्जायतने पण्णकुटीसु सम्मन्तानमेवरूपं पापकं दिङ्गतं उपन्नं होति :—‘ब्राह्मणा’व सेहो वण्णो....पे०....ब्रह्मदायादा'ति’ । अथ खो अस्सलायन, असितो देवलो इसि केसमस्तु क्षेत्रेवा मञ्जेष्टव-ण्णानि दुर्सानि निवासेत्वा अटलियो (v. 1. पटलिये; अगलियो) उपाहना आरोहित्वा जातरूपमयं दण्डं गहेत्वा सत्तत्रं ब्राह्मणिसीनं पत्थ-पिङ्गले (v. 1. पथण्डे) पातुरहोसि । अथ खो अस्सलायन, असितो देवलो इसि सत्तत्रं ब्राह्मणिसीनं पत्थण्डले चङ्गममानो एवमाहः—

‘हन्द को नु खो इमे भवन्तो ब्राम्हणिसयो गता, हन्द को नु खो इमे भवन्तो ब्राम्हणिसयो, गता’ति ? । अथ खो अस्सलायन, सत्तनं ब्राम्हणि-सीनमे’तद’होसि :—‘को ना’य (v. l. पना’हं) गामण्डलरूपो विय सत्तनं ब्राम्हणिसीनं पथ्यपिंडले चङ्गममानो एवमा’हः—‘हन्द को नु खोपे०गता’ति । हन्द नम’भिसपामा’ति’ । अथ खो अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलमि’सि’मभिसपिंसु, ‘भस्मा वसली (v. l. वसलि; चसला) होही’ति’ (v. l. Repeat भस्मा....पे०होहि) । यथा यथा खो, अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलं इसि अभिसपिंसु, तथा तथा असितो देवलो इसि अभिरूपतरो चे’व होति दस्सनीयतरो च पासादिकतरो च । अथ खो अस्सलायन, सत्तनं ब्राम्हणिसीनमे’तद’होसि :—‘मोषं वत नो तपो, अफलं ब्रह्मचरियं । मयं हि पुब्वे यम’भिसपामः—‘भस्मा वसली होही’ति’, भस्मा’व भवति एकच्चो । इमं पन मयं यथा यथा अभिसपाम तथा तथा अभिरूपतरो चे’व होति दस्सनीयतरो च पासादिकतरो चा’ति’ ।

‘न भवन्तानं मोषं तपो, न पना’फलं (v. l. न फलं) ब्रह्मचरियं । इङ्ग भवन्तो यो मयि मनोपदोसो, तं पजहथा’ति’ ।

‘यो भवति मनोपदोसो तं पजहाम’ । ‘को नु भवं होती’ति’ ? ।

‘सुतो नो (v. l. नु) भवतं असितो देवलो इसी’ति’ ? ।

‘एवं भो’ ।

‘सो ख्वा’हं भो, होमी’ति’ ।

“अथ खो अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलमि’सि’म’-मिवादेतुमु’पसङ्गमिंसु । अथ खो, अस्सलायन, असितो देवलो इसि सत्त ब्राम्हणिसयो एतद’वोचः—‘सुतं मे’तं (v. l. सुतमे’तं), भो, ‘सत्तनं

किर ब्राम्हणिसीनं अरउजायतने पणकुटीसु सम्मन्तानमेवरूपं पापकं दिहिगतमुपन्नं—‘ब्राम्हण’व सेष्टो वण्णो...पे०....ब्रह्मदायादा’ति’ ।

‘एवं भो’ ।

‘जानन्ति पन भोन्तो या जानीमाता (v. 1. जनिका माता; जनि-माता) ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हणं’ति ?’ ।

‘नो हिंदं भो’ ।

‘जानन्ति पन भोन्तो या जानीमातु माता याव सत्तमा मातामहयुगा ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हणं’ति ?’ ।

‘नो हिंदं भो’ ।

‘जानन्ति पन भोन्तो यो जानीपिता (v. 1. जनिको पिता; जनि-पिता) ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हणं’ति ?’ ।

‘नो हिंदं भो’ ।

‘जानन्ति पन भोन्तो यो जानिपितु पिता याव सत्तमा पितामहयुगा ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हणं’ति ?’ ।

‘नो हिंदं भो’ ।

‘जानन्ति पन भोन्तो यथा गव्मस्स अवक्नन्ति होती’ति ?’ ।

‘जानाम मयं, भो, यथा गव्मस्स अवक्नन्ति होति ! *

‘इध मातापितरो’व (v. 1. च) सन्निपतिता होन्ति, माता च उतुनी

* Substitute for this sentence the following, according to Burmese Edition :

न मयं जानाम भो यथा गव्मस्स अवक्नन्ति होती’ति’ । यथाकर्थं पन, भो गव्मस्स अवक्नन्ति होती’ति’ ? ।

होति, गन्धब्बो'व पच्चुपट्टितो होति; एवं तिष्णं सन्निपाता गव्भस्स अव-
क्षन्ति होती'ति' ।

‘जानन्ति पन भोन्तो यग्धे (v. 1. यग्धि; तग्ध) सो गन्धब्बो
खत्तियो वा ब्राम्हणो वा वेस्सो वा सुद्धो वा'ति ? ” ।

‘न मयं, भो, जानाम यग्धे सो गन्धब्बो खत्तियो वा ब्राम्हणो....
पे०....सुद्धो वा'ति ’ ।

‘एवं सन्ते भो जानाथ के तुम्हे होथा'ति ? ।

‘एवं सन्ते, भो, न मयं जानाम केचि मयं होमा'ति ’ ।

“ते हि नाम, अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितेन देवलेन
इसिना सके (v. 1. सक) जातिवादे समनुयुक्तियमाना समनुभासिय-
माना समनुग्गाहियमाना न सम्पायिस्सन्ति । किं पन त्वं एतरहि मया
सकर्स्म जातिवादे समनुयुक्तियमानो समनुभासियमानो समनुग्गाहियमानो
सम्पायिस्ससि, येसं त्वं साचरियिको न पुण्णो दब्बिगाहो’ (v. 1.
दब्बिहा)ति ? ” ।

[१६] एवं वुत्ते अस्सलायनो माणवो भगवन्तमेतद्वोचः—
‘अभिक्षन्तं भो गोतम....पे०....(५४-२४) सरणगतंति ’ ।

अस्सलायनसुत्तन्तं ततियं ।

९४

[४. घोटमुखसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा उदेनो बाराणसियं विह-
रति खेमियम्बवने (v. 1. खेमिक०) । तेन खो पन समयेन घोटमुखो
ब्राम्हणो बाराणसिम्नुप्तो होति, केनचिदेव करणीयेन । अथ खो

घोटमुखो ब्राम्हणो जङ्घाविहारम् नुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन खेमियं भवनं तेनुं पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदेनो अभ्यो-कासे चङ्कमति । अथ खो सो घोटमुखो ब्राम्हणो येनायस्मा उदेनो तेनुं पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता उदेनेन सद्दि सम्मोदि । सम्मोद-नीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा आयस्मन्तम् देनमेकमन्तम् नुचङ्कममानो एवम् हः—‘अभ्यो समण, न त्यि धम्मिको परिव्वाजो (v. 1. परिव्वजो), एवं मे एथ होतिः—‘तज्ज खो भवन्तरूपानं वा अदस्सना, यो वा पने त्यि धम्मोति’ ।

[२] एवं वृत्ते आयस्मा उदेनो चङ्कमा ओरोहित्वा विहारं पविसित्वा पञ्जते आसने निसीदि । घोटमुखो पि खो ब्राम्हणो चङ्कमा ओरोहित्वा विहारं पविसित्वा एकमन्तम् द्वासि । एकमन्तं ठिं खो घोटमुखं ब्राम्हणं आयस्मा उदेनो एतद् वोचः—‘संविजन्ते खो, ब्राम्हण, आसनानि; स-चे आकङ्क्षसि निसीदाति’ ।

‘एतदेव खो पन मयं भोतो उदेनस्स आगमयमाना न निसीदाम । कथं हि नाम मादिसो पुब्वे अनिमन्तितो आसने निसीदितव्यं मञ्जे-व्याति?’ ।

[३] अथ खो घोटमुखो ब्राम्हणो अञ्जतरं नीचमा सनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसित्वो खो घोटमुखो ब्राम्हणो आयस्मन्त-मुं देनमेतद् वोचः—‘अभ्यो समण, न त्यि धम्मिको परिव्वाजो.... पे०.... पने त्यि धम्मोति’ ।

‘स चे खो पन मे त्वं, ब्राम्हण, अनुमञ्जेत्य अनुजानेत्यासि, पटि-कोसितव्य पटिकोसेत्यासि, यस्स च पन मे भासितस्स अत्यं न जाने-त्यासि, मम येव तत्थ उत्तरिं पटिपुच्छेत्यासि:—‘इदं भो उदेन कथं?’

इमस्स क'थो'ति ?' । एवं कत्वा सिया नो एत्य कथासल्यपो'ति' । अनुम-
उज्जेयं (v. 1. अनुमञ्जिससामि) ख्वा'हं भोतो उदेनस्स अनुजानिस्सामि,
पटिक्रोसितब्बच्च पटिक्रोसिस्सामि; यस्स च पना'हं भोतो उदेनस्स
भासितस्स अस्यं न जानिस्सामि, भवन्तं येव तत्य उदेनमु'त्तरि पटिपुच्छि-
स्सामि:—‘इदं भो उदेन कथं ? इमस्स क'थो'ति ? एवं कत्वा होतु नो
एत्य कथासल्यपो'ति ’ ।

[४] ‘चत्तारो’मे, ब्राम्हण, पुगला सन्तो संविज्ञमाना
लोकर्सिम । कतमे चत्तारो ? । इध ब्राम्हण, एकचो पुगलो अत्तंतपो
होति...पे०....(५१०४)....Substitute ब्राम्हण for पेस्स
and consequential changes कतमो ते पुगलो चित्तमा '-
राधेती'ति ' ? ।

‘या’यं भो उदेन, पुगलो अत्तंतपो....पे०... (५१०५)
Substitute भो उदेन for भन्ते and consequential
changes. अयं मे पुगलो चित्तमा’राधेती'ति ' ।

[६] ‘कस्मा पन ते ब्राम्हण, इमे तयो पुगला चितं न आराधे-
न्ती'ति ?’ या’यं भो उदेन पुगलो अत्तंतपो...पे०... (५१०६)
Substitute भो उदेन for भन्ते and consequential
changes....ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । सो अत्तानच्च परच्च सुखकामे
दुक्खपटिकूले नेव आतापेति न परितापेति । इमिना मे अयं पुगलो
चितं आराधेती'ति ' ।

[७] ‘द्वे’मा ब्राम्हण परिसा । कतमा द्वे ? । इध ब्राम्हण एकचा
परिसा सारत्तरता मणिकुण्डलेसु पुत्तभरियं परियेसति; दासिदासं (v. 1.
दासीदासं) परियेसति; खेत्तवत्युं परियेसति; जातखपरजतं परियेसति ।

इध पन, ब्राम्हण, एकच्चा परिसा असारत्तरत्ता (v. l. अरत्तरत्ता) मणि-
कुण्डलेसु पुत्तभरियं पहाय, दासिदासं पहाय, खेत्तवथ्युं पहाय, जात-
रुपरजतं पहाय, अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता । स्वायं, ब्राम्हण,
पुगलो ने'वात्तंतपो...पे०...ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । इमं त्वं,
ब्राम्हण, पुगलं कतमसं परिसायं बहुलं समनुपस्ससि, या वा'यं परिसा
सारत्तरत्ता मणिकुण्डलेसु...पे०...अनगारियं पब्बजिता'ति' ।

‘ व्यायं मो उदेन, पुगलो ने'वात्तंतपो....पे०....अनगारियं पब्ब-
जिता, इमिस्सं (v. l. इमिस्सा, इमाय) परिसायं बहुलं समनुपस्सायी'ति' ।

‘ इदाने'व खो पन ते, ब्राम्हण भासितः—‘ मयमे'व आजानाम,
अम्भो समण....पे०....एथ धम्मो'ति' ।

‘ अद्वा मे सा भो उदेन, सानुगाहा वाचा भासिता । अत्थि धम्मिको
परिव्वाजो, एवं मे एथ होति, एवज्ञ पन मं भवं उदेनो धारेतु, ये चिं'मे
भोता उदेनेन चत्तारो पुगला सङ्घितेन तुत्ता, विथारेन अविभत्ता, साधु
मे भवं उदेनो इमे चत्तारो पुगले विथारेन विभजतु अनुकम्पमु'पादा-
या'ति' । ‘तेन हि ब्राम्हण सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सा-
मी'ति' ।

‘ एवं भो'ति' खो बोधमुखो ब्राम्हणो आयस्मतो उदेनस्स पचस्सोसि ।

[८] आयस्मा उदेनो एतद'वोचः—‘ कतमो च, ब्राम्हण, पुगलो
अत्तंतपो....पे०....(५१८-२१)....substitute ब्राम्हण for
भिक्खवे and consequential changes ब्रह्मभूतेन अत्तना
विहरती'ति' ।

[९] एवं तुत्ते बोधमुखो ब्राम्हणो आयस्मन्तमु'देनमे'तद'वोचः—
‘ अभिक्रन्तं भो उदेन....पे०....(५४-२४)....सरणगतं'ति' ।

[१०] ' मा खो मं त्वं ब्राम्हण, सरणम् गमासि । तमेव त्वं भगवन्तं सरणं गच्छ यमः हं सरणं गतोऽति ।

‘ कहं पन भो उदेन, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धोऽति ? ।

‘ परिनिव्युतो खो, ब्राम्हण, एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धोऽति ? ।

‘ स चे हि मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भगवन्तं गोतमं दससु पि योजनेसु, दस पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भवन्तं गोतमं दससनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । स चे मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भवन्तं गोतमं वीसतिया योजनेसु....पे०....तिसाय योजनेसु, चत्ताळीसाय योजनेसु, पञ्चासाय योजनेसु,...पे०....पञ्चासम्पि मयं योजनानि....पे०....अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । योजनसते पि मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भवन्तं गोतमं....पे०....अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । यतो च खो, भो उदेन, परिनिव्युतो सो भवं गोतमो, परिनिव्युतम्पि मयं तं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मच्च भिक्खुसङ्खच्च । उपासकं मं भवं उदेनो धारेतु अज्ञतगे पाणुपेतं सरणगतं ।

[११] अत्यि च मे, भो उदेन, अङ्गराजा (v. l. अङ्गे राजा) देवसिंकं निच्चभिक्खं ददाति, ततो अहं भोतो उदेनस्स एकं निच्चभिक्खं ददामी'ति ।

‘ किं पन ते, ब्राम्हण, अङ्गराजा देवसिंकं निच्चभिक्खं ददाती'ति ? ।

‘ पञ्च, भो उदेन, कहापणसतानी'ति ।

‘ न खो नो, ब्राम्हण, कप्पति जातरूपरजतं पटिग्हहेतु'ति ।

‘ स चे तं भोतो उदेनस्स न कप्पति, विहारं (v. l. विहारा'हं भोतो) भोतो उदेनस्स कारपेस्यामी'ति ।

‘स चे खो मे त्वं, ब्राम्हण, विहारं कारापेतुकामो, पाटलिपुत्रे
सङ्घस्स उपद्वानसालं कारापेही’ति ।

‘इमिना पहं (v. 1. इमिना’हं) भोतो उदेनस्स भियोसोम-
त्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, यं मं भवं उदेनो सङ्घे दानं समादपेति (v. 1.
दाने समादपेत्वा) । एसा’हं, भो उदेन, एतिस्सा च निच्चभिक्खाय अप-
रय च निच्चभिक्खाय पाटलिपुत्रे सङ्घस्स उपद्वानसालं कारापेस्सामी’ति ।

अथ खो घोटमुखो ब्राम्हणो एतिस्सा च निच्चभिक्खाय....पे०....
उपद्वानसालं कारापेसि । सा एतरहि घोटमुखी’ति वुच्चती’ति ।

घोटमुखसुत्तनं चतुर्थं ।

९५

[५. चङ्कीसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सार्वं येन ओपसादं नाम कोसलानं ब्राम्हणगामो
तद्वसरि । तत्र सुदं भगवा ओपसादे विहरति उत्तरेन ओपसादं देववने
सालवने । तेन खो पन समयेन चङ्की ब्राम्हणो ओपसादं अज्ञा
वसति सत्तुस्सदं सतिणक्षोदकं सधञ्जं राजभोगं रज्जा (v. 1. रज्जो)
पसेनदिना कोसलेन दिनं राजदायं ब्रह्मदेव्यं । अस्सोसुं खो
ओपसादका ब्राम्हणग्रहपतिका :—‘समणो खलु भो गोतमो....पे०....
(८२-१) Substituting ओपसादं for शुल्कोङ्गितं and
consequential changes....अरहतं दस्सनं होती’ति ।

अथ खो ओपसादका ब्राम्हणग्रहपतिका ओपसादा निक्खमित्वा सङ्घा
सङ्घीगणीभूता उत्तरेन मुखे गच्छन्ति येन देववनं सालवनं । तेन खो पन

समयेन चङ्की ब्राम्हणो उपरि पासादे दिवा सेव्यमु'पगतो होति । अद्वासा खो चङ्की ब्राम्हणो ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके ओपसादा निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घीगणीभूते उत्तरेन मुखे गच्छन्ते येन देववनं सालवनं । दिस्वान खत्तमा'मन्तेसि :—‘किं तु खो, भो खत्ते, ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका ओपसादा निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घीगणीभूता उत्तरेन मुखे गच्छन्ति येन देववनं सालवनं'ति' ? ।

[२] ‘अत्यि, भो चङ्की, समणो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पव्वजितो कोसलेसु....पे०....(८२०१) बुद्धो भगवा'ति' । तमेते भवन्तं गोतममु'पसङ्कमन्ती'ति' ।

‘तेन हि, भो खत्ते, येन ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके एवं वदेहि :—‘चङ्की, भो, ब्राम्हणो एवमा'ह, ‘आगमेन्तु किर भवन्तो, (v. l. भोन्तो) चङ्की पि ब्राम्हणो समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति' ।

[३] ‘एवं भो'ति' खो सो खत्ता (v. l. खत्तो) चङ्किस्स ब्राम्हणस्स पटिस्सुत्वा येन ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके एतद'वोच :—‘चङ्की, भो ब्राम्हणो....पे०....उपसङ्कमिस्सती'ति' ।

[४] तेन खो पन समयेन नानावेरज्जकानं (v. l. नानावेरज्जकानं) ब्राम्हणानं पञ्चमत्तानि ब्राम्हणसतानि ओपसादे पटिवसन्ति केनचिदेव-करणीयेन । अस्सोसुं खो ते ब्राम्हणा :—‘चङ्की किर ब्राम्हणो समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति' । अथ खो ते ब्राम्हणा येन चङ्की ब्राम्हणो तेनु'पसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा चङ्कि ब्राम्हणमेतदवोचुन्तु :—‘सचं किर भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति ? ।

‘ एवं खो मे, भो, होति, ‘ अहम्पि समणं गोतमं दस्सनायुं पसङ्क-
मिस्सामी’ति । ।

[५] ‘ मा भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायुं पसङ्कमि । न अरहति
भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायुं पसङ्कमितुं । समणो त्वेव गोतमो अर-
हति भवन्तं चङ्कं दस्सनायुं पसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की उभतो सुजातो
मातितो च पितितो च संसुद्धगृहणिको याव सत्तमा पितामहयुगा
अविवक्तो अनुपकट्टो (v. 1. अनुपकट्टो) जातिवादेन; यम्पि भवं चङ्की
उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन, इमिना पूङ्गेन न अरहति भवं
चङ्की....पे०....दस्सनायुं पसङ्कमितुं । समणो त्वेव....पे०....दस्सना-
युं पसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की अड्डो महद्धनो महाभोगो; यम्पि....पे०
....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की तिण्णं वेदानं पारगृ....पे०....अनवयो
यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की अभिरूपो दस्सनीयो;
पासादिको परमाय वण्णपोक्त्वरताय समन्नागतो ब्रह्मवण्णी ब्रह्मवच्छसी
(v. 1. ब्रह्मवच्छसी) अक्तुदावकासो दस्सनाय; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की सीलवा बुड्डीसीली बुड्डीलेन समन्नागतो;
यम्पि....पे०...उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की कल्याणवाचो कल्याण-
वाकरणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सद्याय अनेलगव्यय अत्यस्स
विड्यापनियो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की बहुन्नमा’
चरियपाचरियो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स सकतो
गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं ।
भवं हि चङ्की ब्राम्हणस्स पोक्त्वरसातिस्स सकतो गरुकतो मानितो
पूजितो अपचितो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की
ओपसादम्भज्ञावसति सन्तुस्सदं सतिणकट्टोदकं....पे०....(Para I)

ब्रह्मदेश्यं । यम्पि भवं चङ्गी ओपसादम्'ज्ञावसति सत्तस्सदं....पे०....
दस्सनायु'पसङ्गमितुं । समणो त्वे'व....पे०....दस्सनायु'पसङ्गमितुं'ति' ।

[६] एवं बुत्ते चङ्गी ब्राम्हणो ते ब्राम्हणे एतद'बोच :—‘तेन हि, भो,
ममा'पि सुणाथ; यथा मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्गमितुं,
न त्वे'व अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनायु'पसङ्गमितुं । समणो खलु,
भो, गोतमो उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन; यम्पि, भो, समणो
गोतमो उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन, इमिना प'ङ्गेन न अरहति
सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनायु'पसङ्गमितुं, अथ खो मयमे'व अरहाम तं
भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो पहूतं हिर-
ञ्जसुवण्णमो'हाय पब्बजितो भूमिगतञ्च वेहासङ्गच्च; यम्पि....पे०....
उपसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो दहरो'व समानो सुसु काळ-
केसो भद्रेन योब्बनेन समन्नागतो पठमेन वयसा अगारस्मा अनगारियं
पब्बजितो; यम्पि....पे०....उपसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो
अकामकानं मातापितुञ्चम्'स्सुमुखानं रुदन्तानं केसमस्सुमो'हारेत्वा
कासायानि वथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो;
यम्पि....पे०....उपसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो अभिरूपो....
पे०....अक्खुदावकासो दस्सनाय; यम्पि....पे०....उपसङ्गमितुं । समणो
खलु, भो, गोतमो सीलवा अरियसीली कुसलसीली कुसलसीलेन सम-
न्नागतो; यम्पि....पे०....उपसङ्गमितुं । समणो खलु भो गोतमो
कल्याणवाचो....पे०....अथस्स विज्ञापनिया; यम्पि....पे०....
उपसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो बहुञ्चमा'चरियपाचरियो; यम्पि
....पे०....उपसङ्गमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो खीणकामरागो
विगतचापल्लो (v. 1. विगतपपञ्चो); यम्पि....पे०....उपसङ्गमितुं ।
समणो खलु, भो, गोतमो कम्मवादी किरियवादी अपापपुरेक्खारो (v. 1.

અપાપપુરેક્ષિતે) બ્રહ્મભાય પજાય; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણો ખલુ ભો, ગોતમો ઉચ્ચાકુલા પવ્વજિતો આદીનક્વત્તિયકુલા (v. 1. અસમ્ભિત્તા ખત્તિયકુલા); યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અઙ્ગુકુલા પવ્વજિતો મહદ્રના મહાભોગા; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણો ખલુ, ભો, ગોતમ તિરોરદ્વા તિરોજનપદા સમ્પુચ્છિતુમા'ગચ્છન્તિ; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણ ખલુ, ભો, ગોતમ અનેકાનિ દેવતાસહસ્રાનિ પાણેહિ સરણ ગતાનિ; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણ ખલુ, ભો ગોતમસેવે કલ્યાણો કિત્તિસર્દો અબ્ધુગતો :—‘ઇતિ પિ....પે૦....બુદ્ધો ભગવા’તિ; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દ્વાત્તિસમહા-પુરિસલકખણેહિ સમજાગતો; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણ ખલુ ભો, ગોતમ રાજા માગધો સેનિયો બ્રિમ્બિસારો સપુત્રદારો પાણેહિ સરણ ગતો; યમ્યિ....પે૦....ઉદસર્ક્ષમિતું । સમણ ખલુ, ભો, ગોતમ રાજા પસેનદિ કોસલો સપુત્રદારો પાણેહિ સરણ ગતો; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણ ખલુ, ભો, ગોતમ બ્રામ્હણો પોકખરસાતિ સપુત્રદારો પાણેહિ સરણ ગતો; યમ્યિ....પે૦....ઉપસર્ક્ષમિતું । સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઓપસાદમ'નુપ્ત્તો ઓપસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપસાદં દેવવને સાલવને । યે પન ખો કેવિ સમણા વા બ્રામ્હણા વા અમ્હાક્ં ગામખેત્તમા'ગચ્છન્તિ, અતિથી નો તે હેન્તિ । અતિથી ખો પન'હેહિ સક્કાતબ્બા ગરુકાતબ્બા માનેતબ્બા પૂજેતબ્બા । યમ્યિ ભો, સમણો ગોતમો ઓપસાદમ'નુપ્ત્તો ઓપસાદે વિહરતિ ઉત્તરેન ઓપસાદં દેવવને સાલવને, અતિથિ અસ્માક્ં સમણો ગોતમો; અતિથિ ખો પન'હેહિ સક્કાતબ્બો....પે૦....પૂજેતબ્બો । ઇમિતા પ'દ્વેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાક્ં દસ્સનાયુ'પસર્ક્ષમિતું । અથ ખો મયમે'વ....પે૦....દસ્સનાયુ' ।

पसङ्गमितुं । एत्कं खो अहं, भो, तस्स भोतो गोतमस्स वण्णं परिया-
पुणामि, न च सो भवं गोतमो एत्कवण्णो, अपरिमाणवण्णो हि सो
भवं गोतमो । एकमेकेन पि, भो, अङ्गेन समन्वागतो न अरहति सो
भवं गोतमो अम्हाकं....पे०....भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्गमितुं । तेन
हि भो सब्बेव मयं समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्गमिस्सामा'ति' ।

[७] अथ खो चङ्गी ब्राम्हणो महता ब्राम्हणगणेन सद्विं....पे०....
(९३०३) एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन भगवा बुद्धेहि बुद्धेहि
ब्राम्हणेहि सद्विं किञ्चि किञ्चि (v. l. किञ्चि किञ्चि) कथं साराणीयं वीतिसारेवा
निसिनो होति । तेन खो पन समयेन कापठिको (v. l. कपठिको; कापडिको)
नाम माणवो दहरो बुत्तसिरो....पे०....(९३०१) अनवयो, तस्सं परि-
सायं निसिनो होति । सो बुद्धानं बुद्धानं (v. l. बुद्धानं बुद्धानं; बुड्डानं बुड्डानं
throughout) ब्राम्हणानं भगवता सद्विं मन्तयमानानम'न्तरन्तराकथमो'
पतेति । अथ खो भगवा कापठिकं माणवम'पसादेसि :—“ मा'यस्मा भार-
द्वाजो बुद्धानं बुद्धानं ब्राम्हणानं मन्तयमानानम'न्तरन्तराकथमो'पतेतु, (v. l.
ओपतेसि) कथापरियोसानमा'यस्मा भारद्वाजो आगमेतू'ति ” । एवं बुत्ते
चङ्गी ब्राम्हणो भगवन्तमेतद'बोच :—‘ मा भवं गोतमो कापठिकं माण-
वम'पसादेसि । कुलपुत्तो च कापठिको माणवो, बहुसुतो च काप-
ठिको माणवो, कल्याणवाक्खणो च कापठिको माणवो, पण्डितो च
कापठिको माणवो, पहोति च कापठिको माणवो भोता गोतमेन सद्विम'
सिंम वचने पटिमन्तेतुं'ति' । अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ अद्वा
खो कापठिकस्स माणवस्स तेविजके पावचने कतं भविस्सति, तथा हि नं
ब्राम्हणा सम्पुरेक्खरोन्ती'ति" । अथ खो कापठिकस्स माणवस्से'तद'होसि :—
‘ यदा मे समणो गोतमो चक्खुना चक्खुमु'पसंहरिस्सति, अथा'हं समणं
गोतमं पञ्चं पुच्छिस्सामी'ति' । अथ खो भगवा कापठिकस्स माणवस्स

चेतसा चेतो परिवितक्रम'ज्ञाय येन कापठिको माणवो तेन चक्रवूनि
उपसंहासि । अथ खो कापठिकस्स माणवसे'तद'होसि :— 'समन्ना-
हरति खो मं सम्पाणे गोतमो; यन्नाना'हं समर्ण गोतमं पञ्चं पुच्छेय्यं'ति ?' ।

[८] अथ खो कापठिको माणवो भगवन्तमे'तद'वोच :— 'यदि'
दं, भो गोतम, ब्राम्हणानं पोराणं मन्तपदं इति ही'तिह परम्पराय
पिटकसम्पदाय, तत्थ च ब्राम्हणा एकंसेन निंदं गच्छन्ति, 'इदमे'व
सच्च मोघम'ञ्जं'ति'; इध भवं गोतमो किमाहा'ति ? । "किं पन,
भारद्वाज, अत्यि कोचि ब्राम्हणानमे'कब्राम्हणो पि यो एवमा'हः—
'अहमे'तं जानामि, अहमे'तं पस्सामि, 'इदमे'व सच्च मोघम'ञ्जं'ति ?'" ।

‘नो हि'दं, भो गोतम ।

“किं पन, भारद्वाज, अत्यि कोचि ब्राम्हणानमे'काचरियो पि
एकाचरियपाचरियो पि याव सत्तमा आचरियमहयुगा पि यो एवमा'हः—
'अहमे'तं जानामि, अहमे'तं पस्सामि, 'इदमे'व सच्च मोघम'ञ्जं'ति ?'" ।

‘नो हि'दं, भो गोतम ।

“किं पन, भारद्वाज, ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्वका इसयो मन्तानं
कत्तारो मन्तानं पवत्ता....पे०....(९९'६) वासेदो कस्सपो भगु
ते पि एवमा'हंसु :— 'मयमे'तं जानाम, मयमे'तं पस्साम, इदमे'व सच्च
मोघम'ञ्जं'ति ?' ।

‘नो हि'दं, भो गोतम ।

“इति किर, भारद्वाज, न'त्यि कोचि ब्राम्हणानमे'कब्राम्हणो पि
यो एवमा'हः— 'अहमे'तं जानामि, अहमे'तं पस्सामि....पे०....इद-
मे'व सच्च मोघम'ञ्जं'ति' । नत्यि कोचि ब्राम्हणाने एकाचरियो पि....
पे०....आचरियमहयुगा यो एवमा'हः— 'अहं एतं....पे०....अञ्जं'ति' ।
ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्वका इसयो मन्तानं कत्तारो....पे०....भगु, ते पि

न एवमा'हंसुः—‘मयं एतं जानाम....पे०....अञ्जन्ति’ । सेव्यथा पि भारद्वाज अन्धवेणि (v. 1. अन्धवेणी) परम्परा संसत्ता, पुरिमो पि न पस्सति मज्जिमो पि न पस्सति, पच्छिमो पि न पस्सति एवमेव खो भारद्वाज, अन्धवेणूपम मञ्जे ब्राह्मणानं भासितं सम्पज्जति; पुरिमो पि....पे०....पच्छिमो पि न पस्सति । । तं किं मञ्जसि, भारद्वाज, ननु एवं-सन्ते, ब्राह्मणानं अमूलिका सद्गा सम्पज्जतींति ? ” ।

‘न खो’थ्य, भो गोतम, ब्राह्मण सद्गाय येव परिख्यासन्ति, अनु-स्ववा पे०थ्य ब्राह्मणा परिख्यासन्तींति’ ।

“ पुच्छेव खो त्वं, भारद्वाज, सद्गम्मासि; अनुस्ववमिदानि वदेसि ।

[९] पञ्च खो इमे, भारद्वाज, धम्मा दिष्टे व धम्मे द्विधा विपाका । कतमे पञ्च ? । सद्गा, रुचि, अनुस्ववो, आकारपरिवितको, दिष्टिनिज्जानखन्ति । इमे, भारद्वाज, पञ्च धम्मा दिष्टे व धम्मे द्विधा विपाका । अपि च, भारद्वाज, सुसद्दहितं येव होति, तञ्च होति रितं तुच्छं मुसा; नो चे पि सुसद्दहितं होति, तञ्च होति भूतं तुच्छमनञ्जथा । अपि च, भारद्वाज सुरुचितं येव होति....पे०....अनञ्जथा । अपि च, भारद्वाज, स्वानुस्सुतं येव होति....पे०....अनञ्जथा । अपि च, भारद्वाज, सुपरिवितकितं (v. 1. सुपरिवितकं) येव होति....पे०....अनञ्जथा । अपि च भारद्वाज सुनिज्जायितं येव होति....पे०....अनञ्जथा । सच्चमनुरक्खता भारद्वाज, विज्ञुना (v. 1. विज्ञू) पुरिसेन ना’लमेव्य एकसेन निङ्गुं गन्तुं, ‘इदमेव सच्चं मोघमञ्जन्ति’ ।

[१०] ‘कित्तावता पन, भो गोतम, सच्चानुरक्खना होति ? कित्तावता सच्चमनुरक्खति ? सच्चा’नुरक्खनं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“ सद्गा चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति, ‘एवं मे सद्गा’ति इति

वदं सच्चम'नुरक्खति, न त्वे'व ताव एकंसेन निंहं गच्छति, 'इदमेव सच्चं, मोघम'ञ्जन्ति' । एतावता खो, भारद्वाज, सच्चा'नुरक्खना होति, एतावता सच्चम'नुरक्खति, एतावता च मयं सच्चा'नुरक्खनं पञ्जापेमि, न त्वे'व ताव सच्चा'नुबोधो होति * । हन्ति चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,....पे० 'एवं मे रुची'ति....पे० अनुस्तवो चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,.... 'एवं मे अनुस्तवो'ति'....पे० आकारपरिवितक्तो चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,.... 'एवं मे आकारपरिवितक्तो'ति'....पे० दिद्धिनिज्ञानखन्ती'ति' इति वदं सच्चम'नुरक्खति, न त्वे'व ताव एकंसेन निंहं गच्छति, 'इदमेव सच्चं मोघम'ञ्जन्ति' । एतावता सो, भारद्वाज, सच्चा'नुरक्खना होति....पे० ताव सच्चा'नुबोधो होती'ति' । 'एतावता, भो गोतम, सच्चानुरक्खना होति....पे० मयं सच्च'नुरक्खनं पेक्खाम' ।

[११] 'कित्तावता पन, भो गोतम, सच्चा'नुबोधो होति ? । कित्तावता सच्चम'नुबुज्ज्ञति ? सच्चा'नुबोधं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा"ति' ।

"इध, भारद्वाज, भिक्खु अञ्जतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति, तमेनं गहपति वा गहपतिपुतो वा उपसङ्कमित्वा तीसु धम्मेसु सम्बन्धेति, लोभनीयेसु धम्मेसु, दोसनीयेसु धम्मेसु, मोहनीयेसु धम्मेसु, अत्यि नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा लोभनीया धम्मा यथारूपेहि लोभनीयेहि धम्मेहि परियादिष्णचित्तो (v. 1. दिन) अजानं वा वदेष्य जानामी'ति, अपस्तं वा वदेष्य पस्सामी'ति, ' परं वा तथताय (v. 1.

* P. T. S. Edition puts this sentence into brackets. We have removed the brackets for obvious reasons.

तद'त्थाय) समादपेत्य यं परेसम'स्स दीघरत्तम'हिताय दुक्खाया'ति' ? । तमे'नं समन्नेसमानो एवं जानाति :—‘न'त्य खो इमस्स आयस्मतो तथा-रूपा लोभनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तथा (v. 1. तथारूपो) खो पनि'मस्स आयस्मतो कायसमाचारो, तथा वचीसमाचारो, यथा तम'-लुद्धस्स । यं खो पना'यमा'यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो सो धम्मो दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्षावचरो निपुणो पणिडतवेदनियो, न सो धम्मो सुदेसियो लुद्देना'ति' । यतो नं समन्नेसमानो विसुद्धं लोभनीयेहि धम्मेहि समनुपस्सति, ततो नमु'त्तरिं समन्नेसति दोसनीयेसु धम्मेसु । ‘अत्यि नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा दोसनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तमे'नं समन्नेसमानो एवं जानाति, ‘न'त्य खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा दोसनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तथा खो पनि'मस्स आयस्मतो कायसमाचारो, तथा वचीसमाचारो यथा तम'दुद्धस्स । यं खो पना'य-मा'यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो....पे०....सुदेसियो दुड्डेना'ति' । यतो नं समन्नेसमानो विसुद्धं दोसनीयेहि धम्मेहि समनुपस्सति, ततो नमु'त्तरिं समन्नेसति मोहनीयेसु धम्मेसु, ‘अत्यि नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा मोहनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तमे'नं समन्नेसमानो एवं जानाति ‘न'त्य खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा मोहनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तथा खो पनि'मस्स आयस्मतो कायसमा-चारो, तथा वचीसमाचारो यथा तं अमूल्यहस्स । यं खो पना'यमा'यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो....पे०....सुदेसियो मूल्हेना'ति' । यतो नं समन्नेसमानो विसुद्धं मोहनीयेहि धम्मेहि समनुपस्सति, अथ तम्हि सद्धं निवेसेति, सद्धाजातो उपसङ्गमन्तो परिरूपासति, परिरूपासन्तो सोतमो'दहति....पे०.... (७०.१५) पञ्जाय च तम'तिविज्ञ पस्सति । एत्तावता खो, भारद्वाज, सच्चानुबोधो होति, एत्तावता सच्चम'नुबुज्ज्ञति, एत्तावता च

मयं सच्चानुबोधं पञ्चापेम 'न त्वे'व सच्चा'नुपत्ति होती'ति" । 'एत्तावता, भो गोतम, सच्चा'नुबोधो होति, एत्तावता सच्चमनु'बुज्ज्ञति, एत्तावता च मयं सच्चा'नुबोधं पेक्खाम' ।

[१२] 'कित्तावता पन, भो गोतम, सच्चानुपत्ति होती ? । कित्तावता सच्चम'नुपापुणाति ? । सच्चा'नुपत्तिं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छमा'ति' ।

"तेसं येव खो भारद्वाज, धम्मानन्मा'सेवना भावना बहुलीकम्मं सच्चा'नुपत्ति होति । एत्तावता खो, भारद्वाज, सच्चा'नुपत्ति होति, एत्तावता सच्चम'नुपापुणाति, एत्तावता च मयं सच्चा'नुपत्तिं पञ्चापेमा'ति" ।

'एत्तावता, भो गोतम, सच्चानुपत्ति होति....पे०....एत्तावता सच्चा'नुपत्तिं पेक्खाम । सच्चा'नुपत्तिया पन भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? सच्चानुपत्तिया बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छमा'ति' ।

"सच्चा'नुपत्तिया खो, भारद्वाज, पधानं बहुकारं; नो चे तं पदहेष्य, न यिदं सच्चम'नुपापुणेष्य; यस्मा च खो पदहति, तस्मा सच्चम'नुपापुणाति, तस्मा सच्चा'नुपत्तिया पधानं बहुकारंति" ।

'पधानस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? पधानस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छमा'ति' ।

"पधानस्स खो, भारद्वाज, तुलना बहुकारा; नो चेतं तुलेष्य न यिदं पदहेष्य । यस्मा च खो तुलेति, तस्मा पदहति, तस्मा पधानस्स तुलना बहुकारा'ति" ।

'तुलनाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? तुलनाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छमा'ति' ।

"तुलनाय खो, भारद्वाज, उस्साहो बहुकारो; नो चे तस्मु'स्सहेष्य, न यिदं तुलेष्य । यस्मा च खो उस्सहति, तस्मा तुलेति, तस्मा तुलनाय उस्साहो बहुकारो'ति" ।

‘ उस्साहस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? । उस्साहस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति ।

“ उस्साहस्स खो, भारद्वाज, छन्दो बहुकारो; नो चे तं छन्दो जायेथ, न यिंदं उस्सहेष्य । यस्मा च खो छन्दो जायति, तस्मा उस्स-हति, तस्मा उस्साहस्स छन्दो बहुकारो’ति ।

‘ छन्दस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? छन्दस्स बहु-कारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति ।

“ छन्दस्स खो, भारद्वाज, धम्मनिज्ञानखन्ति बहुकारा; नो चे तं धम्मनिज्ञानं खमेष्युं, न यिंदं छन्दो जायेथ । यस्मा च खो धम्म-निज्ञानं खमन्ति, तस्मा छन्दो जायति, तस्मा छन्दस्स धम्मनिज्ञान-खन्ति बहुकारा’ति ।

‘ धम्मनिज्ञानखन्तिया पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? धम्मनिज्ञानखन्तिया बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति ।

“ धम्मनिज्ञानखन्तिया खो, भारद्वाज, अत्थु’पपरिक्खाय बहु-कारा; नो चे तम’त्यमु’पपरिक्खेष्य, न यिंदं धम्मा निज्ञानं खमेष्युं । यस्मा च खो अत्थमु’पपरिक्खति, तस्मा धम्मा निज्ञानं खमन्ति, तस्मा धम्मनिज्ञानखन्तिया अत्थु’पपरिक्खाय बहुकारा’ति ।

‘ अत्थु’पपरिक्खाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? अत्थु-पपरिक्खाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति ।

“ अत्थु’पपरिक्खाय खो, भारद्वाज, धम्मधारणा बहुकारा । नो चे तं धम्मं धारेष्य, न यिंदं अत्थमु’पपरिक्खेष्य । यस्मा च खो धम्मं धारेति, तस्मा अत्थमु’पपरिक्खति, तस्मा अत्थु’पपरिक्खाय धम्मधारणा बहुकारा’ति ।

‘धम्मधारणाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? धम्मधारणाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“धम्मधारणाय खो, भारद्वाज, धम्मसवनं बहुकारं । नो चेतं धम्मं सुणेत्य, न यिदं धम्मं धारेत्य । यस्मा च खो धम्मं धारेति तस्मा धम्मधारणाय धम्मसवनं बहुकारंति” ।

‘धम्मसवनस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? धम्मसवनस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“धम्मसवनस्स खो, भारद्वाज, सोतावधानं बहुकारं । नो चेतं सोतमो’दहेत्य, न यिदं धम्मं सुणेत्य । यस्मा च खो सोतमो’दहति, तस्मा धम्मं सुणाति, तस्मा धम्मसवनस्स सोतावधानं बहुकारंति” ।

‘सोतावधानस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? सोतावधानस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“सोतावधानस्स खो, भारद्वाज, पयिरूपासना (v. 1. पयिरूपासना) बहुकारा; नो चेतं पयिरूपासेत्य, न यिदं सोतमो’दहेत्य । यस्मा च खो पयिरूपासति, तस्मा सोतमो’दहति, तस्मा सोतावधानस्स पयिरूपासना बहुकारंति” ।

‘पयिरूपासनाय, पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? पयिरूपासनाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“पयिरूपासनाय खो, भारद्वाज, उपसङ्कमनं बहुकारं । नो चेतमुपसङ्कमेत्य, न यिदं पयिरूपासेत्य । यस्मा च खो उपसङ्कमति, तस्मा पयिरूपासति, तस्मा पयिरूपासनाशुपसङ्कमनं बहुकारंति” ।

‘उपसङ्कमनस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? उपसङ्कमनस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“ उपसङ्कमनस्स खो, भारद्वाज, सद्गा बहुकारा । नो चे तं सद्गा जायेथ, न यिदमुपसङ्कमेष्य । यस्मा च खो सद्गा जायति, तस्मा उपसङ्कमति, तस्मा उपसङ्कमनस्स सद्गा बहुकारा’ति” ।

‘ सच्चा’नुरक्खनं (v. l. सद्गा’नुरक्खनं) मयं भवन्तं गोतमम्-पुच्छिम्ह; सच्चानुरक्खनं भवं गोतमो व्याकासि; तज्ज पन अम्हाकं रुचति चेव खमति च, तेन च’म्हा (v. l. अम्ह) अत्तमना । सच्चा’नुबोधं (v. l. सच्चं अनुबोधं) मयं भवन्तं गोतमम्’पुच्छिम्ह, सच्चा’नुबोधं भवं गोतमो व्याकासि, तज्ज पन अम्हाकं....पे०....अम्हा अत्तमना । सच्चा’नुपर्ति मयं भवन्तं गोतमम्’पुच्छिम्हा सच्चा’नुपर्ति भवं गोतमो व्याकासि, तज्ज पन अम्हाकं....पे०....अम्हा अत्तमना । सच्चा’नुपत्तिया बहुकारं धर्मं मयं भवन्तं गोतमम्’पुच्छिम्ह, सच्चा’नुपत्तिया बहुकारं धर्मं भवं गोतमो व्याकासि, तज्ज पन’ अम्हाकं....पे०....अम्हा अत्तमना । यं यदेव च पन मयं भवन्तं गोतमम्’पुच्छिम्ह, तं तदेव भवं गोतमो व्याकासि, तज्ज पन अम्हाकं....पे०....अम्हा अत्तमना । मयं हि भो गोतम, पुब्बे एवं जानामः—‘ के च मुण्डका समणका इव्भा (v. l. इमभा किम्हा; इव्भा किण्हा) कण्हा बन्धुपादा’-पच्चा, के च धर्मस्स’ज्ञातारो’ति’ ? । अजनेसि वत मे भवं गोतमो समणेसु समणपेमं, समणेसु समणप्पसादं, समणेसु समणगारवं’ ।

[१३] ‘ अभिकृतं, भो गोतम....पे०....(५४२४) सरणगतं’ति’ ।

चङ्कीसुत्तन्तं पञ्चमं ।

९६

[६. एसुकारि- (v. 1.-री) सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्त्यिं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्सा'रामे । अथ खो एसुकारी ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि....पे०....(९३०३) वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो एसुकारी ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोचः— ‘ब्राम्हणा, भो गोतम, चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्ति, ‘ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, ब्राम्हणो वा ब्राम्हणं परिचरेत्य, खत्तियो वा ब्राम्हणं परिचरेत्य, वेस्सो वा ब्राम्हणं परिचरेत्य, सुदो वा ब्राम्हणं परिचरेत्य । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, खत्तियो वा खत्तियं परिचरेत्य, वेस्सो वा खत्तियं परिचरेत्य, सुदो वा खत्तियं परिचरेत्या'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, वेस्सो वा वेस्सं परिचरेत्य, सुदो वा वेस्सं परिचरेत्या'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, सुदो वा सुदं परिचरेत्य । को (v. 1. add वा) पन'ञ्जो सुदं परिचरिस्ती'ति' ? । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमा चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्ति । इव भवं गोतमो किमा'हा'ति' ? ।

[२] “ किं पन, ब्राम्हण, सब्बो लोको ब्राम्हणानमेतद्ब्लनु-
जानाति :—‘ इमा चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्तूति ? ’ । ‘ नो हि दं,
भो गोतम ।

“ सेव्यथा॑पि ब्राम्हण, पुरिसो दलिदो (v. 1. दलिदो) अस्सको
अनाल्हियो (v. 1. अनाल्हियो,) तस्स अकामस्स बिलमो॑लग्नेष्युं
(v. 1. चिलमो॑लग्नेष्यं; विलमो॑लग्नेष्यु), ‘ इदं ते, अम्मो पुरिस,
मंसं खादितब्बं, मूलञ्चा॑नुप्पदातब्बंति ’ (v. 1. अनुप्पदातब्बं) एवमेव
खो, ब्राम्हण, ब्राम्हणा अप्पटिज्जाये (v. 1. अप्पटिज्जाय) तेसं समण-
ब्राम्हणानम॑थ च पनि॑मा चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्ति । ना॑हं, ब्राम्हण,
सब्बं परिचरितब्बंति॑ वदामि । न पना॑हं, ब्राम्हण सब्बं न
परिचरितब्बंति॑ वदामि । यं हि॑स्स, ब्राम्हण, परिचरतो, पारिचरिया हेतु
पापियो अस्स न सेव्यो, ना॑हं तं परिचरितब्बंति॑ वदामि । यञ्च
ख्वा॑स्स ब्राम्हण, परिचरतो, पारिचरियाहेतु सेव्यो अस्स न पापियो,
तम॑हं परिचरितब्बंति॑ वदामि । खन्तियञ्चे पि, ब्राम्हण, एवं पुच्छेष्युं, ‘ यं वा
ते परिचरतो पारिचरियाहेतु पापियो अस्स, न सेव्यो; यं वा ते परिचरतो
पारिचारियाहेतु सेव्यो अस्स, न पापियो; कं (v. 1. तं) एत्य परिचरे-
व्यासी॑ति॑ ? । खन्तियो पि हि, ब्राम्हण, सम्मा व्याकरमानो एवं व्याकरेष्यः—
‘ यं हि मे परिचरतो पारिचरियाहेतु पापियो अस्स, न सेव्यो; ना॑हं तं
परिचरेष्यं । यञ्च खो मे परिचरतो पारिचरियाहेतु सेव्यो अस्स न पापियो
तम॑हं परिचरेष्यं॑ति॑ । ब्राम्हणञ्चे पि ब्राम्हण एवं पुच्छेष्युं, ‘ यं वा ते परि-
चरतो....पे०....तम॑हं परिचरेष्यं॑ति॑ । वेस्सञ्चे पि ब्राम्हण, एवं पुच्छेष्युं,
‘ यं वा ते परिचरतो....पे०....तम॑हं परिचरेष्यं॑ति॑ । सुदृशञ्चे पि ब्राम्हण,
एवं पुच्छेष्युं, ‘ यं वा ते परिचरतो....पे०....सेव्यो अस्स, न पापियो; कं
एत्य परिचरेष्यासी॑ति॑ ? । सुदृशो पि हि ब्राम्हण, सम्मा व्याकरमानो एवं

व्याकरेय्य, 'यं हि मे परिचरतो....पे०....पापियो अस्स, न सेय्यो, ना'हं तं परिचरेय्य । यज्ञ खो मे परिचरतो....पे०....सेय्यो अस्स, न पापियो तम'हं परिचरेय्य'ति' । ना'हं ब्राह्मण उच्चाकुलीनता (v. 1. उच्चाकुलिनता) सेय्यं सो'ति वदामि । न पना'हं ब्राह्मण उच्चाकुलीनता पापियं सो'ति वदामि । ना'हं, ब्राह्मण उल्लारवण्णता सेय्यं सो'ति वदामि । न पना'हं ब्राह्मण, उल्लारवण्णता पापियं सो'ति' वदामि । न पना'हं ब्राह्मण, उल्लारभोगता सेय्यं सो'ति' वदामि । उच्चाकुलीनो पि हि, ब्राह्मण, इधे'कच्चो पाणातिपाती होति, अदिनादायी होति, कामेसु मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणावाचो होति, फरुसावाचो होति, सम्फप्लाणी होति, अभिज्ञाद्व होति, व्यापनचित्तो होति, मिच्छादिद्वी होति; तस्मा न उच्चाकुलीनता सेय्यं सो'ति' वदामि । उच्चाकुलीनो पि हि, ब्राह्मण इधे'कच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिनादाना पटिविरतो होति, कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणावाचाय पटिविरतो होति, फरुसावाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्लापा पटिविरतो होति, अनभिज्ञाद्व होति, अज्यापनचित्तो होति, सम्मादिद्वी होति, तस्मा न उच्चाकुलीनता पापियं सो'ति' वदामि । उल्लारवण्णो पि हि, ब्राह्मण, पाणातिपाती होति....पे०....सम्मादिद्वी होति, तस्मा न उल्लारवण्णो पापियं सो'ति' वदामि । उल्लारभोगो पि हि, ब्राह्मण, पाणातिपाती होति....पे०....सम्मादिद्वी होति, तस्मा न उल्लारभोगता पापियं सो'ति' वदामि । ना'हं, ब्राह्मण, सब्बं परिचरितब्बं'ति' वदामि; न पना'हं, ब्राह्मण, सब्बं न परिचरितब्बं'ति' वदामि । यं हि'स्स, ब्राह्मण, परिचरतो पारिचरियाहेतु सद्गा वडृति, सीलं वडृति, सुरं

वहृति, चागो वहृति, पञ्जा वहृति, तम'हं परिचरितब्बं'ति' वदामी'ति" ।

[३] एवं वुत्ते एसुकारी ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोच :—‘ब्राम्हणा, भो गोतम, चत्तारि धनानि पञ्जापेन्ति, ‘ब्राम्हणस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, खत्तियस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, वेस्सस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, सुदस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, भिक्खाचरियश्च पन ब्राम्हणो सन्धनम'तिमञ्जमानो अकिञ्चकारी होति, गोपो'व अदिन्मा'दियमानो'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, धनुकलापं; धनुकलापश्च पन खत्तियो सन्धनम'तिमञ्जमानो....पे०....अदिन्मा'दियमानो'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, कसिगोरक्खं; कसिगोरक्खश्च पन वेस्सो सन्धनम'तिमञ्जमानो....पे०....अदिन्मा'दियमानो'ति' । इदं, खो, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति । तत्रिदं भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति, आसितव्याभङ्गः; असितव्याभङ्गश्च पन सुदो....पे०....अदिन्मा'दियमानो'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स सन्धनं पञ्जापेन्ति । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमानि चत्तारि धनानि पञ्जापेन्ति । इध भवं गोतमो किमा'हा'ति' ? ।

“ किं पन, ब्राम्हण, सब्बो लोको ब्राम्हणानमे'तद'भनुजानाति, ‘इमानि धनानि पञ्जापेन्तू'ति” ? ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम' ।

“ सेव्यथा पि, ब्राम्हण, पुरिसो दत्तिष्ठो....पे०....(Para 1) पनि'मानि चत्तारि धनानि पञ्जापेन्ति । अरियं ख्वा'हं, ब्राम्हण, लोकुत्तरं धर्मं पुरिसस्स सन्धनं पञ्जापेमि । पोराणं खो पन'स्स मातापेत्तिकं कुलवंसम'नुस्सरतो यथ्य यथ्ये'व अत्तभावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, तेन तेने'व सङ्घं गच्छति । खत्तियकुले चे अत्तभावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, ‘खत्तियो'त्वे'व सङ्घं गच्छति । ब्राम्हणकुले चे अत्तभावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, ‘ब्राम्हणो' त्वे'व सङ्घं गच्छति । वेस्सकुले चे अत्तभावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, ‘वेस्सो' त्वे'व सङ्घं गच्छति । सुद्धकुले चे अत्तभावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, ‘सुद्धो' त्वे'व सङ्घं गच्छति ।

“ सेव्यथा पि ब्राम्हण, यं यदे'व पच्ययं पटिच्च अग्नि जलति, तेन तेने'व सङ्घं गच्छति; कद्यच्चे (v. l. चे'व throughout) पटिच्च अग्नि जलति, कद्यग्नि त्वे'व सङ्घं गच्छति; सकलिकच्चे पटिच्च अग्नि जलति, सकलिकग्नि त्वे'व सङ्घं गच्छति; तिणच्चे पटिच्च अग्नि जलति, तिणग्नि त्वे'व सङ्घं गच्छति; गोमयच्चे पटिच्च अग्नि जलति, गोमयग्नि त्वे'व सङ्घं गच्छति; एवमे'व खो अहं, ब्राम्हण, अरियं लोकुत्तरं धर्मं पुरिसस्स सन्धनं पञ्जापेमि ।

“ पोराणं खो पन'स्स मातापेत्तिकं कुलवंसम'नुस्सरतो यथ्य यथ्ये'वा'त्त-भावस्सा'मिनिव्वत्ति होति, तेन तेने'व सङ्घं गच्छति । खत्तियकुले चे अत्तभावस्सपे०....सुद्धो त्वे'व सङ्घं गच्छति । खत्तियकुले चे पि, ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं पञ्चजितो होति, सो च तथागतप्पवेदितं धर्मविनियमा'गम्म पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....सम्मादिङ्गी होति, अगारधको होति आयं धर्मं कुसलं । ब्राम्हणकुला चे पि ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं....पे०....आयं धर्मं कुसलं । वेस्सकुला चे पि,

ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं....पे०....जायं धम्मं कुसलं । सुद्धकुला चे पि, ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

“तं किं मञ्जसि ब्राम्हण, ब्राम्हणो'व नु खो पहोति अस्मि पदेसे अवेरम'व्यापज्जं मेत्तचित्तं भावेतुं, नो खत्तियो नो वेस्सो नो सुद्धो'ति?” ।

‘नो हि'दं भो गोतम । खत्तियो पि हि, भो गोतम, पहोति अस्मि पदेसे अवेरम'व्यापज्जं मेत्तचित्तं भावेतुं, ब्राम्हणो पि हि, भो गोतम, पहोति....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं, वेस्सो पि हि, भो गोतम, पहोति....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं, सुद्धो पि हि, भो गोतम, पहोति....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं, सब्बे पि हि भो गोतम, चत्तारो वण्णा पहोन्ति....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं' ति’ ।

“एवमेव खो ब्राम्हण, खत्तियकुला चे पि अगारस्मा अनगारियं....पे०....सुद्धकुला....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

“तं किं मञ्जसि, ब्राम्हण, ब्राम्हणो'व नु खो पहोति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय नर्दि गन्वा रजोजल्टं पवाहेतुं, नो खत्तियो नो वेस्सो नो सुद्धो'ति”? । ‘नो हि'दं, भो गोतम । ‘खत्तियो पि हि, भो गोतम, पहोति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय....पे०....पवाहेतुं, ब्राम्हणो पि हि, भो गोतम, पहोति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय....पे०....पवाहेतुं, वेस्सो पि हि, भो गोतम, पहोति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय....पे०....पवाहेतुं, सुद्धो पि हि, भो गोतम, पहोति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय....पे०....पवाहेतुं, सब्बे पि हि, भो गोतम, चत्तारो वण्णा पहोन्ति सोर्त्यि सिनानिमा'दाय....पे०....पवाहेतुं'ति’।

“एवमेव खो, ब्राम्हण, खत्तियकुला चे पि आगरस्मा....पे०....सुद्धकुला....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

[५] “ तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण, इव राजा खत्तियो मुद्ग्रा'वसित्तो नानाजच्चानं पुरिसानं पुरिसस्तं सन्निपातेय्य, ‘ आयन्तु भोन्तो....पे०.... (९३.९) substitute ब्राह्मण for अस्सलायन and consequential changes....अग्निकरणीयं कातुंति' । ‘ नो हि'दं, भो गोतम ‘ यो (v. l. add पि हि) सो, भो गोतम खत्तियकुला....पे०....(९३.९) अग्निकरणीयं कातुंति' । ‘ एवमेव खो, ब्राह्मण, खत्तियकुला चे पि अगारस्मा....पे०....सुदकुला....पे०....जायं धम्मं कुस-लंति' ।

[६] एवं बुत्ते एसुकारी ब्राह्मणो भगवन्तमेतद्वोचः—‘ अभिकर्त्तं भो गोतम....पे०....(५४.२४)....सरणगतंति' ।

एसुकारी (v. l.—री) सुत्तन्तं छट्ठं ।

९७

[७. धानज्ञानिस्तुतं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेनायस्मा सारिपुत्तो दक्षिणा-गिरिस्मि चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन संद्धि । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु राजगहे वस्तं बुड्हो (v. l. बुत्थो) येन दक्षिणागिरी येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्घमि, उपसङ्घमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन संद्धि सम्मोदि; समोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसोरेवा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नं खो तं भिक्खुमायस्मा सारिपुत्तो एतद्वोचः—‘ कच्चा'बुसो, भगवा अरोगो च बलवा चाति' ? ।

‘ अरोगो, चाबुसो, भगवा बलवा चाति' ।

‘ कच्च पना’वुसो, भिक्खुसङ्गो अरोगो च बलवा चाति’ ? ।

‘ भिक्खुसङ्गो पि खो, आवुसो, अरोगो च बलवा चाति’ ।

‘ एत्या’वुसो, तण्डुलपालद्वारायं (v.1. तण्डुलपालद्वाराय) धानज्ञानि (v.1. जनज्ञानि, धनज्ञानी) नाम ब्राह्मणो अत्यि । कच्चा’वुसो, धानज्ञानि नाम ब्राह्मणो अरोगो च बलवा चाति’ ? ।

‘ धानज्ञानि पि खो, आवुसो ब्राह्मणो अरोगो च बलवा चाति’ ।

‘ कच्च पना’वुसो, धानज्ञानि ब्राह्मणो अप्पमत्तोति’ ? ।

‘ कुतो नो (v.1. पन; नु), आवुसो, धानज्ञानिस्स ब्राह्मणस्सा’-प्पमादो ? । धानज्ञानि, आवुसो, ब्राह्मणो राजानं निस्साय ब्राह्मणगहपतिके विलुम्पति; ब्राह्मणगहपतिके निस्साय राजानं विलुम्पति । या पिस्स भरिया सद्वा सद्वा कुला आनीता, सा पिस्स कालकता, अञ्जस्स भरिया असद्वा असद्वा कुला (v.1. असद्वकुला) आनीताति’ ।

‘ दुसुतं (v.1. दुसुतं) वता’वुसो अस्सुम्हा, दुसुतं वता’वुसो अस्सुम्हा, ‘ ये मयं धानज्ञानि ब्राह्मणं पमत्तमस्सुम्हा । अप्पेव च नाम मयं कदाचि करहचि धानज्ञानिना ब्राह्मणे सर्द्धं समागच्छेय्याम, अप्पेव नाम सिया कोचिदेव कथासल्लापोति’ ।

[२] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो दक्षिणागिरिरिस्म यथाभिरन्तं विहरित्वा येन राजगहं तेन चारिकं पक्षामि; अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं तदवसरि । तत्र सुदमा’यस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय राजगहं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन धानज्ञानि ब्राह्मणो बहि नगरे गावो गोहे दोहापेति (v.1. दुहापेति ।) अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं

पिण्डपातपटिक्कन्तो येन धानज्ञानि ब्राम्हणो ते'नुपसङ्कमि । अदसा खो धानज्ञानि ब्राम्हणो आयस्मन्तं सारिपुत्रं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वा—न ये'नायस्मा सारिपुत्रो ते'नुपपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्रमेतद'वोचः—‘इतो, भो सारिपुत्र पयो पीयतं (v.1. पीयतं), ताव भत्सस कालो भविस्सती'ति' ।

‘अलं, ब्राम्हण । कतं मे अज्ज भत्सकिच्चं । अमुकर्त्त्वमे रुक्खमूले दिवाविहारो भविस्सति, तथ्य आगच्छेष्यासी'ति' ।

‘एवं भो'ति' खो धानज्ञानि ब्राम्हणो आयस्मतो सारिपुत्रस्स पच्चस्सोसि ।

[३] अथ खो धानज्ञानि ब्राम्हणो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो येना' यस्मा सारिपुत्रो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्रेन सद्दि सम्मोदि; सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनं खो धानज्ञानिं ब्राम्हणमायस्मा सारिपुत्रो एतद'वोचः—‘कच्चिसि, (v.1. कच्चा) धानज्ञानि, अप्ममत्तो'ति' ? ।

‘कुतो, भो सारिपुत्र, अम्हाकमप्पमादो येसं नो मातापितरो पोसे—तव्वा, पुत्तदारो पोसेतव्वो, दासकम्मकरपोरिसं पोसेतव्वं, मित्ता'मच्चानं मित्ता'मच्चकरणीयं कातव्वं, जातिसालोहितानं जातिसालोहितकरणीयं कातव्वं, अतिथीनमतिथिकरणीयं (v.1. अतिथीक०) कातव्वं, पुव्वं—पेतानं पुव्वपेतकरणीयं कातव्वं, देवतानं देवताकरणीयं कातव्वं, रज्जो राजकरणीयं कातव्वं, अयम्पि कायो पीणेतव्वो (v.1. पिणेतव्वो) ब्रूहेतव्वो'ति' ? ।

[४] ‘तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो मातापितुनं (v.1. मातापितूनं) हेतु अधम्मचारी विसमचारी अस्त । तमेन अधम्मचरिया—

विसमचरियाहेतु निरयं निरयपाला उपकहेय्युं, । लभेय्य नु खो सो, ' अहं खो मातापितुनं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अहोसि, मा मं निरयं निरयपाला'ति'; मातापितरो वा पन'स्स लभेय्युं, 'एसो खो अम्हाकं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अहोसि; मा नं निरयं निरयपाला'ति' ? ।

' नो हि'दं, भो सारिपुत्त । अथ खो नं विकन्दन्तं (v.l. विकन्दन्तं) येव निरये निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो पुत्तदारस्स हेतु....पे०.... substitute पुत्तदारा for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो दासकम्मकरपोरिसस्स हेतु....पे०.... substitute दासकम्मकरपोरिसा for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो मित्तामच्चानं हेतु....पे०.... substitute मित्तामच्चा for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो जातिसालोहितानं हेतु....पे०.... substitute जातिसालोहिता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो अतिथीनं हेतु....पे०.... substitute अतिथी for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेय्युं' ।

' तं किं मज्जसि, धानज्ञानि, इधे'कच्चो पुब्वपेतानं हेतु....पे०....

substitute पुञ्चपेता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखपेत्युँ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इवेऽकच्चो देवतानं हेतु....पे०....substitute देवता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्षिखयेत्युँ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इवेऽकच्चो रजो हेतु....पे०....substitute राजा for मातापिता and consequential changes निरयपाला पक्षिखयेत्युँ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इवेऽकच्चो कायस्स पीणनाहेतु (v.1. पीणनहेतु; पिणना हेतु) ब्रूहनाहेतु (v.1. ब्रूहनहेतु)....पे०... मा मं निरयं निरयपाला'ति' । परे वा पन्स्स लभेत्युं, ‘एसो खो कायस्स पीणनाहेतु (v.1. पीणन हेतु; पिणनाहेतु) ब्रूहनाहेतु अधमचारी विसमचारी अहोसि, मा नं निरयं निरयपाला'ति' ? ।

‘ नो हि'दं, भो सारिपुत्त । अथ खो नं विकल्पनं येव निरये निरयपाला पक्षिखपेत्युँ ।

[५] ‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा मातापितुनं हेतु अधमचारी विसमचारी अस्स, यो वा मातापितुनं हेतु धमचारी समचारी अस्स, कतमं सेव्यो'ति' ? ।

‘ यो हि, भो सारिपुत्त, मातापितुनं हेतु अधमचारी विसमचारी अस्स, न तं सेव्यो; यो च खो, भो सारिपुत्त, मातापितुनं हेतु धमचारी समचारी अस्स, तदेवेत्य सेव्यो । अधमचरियाविसमचरियाहि भो सारिपुत्त, धमचरियासमचरिया सेव्यो'ति' ।

[६] ' अथि खो, धानञ्जानि, अज्ञे सहेतुका धम्मिका कम्मन्ता येहि सक्ता मातापितरो चेव पोसेतुं, न च पापकम्मं कातुं (v.1. कतुं), पुञ्जब पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा पुत्तदारस्स हेतु अधम्मचारी विसम्मचारी अस्स....पे०....(para 5) substitute पुत्तदारा for मातापिता and consequential changes पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा दासकम्मकरपोरिसस्स हेतु....पे०....substitute दासकम्मकरपोरिसा for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा मित्तामच्चानं हेतु....पे०....substitute मित्तामच्चा for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा जातिसालोहितानं हेतु....पे०....substitute जातिसालोहिता for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा अतिथीनं हेतु....पे०....substitute अतिथी for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा पुञ्चपेतानं हेतु....पे०....substitute पुञ्चपेता for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा देवतानं हेतु....पे०....

substitute देवता for मातापिता and consequential changes....पटिपञ्जितुं ।

‘त किं मञ्जसि, धानञ्जानि, यो वा रञ्जो हेतु....पे०....sub-
stitute राजा for मातापिता and consequential changes....
पटिपदं पटिपञ्जितुं ।

‘त किं मञ्जसि, धानञ्जानि, यो वा कायस्स पीणनाहेतु ब्रूहना-
हेतु....पे०....substitute कायस्सपीणनाहेतु for मातापिता and
consequential changes....पटिपदं पटिपञ्जितुं’ति ।

अथ खो, धानञ्जानि ब्राह्मणो आयस्मतो सारिपुत्रस्स भासितम्’भि-
नन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्घाया’सना पक्षामि ।

[७] अथ खो, धानञ्जानि ब्राह्मणो अपरेन समयेना’वाधिको अहोसि
दुक्षिखतो बाल्हगिलानो । अथ खो धानञ्जानि ब्राह्मणो अञ्जतरं पुरिस-
मा’मन्तेसि:—‘एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येन भगवा तेनु’पसङ्कम, उप-
सङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, ‘धानञ्जानि,
भन्ते, ब्राह्मणो आवाधिको, दुक्षिखतो, बाल्हगिलानो; सो भगवतो पादे
सिरसा वन्दती’ति । येन चायस्मा सारिपुत्रो तेनु’पसङ्कम, उपसङ्क-
मित्वा मम वचनेना’यस्मतो सारिपुत्रस्स पादे वन्दाहि, ‘धानञ्जानि, भन्ते,
ब्राह्मणो आवाधिको, दुक्षिखतो, बाल्हगिलानो; सो आयस्मतो सारिपुत्रस्स
पादे सिरसा वन्दती’ति । एवम् वदेहि, ‘साधु किर, भन्ते,
आयस्मा सारिपुत्रो येन धानञ्जानिस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनु’पसङ्कमतु
अनुकम्पमु’पादाया’ति ।

[८] ‘एवं भन्ते’ति’ खो सो पुरिसो धानञ्जानिस्स ब्राह्मणस्स
वचनं पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तम्’भित्वा-

देत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो भगवन्तमेतद् वोचः—‘ धानञ्जानि, भन्ते....पे०....सिरसा बन्दतीति । येन चायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिति, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तमेतद् भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं सारिपुत्तमेतद् वोचः—‘ धानञ्जानि, भन्ते....पे०....अनुकम्पसुपादाया॒ति । अधिवासेसि खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्हीभावेन ।

[९] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो निवासेत्वा पत्तचीवरमोदाय येन धानञ्जानिस्स त्राम्हणस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमिति, उपसङ्कमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि । निसज खो आयस्मा सारिपुत्तो धानञ्जानिं त्राम्हणमेतद् वोचः—‘ कच्चि ते, धानञ्जानि, खमनीयं कच्चि यापनीयं (v. l. यापनीय), कच्चि दुक्खा वेदना पटिकमन्ति नो अभिकमन्ति पटिकमो सानं पञ्जायति नो अभिकमो॒ति ? ।

‘ न मे, भो सारिपुत्त, खमनीयं, न यापनीयं, बाल्हा मे दुक्खा वेदना अभिकमन्ति नो पटिकमन्ति, अभिकमो॒सानं पञ्जायति, नो पटिकमो । सेव्यथा पि, भो सारिपुत्त, बल्वा पुरिसो तिष्ठेन सिखेन सुद्धानमेत्येय (v. l. अभिमन्तेय), एवमेव खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमत्ता वाता सुद्धानमूहनन्ति (v. l. ओहनन्ति; उहनन्ति); न मे, भो सारिपुत्त, खमनीय....पे०....नो पटिकमो । सेव्यथा पि, भो सारिपुत्त, बल्वा पुरिसो दल्हेन वरत्तबन्धनेन (v. l. वरत्तबन्धनेन; व० खण्डेन), सीसे सीसवेठं (v. l. सीसवेठ; सीसवेधं) बन्धेय (v. l. ददेय), एवमेव खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना; न मे, भो सारिपुत्त, खमनीय....पे०....नो पटिकमो । सेव्यथा पि, भो सारिपुत्त, दक्खो गोवातको वा गोवातकन्तेवासी वा तिष्ठेन

गोविकन्तनेन (v. 1. गोवित्तकेन) कुच्छि परिकन्तेष्य, एवमेव खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमता वाता कुच्छि परिकन्तन्ति; न मे, भो सारिपुत्त, खमनीय....पे०....नो पटिकमो । सेष्यथा पि, भो सारिपुत्त, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानावाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेष्युं सम्परितापेष्युं, एवमेव खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमतो कायर्स्म डाहो; न मे, भो सारिपुत्त, खमनीय....पे०....नो पटिकमो'ति' ।

[१०] ' तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, कतमं सेष्यो ? निरयो वा तिरच्छानयोनि वा'ति ? ' ।

‘ निरया, भो सारिपुत्त, तिरच्छानयोनि सेष्यो'ति ' ।

[११] ' तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, कतमं सेष्यो ? तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसयो (v. 1. पित्तिसयो) वा'ति ? ' ।

‘ तिरच्छानयोनिया, भो सारिपुत्त, पेत्तिविसयो सेष्यो'ति ' ।

‘ तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, कतमं सेष्यो ? पेत्तिविसयो वा मनुस्सा वा'ति ? ' ।

‘ पेत्तिविसया, भो सारिपुत्त, मनुस्सा सेष्यो'ति ' ।

‘ तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, कतमं सेष्यो ? मनुस्सा वा चातुम्हाराजिका देवा वा'ति ? ' ।

‘ मनुस्सेहि, भो सारिपुत्त, चातुम्हाराजिका देवा सेष्यो'ति ' ।

‘ तं किं मञ्जसि, धानज्ञानि, कतमं सेष्यो ? चातुम्हाराजिका वा देवा तावर्तिसा वा देवा'ति ? ' ।

‘ चातुम्हाराजिकेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि तावर्तिसा देवा सेष्यो'ति ' ।

‘तं किं मञ्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेष्यो? तावतिंसा वा देवा वा यामा वा देवा’ति?’। तावतिंसेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि यामा देवा सेष्यो’ति’।

‘तं किं मञ्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेष्यो? यामा वा देवा तुसिता वा देवा’ति?’।

‘यामेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि तुसिता देवा सेष्यो’ति’।

‘तं किं मञ्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेष्यो? तुसिता वा देवा निम्मानरती वा देवा’ति?’।

‘तुसितेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि निम्मानरती देवा सेष्यो’ति’।

‘तं किं मञ्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेष्यो? निम्मानरती वा देवा परनिम्मितवसवत्ती वा देवा’ति?’।

‘निम्मानरतीहि, भो सारिपुत्त, देवेहि परनिम्मितवसवत्ती देवा सेष्यो’ति’।

‘तं किं मञ्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेष्यो? परनिम्मितवसवत्ती वा देवा ब्रम्हलोको वा’ति?’।

‘ब्रम्हलोको’ति, भवं सारिपुत्तो आह, ‘ब्रम्हलोको’ति भवं सारिपुत्तो आहा’ति’।

अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतद्द्वैतिः—‘इमे खो ब्राम्हणा ब्रम्हलोका’धिमुत्ता। यन्नूना’हं धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स ब्रम्हानं सहव्यताय मग्नं देसेष्यं’ति’। ब्रम्हानं ते धानञ्जानि, सहव्यताय मग्नं देसेस्सामि, तं सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी’ति’।

‘एवं भो’ति’ खो धानञ्जानि ब्राह्मणो आयस्मतो सारिपुत्तस्स पचस्सोसि ।

[१२] आयस्मा सारिपुत्तो एतद्बोच :—कतमो च, धानञ्जानि, ब्रम्हानं सहव्यताय मम्गो ? । इधं, धानञ्जानि, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वापे०....(५१.७) अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । अयम्पि खो, धानञ्जानि, ब्रम्हानं सहव्यताय मम्गो । पुन च परं, धानञ्जानि, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासहगतेन चेतसा....पे०....उपेक्खासहगतेन चेतसा....पे०....फरित्वा विहरति । अयम्पि खो, धानञ्जानि ब्रम्हानं सहव्यताय मम्गो’ति’ । तेन हि, भो सारिपुत्त, मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, ‘धानञ्जानि, भन्ते, ब्राह्मणो आबाधिको, दुक्षिष्ठतो, बाल्हगिलानो, सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ति’ । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो धानञ्जानिं ब्राह्मणं सति उत्तरिकरणीये, हीने ब्रम्हलोके पतिद्वापेत्वा उद्धाया’सना पक्कामि । अथ खो धानञ्जानि ब्राह्मणो अचिरपक्नते आयस्मन्ते सारिपुत्ते कालम्’कासि, ब्रम्हलोकमु’पज्जि (v. l. उपपज्जि) ।

[१३] अथ खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि:—“एसो, भिक्खवे, सारिपुत्तो धानञ्जानिं ब्राह्मणं सति उत्तरिकरणीये हीने ब्रम्हलोके पतिद्वापेत्वा उद्धाया’सना पक्कन्तो’ति’ ।

[१४] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमिला भगवन्तम्’भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तमे’तद्बोच :—‘धानञ्जानि, भन्ते, ब्राह्मणो आबाधिको दुक्षिष्ठतो बाल्हगिलानो सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ति’ ।

“ किं पन लं, सारिपुत्र, धानञ्जानिं ब्राम्हणं सति उत्तरिकरणीये, हीने ब्रह्मलोके पतिङ्गापेवा उडाया’सना पक्न्तो’ति ? ” ।

‘ मय्हं खो, भन्ते, एवम्’होसि :—‘ इमे खो ब्राम्हणा ब्रह्मलोका’धिमुत्ता । यन्नूना’हं धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स ब्रह्मानं सहव्यताय मग्नं देसेव्यं’ति ।

“ कालकतो च (v. l. कालङ्कतो’ च), सारिपुत्र, धानञ्जानि ब्राम्हणो ब्रह्मलोकव्य (v. l. ब्रह्मलोके च) उप्पन्नो’ति ” ।

... धानञ्जानिसुचन्तं सत्तमं ।

—
९८

[८. वासेदासुतं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गल-वनसण्डे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिज्ञाता ब्राम्हणमहासाला इच्छानङ्गले पठिवसन्ति, सेव्यथीदं, चड्डी ब्राम्हणो तारुकखो ब्राम्हणो पोकखरसाति ब्राम्हणो जानुस्सोणि ब्राम्हणो तोदेव्यो ब्राम्हणो अञ्जे च अभिज्ञाता ब्राम्हणमहासाला । अथ खो वासेदभारद्वाजानं माणवानं जङ्गाविहारम्’नुचङ्कममानानं (v. l. अनुचङ्कमन्तानं अनुविचरन्तानं) अनुविचरमानानं अयं अन्तरकथा उदपादि, ‘ कथं, भो, ब्राम्हणो होती’ति । भारद्वाजो माणवो एवमा’हः—‘ यतो खो भो उभतो सुजातो होति....पे०....अनुपकुद्धो जातिवादेन । एत्तावता खो ब्राम्हणो होती’ति । वासेद्वो माणवो एवमा’हः—‘ यतो खो भो सीलवा च होति वत्सम्पदो च, एत्तावता खो ब्राम्हणो होती’ति । ने’व खो असक्रिख भारद्वाजो

माणवो वासेहुं माणवं सज्जापेतुं, न पना'सकिख वासेहो माणवो भारद्वाजं
माणवं सज्जापेतुं । अथ खो वासेहो माणवो भारद्वाजं माणवमा'मन्तेसि:—
'अयं, खो भो भारद्वाज, समणो गोतमो सक्यपुत्रो सक्यकुला पब्बजितो
इच्छानङ्गले विहरति, इच्छानङ्गलवनसण्डे, तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्तिसद्वो अब्मुगगतो:—' इति पि सो भगवा....पे०
....बुद्धो भगवा'ति' । आयाम, भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो
तेनु'पसङ्कमिस्ताम, उपसङ्कमिला समणं गोतमं एतम'यं पुच्छस्ताम ।
यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्तति तथा नं धरेस्तामा'ति' । 'एवं भो'ति'
खो भारद्वाजो माणवो वासेहस्स माणवस्स पच्चस्तोसि ।

[२] अथ खो वासेह-भारद्वाजा माणवा येन भगवा तेनु'पसङ्कमिसु,
उपसङ्कमिला भगवता सर्दि सम्मोदिसु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीति-
सारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्नो खो वासेहो माणवो भगवन्तं
गाथाहि अज्जमासि :—

'अनुञ्जातपटिञ्जाता तेविज्ञा मयम'सु भो, ।
अहं पोकखरसातिस्स, तारुकखस्सा'यं माणवो ॥ १ ॥

तेविज्ञानं यदक्खातं तत्र केवलिनो'स्मसे ।
पदकस्मा नो वेयाकरणा जप्ते आचरियसादिसा ॥ २ ॥

तेसं नो जातिवादर्स्मि विवादो अत्यं गोतम ।

'जातिया ब्राम्हणो होति' भारद्वाजो'ति भासति ॥

'अहञ्च कम्मुना ब्रूमि' एवं जानाहि चक्खुम ॥ ३ ॥

ते न सक्काम सज्जापेतुं अञ्जमञ्जं मयमु'भो ।

भगवन्तं पुदुमा'गम्म (v. 1. आगम्हा) सम्बुद्धमि'ति विस्तुतं ॥ ४ ॥

चन्द्रं यथा ख्यातीतं पेच्च पञ्चलिका जना ।
 वन्दमाना नमस्सन्ति एवं लोकर्स्म गोतमं ॥ ५ ॥
 चक्षुं लोके समुप्पन्नं मयं पुच्छाम गोतमं ।
 जातिया ब्राम्हणो होति उदाहु भवति कर्म्मुना ? ।
 अजानतं नो पत्रौहि यथा जानेमु ब्राम्हण' ॥ ६ ॥
 “ तेसं वो'हं व्यक्तिखसं, (वासेहाति' भगवा) अनुपुब्बं यथाकथं ।
 जातिविभङ्गं पाणानं, अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ७ ॥
 तिणरुक्खे पि जानाथ न चापि पटिजानरे ।
 लिङ्गं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ८ ॥
 ततो कीटे पतङ्गे च याव कुन्तकिपिण्डिके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ ९ ॥
 चतुर्पदे पि जानाथ खुदके च महृषके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १० ॥
 यादूदरे पि जानाथ उरगे दीवपिण्डिके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ ११ ॥
 ततो मच्छे पि जानाथ उदके वारिगोचरे ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १२ ॥
 ततो पक्खी पि जानाथ पत्तयाने विहङ्गमे ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १३ ॥
 यथा एतासु जातीसु लिङ्गं जातिमयं पुथु ।
 एवं नव्यि मनुस्सेसु लिङ्गं जातिमयं पुथु ॥ १४ ॥
 न केसेहि न सीसेन न कण्णेहि न अक्षिखमि ।
 न मुखेन न नासाय न ओडेहि भमूहि वा ॥ १५ ॥

न गीवाय न अंसेहि न उदरेन न पिडिया ।
न सोणिया न उरसा न सम्बाधे न मेथुने ॥ १६ ॥

न हत्येहि न पादेहि ना'ङ्गुलीहि नखेहि वा ।

न जङ्घाहि न ऊरुहि न वण्णेन सरेन वा ।

लिङ्गं जातिमयं ने'व यथा अञ्जासु जातिसु ॥ १७ ॥

पच्चतञ्च (v. 1. पच्चतञ्चेस) सरीरसु मनुस्सेस्वेतं न विजति ।

बोकारञ्च (v. 1. बोहारञ्च) मनुस्सेसु समञ्जाय पवृच्छति ॥ १८ ॥

योहि कोचि मनुस्सेसु गरेक्खमु'पजीवति ।

एवं वासेड जानाहि करस्सको सो न ब्राम्हणो ॥ १९ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु पुथु सिप्पेन जीवति ।

एवं वासेड जानाहि सिप्पिको सो न ब्राम्हणो ॥ २० ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु वोहारमु'पजीवति ।

एवं वासेड जानाहि वाणिजो सो न ब्राम्हणो ॥ २१ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन (v. 1. परपेसेन) जीवति ।

एवं वासेड जानाहि पेस्सको सो न ब्राम्हणो ॥ २२ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिनमु'पजीवति ।

एवं वासेड जानाहि चोरो एसो न ब्राम्हणो ॥ २३ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सथमु'पजीवति ।

एवं वासेड जानाहि योधाजीवो न ब्राम्हणो ॥ २४ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु पुरोहितेन (v. 1. पोरोहितेन) जीवति ।

एवं वासेड जानाहि याचको सो न ब्राम्हणो ॥ २५ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु गामं रुच्च भुखति ।

एवं वासेड जानाहि राजा एसो न ब्राम्हणो ॥ २६ ॥

न चा'हं ब्राम्हणं ब्रूमि योनिजं मत्तिसम्भवं (v. 1. मेत्तिसम्भवं)
 ' भोवादि ' नाम सो होति सचे होति सकिञ्चनो ।
 अकिञ्चनम'नादानं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २७ ॥
 सब्बसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्सति ।
 सङ्कातिं विसंयुतं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २८ ॥
 छेत्वा नन्दि (v. 1. नन्दि) वरतत्त्वं सन्दानं सहनुक्रमं ।
 उकिखत्तपलिंघं बुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २९ ॥
 अक्षोसं वधबन्धञ्च अदुडो यो तितिक्खति ।
 खन्ति (v. 1. खन्ति) बलं बलानीकं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३० ॥
 अक्षोधनं वतवन्तं सीलवन्तम'नुसदं ।
 दन्तम'न्तिमसारीरं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३१ ॥
 वारि पोक्खरपत्ते'व आरगेरि'व सासपो ।
 यो न लिष्णति (v. 1. लिष्णति) कामेषु तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३२ ॥
 यो दुक्खस्स पजानाति इधे'व खयं'मत्तनो ।
 पक्षभारं विसंयुतं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३३ ॥
 गम्भीरपञ्चं मेधाविं मगा'मगस्स कोविदं ।
 उत्तमथम'नुपत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३४ ॥
 असंसदं गहडेहि अनागरेहि चू'भयं ।
 अनोक्तसारिम'प्यच्छं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३५ ॥
 निधाय दण्डं भूतेषु तरेषु थावरेषु च ।
 यो न हन्ति न धातेति तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३६ ॥
 अविरुद्धं विरुद्धेषु अत्त (v. 1. हत्य) दण्डेषु निवृत्तं ।
 सादानेषु अनादानं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३७ ॥

यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो (v. 1. ओहितो)
सासपोरि'व आरग्गा तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३८ ॥

अक्कसं विज्ञापनि गिरं सज्जमु'दीरये ।
याय ना'भिसजे किञ्चित तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३९ ॥
यो च (v. 1. यो'ध) दीघञ्च रस्सं वा अणु थूलं सुभासुभं ।
लोके अदिनं ना'दियति (v. 1. नादेति) तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं
॥ ४० ॥

आसा यस्स न विज्ञन्ति अस्मि लोके परम्हि च ।
निरासयं (v. 1. निरासासं) विसंयुतं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४१ ॥

यस्सा'लया न विज्ञन्ति अज्ञाय अकथंकथी ।
अमतोगधम'नुपत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४२ ॥

यो'ध पुज्जञ्च पापञ्च उभे सज्जमु'पच्चगा ।
असोके विरजं सुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४३ ॥

चन्द्रं'व विमलं सुद्धं विष्पसन्नम'नाविलं ।
नन्दीभवपरिक्खीणं (v. 1. नन्दिराग०) तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४४ ॥

यो इमं पलिपथं दुग्गं संसारं मोहम'च्चगा ।
तिष्णो पारज्ञतो ज्ञायी अनेजो अकथंकथी ।
अनुपादाय निव्युतो तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४५ ॥

यो'ध कामे पहन्त्वान अनागारो परिव्वजे ।
कामभवपरिक्खीणं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४६ ॥

यो'ध (v. 1. यो च) तण्हं पहन्त्वान अनागारो परिव्वजे ।
तण्हाभवपरिक्खीणं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४७ ॥

हित्वा मानुसकं योगं दिव्योगमुपच्चगा ।
 सब्बयोगविसंयुतं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४८ ॥
 हित्वा रतिञ्च अरतिञ्च सितीभूतं निरूपर्धि ।
 सब्बलोकामिसुं वीरं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४९ ॥
 चुर्ति यो वेदि सत्तानं उपपत्तिञ्च सब्बसो ।
 असतं सुगतं बुद्धं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५० ॥
 यस्स गर्ति न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा ।
 खीणासवमरहन्तं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५१ ॥
 यस्स पुरे च पञ्चा च मञ्जे च नैथि किञ्चन ।
 अकिञ्चनमन्नादानं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५२ ॥
 उसमं पवरं वीरं (v. l. धीरं) महोर्सि विजिताविनं ।
 अनेजं नहातकं बुद्धं तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५३ ॥
 पुब्बेनिवासं यो वेदि सगा'पयञ्च पस्सति ।
 अथो जातिक्षयं पत्तो तम्हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५४ ॥
 समञ्जा हेसा लोकस्मि नामगोत्तं पक्षिप्तिं ।
 समुच्चा समुदागतं तथं तथं पक्षिप्तिं ॥ ५५ ॥
 दीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानतं ।
 अजानन्ता नो पत्रुवन्ति जातिया होति ब्राम्हणो ॥ ५६ ॥
 न जच्चा ब्राम्हणो होति न जच्चा होति अब्राम्हणो ।
 कम्मुना ब्राम्हणो होति कम्मुना होति अब्राम्हणो ॥ *५७ ॥

* Instead of this verse the Burmese Edition reads thus:—न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राम्हणो ।

कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राम्हणो ॥

कर्सको कम्मुना होति सिपिको होति कम्मुना ।

वाणिजो कम्मुना होति पेस्सको होति कम्मुना ॥ ५८ ॥

चोरो पि कम्मुना होति योधाजीवो पि कम्मुना ।

याजको (याचको) कम्मुना होति राजा पि होति कम्मुना ॥ ५९ ॥

एवमेतत् यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।

पटिच्चसमुप्पादस्स कम्मविपाककोविदा ॥ ६० ॥

कम्मुना वत्तती लोको कम्मुना वत्तती पजा ।

कम्मनिबन्धना सत्ता रथस्सा'णी'व यायतो ॥ ६१ ॥

तपेन ब्रह्मचरियेन संयमेन दमेन च ।

एतेन ब्राह्मणो होति एतं ब्राह्मणमुत्तमं ॥ ६२ ॥

तीहि विज्ञाहि सम्पन्नो सन्तो खीणपुनव्यवो ।

एवं वासेद जानाहि ब्रह्मा सक्तो विजानतंति" ॥ ६३ ॥

[३] एवं बुते वासेद—भारद्वाजा माणवा भगवन्तमेतद्वोचुं :—
अभिक्रन्तं भो गोतम....पे०....(५४. २४) with consequential
changes पाणुपेते सरणगतेति ।

वासेदसुत्तन्तं अद्यमं ।

९९

[९ सुभसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावथियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सुभो माणवो
तोदैव्यपुत्तो सावथियं पटिवसति अञ्जतरस्स गहपतिस्स निवेसने,
केनचिदेव करणीयेन । अथो खो सुभो माणवो तोदैव्यपुत्तो यस्स गहप-

तिस्स निवेसने पठिवसति तं गहपतिमेतद्वोचः—‘सुतं मे तं गहपति, ‘अविवित्ता सावत्य अरहन्तोही’ति । कन्तु खो अज समां वा ब्राह्मणं वा परिस्पासेय्यामा’ति ?’ । ‘अयं, भन्ते, भगवा सावत्यियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तं, भन्ते, भगवन्तं परिस्पासस्सूति’ ।

[२] अथ खो सुभो माणवो तोदेष्यपुत्तो तस्स गहपतिस्स पठिस्सुवा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिल्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि; सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सुभो माणवो तोदेष्यपुत्तो भगवन्तमेतद्वोचः—‘ब्राह्मणा, भो गोतम, एवमा’हंसु:—‘गहडो आराधको होति जायं धम्मं कुसलं; न पब्बजितो आराधको होति जायं धम्मं कुसलं’ति’ । इध भवं गोतमो किमा’हा’ति ?’ ।

[३] “ विभज्जवादो खो अहमेत्य, माणव; ना’हमेत्य एकं-सवादो । गिहिस्स वा’हं, माणव, पब्बजितस्स वा मिच्छापटिपत्तिं न वण्णेमि । गिही वा हि, माणव, पब्बजितो वा मिच्छापटिपत्रो मिच्छापटिपत्ताधिकरणहेतु न आराधको होति जायं धम्मं कुसलं । गिहिस्स वा’हं, माणव, पब्बजितस्स वा सम्मापटिपत्तिं वण्णेमि । गिही वा हि, माणव, पब्बजितो वा सम्मापटिपत्रो सम्मापटिपत्ताधिकरणहेतु आराधको होति जायं धम्मं कुसलं’ति’ । ‘ब्राह्मणा, भो गोतम, एवमा’हंसु:—‘महडमि’दं महाकिञ्चं महाधिकरणं महासमारम्भं घरावासकम्मद्वानं महफलं होति; अप्पडमि’दं अप्पाकिञ्चम्’प्पाधिकरणं अप्पसमारम्भं पब्बजाकम्मद्वानं अप्पफलं होती’ति’ । इध भवं गोतमो किमा’हा’ति ?’ ।

[४] “ एत्य पि खो अहं, माणव, विभज्जवादो, ना’हमेत्य एकं-सवादो । अथि, माणव, कम्मद्वानं महडं....पे०....विपञ्जमानं अप्पफलं

होति । अत्यि, माणव, कम्मटानं महट्टं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति । अत्यि, माणव, कम्मटानं अप्पट्टं अप्पकिच्चं अप्पाधिकरणं अप्प-समारम्भं विपज्जमानं अप्पफलं होति । अत्यि, माणव, कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मटानं महट्टं....पे०....विपज्जमानं अप्प-फलं होति । कसी खो, माणव, कम्मटानं महट्टं....पे०....विपज्जमानं अप्पफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मटानं महट्टं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति ? । कसी येव खो, माणव, कम्मटानं महट्टं महाकिच्चं महाधिकरणं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....विपज्जमानं अप्प-फलं होति ? । वणिज्जा, खो माणव, कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....अप्पफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....महफलं होति ? । वणिज्जा ये व खो, माणव, कम्मटानं....पे०....महफलं होति । सेय्यथा पि, माणव, कसी कम्मटानं महट्टं....पे०....विपज्जमानं अप्पफलं होति, एवमेव खो माणव, घरावासकम्मटानं महट्टं....पे०....विप-ज्जमानं अप्पफलं होति । सेय्यथा पि माणव कसी कम्मटानं महट्टं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति, एवमेव....पे०....महफलं होति । सेय्यथा पि, माणव, वणिज्जा कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....विपज्जमानं अप्पफलं होति, एवमेव खो माणव, पञ्चज्जा कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....अप्पफलं होति । सेय्यथा पि माणव, वणिज्जा येव कम्मटानं अप्पट्टं....पे०....सम्पज्जमानं महफलं होति, एवमेव खो माणव पञ्चज्जा....पे०....महफलं होती'ति" ।

[५] ' ब्राम्हणा, भो गोतम, पञ्च धर्मे पञ्जापेन्ति पुञ्जस्स
किरियाय कुसलस्स आराधनाया'ति' ।

" ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धर्मे पञ्जापेन्ति....पे०....आरा-
धनाय, सचे ते अगरु, साधु ते पञ्च, धर्मे इमर्सिंम परिसर्ति भासस्सू'ति' ।

न खो मे भो गोतम, गरु यथ्यस्सु भवन्तो वा निसिन्ना भवन्तरूपा
वा'ति' ।

" तेन हि माणव, भासस्सू'ति' ।

सच्च खो भो गोतम, ब्राम्हणा पठमं धर्मं पञ्जापेन्ति पुञ्जस्स
....पे०....आराधनाय । तर्पं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा दुतियं धर्मं
पञ्जापेन्ति....पे०....आराधनाय । ब्रम्हचरियं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा
ततियं धर्मं....पे०....आराधनाय । अज्ञेनं....पे०....चतुर्थं धर्मं
....पे०....आराधनाय । चारं....पे०....पञ्चमं धर्मं....पे०....
आराधनाय । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमे पञ्च धर्मे पञ्जापेन्ति....पे०....
आराधनाया'ति । इधं भवं गोतमो किमा'हा'ति ? ' ।

[६] " किं पन, माणव, अत्थि कोचि ब्राम्हणानं एकब्राम्हणो पि
यो एवमा'ह, ' अहं इमेसं पञ्चनं धर्मानं अभिज्ञा सच्छिकत्वा विपाकं
पवेदेमी'ति ? ' ।

' नो हि'दं, भो गोतम' ।

" किं पन, माणव, अत्थि कोचि ब्राम्हणानं एकाचरियो पि एका-
चरियपाचरियो पि याव सत्तमा आचरियमहयुगा यो एवमा'ह, ' अहं
इमेसं....पे०....पवेदेमी'ति ? ' ।

' नो हि'दं, भो गोतम' ।

“ किं पन, माणव, ये पि ते ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो मन्तानं पवत्तारो, येसमि'दमे'तरहि ब्राह्मणा योराणं मन्तपदं गीतं पबुत्तं समीहितं तद'नुगायन्ति तद'नुभासन्ति भासितम'नुभासन्ति वाचितम'नुवाचेन्ति, सेव्यथीदं, अट्टको वामको वामदेवो वेस्सामित्तो यमतग्नि अङ्गीरसो भारद्वाजो वासेहो कस्सपो भगु, —ते पि एवमा'हंसु, ‘मयं इमेसं पञ्चनं धम्मानं....पे०....विपाकं पवेदेमा'ति ” ? ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम ।

“ इति किर, माणव, न'त्यि कोचि ब्राह्मणानं एकब्राह्मणो पि यो एवमा'ह, “ अहं....पे०....पवेदेमी'ति । न'त्यि कोचि ब्राह्मणानं एका-चरियो पि एकाचरियपाचरियो पि याव....पे०....पवेदेमी'ति । ये पि ते ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो...मन्तानं कत्तारो....पे०....ते पि न एवमा'हंसु, मयं....पे०....पवेदेमा'ति । सेव्यथा पि, माणव, अन्धवेणी परम्परा संसत्ता, पुरिमो पि न पस्सति, मज्जिमो पि न पस्सति, पच्छिमो पि न पस्सति, एवमे'व खो माणव, अन्धवेणू'पमं मञ्जे ब्राह्मणानं भासितं सम्पज्जति, पुरिमो पि....पे०....पच्छिमो पि न पस्सती'ति ” ।

[७] एवं बुत्ते सुभो माणवो तोदेश्यपुत्तो भगवता अन्धवेणू'पमेन बुच्चमानो कुपितो अनन्तमनो भगवन्तमे'व खुंसेन्तो भगवन्तमे'व वम्भेन्तो भगवन्तमे'व बद्मानो, ‘ समणो गोतमो पापिको भविस्सती'ति ’ भगवन्त-मे'तद'बोचः—‘ ब्राह्मणो, भो गोतम, योक्खरसाति (v. 1. पोक्ख-रसादि,) ओपमञ्जो सुभगवनिको एवमा'ह, ‘ एवमे'व पनि'मे एके समण-ब्राह्मणा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियआणदस्सनविसेसं पठिजानन्ति; तेस-मि'दं भासितं हस्सकं येव सम्पज्जति, नामकमे'व सम्पज्जति, रित्तकमे'व सम्पज्जति, तुच्छकमे'व सम्पज्जति । कथं हि नाम मनुस्सभूतो उत्तरिम-

नुस्सधम्मा अल्यरियवाणदस्सनविसेसं जस्सति वा दक्खिखस्सति वा सच्छि वा करिस्सती'ति, ने'तं ठानं विज्ञती'ति ।

[८] “ किं पन, माणव, ब्राम्हणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको सब्बेसमेव समणब्राम्हणानं चेतसा चेतो परिच्छ पजानाती'ति ? ” ।

‘सकाय पि हि, भो गोतम, पुण्णिकाय दासिया ब्राम्हणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको न चेतसा चेतो परिच्छ पजानाति, कुतो पन सब्बेसमेव समणब्राम्हणानं चेतसा चेतो परिच्छ पजानाती'ति ? ’ ।

“ सेय्यथा पि, माणव जच्चन्धो पुरिसो न पस्सेय्य कण्हसुक्कानि रूपानि, न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य मञ्जेष्टकानि रूपानि, न पस्सेय्य समविसमानि, न पस्सेय्य तारकरूपानि, न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये; सो एवं बदेय्य, ‘ न'त्यि कण्हसुक्कानि रूपानि, न'त्यि कण्हसुक्कानं रूपानं दस्सावी; न'त्यि नीलकानि रूपनि, न'त्यि नीलकानं रूपानं दस्सावी; न'त्यि पीतकानि रूपानि, न'त्यि पीतकानं रूपानं दस्सावी; न'त्यि लोहितकानि रूपानि, न'त्यि लोहितकानं रूपानं दस्सावी; न'त्यि मञ्जेष्टकानि रूपानि, न'त्यि मञ्जेष्टकानं रूपानं दस्सावी; न'त्यि समविसमं, न'त्यि समविसमस्स दस्सावी; न'त्यि तारकरूपानि, न'त्यि तारकरूपानं दस्सावी; न'त्यि चन्दिमसुरिया, न'त्यि चन्दिमसुरियानं दस्सावी । अहं एतं न जानामि, अहं एतं न पस्सामि, तस्मा नु खो सो, माणव, वदमानो बदेय्या'ति ? ” ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम । अत्यि कण्हसुक्कानि रूपानि, अत्यि कण्हसुक्कानं रूपानं दस्सावी....पे०....अत्यि चन्दिमसुरियानं दस्सावी ।

‘अहमेत्तं न जानामि, अहमेत्तं न पस्सामि, तस्मा नत्थिति, न हि सो भो गोतम, सम्मा वद्मानो वदेद्यात्ति ।

“एवमेव खो, माणव, ब्राह्मणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको अन्धो अचक्खुको । सो वत उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियत्राणदस्सन-विसेसं अस्सति वा दक्खिति वा सच्छि वा करिस्सतीति, नेतं ठानं विजाति ।

“तं किं मञ्जसि, माणव, ये ते कोसलका ब्राह्मणमहासाला, सेय्यथीदं, चङ्गी ब्राह्मणो, तारुक्खो ब्राह्मणो, पोक्खरसाति ब्राह्मणो, जानुस्सोणी ब्राह्मणो, पिता वा ते तोदेय्यो, कतमा तेसं सेय्यो यं वा ते सम्मुसा (v. 1. सम्मुच्चा; समुच्चा; सम्मुच्छा) वाचं भासेय्युं, यं वा असम्मुसाति ? ” ।

‘सम्मुसा, भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते मन्ता वाचं भासेय्युं, यं वा अमन्ताति ? ” ।

‘मन्ता भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते पठिसङ्घाय वाचं भासेय्युं, यं वा अप्पठिसङ्घायाति ? ” ।

‘पठिसङ्घाय, भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते अत्थसंहितं वाचं भासेय्युं, यं वा अनत्थसंहितंति ? ” ।

‘अत्थसंहितं, भो गोतम’ ।

“तं किं मञ्जसि, माणव, यदि एवं सन्ते ब्राह्मणेन पोक्खरसातिना ओपमञ्जेन सुभगवनिकेन सम्मुसा वाचा भासिता असम्मुसा वाति ? ” ।

‘असम्मुसा भो गोतम’ ।

“मन्ता वाचा भासिता, अमन्ता वाँति ?” ।

‘अमन्ता, भो गोतम’ ।

“पटिसङ्घाय वाचा भासिता, अपटिसङ्घाय वाँति ?” ।

‘अप्पटिसङ्घाय, भो गोतम’ ।

“अन्त्यसंहिता वाचा भासिता अन्त्यसंहिता वाँति ?” ।

‘अन्त्यसंहिता, भो गोतम’ ।

[९] “पञ्च खो इमे, माणव नीवरणा । कतमे पञ्च ? । काम-
च्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरणं, थीनमिद्धनीवरणं, उद्धचकुकुच्चनीवरणं,
विचिकिच्छानीवरणं । इमे खो माणव, पञ्च नीवरणा । इमेहि खो,
माणव, पञ्चहि नीवरणेहि ब्राह्मणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको
आवटो नितुतो ओफुटो (v. 1. ओपातो, ओहुतो) परियोनद्वो । सो वत
उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सनविसेसं जस्सति वा दक्खिति वा
सच्छि वा करिस्सती’ति, ने’तं ठानं विजति ।

[१०] “पञ्च खो इमे, माणव, कामगुणा । कतमे पञ्च ? । चक्कु-
विज्जेत्या रूपा....पे०....(५९.३) कायविज्जेत्या फोडब्बा इडा कल्ता
मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, माणव, पञ्च
कामगुणा । इमेहि खो, माणव, पञ्चहि कामगुणेहि ब्राह्मणो पोक्खरसाति
ओपमञ्जो सुभगवनिको गथितो मुच्छितो अज्ज्होपन्नो अनादीनवदस्सावी
अनिस्सरण-पञ्जो परिमुञ्जति । सो वत उत्तरिमनुस्सधम्मापे०....
ने’तं ठानं विजति ? ।

“तं किं मञ्जसि, माणव, यं वा तिणकहुपादानं पठिच्च अर्गिं जालेत्य

(v. 1. जालेय्य) यं वा निस्सद्वितिणकहुपादानं अर्ग्ग जालेय्य, कतमो
तु ख्वास्स अग्गि अच्चिमा च वर्णिणमा च पभस्सरो चाति ?” ।

‘ स चे तं, भो गोतम, ठानं निस्सद्वितिणकहुपादानं अर्ग्ग जालितुं
ख्वास्स अग्गि अच्चिमा च वर्णिणमा च पभस्सरो चाति । “ अद्वानं
खो एतं माणव, अनवकासो, यं निस्सद्वितिणकहुपादानं अर्ग्ग जालेय्य
अञ्जतरा इद्धिमता । सेयथा पि, माणव, तिणकहुपादानं पठिच्च अग्गि
जलति, तथूपमा’हं, माणव, इमं पीर्ति वदामि, यायं पीति पञ्च कामयुणे
पठिच्च । सेयथा पि माणव, निस्सद्वितिणकहुपादानं पठिच्च अग्गि जलति,
तथूपमा’हं, माणव, इमं पीर्ति वदामि, यायं पीति अञ्जत्रेव कामेहि
अञ्जत्र अकुसलेहि धम्मेहि ।

[११] “ कतमा च माणव, पीति अञ्जत्रेव....पे०....धम्मेहि ? ।
इधं, माणव, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि....पे०....
पठमञ्ज्ञानं उपसम्पद विहरति; अयम्पि खो, माणव पीति अञ्जत्रेव
....पे०.... धम्मेहि । पुन च परं, माणव, भिक्खु वितक्कविचारानं
वूपसमा....पे०....दुतियञ्ज्ञानं उपसम्पद विहरति; अयम्पि खो,
माणव, पीति अञ्जत्रेव....पे०....धम्मेहि । ये ते, माणव, ब्राह्मणा
पञ्च धम्मे पञ्चापेन्ति पुञ्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, कमोत्थं
ब्राह्मणा धम्मं महप्फलतरं पञ्चापेन्ति पुञ्जस्स किरियाय कुसलस्स आरा-
धनायाति ? ” ।

‘ ये’मे, भो गोतम, ब्राह्मणा पञ्च धम्मे पञ्चापेन्ति पुञ्जस्स किरियाय
कुसलस्स आराधनाय, चागमे’त्थं ब्राह्मणा धम्मं महप्फलतरं पञ्चापेन्ति
पुञ्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनायाति ।

[१२] “ तं किं मञ्जसि, माणव, इधं अञ्जतरस्स ब्राह्मणस्स

महायज्ञो पञ्चुपट्ठितो अस्स; अथ द्वे ब्राम्हणा आगच्छेष्युं 'इथनामस्स ब्राम्हणस्स महायज्ञं अनुभविस्सामा'ति; तत्येकस्स ब्राम्हणस्स एवम्'स्स :—'अहो वत अहम्'व लभेय्य भत्तग्गे अग्गासनं अग्गोदकं अग्गपिण्डं, न अज्ञो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्ड'ति'। ठानं खो पने'तं, माणव, विजति, यम'ज्ञो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं, न सो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं। 'अज्ञो ब्राम्हणो लभति भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं; ना'हं लभामि भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्ड'ति इति सो कुपितो होति अनन्तमनो । इमस्स पन, माणव, ब्राम्हणा किं विपाकं पञ्जापेन्ती'ति ?"।

‘न ख्वैत्य, भो गोतम, ब्राम्हणा एवं दानं देन्ति :—‘इमिना परो कुपितो होतु अनन्तमनो'ति । अथ ख्वैत्य ब्राम्हणा अनुकम्पाजातिकं येव दानं देन्ती'ति'।

“एवं सन्ते खो, माणव, ब्राम्हणानमि'दं छट्ठं पुञ्जकिरियावत्थु होति, यदि'दं अनुकम्पाजातिकं'ति ?"।

‘एवं सन्ते, भो गोतम....पे०....अनुकम्पाजातिकं'ति'।

[१३] “ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पञ्जापेन्ति पुञ्जस्स किरियाय कुत्सलस्स आराधनाय, इमे त्वं पञ्च धम्मे कत्थ बहुलं समनु-पस्ससि गह्येषु वा पञ्चजितेषु वा'ति ?"।

‘ये'मे, भो गोतम, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे....पे०....आराधनाय, इमा'हं पञ्च धम्मे पञ्चजितेषु बहुलं समनुपस्सामि अप्पं गह्येषु । गह्यो हि, भो गोतम, महद्वो महाकिञ्चो महाधिकरणो महासमारम्भो, न सततं समितं सञ्चावादी (v. l. सञ्चावादी) होति । पञ्चजितो खो पन, भो

गोतम, अप्पहो अप्पकिञ्चो अप्पाधिकरणो अप्पसमारम्भो, सततं समितं सञ्चावादी होति । गहदो हि, भो गोतम, महदो महाकिञ्चो....पे०.... न सततं समितं तपस्सी होति, न ब्रह्मचारी होति, न सञ्ज्ञायबहुलो होति, न चागबहुलो होति । पब्बजितो खो पन, भो गोतम, अप्पहो....पे०.... सततं समितं तपस्सी होति, ब्रह्मचारी होति, सञ्ज्ञायबहुलो होति, चागबहुलो होति । ये'मे भो गोतम समणत्राम्हणा पञ्च धम्मे....पे०.... आराधनाय, इमा'हं पञ्च धम्मे पब्बजितेसु बहुलं समनुपस्सामि, अप्पं गहडेसू'ति ।

[१४] “ये ते, माणव, त्राम्हणा पञ्च धम्मे....पे०.... आराधनाय ‘चित्तस्सा’हं एते परिक्खारे वदामि, यदि’दं चित्तं अवेरं अव्यापञ्चं तस्स भावनाय । इध, माणव, भिक्खु सञ्चावादी होति, सो सञ्चावादी’म्ही’ति लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामुजं यं तं कुसद्धपसंहितं पामुजं, चित्तस्सा’हमे’तं परिक्खारं वदामि, यदि’दं चित्तं अवेरं अव्यापञ्चं तस्स भावनाय । इध माणव, भिक्खु तपस्सी होति....पे०.... चागबहुलो होति, सो चागबहुलो’म्ही’ति अत्यवेदं लभति....पे०.... भावनाय । ये ते, माणव, त्राम्हणा पञ्च धम्मे पञ्चापेन्ति पुञ्चस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, चित्तस्सा’हं एते....पे०.... भावनाया’ति” ।

[१५] एवं बुते सुभो माणवो तोदेष्यपुत्तो, भगवन्तं एतद्वोच :— ‘सुतं मे तं, भो गोतम, ‘समणो गोतमो ब्रम्हानं (v. l. अब्रम्हानं) सहव्यताय मग्नो जानाती’ति’ ।

“तं किं मञ्जसि, माणव, आसन्ने इतो नल्कारणामो ? नयितो दूरे नल्कारणामो’ति ?” ।

‘एवं भो, आसन्ने इतो नल्कारणामो । नयितो दूरे नल्कारणामो’ति’ ।

“ ते किं मञ्जसि माणव, इधैस्स पुरिसो नळकारगामे जातवद्वो (v.1. जातवडो) तं एनं नळकारगामतो तावदेव अवसटं नळकारगामस्स मग्गं पुच्छेय्यु । सिया नु खो माणव, तस्स पुरिसस्स नळकारगामे जातवद्वस्स नळकारगामस्स मग्गं पुढुस्स दन्धायिततं वा वित्थायिततं वा’ति ?”

‘ नो हि’दं, भो गोतम’ । “ तं किस्स हेतु ?” । ‘ अमु हि, भो गोतम, पुरिसो नळकारगामे जातवद्वो; तस्स सव्वानेव नळकारगामस्स मग्गानि सुविदितानी’ति ।

“ सिया नु खो, माणव, तस्स....पे०....वित्थायिततं वा । न त्वेव तथागतस्स, ब्रह्मलोकं वा ब्रह्मलोकगामिनिं वा पटिपदं पुढुस्स दन्धायिततं वा वित्थायिततं वा । ब्रह्मानश्चाहं, माणव, पजानामि ब्रह्मलोकश्च ब्रह्मलोकगामिनश्च पटिपदं, यथापटिपदो च ब्रह्मलोकमुपपनो, तं च पजानामी’ति ” ।

[१६] ‘ सुतं मे तं, भो गोतम, ‘ समणो गोतमो ब्रह्मानं सहव्यताय मग्गं देसेती’ति । साधु मे भवं गोतमो ब्रह्मानं सहव्यताय धम्मं देसेतू’ति ।

“ तेन हि, माणव, सुणाहि साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी’ति ” ।

‘ एवं भो’ति सुभो माणवो तोदेय्यपुत्रो भगवतो पच्चस्सोसि ।

भगवा एतद्वोच :—“ कतमो च, माणव, ब्रह्मानं सहव्यताय मग्गो ? । इध माणव, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२७) महगतेन अप्पमाणेन अवैरेन अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । एवं भाविताय खो, माणव, मेत्ताय चेतोविमुत्तिया थं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्ति, न तं तत्रावतिहृति । सेव्यथा पि माणव, बलवा, सङ्घधमो अप्पकसिरेनेव चतुदिसा विज्ञापेय्य, एवमेव खो, माणव, एवं भाविताय

मेत्ताय चेतोविमुत्तिया, यं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति, न तं तत्रावतिष्ठति । अयं पि खो, माणव, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो । पुन च परं, माणव, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासह-गतेन चेतसा, उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति....पे०....(५२०८) उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्प-माणेन अवेरैन अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । एवं भाविताय खो, माणव, उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया यं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति, न तं तत्रावतिष्ठति । सेव्यथा पि माणव, बलवा सङ्घधमो अप्पकसिरेनेव चतुदिसा विज्ञापेत्य, एवमेव खो, माणव, एवं भाविताय उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया....पे०....तत्रावतिष्ठति । अयम्पि खो, माणव, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो'ति" ।

[१७] एवं कुते सुभो माणवो तोदेव्यपुत्तो भगवन्तं एतद्वोच,—
‘ अभिक्रन्तं भो गोतम....पे०....(५४०२४) पाणुपेतं सरणगतं । हन्द-
च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम; बहुकिञ्चा मयं बहुकरणीया'ति' ।

“ यस्स दानि त्वं, माणव, कालं मञ्जसी'ति ” ।

अथ खो सुभो माणवो तोदेव्यपुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उद्घाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्रियणं कर्त्वा पक्षामि

[१८] तेन खो पन समयेन जानुस्सोणी ब्राह्मणो सब्बसेतेन बल-
चाभिरथेन सावत्तिया निष्याति दिवादिवस्स । अद्सा खो जानुस्सोणी
ब्राह्मणो सुभं माणवं तोदेव्यपुत्तं दूरतो'व आगच्छन्तं; दिस्वा सुभं माणवं
तोदेव्यपुत्तं एतद्वोच, ‘हन्द कुतो नु भवे भारद्वाजो आगच्छति दिवा-
दिवस्सा'ति ? ’ ।

‘इतो हि खो अहं, भो, आगच्छामि समणस्स गोतमस्स सन्तिकांति ।

‘तं किं मञ्जसि, भवं भारद्वाज, समणस्स गोतमस्स पञ्जावेय्यत्तियं पण्डितो मञ्जेति ?’ ।

‘को चाहं, भो, को च समणस्स गोतमस्स पञ्जावेय्यत्तियं जानिस्सामि, सो पि नूजस्स तादिसोव यो समणस्स गोतमस्स पञ्जावेय्यत्तियं जानेय्याति ।

‘उल्लाराय खलु भवं भारद्वाजो समणं गोतमं पसंसाय पसंसतीति’ ।

‘को चाहं, भो, को च समणं गोतमं पसंसिस्सामि पसत्यपसत्यो च, सो भवं गोतमो सेहो देवमनुस्सानं, ये चिमे, भो, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पञ्जापेन्ति पुञ्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, चित्तस्स ते समणो गोतमो परिक्खारे वदति, यदि॑दं चित्तं अवेरं अव्यापज्जं तस्स भावनायाति ।

[१९] एवं बुत्ते जानुस्सोणी ब्राम्हणो सब्बसेता वल्लवामिरथा ओरोहित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं कल्वा येन भगवा तेनङ्गलिं पणामेत्वा उदानं उदानेत्वा :—“ लाभा रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स, सुलद्वं लाभा रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स, यस्स विजिते तथागतो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धेति ।

सुभसुत्तनं नवमं ।

१००

[१० सङ्गारवस्तुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सर्द्धि । तेन खो पन समयेन धानज्ञानी नाम ब्राह्मणी चण्डलकप्पे पठिवसति, अभिष्पसन्ना बुद्धे च धम्मे च सङ्घे च । अथ खो धानज्ञानी ब्राह्मणी उपकरणलित्वा तिक्खत्तुं उदानं उदानेसि, ‘नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्साति’ । तेन खो पन समयेन सङ्गारवो नाम माणवो चण्डलकप्पे पठिवसति तिष्णं वेदानं पारगू....पै०....अनवयो । अस्सोसि खो सङ्गारवो माणवो धानज्ञानिया ब्राह्मणिया एवं वाचं भास-मानाय सुत्वा धानज्ञानिं ब्राह्मणिं एतद्वोचः—‘अवभूता चायं धान-ज्ञानी ब्राह्मणी, पराभूता चायं धानज्ञानी ब्राह्मणी विजमानानं ब्राह्मणानं, अथ च पन तस्स मुण्डकस्स समणकस्स वण्णं भासतीति’ ।

[२] ‘न हि पन व्यं, तात भद्रमुख, तस्स भगवतो सीलपञ्जाणं जानासि; स चे व्यं, तात भद्रमुख, तस्स भगवतो सीलपञ्जाणं जानेत्यासि, न व्यं, तात भद्रमुख, तं भगवन्तं अक्षोसितव्यं परिभासितव्यं मज्जे-त्यासीति’ ।

‘तेन हि, भोति, यदा समणो गोतमो चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो होति, अथ खो मे आरोचेत्यासीति’ ।

‘एवं, भद्रमुखाति’ खो धानज्ञानी ब्राह्मणी सङ्गारवस्स माणवस्स पच्चस्सोसि ।

[३] अथ खो भगवा कोसलेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन

चण्डलकप्पं तद॑'वसरि । तत्र सुदं भगवा चण्डलकप्पे विहरति तोदेय्यानं ब्राम्हणानं अम्बवने । अस्तोसि खो धानञ्जानी ब्राम्हणी, ' भगवा किर चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो....प०....अम्बवने'ति' । अथ खो धानञ्जानी ब्राम्हणी येन सङ्गारवो माणवो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सङ्गारवं माणवं एतद॑'वोच, ' अयं, तात भद्रमुख, सो भगवा चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो चण्डलकप्पे विहरति तोदेय्यानं ब्राम्हणानं अम्बवने । यस्स दानि त्वं, तात भद्रमुख, कालं मञ्जसी'ति' ।

[४] 'एवं भोती'ति' खो सङ्गारवो माणवो धानञ्जानिया ब्राम्हणिया पठिसुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सर्दिं सम्मोदि सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो माणवो भगवन्तं एतद॑'वोच, ' सन्ति खो भो गोतम, एके समणत्राम्हणा दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता आदिब्रह्म-चरियं पठिजानन्ति । तत्र, भो गोतम, ये ते समणत्राम्हणा दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता आदिब्रह्मचरियं पठिजानन्ति तेसं भवं गोतमो कतमे'ति ? ।

[५] " दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्तानं आदिब्रह्मचरियं पठिजानन्तानम्पि खो अहं, भारद्वाज, वेमत्ततं वदामि । सन्ति, भारद्वाज, एके समणत्राम्हणा अनुसविका, ते अनुसवेन दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता आदिब्रह्मचरियं पठिजानन्ति, सेयथा पि, ब्राम्हणा तेव्ज्ञा । सन्ति पन, भारद्वाज, एके समणत्राम्हणा केवलं सद्ग्रामत्तकेन दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता आदिब्रह्मचरियं पठिजानन्ति, सेयथा पि तक्ती चीमंसी । सन्ति भारद्वाज, एके समणत्राम्हणा पुन्वे अननुसुत्तेषु धम्मेषु सामं येव धम्मं अभिज्ञाय दिङ्घम्माभिज्ञावोसानपारमिष्पत्ता आदि-

ब्रह्मचरियं पठिजानन्ति । तत्र, भारद्वाज, ये ते समणत्राम्हणा पुब्वे....
पे०....पठिजानन्ति, तेसा'हम'स्मि । तदिंमिना पे०तं, भारद्वाज, परिया-
येन वेदितव्यं । यथा ये ते समणत्राम्हणा पुब्वे....पे०....पठिजानन्ति,
तेसा'हम'स्मि ।

[६] “इध मे भारद्वाज, पुब्वे'व सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स
बोधिसत्तस्दे'व सतो एतद'होसि, ‘सम्बोधो धरावासो (५१.११)
अनगारियं पव्वजेच्यं'ति’। सो खो अहं, भारद्वाज, अपरेन समयेन दहरो'व
समानो सुसु काळकेसो....पे०....(८५.४-६) substitute भारद्वाज,
for राजकुमार and consequential changes. अलमिंदं पवा-
नाया'ति’ ।

[७] “अपि'सु मं भारद्वाज, तिस्सो उपमा पठिमंसु अनच्छरिया
पुब्वे अस्युतपुन्वा । सेयथा पि भारद्वाज, अहूं कहुं कहुं सस्नेहं उदके निकिखतं
अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणि आदाय ‘अर्ग्ग अभिनिव्वत्तेस्सामि,
तेजो पातुकरिस्सामी’ति । तं किं मञ्जसि भारद्वाज, अपि नु सो पुरिसो अमुं
अहूं कहुं कहुं सस्नेहं उदके निकिखतं उत्तरारणि आदाय अभिमथेन्तो अर्ग्ग
अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेच्या'ति ?” । ‘नो हि'दं भो गोतम’ । “तं
किस्स हेतु ?” । ‘अहुं हि भो गोतम अहूं कहुं कहुं सस्नेहं, तज्ज पन उदके
निकिखतं यावदे'व च पन सो पुरिसो किलमथस्स विधातस्स भागी अस्सा'ति’ ।
“एवमेव खो भारद्वाज, ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा कायेन चेव
चित्तेन च कामेहि अवूपकट्ठा विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो
कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिलाहो, सो च अज्जत्तं न सुप्प-
हीनो होति न सुप्पटिप्पस्सद्वो । ओपक्रमिका चे पि ते भोन्तो समणत्राम्हणा
दुक्खा तिब्बा (v.1. खरा) कटुका वेदना वेदियन्ति अभव्या'व ते जाणाय

दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय; नो चे पि ते भोन्तो समणत्राम्हणा ओपक्र-
मिका दुक्खा....पे०....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, पठमा उपमा
पठिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ” ।

[८] “ अपरा पि खो मं भारद्वाज, दुतिया उपमा पठिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । सेय्यथा पि भारद्वाज, अलृं कहं सस्नेहं
आरका उदका थले निक्षितं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य....पे०....तैजो
पातुकरिस्तामी’ति । तं किं मञ्जसि भारद्वाज....पे०....सस्नेहं आरका
उदका थले निक्षितं....पे०....पातुकरेय्या’ति” ? । ‘नो हि’दं, भो गोतम’ ।
“ तं किस्स हेतु ? ” । ‘अदुं हि भो गोतम, अलृं कहं सस्नेहं, किञ्चा’पि
आरका उदका थले निक्षितं, यावदे’व च पन सो पुरिसो किलमयस्स
विद्यातस्स भागी अस्सा’ति’ । “एवमे’व खो भारद्वाज, ये हि केचि समणा
वा त्राम्हणा वा कायेन चे’व चित्तेन च कामेहि वूपकट्टा विहरन्ति, यो च
नेसं....पे०....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, दुतिया उपमा....
पे०....अस्सुतपुब्बा ” ।

[९] “ अपरा पि खो मं, भाद्वाज, ततिया उपमा पठिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । सेय्यथा पि भारद्वाज, सुक्खं कहं कोळापं
आरका उदका थले निक्षितं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य....पे०....
पातुकरिस्तामी’ति । तं किं मञ्जसि भारद्वाज....पे०....अमुं सुक्खं कहं
कोळापं आरका उदका थले निक्षितं....पे०....पातुकरेय्या’ति” ? । ‘एवं,
भो गोतम’ । “ तं किस्स हेतु ? ” । अदुं हि, भो गोतम, सुक्खं कहं
कोळापं, तच्च पन आरका उदका थले निक्षितं” । “एवमे’व खो भारद्वाज,
ये हि केचि समणा वा त्राम्हणा वा कायेन चे’व चित्तेन च कामेहि वूपकट्टा
विहरन्ति यो च नेसं....पे०....सो च अज्ञतं सुप्पहीनो होति सुप्पठि-

प्यस्सद्वो । ओपक्रमिका चे पि....पे०....वेदियन्ति, भव्वा'व ते जाणाय दस्स-
नाय अनुत्तराय सम्बोधाय, नो चे पि....पे०....वेदियन्ति, भव्वा'व ते
....पे०....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, ततिया उपमा....
पे०....अस्सुतपुब्बा । इमा खो मं भारद्वाज तिस्सो उपमा पठिमंसु
....पे०....अस्सुतपुब्बा” ।

[१०] “ तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ यन्नूना’हं दन्तेहि
दन्तमा'धाय जिब्बाय ताळुं आहच्च चेतसा चित्तं अभिनिगण्हेय्यं अभि-
निष्पीलेय्यं अभिसन्तापेय्यं'ति । सो खो अहं, भारद्वाज, दन्तेहि....पे०....
अभिनिगण्हामि अभिनिष्पीलेमि अभिसन्तापेमि । तस्स मर्हं, भारद्वाज,
दन्तेहि....पे०....अभिनिगण्हतो अभिनिष्पील्यतो अभिसन्तापयतो
कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति । सेयथा पि, भारद्वाज, वलवा पुरिसो दुब्बलतरं
पुरिसं सीसे वा गहेल्वा खन्धे वा गहेल्वा अभिनिगण्हेय्य अभि-
निष्पीलेय्य अभिसन्तापेय्य एवमेव खो मे भारद्वाज....पे०....
सेदा मुच्चन्ति । आरद्दं खो पन मे, भारद्वाज, वीरियं होति असह्यीनं,
उपहिता सति असमुद्दा, सारद्वो च पन मे कायो होति अप्पिप्ससद्वो
तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुनस्स सतो” ।

[११] “ तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ यन्नूना’हं अप्पा-
नकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं'ति । सो खो अहं, भारद्वाज, मुखतो च नासतो च
अस्सासपस्सासे उपरुद्धिं । तस्स मर्हं भारद्वाज, मुखतो च नासतो च
अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु कण्णसोतेहि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो
सदो होति । सेयथा पि नाम कम्मारगगरिया धममानाय (v. 1. धमयमानाय)
अधिमत्तो सदो होति, एवमेव खो मे भारद्वाज, मुखतो....पे०....सदो
होति । आरद्दं खो पन....पे०....पधानाभितुनस्स सतो” ।

[१२] “ तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—यन्नूना'हं अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेयंति । सो खो अहं, भारद्वाज, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुंध । तस्स मर्हं, भारद्वाज, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता मुद्धानं (v. 1. मुद्धर्नि) ऊहनन्ति । सेयथा पि, भारद्वाज, बलवा पुरिसो तिष्ठेन सिखरेन मुद्धानं (v. 1. मुद्धर्नि) अभिमथेय्य, एवमेव खो मे, भारद्वाज,....पे०ऊहनन्ति । आरद्धं खो पन....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो ” ।

[१३] “ तस्स मर्हं....पे० [११२]अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होति । सेयथा पि, भारद्वाज, बलवा पुरिसो दक्षेन वरत्तखण्डेन सीसे सीसवेठनं ददेय्य, एवमेव खो मे, भारद्वाज, मुखतो....पे०अधिमत्ता सीसवेदना होन्ति । आरद्धं खो पन....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो ” ।

[१४] “ तस्स मर्हं....पे०अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता कुर्च्छ परिकन्तन्ति । सेयथा पि भारद्वाज, दक्षखो गोधातको वा गोधातक'न्तेवासी वा तिष्ठेन गोविकन्तनेन कुर्च्छ परिकन्तेय्य, एवमेव खो मे, भारद्वाज, अधिमत्ता वाता कुर्च्छ परिकन्तन्ति । आरद्धं खो पन....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो ” ।

[१५] “ तस्स मर्हं....पे०अस्सासपस्सासे सु उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायर्सिम डाहो होति । सेयथा पि भारद्वाज, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परीता-पेय्युं, एवमेव खो मे....पे०डाहो होति । आरद्धं खो पन....पे०पधानाभितुन्नस्स सतो । अपि'सु मे, भारद्वाज, देवता दिस्वा एवमा'हंसु :—

‘कालकतो समणो गोतमो’ति’ । एकच्चा देवता एवमा’हंसु :—‘न कालकतो समणो गोतमो, अपि च कालं करोती’ति’ । एकच्चा देवता एवमा’हंसु :—‘न कालकतो समणो गोतमो, न पि कालं करोति । अरहं समणो गोतमो, विहारो त्वे’व सो अरहतो एवस्त्रपो होती’ति’ ।

[१६] “ तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद्होसि :—‘ यन्नूना’हं सब्बसो आहारुपच्छेदाय पठिपज्जेय्यंति’ । अथ खो मं, भारद्वाज, देवता उपसङ्खमिला एतद्बोचुं :—‘ मा खो त्वं मारिसि सब्बसो आहारुपच्छेदाय पठिपत्तिज । स चे खो त्वं....पे०....पठिपञ्जिस्ससि तस्स ते मये दिव्यं ओजं लोमकूपेहि अज्ञोहरिस्साम, ताय त्वं यापेस्ससी’ति’ । तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद्होसि :—‘ अहं चेव खो पन सब्बसो अजद्धुकं (v. 1. अजजितं) पठिपज्जेय्यं पठिजानेय्यं; इमा च मे देवता दिव्यं ओजं लोमकूपेहि अज्ञोहरेय्युं ताय चा’हं यापेय्यं, तं मम अस्स मुसांति । सो खो अहं, भारद्वाज, ता देवता पञ्चाचिकवामि, ‘ हलं’ति (v. 1. मा’लं’ति) वदामि” ।

[१७] “ तस्स मर्हं, भारद्वाज, एतद्होसि :—‘ यन्नूना’हं थोकं थोकं आहारं आहारेय्यं, पसतं पसतं यदि वा मुग्गयूसं, यादिवा कुलत्थयूसं, यदि वा कल्यायूसं, यदि वा हरेणुकयूसंति’ । सो खो अहं, भारद्वाज, थोकं थोकं आहारं आहारेसि पसतं पसतं....पे०....यदि वा हरेणुकयूसं । तस्स मर्हं भारद्वाज, थोकं थोकं आहारं आहारयतो पसतं पसतं....पे०....यदि वा हरेणुकयूसं, अधिमत्तकसिमानं पत्तो कायो होति । सेयथा पि नाम आसीतिकपञ्चानि वा कालपञ्चानि वा एवमेवंस्सु मे अङ्गपञ्चङ्गानि भवन्ति तायेवंपाहारताय । सेयथा पि नाम ओढपदं एवमेवंस्सु मे आनिसदं होति तायेवंपाहारताय । सेयथा पि नाम वृनावली एवमेवंस्सु मे पिण्डिकण्ठको

उन्नतावनतो होति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथा पि नाम जरसालाय गोपा-
नसियो ओलुगविलुग्गा भवन्ति एवमेव'स्तु मे फासुल्लियो ओलुगविलुग्गा
भवन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथा पि नाम गम्भीरे उदपाने उद्कतारका
गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति एवमेव'स्तु मे अक्रिखकूपेसु अक्रिख-
तारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेयथा पि
नाम तित्तकलाबु आमकच्छिन्नो वातातपेन सम्फुटितो होति सम्मिलातो
एवमेव'स्तु मे सीसच्छवि सम्पुटिता होति सम्मिलाता ताये'व'प्पाहारताय ।
सो खो अहं, भारद्वाज, 'उदरच्छवि परामसिस्सामी'ति पिण्डिकण्टकं ये'व
परिगण्हामि, 'पिण्डिकण्टकं परामसिस्सामी'ति उदरच्छवि ये'व परिगण्हामि,
यावस्तु मे, भारद्वाज, उदरच्छवि पिण्डिकण्टकं अल्लीना होति ताये'व'प्पा-
हारताय । सो खो अहं, भारद्वाज, 'वच्च वा सुत्तं वा करिस्सामी'ति तथे'व
अवकुजो पपतामि ताये'व'प्पाहारताय । सो खो अहं, भारद्वाज, इममेव
कायं अस्सासेन्तो पाणिना गत्तानि अनोमज्जामि । तस्स मय्हं, भारद्वाज,
पाणिना गत्तानि अनोमज्जतो पूतिमूलानि लोमानि कायस्मा पपतन्ति ताये'व'
प्पाहारताय । अपि'स्तु मं, भारद्वाज, मनुस्सा दिस्वा एवमा'हंसुः—
‘काळो समणो गोतमो'ति’ । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसुः—‘न काळो
समणो गोतमो, सामो समणो गोतमो'ति’ । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसुः—
न काळो समणो गोतमो न पि सामो, मङ्गुरच्छवि समणो गोतमो'ति’ ।
याव'स्तु मे, भारद्वाज, ताव परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो उपहतो होति
ताये'व'प्पाहारताय ” ।

[१८] “तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ये खो केचि अतीतम’-
द्वानं समणा वा ब्राम्हणा वा ओपक्रमिका दुक्खा तिव्वा (v.l. खरा) कटुका
वेदना वेदपिंसु, एतावपरमं न यितो भिष्यो; ये पि हि केचि अनागत-
म'द्वानं....पे०वेदना वेदपिस्सन्ति एतावपरमं न यितो भिष्यो; ये पि

हि केचि एतरहि....पे०....त्रैदियन्ति, एतावपरमं न यितो भिष्यो । न खो पना'हं इमाय कटुकाय दुक्करकारिकाय अधिगच्छामि उत्तरिमनुस्स-धम्मा अलमरियत्राणदसनविसेसं, सिया नु खो अञ्जो मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मर्यहं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ अभिजानामि खो पना'हं पितु सक्करस्स कम्मन्ते सीताय जम्बुछायाय निसिन्नो विविच्चेव कामेहि....पे०पठमज्ज्ञानं उपसम्पद विहारिता, सिया नु खो एसो मग्गो बोधाया'-ति' । तस्स मर्यहं, भारद्वाज, सतानुसारी विज्ञाणं अहोसि :—‘ एसो'व मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मर्यहं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ किं नु खो अहं तस्स सुखरस्स भायामि, यं तं सुखं अञ्जत्रे'व कामेहि अञ्जत्र अकुसलेहि धमेही'ति' ? । तस्स मर्यहं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ न खो अहं तस्स सुखरस्स भायामि, यं तं....पे०....धमेही'ति' ।

[१९] “ तस्स मर्यहं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ न खो तं सुकरं सुखं अधिगन्तु एवं अधिमत्तकसिमानं पत्तकायेन, यन्नूना'हं ओळारिक आहारं आहारेयं ओदनकुम्मासं'ति' । सो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं । तेन खो पन मे, भारद्वाज, समयेन पञ्चवग्गिया भिक्खू पञ्चुपष्टिता होन्ति, ‘ यं खो समणो गोतमो धम्मं अधिगमि-स्सति तं खो नो आरोचेस्ती'ति' । यतो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं, अथ मे ते पञ्चवग्गिया भिक्खू निविज पक्कमिसु, ‘बाहुलिको समणो गोतमो पधानविभन्तो आवत्तो बाहुल्याया'ति' ।

[२०] “ सो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं आहारं आहारेवा बलं गहेत्वा विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमज्ज्ञानं उपसम्पद विहारिसि । वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....द्वितियज्ज्ञानं उपसम्पद विहारिसि । पीतिया च विरागा....पे०....तृतियज्ज्ञानं उपसम्पद विहारिसि । सुखरस्स च पहाना....पे०....चतुर्थज्ज्ञानं उपसम्पद विहारिसि ।

[२१] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....पुब्बेनिवासानुस्स-
तिआणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि....पे०....[५१.१९]....पुब्बेनि-
वासं अनुस्सरामि । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया पठमे यामे पठमा
विज्ञा अधिगता, अविज्ञा विहता, विज्ञा उपन्ना, तमो विहतो, आलोको
उपन्नो, यथा तं अप्यमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२२] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....सत्तानं चुतूपपात-
आणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि....पे०....(५१.२०)....यथाकम्मूपगे
सत्ते पजानामि । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया मज्जिमे यामे दुतिया
विज्ञा अधिगता....पे०....विहरतो ।

[२३] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....आसवानं खयना-
णाय चित्तं अभिनिन्नामेसि....पे०....(५१.२१)....इत्यत्ताया'ति'
अव्यञ्जासि । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया
विज्ञा अधिगता....पे०....विहरतो ” ।

[२४] एवं वुत्ते सङ्गारवो माणवो भगवन्तमे'तद'वोच :—‘अद्वि-
तवतं भोतो गोतमस्स पधानं अहोसि, सप्पुरिसवतं भोतो गोतमस्स पधानं
अहोसि, यथा तं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । किन्तु खो, भो गोतम, अत्थि
देवा'ति (v. l. अधिदेवा'ति) ? ।

“ ठानसो खो पने'तं, भारद्वाज, विदितं यदि'दं अत्थि देवा'ति (v. l.
अधिदेवा'ति) ” ।

‘किन्तु खो, भो गोतम, ‘अत्थि देवा'ति पुढो समानो, ‘ठानसो,
खो पने'तं, भारद्वाज, विदितं, यदि दं ‘अत्थि देवा'ति वदेसि ? ” । ननु
खो भो गोतम, एवं सन्ते तुच्छा मुसा होती'ति ।

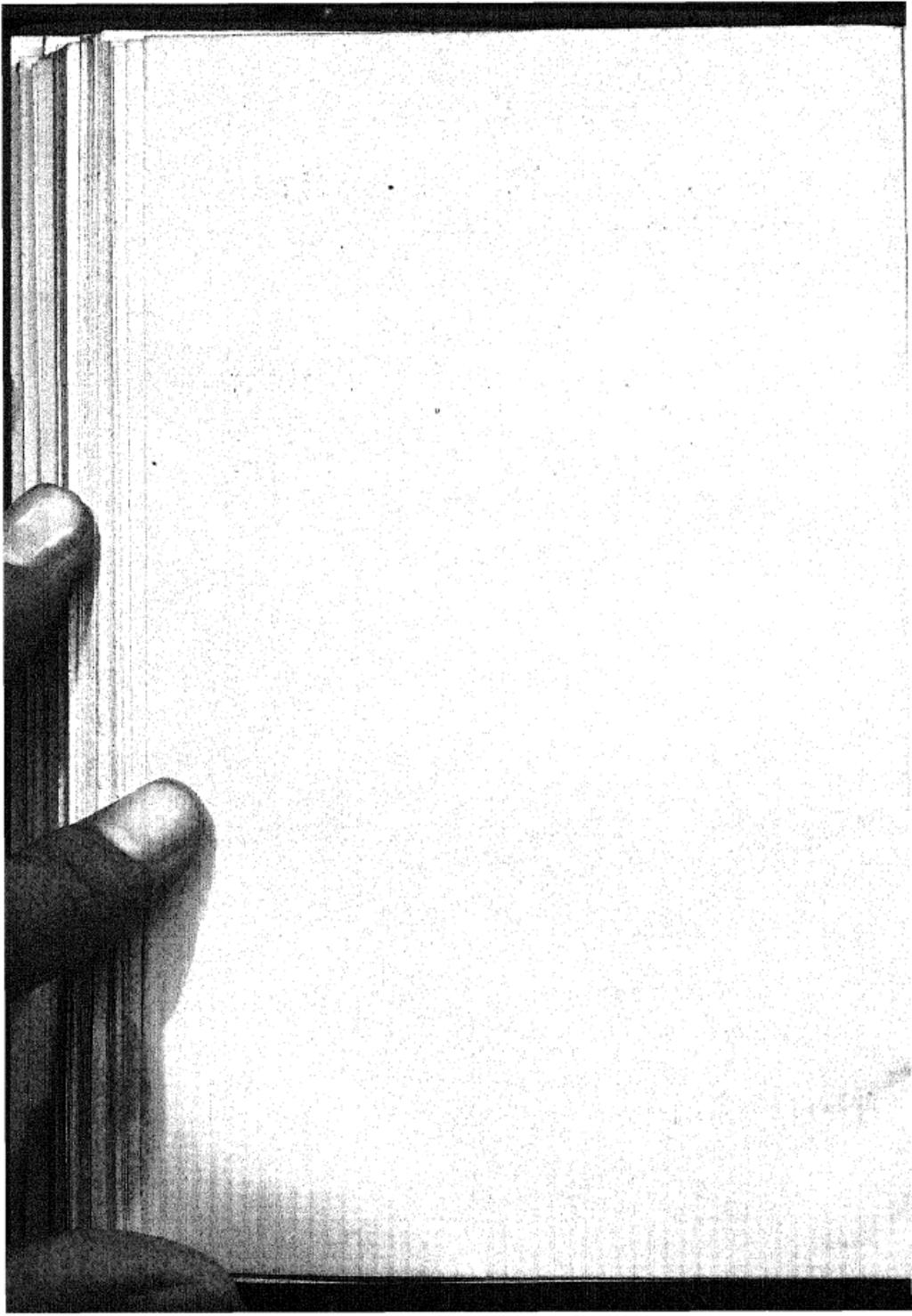
“ अत्थि देवा'ति, भारद्वाज, पुढो समानो ‘अत्थि देवा'ति यो वदेय्य
‘ठानसो मे विदिता'ति यो वदेय्य, अथ ख्वे'त्थ विज्ञुपुरिसेन एकंसेन
निहितं गन्तव्यं ‘यदि'दं अत्थि देवा'ति ” ।

‘ किस पन मे भवं गोतमो आदिकेने’व न व्याकासी’ति ? ’ ।

“उच्चे (v. 1. उच्चेन) सम्मतं खो एतं, भारद्वाज, लोकर्सिं ‘ यदिदं अथि देवा’ति ” ।

[२५] एवं वुते सङ्गारवो माणवो भगवन्तमे’तद’वोच :—‘ अभिकृतं, भो गोतम (५४.२४) एवमे’व भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसा’हं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मच्छ, मिक्खुसङ्घच्छ । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतम्भो पाणुपेतं सरण-गतं’ति ’ ।

सङ्गारवसुत्तन्तं दसमं ।
ब्राह्मणवग्नो पञ्चमो ।
मञ्ज्ञामपण्णासकं समतं ।

मज्जिमपण्णासकं

सुत्तानुकमो पिटनिहेसो च.

१. गहपतिवग्गो.

५१.	कन्द्रकसुतं	...	...	...	...	१-१२
५२.	अट्टकनागरसुतं	...	...	...	...	१३-१६
५३.	सेखसुतं	...	...	...	...	१७-२३
५४.	पोतलियसुतं	...	...	...	...	२३-३३
५५.	जीवकसुतं	...	...	...	...	३३-३६
५६.	उपालिसुतं	...	...	...	...	३७-५३
५७.	कुकुरवतिकसुतं	...	...	...	...	५४-५९
५८.	अभयराजकुमारसुतं	...	...	...	...	५९-६३
५९.	बहुवेदनीयसुतं	...	...	...	...	६३-६७
६०.	अपणकसुतं	...	...	...	...	६८-८१

२. भिकखुवग्गो.

६१.	अम्बलिकाराहुलोवादसुतं	...	...	...	...	८९-८८
६२.	महाराहुलोवादसुतं	...	...	...	...	८८-९४
६३.	चूल्मालुंक्यसुतं	...	...	...	...	९५-१०१
६४.	महामालुंक्यसुतं	...	...	...	...	१०२-१०७
६५.	भद्वालिसुतं	...	...	...	...	१०७-११७
६६.	लद्वकिकोपसुतं	...	...	...	...	११७-१२६
६७.	चातुमसुतं	...	...	...	...	१२७-१३२
६८.	नल्कपानकसुतं	...	...	...	...	१३३-१३९
६९.	गुलिस्सानिसुतं	...	...	...	...	१३९-१४४
७०.	कीटागिरिसुतं	...	...	...	...	१४४-१५२

३. परिब्बाजकवग्गो.

७१.	तेविज्जवच्छग्नोत्तसुतं	...	...	...	...	१५३-१५५
७२.	अगिगवच्छग्नोत्तसुतं	...	...	...	...	१५५-१६१
७३.	महावच्छग्नोत्तसुतं	...	...	...	...	१६१-१६५

७४.	दीघनखसुत्तं	...	...	...	...	१६८-१७२
७५.	मागन्दियसुत्तं	...	...	...	...	१७२-१८३
७६.	सन्दकसुत्तं	...	...	...	...	१८३-१९६
७७.	महासकुलदायिसुत्तं	...	...	...	...	१९६-२१५
७८.	समरणमण्डकासुत्तं	...	...	...	...	२१५-२२१
७९.	चूल्सकुलदायिसुत्तं	...	...	...	...	२२१-२३०
८०.	वेखनस्ससुत्तं	...	...	...	...	२३१-२३३

४. राजवग्गो.

८१.	घटीकारसुत्तं	...	...	...	...	२३४-२४२
८२.	रुद्रपालसुत्तं	...	...	...	...	२४३-२६१
८३.	मखादेवसुत्तं	...	...	...	...	२६१-२६८
८४.	मधुरसुत्तं	...	...	...	...	२६८-२७६
८५.	बोधिराजकुमारसुत्तं	...	...	...	...	२७६-३००
८६.	अङ्गुलिमालसुत्तं	...	...	...	...	३००-३०८
८७.	पियजातिकसुत्तं	...	...	...	...	३०८-३१५
८८.	वाहितिकसुत्तं	...	...	...	...	३१५-३२१
८९.	धर्मचेतियसुत्तं	...	...	...	...	३२२-३२८
९०.	कण्णकत्थलसुत्तं	...	...	...	...	३२९-३३७

५. ब्राह्मणवग्गो.

९१.	ब्रह्मयुसुत्तं	...	...	...	...	३३८-३५१
९२.	सेलसुत्तं	...	...	...	...	३५२-३५८
९३.	अस्सलायन-सुत्तं	...	...	...	...	३५८-३६८
९४.	घोटमुखसुत्तं	...	...	...	...	३६८-३७३
९५.	चङ्गीसुत्तं	...	...	...	...	३७३-३८६
९६.	एसुकारि (v. l. री) सुत्तं	...	...	...	...	३८७-३९३
९७.	धानज्ञानिसुत्तं	...	...	...	...	३९३-४०४
९८.	वासेष्टुसुत्तं	...	...	...	...	४०४-४११
९९.	सुभसुत्तं	...	...	...	...	४११-४२४
१००.	सङ्गारवसुत्तं	...	...	...	...	४२४-४३५